דרך תמים

ב

היגוי:
הרב שלום דובער הכהן הנדל
הרב אורי למברג

עורך: הרב משה רוזנבלט

משתתפים בעריכה:
הת' יוסף יצחק ריבקין
הת' יוסף יצחק גרינברג
הת' דניאל סימן טוב
הת' מנחם מענדל אורנשטיין

ייעוץ וגרפיקה: מ.מ. שכטר

ציור השער: ר' נחמן שכטר

יוצא לאור ע"י:
ישי"ג תומכי תמימים
ליובאוויטש – אור יהודה

דוא"ל:
derechtory@gmail.com

ב"ה

דרך תמים

בטאון הדרכה, הגות ומחשבה
לתלמידי התמימים

גליון ב • פורים – פסח

אצל חסידים הסדר הוא שאומרים "לחיים" כדי להרדים את הגוף ונפש הבהמית, ולעורר ולגלות את הנפש האלקית, להיות במעמד ומצב ד"לא ידע בין ארור המן וברוך מרדכי"

(שיחת פורים תשי"ג)

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

תוכן הענינים

אוצרות הקודש

>> שיחות קודש
נוגע לו 'פשט' בדברי התוספות 5

>> אגרות קודש
להראות תמיד תנועות משמחות 8

>> מראות קודש
ערב פסח בליובאוויטש 12

>> כתבי קודש
ימי שמחה 18

שערי תורה

>> דרכי נגלה
שואלים ודורשים בהלכות מכירת חמץ 20

>> מעייני חסידות
בענין אור ומאור 28

>> נתיבות הלכה
מאחורי הריחיים 31

>> מושגים בחסידות
עיגולים ויושר 36

ניצוצי אור

>> דעם רבינ'ס קינדער
"איך אומרים אצלכם בארץ הקודש?" 38

>> דברי ימי התמימים
תומכי תמימים – זעמבין (ב) 44

>> ספרים ושיטות
ספר 'מחיר יין' 49

>> התקשרות
עומק חסיד – רבי 58

>> שבתי בבית ה'
"בטח יכנסו מיד לסדר לימודים" 62

>> נזכרים ונעשים
"טוט אַלץ וואָס איר קענט" 67

היכלי דעת

>> לחיות עם משיח
אורות דתוהו בכלים דתיקון 70

>> התבוננות
להשתנות (ב) 74

>> שני צדדים למטבע
לחיים! לחיים! 77

>> קוראים וכותבים
..... 78

להביא את משיח על ידי שמחה

כמה יגיעה דורשת היא השמחה. הגלות כמעט שלא מאפשרת להיות בשמחה. שמחה היא נחת, שמחה היא עונג – מה לכל זה וחושך הגלות המר והנמהר. שכרון החושים, אובדן הדעת, שינה מן המצוות – כל החוליים של הגלות – סוגרים את הלב, והשמחה הרי צריכה פתח דרכו תוכל להיכנס.

בשיחה הידועה מפרשת תצא שנת תשמ"ח, עורר כ"ק אד"ש מה"מ על הצורך בעבודה של שמחה שכל כולה מכוונת להביא את משיח. שאל הרבי אז – היתכן? האם משך כל הדורות לא עסקו בהבאת המשיח על ידי שמחה? הסיק מכך הרבי שהגלות אכן לא מאפשרת את השמחה הנדרשת לשם הבאת הגאולה. הגלות מונעת מלחוש בשמחת אמת.

אך הנה כי כן, אמר אז הרבי, כי ברגעים האחרונים של הגלות, כיון שמוכרחים להביא כבר את משיח, נותנים כוחות מיוחדים שבהם יכול כל אחד להתעלות מעל ה'אני', ולעורר בליבו רגש של שמחה בטהרתה.

•

משפיע א' ביאר פעם כטוב לבו בהתוועדות חסידית את מהות השמחה החסידית על ידי 'מעשה הדיוט', וכך היה מעשה: עגלון פשוט שכל רכושו וכלי פרנסתו הי' סוסו האחד גילה בבוקרו של יום בהיר כי סוסו נפח את נשמתו. הסתקרנו העוברים ושבים מה יעשה כעת כשנשבר מטה לחמו, והנה הם רואים אותו יושב וצוחק ליד פגר הסוס. לכשהשמיעו באזניו את תמיהתם ענה להם בקול גדול "סוסי החביב מת, זוהי צרה אחת, האם אגרום לעצמי צרה שניה ואתעצב, מה נותר לי כעת אם לא לשמוח ...".

מאתנו חסידים נדרשת השמחה לא רק כי זו הברירה הטובה ביותר לעבודת ה', אלא כי זוהי הדרך העולה בית ה' ובכוחה לפעול את הגאולה האמיתית והשלימה ברגעים אלו.

שישים ימי חודשי אדר, הם המה המסוגלים לשמחה מעין זו. נשארו עוד כמה ימים לכך. נדאג יחדיו שאלה לא יעברו מבלי שהשמחה, ה"פורצת גדר", תפרוץ כבר את גדרות הגלות.

•

הנה מגישים אנו בזאת את הגיליון השני של קובצנו 'דרך תמים', היוצא לאור לקראת החגים פורים – פסח הבעל"ט, ומוקדש ברובו לענייני המועדים והנושאים הקשורים בהם.

מה גדולה היתה שמחתנו, עם צאת הגיליון הראשון של 'דרך תמים', בראותנו את ההתעניינות הרבה שעוררה הופעתו בקרב כל חוגי אנ"ש והתמימים דעדתנו, מה שלימדונו גם התגובות הרבות שהגיעו אל המערכת, מכל קצוות האישים והדעות.

אנו מודים לקוראינו הרבים שהואילו להמציא לנו רעיונותיהם ותגובותיהם למען שיפור ושכלול הקובץ, ובזאת נוסיף קריאה על כך, לשלוח לנו על כתובתנו כל מה שיש להעיר ולהאיר.

נחתום עם הקיווי הפנימי שעוד קודם הופעתו של גיליון זה, נקבל כבר את פני כבוד קדושת אבינו רוענו מלכנו משיחנו בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, ובחג הפסח הבעל"ט, בירושלים עיה"ק, נאכל מן הזבחים ומן הפסחים, ונשיר על גאולתנו ועל פדות נפשנו.

העורך

נוגע לו מה שאינו מבין פשט בדברי ה'תוספות'

קטע משיחת ש"פ נשא, י"ב סיון תשמ"ה

בשיחה מיוחדת שנשא הרבי בשבת לאחר חג השבועות בשנת תשמ"ה, דיבר הרבי באריכות רבה על אודות לימוד התורה, ובמילים מיוחדות ונדירות עורר הרבי על כך שלימוד והבנת התורה צריכים להיות נוגעים בנפש של כל יהודי. בקשר עם חג הפורים, יום בו "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות", ו"ליהודים היתה אורה – זו תורה", אנו מגישים בזה לפניכם קטע משיחה זו, עם הקיווי שיהוו דברים אלו חיזוק ונתינת כוח מחודשת בעבודה זו. המערכת.

א.

צריכה להיות עבודת כאו"א מישראל . . לבחון את עצמו האם אמנם קיבל ולקח את התורה באופן שלימוד והבנת התורה יהי' **נוגע בנפשו**, ולהשלים את כל מה שדרוש להשלים בענין זה, עד לאופן של שלימות.

ובהקדמה:

לכאורה, יכול מישהו לטעון: למאי נפק"מ אם הוא מבין את התורה אם לאו, ומה הרעש שאינו מבין ענין בתורה, מהו הפלא בכך, הרי מדובר אודות חכמתו ורצונו של הקב"ה?! אדרבה, טוען הוא, ההתיימרות להבין בשכלו את התורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה – היא חוצפה הנובעת מגאוה!

והמענה לזה . . התורה היא אמנם חכמתו ורצונו של הקב"ה, "חמודה גנוזה שגנוזה לך", אבל אעפ"כ, בעת מתן תורה נתנה הקב"ה לבנ"י כדי שילמדו ויבינו את התורה בשכלם והבנתם דוקא.

ולכן . . צריך יהודי "לקבל" את התורה, וכאמור לקבלה בפנימיות עד שהתורה נעשית דבר הנוגע לו, וכאמור, לא מפני איזה כוונה ותכלית כו' כי אם עצם לימוד והבנת התורה.

וענין זה צריך להיות אצל כאו"א מישראל, מקטן שבקטנים עד לגדול שבגדולים, מבלי הבט על חילוקי הדרגות בלימוד והבנת התורה, החל מ"בן חמש שנים למקרא", "בן עשר שנים למשנה", וכיו"ב בשאר חילוקי הדרגות, עד לדרגת הלימוד ד"יגדיל תורה ויאדיר", שכן בנוגע לעצם ענין התורה – הרי העצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו! ומכיון שכן, נוגע לו לימוד והבנת התורה.

וכדי לדעת אם הגיע כבר לדרגא כזו שענין התורה נוגע לו, הרי ה"בחינה" לזה בפשטות: כשהולך לישון – יראה מהו הדבר שמפריע ולא נותן לו להרדם!...

ישנם עניני עבודה שבהם דרושה יגיעה רבה לבחון ולדעת אם הצליח לפעול בעצמו כו', עד לענינים דקים שבהם דרושה הבחנה בין ב' דברים אשר המרחק ביניהם אינו אלא כ"חוט השערה"; אבל ישנם ענינים שהחילוק וההבדל שביניהם בולט ומודגש ביותר. וע"ד לשון רש"י: "להבדיל בין הטמא ובין הטהור, צריך לומר בין פרה לחמור (בתמי') . . אלא . . בין נשחט חציו של קנה לנשחט רובו".

ובנדו"ד: ה"בחינה" היא פשוטה ביותר – האם ענין התורה נוגע לו כל כך עד שבגלל זה אינו יכול להרדם!...

מי שרוצה לרמות את עצמו, יוכל לרמות את עצמו גם בענין זה. אבל "אדם נורמלי" שאינו מעוניין לרמות את עצמו, יוכל לקבוע בוודאות מהו הדבר המדיר את שנתו. ומי שעדיין אינו יודע בעצמו – יבחן את עצמו היום בלילה.

מתי יודעים שענין התורה נעשה דבר הנוגע לו, כאשר שנתו נודדת בגלל שאינו מבין ענין בתורה, ולא עוד אלא שבוכה לאבינו שבשמים (כמו ילד קטן שבוכה לאביו) על כך שלא זכה להבין ענין בתורה.

הן אמת שאין זה הדבר היחידי שחסר לו; חסר לו הן בענינים רוחניים והן בענינים גשמיים, בני חיי ומזוני רויחי, להיותו "ראש ישיבה" המתפרנס בדוחק וכיו"ב. ו"מתוך שיודעין בהקב"ה שאמיתי הוא לפיכך לא כיזבו בו" לומר שהדבר היחידי שחסר לו הוא שאינו מבין ענין פלוני בתורה. אבל אעפ"כ, ברגע זה, אומר יהודי להקב"ה, אינני מדבר ובוכה על צרכים אחרים אלא על כך שאינני מבין ענין בתורה!...

מי שרוצה לרמות את עצמו, יוכל לרמות את עצמו גם בענין זה. אבל "אדם נורמלי" שאינו מעוניין לרמות את עצמו, יוכל לקבוע בוודאות מהו הדבר המדיר את שנתו. ומי שעדיין אינו יודע בעצמו – יבחן את עצמו היום בלילה. מתי יודעים שענין התורה נעשה דבר הנוגע לו, כאשר שנתו נודדת בגלל שאינו מבין ענין בתורה, ולא עוד אלא שבוכה לאבינו שבשמים (כמו ילד קטן שבוכה לאביו) על כך שלא זכה להבין ענין בתורה

ב.

ביאור הדברים, באותיות פשוטות, ולכל לראש בנוגע לילדים קטנים, תינוקות של בית רבן, כאמור, שגם אצלם מצינו את הענין ד"יגדיל תורה ויאדיר":

ילד קטן הלומד ב"חדר", יכול ללמוד כדי שאביו ואמו, וכן רבו, יהיו מרוצים ממנו וכיו"ב. ומובן שאין כל חסרון בדבר, שהרי אי אפשר להתחיל עם לימוד התורה לשמה, אלא יש צורך להתחיל באופן ד"שלא לשמה", ובפרט שכוונה זו (לקיים רצון הוריו ורבותיו) יש בזה ענין חיובי מצד עצמו – מצות כיבוד אב ואם, כבוד רבו.

אמנם, ביחד עם זה, יש לחנכו ולהחדיר בנפשו את הכרת המעלה והחשיבות דלימוד התורה מצד עצמו (לא רק כדי לשמח את הוריו ומוריו), היינו, שלימוד התורה יהי' נוגע לו באמת, עד כדי כך שכאשר אינו מבין פרט מסויים בפסוק חומש או בפירוש רש"י (אם הגיע כבר ללימוד פירוש רש"י) – מצטער מזה, והעדר ההבנה מפריע ומציק לו עד כדי כך, שגם כאשר עולה על יצועו אינו יכול להרדם מפני שהדבר לא נותן לו מנוח. ולכן, רץ לאביו או אמו בבכי' מדוע אינו מבין ענין זה בתורה.

וזוהי הבחינה הפשוטה בדבר, לראות באיזו מדה נוגע לו ענין התורה, בחינה כזו שגם ילד קטן יכול לבחון את עצמו:

בסוף היום, לפני שהולך לישון, מעביר במחשבתו את אירועי היום – הוא אמנם אינו שייך לעבודה ד"חשבון נפש" בק"ש שעל־המיטה, אבל אעפ"כ, יכול הוא לחשוב על המאורעות שהיו במשך היום – ואז רואה הוא איזה דבר נוגע לו, איזה דבר מפריע ולא נותן לו להרדם. האם נמצא במצב כזה שלימוד התורה נוגע ואיכפת לו, עד שאינו יכול להרדם בגלל אי־הבנת פרט מסויים בפסוק חומש עם פירוש רש"י.

ג.

וכמו כן בנוגע לגדולים . . צריך לפעול אצלם שיהי' נוגע להם הענין דלימוד והבנת התורה, וכל זה – ללא כל חילוק מהו עיקר עבודתם, תפקידם ושליחותם בעלמא דין.

ולדוגמא, בנוגע לסוגים שונים בישראל:

רב, שענינו להורות הלכה למעשה בפועל – הנה נוסף לכך שלומד "לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא", ומתייגע לכוין לאמיתתה של תורה, עליו לעסוק גם בלימוד התורה בפ"ע, לימוד שאינו נוגע להלכה למעשה, כמו לימוד עניני קדשים שאינם שייכים בזמן הזה, וכיו"ב, ובאופן שהדבר יהי' נוגע לו, ולכן, כאשר ישנו ענין מסויים בתורה שאינו מובן בשכלו (גם אם אין זה נוגע להלכה למעשה), מפריע לו הדבר גם כאשר עולה על יצועו, עד שאינו יכול לישון.

ראש ישיבה, שצריך לומר שיעור לפני התלמידים באופן שהדברים יתקבלו אצלם כו' – הרי נוסף לכך שמכין את השיעור באופן של חריפות ופלפול, צריך להיות נוגע לו (לא רק מה שקשור לאמירת השיעור, אלא גם) עצם הענין דלימוד התורה, וכפי שהתבטא פעם ראש ישיבה ליטאי: אינני יכול ללכת לישון כל זמן שלא ירדתי לסוף דעתם של סומכוס ורבנן, מהו טעם המחלוקת שביניהם...

מנהל ישיבה, שתפקידו לדאוג להחזקת הישיבה, להשתדל להשיג יהודים שיתמכו בישיבה, "תומכי' מאושר", "א"ת מאושר אלא מראשו" – הרי מובן וגם פשוט שצריך להיות מונח במילוי תפקיד זה בכל ישותו, וכאשר חסר משהו בישיבה נוגע לו הדבר ביותר, ועושה את כל התלוי בו כדי להשלים את החסרון כו'. אמנם, כשנמצאים ב"זמן מתן תורתנו", וכן בימי התשלומין, הרי עבודת היום היא "לקחת" את התורה, כלומר, שיהי' נוגע לו מה שאינו מבין פשט בדברי התוספות! – ישנם אמנם עוד אלפי תוספות'ן שיתכן שאינו מבינם, אבל אעפ"כ, כאשר למד היום תוס' פלוני ואינו מבין דבר מסויים, אינו יכול לישון בלילה. וכאמור, הסיבה לכך שאינו יכול לישון היא – לא מפני הגרעון במצב הכלכלי של הישיבה, כי אם מפני שאינו מבין את דברי התוספות!

משפיע רוחני, שתפקידו לדאוג ליראת שמים של תלמידי הישיבה, ובפרט כשמדובר אודות ישיבה חסידית שבה דורשים דרגא נעלית יותר ביראת שמים, יראה עילאה, יראת בושת – הרי אין לך דבר גדול מאשר הדאגה וההשתדלות לתיקון המצב דיראת

שמים; אבל אעפ"כ, התביעה ד"זמן מתן תורתנו", היא – שיהי' נוגע לו ענין עצם הענין דלימוד והבנת התורה, היינו שאינו יכול לישון, לא בגלל שחסר ביראת שמים, אלא בגלל שאינו מבין פשט במאמר חסידות או בנגלה דתורה.

שליח, שהתעסקותו וכל חיותו היא בהפצת המעיינות חוצה – הרי אין לך דבר גדול מזה, שכן, עי"ז פועלים את קיום הבטחתו של מלך המשיח שיבוא כאשר "יפוצו מעיינותיך חוצה"; אמנם, ביחד עם זה, תובע "זמן מתן תורתנו" שלימוד והבנת התורה יהי' דבר הנוגע לו עד שאינו יכול לישון בגלל שלא הבין ענין בתורה.

עסקן ציבורי, שהתעסקותו בצרכי ציבור יש בה עילוי אפילו לגבי "תורתם אומנתם", היינו, לא זו בלבד ש"העוסק בצ"צ כעוסק בד"ת", אלא עוד זאת, ש"צרכי רבים עדיף מד"ת בתורתו אומנתו" – גם אצלו צריך לפעול "זמן מתן תורתנו" שיהי' נוגע לו ענין התורה, עד שאינו יכול לישון בגלל העדר ההבנה בענין מסויים בתורה.

וכל זה, כאמור, ללא כל חילוק מהו עיקר תפקידו ושליחותו בעולם: יתכן אמנם שכוונת ירידת נשמתו למטה היא כדי להיות עסקן ציבורי, לעסוק בהפצת המעיינות חוצה, להיות ראש ישיבה, או רב וכיו"ב, [ובפרט כאשר נתמנה לתפקיד זה ע"י אחרים, שאז יוצא מכלל ספק שמא לא העריך את עצמו נכונה ליטול לעצמו תפקיד זה...], אבל ביחד עם זה, תובע ממנו "זמן מתן תורתנו" שיהי' נוגע לו עצם הענין דלימוד והבנת התורה.

ועד"ז אצל כאו"א מישראל, לפי ענינו, ובודאי אין צורך להביא דוגמאות נוספות לדבר, שהרי הענין פשוט ומובן לכל, ובמילא, יכול כל אחד ואחד למצוא את האופן והדוגמא השייכים אליו.

ד.

מובן וגם פשוט שאין כוונת הדברים הנ"ל לגרום לרגש של צער כו'; הכוונה היא להיפך – שכאו"א ישתדל לפעול על עצמו להגיע לדרגא כזו שענין התורה יהי' נוגע לו באמת.

ובלשון חז"ל: "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" . . כלומר ריבוי התורה ומצוות אינו ענין של מעמסה ח"ו, כי אם "זכות", "לזכות את ישראל", ועד"ז בענינו, שכוונת הדברים הנ"ל היא "לזכות את ישראל" שיזכו לבוא לדרגא כזו שענין התורה יהי' נוגע להם באמת.

אמנם, עדיין יכולים לטעון: כיצד ניתן בכל זאת לפעול דבר כזה, הרי זו עבודה קשה ביותר?!

ישנה "עצה" לכך – ע"פ מאמר ריב"ז לתלמידיו "יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם" (כפי שהובא ונתבאר בתניא), ולדוגמא:

יהודי מכובד, מעוטר בזקן שיבה היורד על מדותיו, כשיגש אליו ילד קטן וישאלנו פשט בפסוק חומש עם פירוש רש"י, הרי גם אם אינו "ראש ישיבה", אלא "סוחר", יתבייש מאד אם לא ידע להשיב לו על שאלתו.

לכאורה, מה יש ליהודי מכובד להתבייש מילד קטן, הרי "הכל לפי המבייש והמתבייש"?! אבל אעפ"כ, רואים במוחש שדבר כזה גורם לרגש של בושה. ובפרט, בידעו שדרך הילדים לספר כל דבר לחבריהם, וזאת לא מתוך זלזול בכבודו ח"ו, כי אם בתמימות ומצד גודל התמיהה והפלא שבדבר: אני חשבתי – מספר הילד לחבריו – שרק אני אינני מבין את הפירוש בפסוק, וכעת נוכחתי לדעת שגם יהודי מכובד בעל זקן שיבה אינו יודע. ובמילא, כשמתאר לעצמו שהדבר יתפרסם בכל "גן הילדים", בודאי יתבייש ביותר.

שליח, שהתעסקותו וכל חיותו היא בהפצת המעיינות חוצה – הרי אין לך דבר גדול מזה, שכן, עי"ז פועלים את קיום הבטחתו של מלך המשיח שיבוא כאשר "יפוצו מעיינותיך חוצה"; אמנם, ביחד עם זה, תובע "זמן מתן תורתנו" שלימוד והבנת התורה יהי' דבר הנוגע לו עד שאינו יכול לישון בגלל שלא הבין ענין בתורה

ובכן, תהי' זו הסיבה לכך שנוגע לו שאינו מבין ענין בתורה, בבחינת "יהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם", ו"מתוך שלא לשמה בא לשמה" – שיהי' נוגע לו באמת ענין התורה מצ"ע.

ואותם ה"למדנים" שיוסיפו להקשות ולשאול: מהי ההוכחה והראי' לכך שעצה הנ"ל אכן תועיל? – ינסו זאת בעצמם... ואז יווכחו לדעת שהדבר מועיל עוד יותר ממה שנאמר כאן.

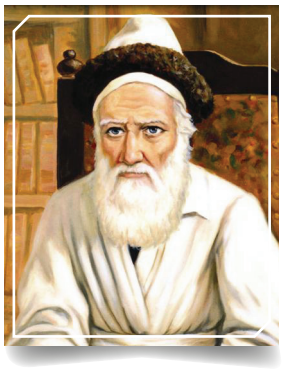

להראות תמיד תנועות משמחות

בקשר עם שנת מלאות יובל מאה וחמישים שנה להסתלקות כ"ק רבינו אדמו"ר הצמח־צדק נ"ע, י"ג ניסן תרכ"ו־תשע"ו, הננו מביאים בזה מכתב מיוחד מכ"ק אדמו"ר הצ"צ על אודות השמחה והדרך לבוא להסחת הדעת מנדנוד הדאגות.

המכתב הובא באגרות קודש שלו (ח"א, מהדורת תש"מ, אגרת ד), וכן נדפס גם בספר 'מאה שערים' (יז, א).

מכתב זה נכתב (עפ"י רוב כתבי היד שבו הוא נעתק) לר' שלמה פריידעש משקלוב, מחותנו של רבינו הצמח צדק (בנו המהרי"ל התחתן עם בתו של הרש"פ). כפי הנראה פנה הרש"פ אל רבינו הצמח צדק בדבר דאגות ופחדים שמילאו את ליבו, ועל כך בא המענה לקמן כיצד לבוא אל שמחת הנפש.

אגרת זו באה במקורה בשתי נוסחאות, הדומות זו לזו אך בשינויים קלים. המובא כאן היא הנוסחה הא', ובהערות השוליים צויינו השינויים שבנוסחה הב'. המערכת.

ע"ד מבוקשו נידון המורך לב כו' הגם על חנם ממש. לא מנעתי מלכתוב בזה אשר עם לבבי. ודאי שיש לבקש מה' על שמחת הנפש, כמאמר שמח נפש עבדך, וכן והסר ממנו יגון ואנחה כו'. עם כל זה יש גם כן פחד שהאדם גורם לעצמו, והבחירה ורשות נתונה לו למנוע עצמו ממנו.

וראי' ברורה בזה הוא מאשר נצטווינו בלאו שלא לערוץ ולפחוד במלחמה, כמ"ש אל ירך לבבכם. ומנאה הרמב"ם וסמ"ג בפ' שופטים בתרי"ג מצות. ולכאורה זה פלאי, ומה יעשה אם מכל מקום לבו הומה עליו ומפחד בראותו דמי מלחמה. וידוע שכל המצות אינן אלא בדבר שיש לאדם בחירה על זה, לעשותו או למנוע מלעשות, כמ"ש בשמונה פרקים להרמב"ם פ"ב.

אך הענין דיש לכל אדם ג' לבושי הנפש, מחשבה דיבור ומעשה, והם עיקר בהנהגת האדם, ובהם הבחירה ורשות נתונה לחשוב ולדבר ולעשות כרצונו במוחו. ואף אם מפחד בלבו, יוכל לסלק המחשבה דיבור ומעשה, והעיקר שלא לחשוב ולדבר מזה כלל אלא לצד ההיפוך כנ"ל, כמ"ש בליקוטי אמרים פי"ד. ועל זה נצטווינו אל ירך כו', כלומר לא תחשובו בענין הפחד. וכן פסק הרמב"ם פ"ז מהל' מלכים, וכל המבהיל עצמו ומחשב מחשבות כו' עובר בלא־תעשה.

ומיד שלא יחשוב בזה כלל ממילא יתבטל גם הפחד שבלב. ועל כל פנים מיד יהי' הפחד כאלו הוא ישן ואינו נרגש בגוף, ובמשך ימים אחדים יתבטל לגמרי עד שלא יפול במוחו כלל, אפילו דרך מחשבה זרה. וזהו אל ירך לבבכם.

והטעם לזה שעל ידי סילוק המחשבה יתבטל הפחד, הוא לפי שכל המידות קיומן מהדעת, שהוא הנקרא מפתחא דכליל שית, והתלבשות הדעת במידות הוא על ידי אמצעות המחשבה, ולכן על ידי סילוק המחשבה הרי זה ממילא היסח הדעת מהמידה, ואז אין המידה מתעוררת, והי' כלא הי'. וגדולה מזו אמרו לענין ביאות אסורות, שאמרו רז"ל אין אונס באיש, שאפילו כשמדבקין אותו לערוה אמרו דלא שייך בזה אונס, שאלמלי לא הי' נותן דעתו עלי' לא הי' מתעורר כו', אע"פ שהוא דבר מיחוש וחייב סקילה על זה (כמ"ש הרמב"ם פ"א מהלכות א"ב) וכן משמע בגמרא, שביכולת האדם להתפחד או לא להתפחד (עי' ברכות ד"ס ע"א).

אך עיקר היסח הדעת והמחשבה הוא על ידי שישמור מחשבתו להלבישה בענינים אחרים, דהיינו אפילו בענינים דהאי עלמא הנצרכים ומשמחים, ובתורת ה' המשמחים לב דבר יום ביום, בקביעות עתים לתורה, ובפרט עם עוד אחד (הן בנגלה כמו

באו"ח, הלכות ברכות השחר וקריאת שמע ותפלה וכה"ג, ובפנימיות התורה בכתבים וכה"ג)[1].

וגם עוד זאת שלא לדבר בעניני דמרה שחורה ח"ו, רק אדרבה להראות בעצמו תמיד תנועות משמחות, כאלו הוא מלא שמחה בלבו, אף על פי שאין בלבו כן בשעת מעשה, וסופו להיות כן. והטעם בזה הוא כי לפי המעשים והפעולות אשר האדם עושה נקבע אחר כך בלבבו, וכמ"ש הרמב"ם (ספ"א מהלכות דעות) וז"ל: יעשה וישנה וישלש במעשיו שעשה על פי הדעת כו' ויוקבעו המידות בנפשו עכ"ל. וכן כתב באריכות בפרק ד' מן ח' פרקים אשר לו (שנדפסו בש"ס בכרך מס' שבועות), והפרק הנ"ל הוא מענין הרפואות חולי הנפש. וכן כתב בספר החינוך בפרק מ"ו ובמקומות רבים מספריהם. ועם היות שדבריהם אין צריכים חיזוק וראי', אך אעפ"כ יש לזה ראי' ע"פ הקבלה גם כן, כמ"ש בפרדס (שער [י] שער הגוונים פ"א) ע' שם בפנים. ויש לזה סמך בזהר גם כן.

הכלל העולה שישמור מחשבה דיבור ומעשה שלו שלא להרהר בעניני דאגה ומורך לב, אדרבה לדבר ולעשות כנ"ל, ואז יוקבעו כן המידות בנפשו. וככה יערה ה' רוח ממרום בשמחה ובטוב לבב. וכן שמעתי מאאזמו"ר ז"ל, שכך הי' הרב המגיד נ"ע אומר על פסוק

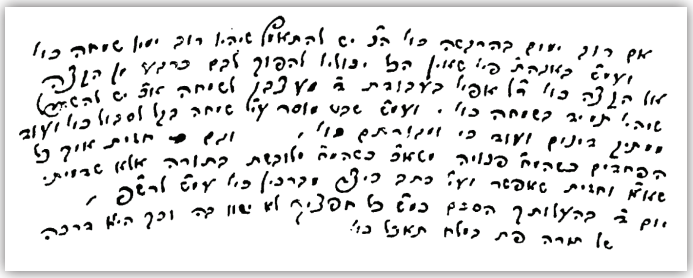

צילום גוכתי"ק זה של כ"ק אדמו"ר הצמח־צדק, הינו קטע מתוך רשימה שרשם לעצמו, ובה העלה מחשבות, הנהגות והחלטות טובות בסגנון כאשר ידבר איש אל עצמו (הובאה באג"ק אדמו"ר הצ"צ, מהדורת תש"מ, חלק ב אגרת יג). עיקרה של הרשימה היא עצות ומחשבות כיצד להסיח דעת מדאגות יסורים ופחדים, על ידי דיבוק המחשבה בתורה ותפילה. באחד הקטעים שם נכתב: "וגם כי חזית איך כל הפחדים כשהמחשבה פנויה משא"כ כשהמחשבה מלובשת בתורה, אלא שדימית שאי אפשר, וחזית שאפשר . . עיין מ"ש לרש"פ". כוונתו ככה"נ למכתבו המובא כאן, לר' שלמה פריידעש

כמראה אדם עליו מלמעלה, שכפי המידה שהאדם מראה מלמטה כך מראין לו מלמעלה. ולכן מנע אותי מלשורר ניגון שיש בו מרה שחורה בתפילת ערבית, והמתין לי עד שסיימתי את תפלתי, ואחר כך אמר לי בשם הרב המגיד ז"ל[2].

והנה ראוי למעלתו ללמוד את עצמו מכל מרה שחורה – שיש לאדם לסלק הפחד מלבו אף במקום שיש ממה ליפחד כמ"ש, וכל שכן בנידון דמעלתו שב"ה אין לו ממה ליפחד כלל וכלל, בין בבריאות הגוף ובין בממונו כו'[3]. בשגם שחוט של חסד משוך עליו בקיץ העבר, והרי ידוע מאמר רז"ל כל מי שמטיבין לו לא במהרה כו'. אלא שהמה רק פיתוי היצר, וצריך להשליך זה כמו מחשבה זרה ורעה ממש, וכמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם כו', דלאו דלא תתורו אחרי לבבכם להסיח דעתו ממחשבה רעה בענין העוונות, כמ"ש הרמב"ם (פ"ב מהלכות ע"א דין ג) וכמו כן ממש יש להרחיק מזה.

אך אם תרצה לקיים מצות הדאגה, תן לה מקומה הראוי לה, והוא מאמר רז"ל אין מוסרין רזי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו כו', וענין דאגה זו והתירוץ עלי' ידוע מזאת נחמתי בעניי כי אמרתך חייתני כו'.

---

1) בנוסחה הב' שם: "ועיקר היסח הדעת הוא על ידי תקיעות דעתו בדברים אחרים המשמחים הלב, כמו לימוד תורת ה' בטור או"ח, ברכות השחר וקריאת שמע ותפילה וכה"ג. ובפנימיות התורה כמו בפרדס שער ד' וכה"ג. או אפילו בעסקי העולם בדברים הנצרכים".

2) בנוסחה הב' שם: "כמו ששמעתי מפה קדוש של כאאזמו"ר ז"ל נ"ע בפייענא . . ולכן מנע אותי מלשורר ניגון שיש בו מרה שחורה, כי התפללתי המעריב שקודם מיתתו בניגון שיש בו מרה שחורה".

3) בנוסחה הב' שם: "אין מה לדאוג ולפחוד כלל באמת, הן בבריאות הגוף שב"ה שלם בגופו בתכלית השלימות, וכ"ש בדבר שבממון הקל, שאין לו לדאוג כלל, כי ההשגחה תדירה כו'".

ליבו כלב הארי

מובא בזאת מכתב של הרבי, המיוחד בסגנונו, אודות כ"ק אדמו"ר הצמח־צדק נ"ע ואופן לימודו בתורה. המכתב ממוען אל הרב אברהם יהודה חן ע"ה, שנמנה על חוגי ה'מזרחי' ומפעיליו הראשונים, ומי שהיה בנו של האחד המובחרים שבחסידי חב"ד, "גזע תרשישים", ר' דוד צבי חן (הרד"צ).

הרקע למכתב: בספר 'פסקי דינים' להצמח־צדק (בסופו, עמ' 138), ישנו פסק בקשר לברכת הטלית־קטן ובו מביא מדברי הגר"א וכותב על זה "ואינה תשובה". ואמנם, במהדורות ראשונות של הספר נכתב במקום זה: "ואנכי בעניי לא זכיתי להבין דבריו הקדושים". אך נוסחה זו, כפי שמתברר במכתבו של הרבי, זויפה במתכוון על ידי המדפיסים. והנה, בספר "תולדות הגר"א" (עמ' קכד, הוצאת מחודשת, מוסד הרב קוק) מצטט המחבר דברים אלו, בדברו על יחסם של הרביים דחב"ד להגר"א, ומזכיר אגב אורחא שמי שהעירו על כך הוא ידידו הרב אברהם חן. במכתב ששלח הרבי לרב אברהם חן (אג"ק חי"ג, עמ' תמו) הוא מעמידו על הטעות שבנוסחה המזויפת, ומלמדו כי דברים אלו אף אינם שייכים להיאמר, כיון "שהוא בהיפך הגמור והמוחלט מיחסו של אדמו"ר הצמח־צדק בעניני תורה שלבו בזה כלב הארי".

המכתב השני המובא להלן (אג"ק ח"ח, עמ' רלז), הוא בתוכן זהה כמעט למכתב הראשון ונכתב כתשובה לשאלה של אדם אחר, ואף שברובו דומה הוא למכתב הראשון, כמה פרטים בו משלימים את הענין ולכן הובא כאן גם הוא. המערכת.

א

ב"ה, ט' אלול תשט"ז, ברוקלין.

מחות' הרה"ח זך הרעיון ענף עץ אבות, מו"ה אברהם יהודא שי'

שלום וברכה!

בתוך הספרים שקבלתי לא מכבר נמצא גם הספר תולדות הגר"א, ותמהתי למצוא שם ציון בשם כבוד־תורתו למה שכתוב בפסקי דינים להצמח־צדק בסופו בהנוגע להגר"א. ואם הייתי מוצא זה בשמו של אחר לא הי' מפליאני כ"כ הדבר, אבל ביודעי עד כמה מייקר הוא הספורים הקשורים בנשיאנו הקדושים וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ששמע בבית אביו ע"ה, הנה פלא גדול בעיני איך נתקבל אצלו ענין שהוא בהיפך הגמור והמוחלט מיחסו של אדמו"ר הצמח־צדק בענייני תורה שלבו בזה כלב הארי. ועיין בפסקי דינים להצמח־צדק בסיומו למה שכתב בהנוגע להוראת אדמו"ר הזקן[1], "והגם כי מי אני [לעורר על דבריו הקדושים] כו', מ"מ תורה היא כו'", אף שבודאי דבריו היו קדושים בעיני הצמח־צדק, ואיך זה אפשר למה שכתב שם בענין שציין כת"ר. והוא על דרך המסופר על דברי אחד הגדולים שכשאמרו לו איזה ענין בשם הרמב"ם, אמר, שלא נמצא זה בשום מקום, והוסיף שלא מפני בקיאותו שוללו בהחלט אלא שכיוון שהוא היפך השכל אי אפשר שיכתוב הרמב"ם דברים כאלו.

וגופא דעובדא הכי הוה, ששמעתי מפי כ"ק מו"ח אדמו"ר: הפסקי דינים נדפס בווילנא ששם היתה יד המתנגדים בעת ההיא תקיפה, ובפרט שהי' בין גברא לגברא בליוב[אוויטש][2].

והבחור־הזעצער הוסיף תיבות אלו שאותם ציין כת"ר, ותיכף כשיצא מבית הדפוס ומצאו ההוספה, הנה ברוב הטופסים הספיקו לתקן את זה, ורק במספר מועט נשאר, וכדמוכח מרוב הטופסים דהוצאה זו עצמה. ודוקא בחדשים האחרונים שכמה מהמתנגדים שיירי התקופה ההיא התחילו עוד הפעם להתקנא בהפצת החסידות, ואוחזים באמצעים מבהילים לעכבה (עד כדי גירוש תלמידים מישיבה בשביל שמצאום לומדים תניא וכיו"ב וכרגילות השנים האחרונות אין איש שם על לב), הנה מצערת שגיאה הנ"ל, אף כי שגיאות מי יבין.

תחת־ידי ביכעל כתב־יד (מעתיק. גוף כתי"ק נשאר מעבר לים) של חלק הפסקי־דינים הנ"ל. וכמובן אין שם שורותיים אלו.

בברכה לבשורות־טובות וכתיבה וחתימה טובה ולב"ב גופא ונהורא מעליא לכל לראש.

---

1) בנוגע לפסקו של אדמו"ר הזקן שלא לברך שהחיינו על המגילה בקריאתה בבוקר יום הפורים.

2) ראה במכתב הבא.

ב

ב"ה, כ"ג אד"ר תשי"ד, ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"א אד"ר (שממהר הנני לענות עליו שלא בהתור) כדי למנוע הוצאת לעז וכו'.

העיר במה שכתוב בפסקי דינים בסופו דף ס"ט ע"ב, ורואה בזה שינוי, אשר בהוצאות הקודמות הי' כתוב באופן אחר ובהוצאה החדשה, באו התיבות – ואינה תשובה.

הנה בודאי ידוע לו ושמע עוד יותר יחס חסידים לרבם האדמו"ר, שבמילא שולל זה את החשד לשינוי עיקרי בזה. והעובדא היא שגם בהוצאה הראשונה הי' כתוב ואינה תשובה, ונמצא תחת־ידי, וממנו עשו פוטו דהוצאה חדשה של קה"ת, וכמ"ש בהקדמה.

ומעשה שהי' כך הי', וכמו ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אשר המדפיסים בווילנא (ולא שמעתי ברור אם הבחור־הזעצער והמפקחים עליו אם גם המו"ל) שכידוע היתה אז בעת ההיא דהדפסת הפסקי דינים עיר מבצר של המתנגדים, וכנראה שנתוסף לזה גם מה ששנת תרמ"ד היתה בסמיכות לאחר הסתלקות אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, ובמילא שעת חירום בין גברא לגברא, הנה השתמשו בהזדמנות זו לזייף, ובמקום "ואינה תשובה" הדפיסו הנוסח שמעתיק כת"ר, וכשהגיעו הטופסים הראשונים לליובאוויטש, הנה אחזו בכל האמצעים הנחוצים וחזרו והדפיסו את העמודים האחרונים בהנוסח של הצמח־צדק, ומובן אשר לא היתה בידי לבער את כל הטופסים עם הנוסח המזוייף. עד כאן סיפור של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

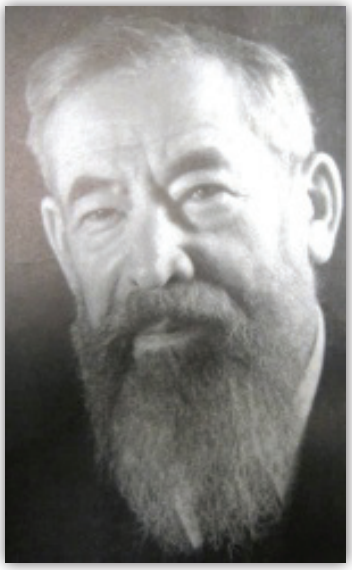

הרא"י חן,
בנו של החסיד המפורסם הרד"ץ חן

כדרכם של רוב המ[כר]יע של המזייפים הנה שוברו בצדו אשר מלבד שאינו כתוב בסגנונו של הצמח־צדק כלל, הנה בהמשך הדברים הן לפניו והן לאחריו כשמביא הצמח־צדק ראשונים כותב מיט א ברייטקייט שלא בערך, ופשיטא אשר בחדא מחתא לא הי' עושה שינוי כזה. ויעויין ג"כ בפסקי דינים בתחלתו דף א' ודף ב', והמילואים לזה שנדפסו בשו"ת צ"צ שער המילואים הוצאת קה"ת, שנעתק מהביכלעך, שם מביא הצ"צ דברי הגר"א, ויראה שם סגנונו בזה.

בברכה.

>> המשך מעמוד 37

ה'עיגולים' ו'כח המשיכה'

ענין נוסף בו משתקפת בחינת העיגולים הוא צורת הרקיעים: בהיום יום י"ד תמוז מביא הרבי את דרוש אדמו"ר הזקן על 'קושית התוכנים' – "מאחר שהארץ היא כדורית ועגולה כתפוח למה אינם נופלין אותם בני אדם הדרים כנגדינו מלמטה באמעריקא... ותירוצם אינו אמת"[14].

והתירוץ האמיתי הוא: "שהתשעה גלגלים מקבלים מבחינת עיגולים, ובהעיגול אין בו מעלה ומטה, ומהאי טעמא הנה אותם בני אדם שהם כנגדנו למטה, הרי הרקיע שעליהם הוא למעלה בהשואה אחת עם הרקיע שעלינו, והארץ דשם היא מטה לגבי הרקיע שעליה".

ומתגלים שאז הם בבחי' התחלקות כל ספי' בפ"ע החכמה מיוחדת בכלי בפ"ע והבינה בפ"ע והיינו מפני **שנתלבשו** בכלים ונמשכו בבחי' גילוי".

14) בדרוש אדה"ז שם (נדפס בסה"מ תקס"ב ע' רצג) מביא את תירוצם של ה'תוכנים' (חכמי הטבע): "מפני שהאדם יסודו מעפר, וכל יסוד מושך את יסודו לכך מושך הארץ את בני אדם" – והכוונה כנראה לשיטת אריסטו שארבעת היסודות נמשכים כל העת לשרשם, ובמילא חפץ שעיקרו מיסוד העפר – נמשך לארץ. יש לציין שהעיקרון הנזכר, שכל יסוד נמשך לשרשו מובא כמה פעמים בדא"ח (תניא רפי"ט "שאור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה ולידבק בשרשו למעלה ביסוד האש הכללי". וברד"ה ויגש תרס"ו, שכן הוא אף ביסוד העפר, וכמו "זרוק חוטרא לאוירא אעיקרא קאי"). וייתכן שזהו דיוק הלשון "ותירוצם אינו אמת" ולא "אינו נכון" וכיו"ב. כלומר, הטעם הפנימי והאמיתי הוא מצד שרש הגלגלים בעיגולים. ואילו הטעם הגשמי החיצוני הוא מצד משיכת היסודות.

מוגש על ידי התמימים חברי המערכת

ערב פסח בליובאוויטש

ימי ערב חג הפסח עמוסים למדי, כל שכן כשמדובר בערב פסח אצל הרבי: שאיבת 'מים שלנו', משלוח המצות, אירועי י"א וי"ג ניסן, ביעור חמץ, חלוקת מצות ועוד. בכתבה זו נחזה בכמה מהם, אירועים שניחוח חמים של ערב פסח שורה עליהם, לפנינו תמונות משאיבת מים שלנו תשמ"ט, חלוקת המצות וביעור חמץ תשמ"ח

שאיבת 'מים שלנו'

יום ראשון, ב' ניסן תנש"א. השעה 18:10. בין השמשות, בין ראשון לשני. שני המאורות נלחמים על ממלכתם. בית משולש מקרין זוהר, מגלה על המאור שבו הוא בהתגלות.

מאות חסידים, אנ"ש ותמימים ניצבים על עמדתם כנגד הפתח ומצדדיו, כל אחד ומזלו שלו בכשרון תפיסת עמדה קרובה יותר, עם צפייה טובה יותר. מנגנים 'א־לי אתה', מחכים לבואו של הרבי, לשאיבת 'מים שלנו'.

הדלת פתוחה, הכל מוכן. האחראים עומדים על משמרתם, הכלים במקומם. הרבי יוצא בשעה 18:18. ביציאתו מפתח 770, הרבי מעורר, השירה מתגברת. יורד את המדרגות באיטיות מה. האחראי, הרב שניאור זלמן לאבקובסקי מגיש את כוס הזכוכית, הרבי נוטל ממנו את הכוס בידו הימנית, ממלאה מים, מנענעה מעט ושופך. כך ג' פעמים, כאשר בפעם השלישית ממלאה כמעט לגמרי. אחר־כך לוקח בב' ידיו הק' את הכד הקטן המונח על השולחן, ממלאו מעט מים ושופך. כך ג' פעמים ומחזירו אל השולחן. לאחר מכן נוטל שוב את כוס הזכוכית וממלא באמצעותה את הכד ג' פעמים, כשבפעם הראשונה שופך את רובה, בפעם השנייה את חציה ובפעם השלישית את כולה. הרבי מסתובב, מעורר את השירה, עולה ונכנס לחדרו.

השעה 18:20. שתי דקות. בכך תמה השתתפותו של הרבי באפיית המצות.

*

תיאור זה משנת תנש"א, הינו למעשה – בכללות – תיאור על עשרות פעמים במשך שנות הנשיאות בהם שאב הרבי 'מים שלנו'. אך לא תמיד השתתף הרבי בשאיבה: במקרה שנסע לאהל וחזר מאוחר, היה הרבי מודיע שיעשו את השאיבה בלעדיו. אירועים חריגים גם היו משבשים את האירוע, כבשנת תשמ"א כאשר הרב שמחה עלבערג, יו"ר אגודת הרבנים בארה"ב, שהה ביחידות אצל הרבי, וכשהגיעה שעת השאיבה הודיע המזכיר ריל"ג על כך לרבי, והרבי הודיע שלא ייצא.

בכללות, סדר השאיבה היה כך:

האחראים: בתחילה, האחראי על אפיית המצות היה הרב אליהו ייאכיל סימפסאהן ע"ה. לאחריו מונה הרב מרדכי מענטליק ע"ה, ראש ישיבת תות"ל המרכזית ב־770, ולאחר פטירתו (בתשרי תשמ"ח) התמנו – להבחל"ח – האחים הרבנים ישראל ושניאור זלמן לאבקובסקי שליט"א.

המקום: מקום השאיבה בתחילה היה מברז בחצר ביהמ"ד (מקום הסוכה הגדולה), והמים אותם שאבו היו מים רגילים. החל משנת תשכ"ח, כאשר חפרו את הבאר – בריכת ה'תשליך', המיקום עבר לתחילת החצר והמים היו מי המעיין. בשנים מאוחרות יותר, היו מניחים צינור שהוליך את המים מן הבאר אל ברז שהותקן סמוך לפתח 770.

הזמן: בדרך כלל, בשני מועדים: ר"ח וי"ג ניסן. בר"ח ניסן (למעט קביעות שר"ח היה חל ביום ה' או שבת קודש – היו דוחים את השאיבה ליום ראשון) עבור המצות שנאפו למחרת בב' ניסן ואשר נשלחו לרחבי תבל. ביום זה בדרך כלל נסע הרבי לאוהל, ורוב הפעמים לא יצא לשאיבה; ובי"ג ניסן עבור המצות שנאפו בערב חג הפסח – המיועדות לחלוקת המצות, ועבור אפיית

מעודד את שירת "אילי אתה" לשרים בעת השאיבה

המצות המיוחדת של קבוצות מתלמידי התמימים בערב פסח אחר חצות, עבור הרבי עצמו.

אפיזודה מעניינת:

בשנת תשכ"ג/ד, הרבי ביקש ששאיבת 'מים שלנו' ואפיית המצות תהיה בתאריך פלוני, ביום שלישי. הרב סימפסאהן – האחראי דאז – ניגש אל הרבי וביקש מפני כמה טעמים להקדים את יום השאיבה והאפי'. הרבי נענה בחיוב. וכך היה, השאיבה התבצעה על־ידי הרבי ביום המיועד כפי בקשת הרב סימפסאהן.

המאפייה דאז שכנה ב'איסט־סייד מנהטן', בקומת מרתף. הבחורים המסייעים נשאו את כדי המים, ותוך כדי ירידתם במדרגות המרתף – הכדים נפלו והתנפצו, והמים נשפכו...

באותה עת התקיימה יחידות. הרבי התעניין אצל המזכיר הרב חמ"א חדקוב מה עם המים שלנו, והלה ענה שב"ה הכל בסדר. מאוחר יותר, נכנס הרב חדקוב אל הרבי, ושוב הרבי שאל בנוגע למים שלנו. הרב חדקוב התקשר למאפיית המצות, שם ענה ר' בערל פוטרפאס שסיפר את מה שאירע. הרב חדקוב דיווח על כך לרבי, והרבי אמר (מחוייך): איך האָב געמיינט מ'זאָל באַקן דינסטיג (הרי התכוונתי שיאפו ביום שלישי)...

הרב שניאור זלמן לאבקובסקי מגיש את כוס הזכוכית

חלוקת המצות

יורד מהספריה לאחר סיום הכנת המצות למשלו

י"ד ניסן, ערב פסח לאחר חצות. חוצות שכונת קראון הייטס הומים אדם. על שדרת איסטערן פארקווי עומדים טורי אנוש, בדרך לקבל מצה, מאכל האמונה. עוד רגע יעברו הם לפני החדר ורוח גן עדן עליון תשוב בפניהם, תעלה, תוציא מעבדות לחירות; יחלפו על פני מנהיג ישראל, ה'רעיא מהימנא', שמחפש, מבקש את ה'פינטלע איד', את הנקודה שבה הוא ה'יהודי המאמין' שאוהב את דרך המצוות, דרך הישר, דרך תמים. הוא יתן פיסת מצה, יעורר, יחזק את האמונה.

כך היה זה בתחילה. שעות על גבי שעות עמד הרבי וחילק לכל דכפין חתיכת מצה באיחול 'אַ כשר'ן און אַ פריילכען פסח'.

זו היתה נראית מלאכה של ממש: החדר מלא בארגזי מצות, האנשים עוברים, הרבי נוטל מצה, חוצה אותה עבור כל אחד ואחד ומעניק חתיכה לכל עובר. כל אחד קיבל חתיכה בגודל וצורה שונים, כל אחד והגודל־הצורה המתאימים לנשמתו שלו. קרה פעם שהרבי פשט את ידו הק' לתת מצה, וכשראה מי העובר, החליף את המצה לחתיכה אחרת (באותו הגודל...!). כשעברו ילדים, פעמים שאל הרבי 'פאַר בר מצוה?', 'נאָך בר מצוה?'.

בקביעות בה ערב פסח היה חל בשבת, חלוקת המצות היתה מתקיימת בערב שבת קודש.

החל משנת תשל"ח, לאחר המאורע הבריאותי בשמחת תורה אותה שנה, השתנה הסדר: הרבי חילק חבילות מצות, עטופות בנייר חום וקשורות בחוט לבן לחברי הכולל שע"י המזכירות, על מנת שיחלקו לכלל הציבור, וכן לאנ"ש ושלוחים המקיימים סדרים ציבוריים באזור. בנוסף להם, קיבלו חברי המזכירות, רבנים, עסקנים ויחידי סגולה, מצה או חצי מצה 'פרטית' מידו הק' של הרבי. קרה והחלוקה נמשכה בלילי ראשון ושני של החג לאלו שלא הספיקו לקבל או לחברי הכולל שיחלקו לציבור שלא קיבל.

להרב שניאור זלמן גוראריה והרב חמ"א חדקוב

להרב יעקב י

ה' ניסן תנש"א, מפריש חלה מהמצות קודם שליחתם
וחלוקתם לנציגים מרחבי תבל בצירוף מכתב כללי ודולר

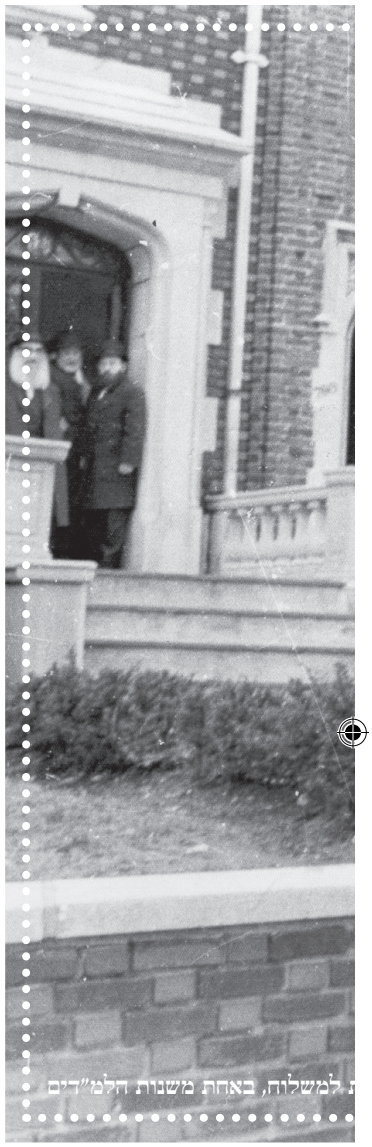

ת למשלוח, באחת משנות הלמ"דים

להמשב"ק ר' דובער (בערל) יוניק

חבילת מצות להרב גרשון מענדל גרליק, עבור מילאנו

ב יעקב יהודה העכט

יוצא מהיציאה האחורית של ביתו לשריפת חמץ

מביט היטב בחמץ בעת שריפתו

ביעור חמץ

לאורך כל השנים, הרבי קיים 'ביעור חמץ' בחדר קטן בקומת המרתף של 770, בחדר ההסקה. לבד משנת תשמ"ח, בה הרבי שרף את החמץ בחצר ביתו הק'.

הרבי היה מגיע עם שקית חומה קשורה בחוט, ופעמים רבות הגיע עם שתי שקיות. פעמים התיר את הקשר מעל השקית ואחר זרקה לאש. אז לוקח את המקל – המונח שם דרך קבע, הופך איתו באש מספר פעמים ואומר 'כל חמירא' (בתנש"א הרכיב הרבי משקפיים לאמירה זו).

באחת השנים (תשמ"ט), לאחר שהרבי זרק לאש שקית גדולה, חלק מתכולת התנור החל ליפול לרצפה ובחדר הקטן התלקחה אש. הרבי עמד וחיכה מספר דקות עד שר' זלמן ליפסקר – האחראי – השתלט על האש.

ביעור חמץ הינו מן העיתים היותר פרטיים, הפחות המוניים. מספר מועט של חסידים השתתפו בו, חברי המזכירות וכמה בחורים. הסיבה הפשוטה לכך היא, שמקום הביעור היה בחדרון קטן שלא קיבל כמות גדולה יותר.

אך אולי רמז יש בו: הביטו לנפשותיכם, בערו חמץ ישותכם. כי בשעה זו, בחדר זה, בקירוב מלך, לא עת הכנס חמץ. כלה הוא, אבד, נשרף; ובמקומו – אש להבה עולה, רצונה רק להכלל, לאשתאבא בגופא דמלכא...

הוספה

בב' ניסן תשמ"א, משלוח המצות לארה"ק ולשאר הארצות היה מבנין הספרייה הסמוך ל־770. בסיום המשלוח, אמר הרבי לעומדים שם – 'איר וועט ארויסגיין אין דרויסן, וועט מען קענען רעדן צו אלעמען צוזאמען'.

הרבי יצא למרפסת הבנין, ודיבר שיחה ארוכה (!) על הקשר בין ב' ניסן, יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר נ"ע לחלוקת המצות והתניא'ס שהגיעו באותה עת. קהל מועט מאוד היה שם באותה העת, חלקה הראשון של השיחה לא הוקלט, ונרשם רק מזכרון בודדים.

הרבי הגיה את השיחה, וזו האחרונה נדפסה בהוספות ללקו"ש חכ"ב [להעיר, שבמשך הנשיאות הרבי לא התוועד בב' ניסן!].

להלן כמה קטעים מהשיחה המדברים על חלוקת המצות והקשר לתלמידי התמימים. השיחה הוגהה באידית והקטעים באים כאן בתרגום חופשי:

מהעניינים העיקריים ב'עמלו' של אדמו"ר נ"ע – שהוא ייסד את ישיבת תומכי תמימים, אשר התפקיד של תלמידי התמימים הוא שיהיו 'נרות להאיר', להאיר את כל העולם עם האור של פנימיות התורה – 'יפוצו מעינותיך חוצה' שגם בחוצה יבואו המעיינות (ובאופן דהפצה)...

'מעין' הוא (גם) ענין של אמונה. ו'יפוצו מעינותיך חוצה' הוא שהאמונה ('מעינותיך') תבוא גם ב'חוצה', ב'חוצה' שבאדם עצמו (הבנה והשגה) וגם ב'חוצה' כפשוטו, עד ב'חוצה הכי חיצון...

וזהו הקשר דב' ניסן עם הענין דחלוקת מצות, מצה זה (מיכלא דאסוותא ו)מיכלא דמהימנותא – מזון ש'מפרנס' (ורועה) את האמונה שבאדם ושבעולם. זאת אומרת, שע"י אכילת מצה מתבטלים כל הספיקות והבלבולים, והאמונה נרגשת בפנימיות – הפצת המעינות ב'חוצה' שבאדם עצמו...

. . וכמו שאומרים בהגדה 'והיא שעמדה לאבותינו ולנו...' – 'היא', ענין האמונה, הנקודה והענין של תורה ומצוות בכלל, 'עמדה לנו'...

בסיום השיחה התחיל הרבי לנגן 'והיא שעמדה'.

מביא חבילת ה'פתיתים' של בדיקת חמץ כשידית הכף בולטת לצד חוץ

פותח השקית על מנת להשליך נייר למדורה קודם השלכתה.
בסידור נראה ה'דף' של כל חמירא עמו החל לומר החל משנה זו

משליך נייר למדורה טרם השלכת הפתיתים

חותה ומהפך החמץ

לאחר 'כל חמירא'

באמירת 'כל חמירא'

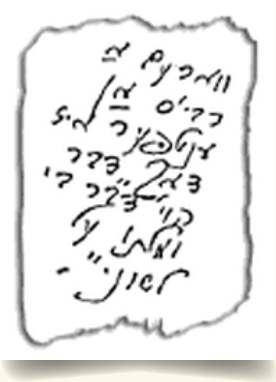

ימי שמחה

בקשר עם ימי הפורים "ימי משתה ושמחה", הננו מגישים בזאת מקבץ כתבי יד קודש של הרבי העוסקים בענין עבודת ה' בשמחה.

המשכת שמחת פורים ליום יום

מענה בכתב יד קודש בו מברך הרבי שתהי' שמחת הפורים בהצלחה ולהמשיך את שמחה זו בקיום יום יום את (התורה –) מה שקיבלו כבר. (מעניינת משמעות המחיקות בכתי"ק זה, ויש לבאר בדא"פ משמעותם, שאין ממשיכים את השמחה **עצמה** לכל השנה (לכאורה הטעם, שכן שמחת פורים זוהי שמחה המיוחדת לפורים), רק את **התוכן** דשמחת פורים שהוא ב'קיום מה שקיבלו כבר'):

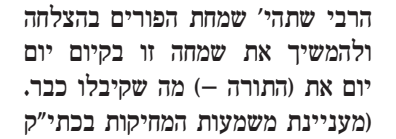

שמחת פורים בהצלחה
ולהמשיכה על כל השנה לקיים
יום יום בקיום מה שקיבלו כבר

הוספה בביטחון ושמחה אמיתית – ממשיכה שמחה מלמעלה

מענה בכתב יד קודש בו כותב הרבי (עניין אותו כותב בהזדמנויות רבות), כי השמחה של יהודי כאן למטה – אף כשהמצב לכאורה לא מצדיק זאת, גורם להמשכת שמחה חדשה מלמעלה וגורמת שיהי' לאדם סיבה לשמוח גם בעולם הזה הגשמי (ומשנה המצב):

אזכיר
עה"צ לכ"ז.
והוספה בבטחון
ושמחה (אמיתית)
מלמטה – מוסיפה
בכ"ז מלמעלה
ובהוראת הזוה"ק (תצוה קפד, ב):
תא חזי אי איהו קיימא
בנהירו דאנפין
מתתא כדין הכי
נהרין לי' מעילא
כו' חדוה דב"נ
משיך לגבי' חדוה
אחרא עילאה.

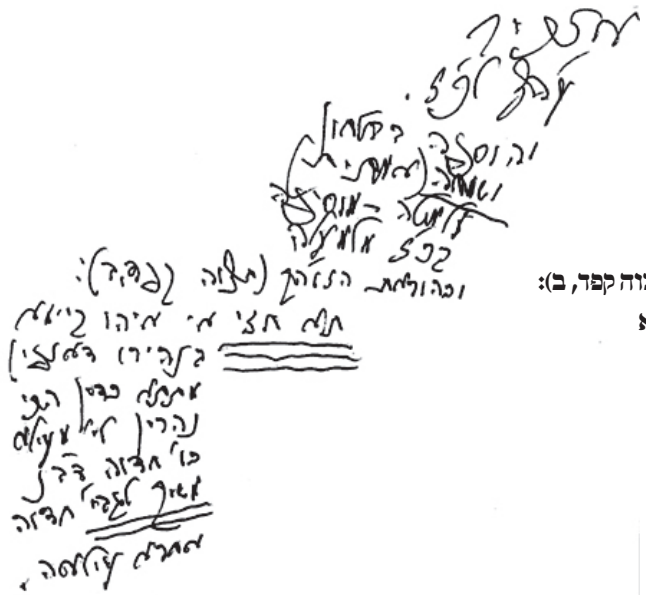

"לעבוד ה' בשמחה ובטוב לבב"

פתק זה, כתב הרבי עבור רפאל הכהן טוויל, שנכנס ליחידות בהיותו נער בשנת תשכ"א. את הפתק כתב הרבי באותיות מרובעות לאחר שהלה אמר שקשה לו לקרוא כתב עגול...

בפתק סדרת הוראות פרטניות בעבודת ה', שהאחרונה שבהן היא לעבוד את ה' בשמחה (מענין לציין, שדווקא הוראה זו מדגיש הרבי עם קו תחתון בשונה משאר ההוראות, דבר המדגיש את מעלה השמחה וחשיבותה).

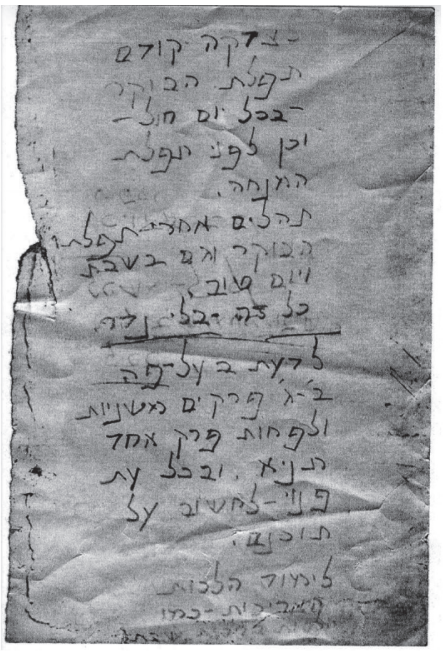

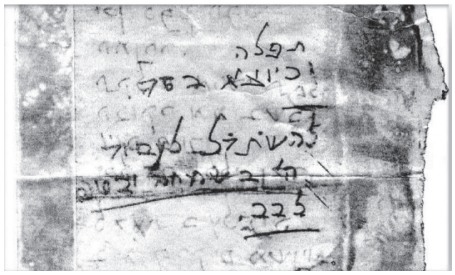

– צדקה קודם תפלת הבוקר

– בכל יום חול – וכן לפני תפלת המנחה.

תהלים אחרי תפלת הבוקר וגם בשבת ויום טוב.

<u>כל זה בלי נדר.</u>

לדעת בעל־פה ב"־ג' פרקים משניות ולפחות פרק אחד תניא, ובכל עת פנוי – לחשוב על תוכנם.

לימוד הלכות הצריכות – כמו הלכות ברכות, שבת, תפלה וכיוצא בזה

–

להשתדל לעבוד ה' <u>בשמחה ובטוב לבב.</u>

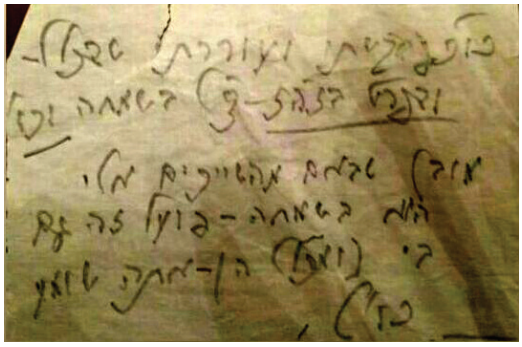

באם מהשייכים אלי בשמחה – פועל גם בי

מענה להרה"ח ר' משה יצחק העכט ע"ה, שכיהן כשליח הרבי בניו הייוועץ, ממנו רואים את חשיבות השמחה וגודל פעולתה בפרט אצל חסידים השייכים לרבי:

בוכ"פ (כמה וכמה פעמים) **ביקשתי ועוררתי שבכלל – <u>ובפרט בזה"ז</u>** (בזמן הזה) **– צ"ל** (צריך להיות) **בשמחה <u>וכו'</u> – מובן שבאם מהשייכים אלי הוא בשמחה – פועל זה גם בי** (ומכלל הן – **אתה שומע כו'**)

בהמשך המענה כותב הרבי:

וכל השייך יותר ובפרט על ידי מעשה בפועל ויום יומית הרי הנ"ל הוא ביתר שאת וכו'. ולפתע נתבשרתי שהוא אינו בשמחה (כ"כ?) וכו'.

חסיד ב'אקטיוו דיוטי'

ישנו פתגם של כ"ק אדמו"ר הריי"צ, והרבי מביאו פעמים רבות באגרותיו, "צו מלחמה גייט מען מיט א מארש" (למלחמה הולכים עם מארש, שיר ניצחון).

על אף שנמצאים עדיין במלחמה, הניצחון עדיין אינו מובטח, צריכים להיות בשמחה ולהיות בטוחים בניצחון. ודווקא גישה זו – היא המביאה את הניצחון.

במענה זה, אותו כתב הרבי לשליח, רואים נקודה זו בקשר עם 'השירות' אצל הרבי:

נהניתי לשמוע שמכיר שהוא באקטיוו דיוטי [active duty, שירות פעיל] – שעפ"ז ה"ה [שעל פי זה הרי הוא] במצב דשמחה ומרש [= שיר, מנגינת] נצחון שגור בפיו. וה' יצליחו.

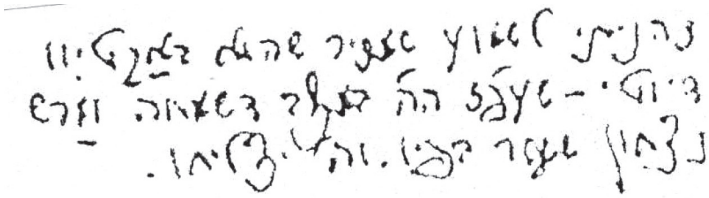

הרב יהושע מנחם הלוי נויהויזר, ר"מ בישיבת תות"ל אור יהודה

שואלים ודורשים בהלכות מכירת חמץ

על 'הלכות מכירת חמץ' של אדמו"ר הזקן, ובירור מנהגי רבותינו נשיאינו: האם ראוי למכור חמץ גמור? האם המכירה פוטרת מחיוב בדיקה במקומות הנמכרים? • שקלא וטריא בין הצמח צדק לרבי נחמי' מדובראוונא בענין 'מכירת י"ג', ובירור דעת הרבי והנהגתו למעשה בענין הנמצא במזרח וחמצו במערב • שואלים ודורשים בהלכות מכירת חמץ בתורת רבותינו נשיאינו, בפרוס שלושים יום קודם הפסח

'שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום' (פסחים ו, א), והרי עומדים אנו בפתחם של השלושים יום וראוי אם כן לייחד מקום לעיון בהלכות הפסח.

ואמנם, ענייני והלכות הפסח רבים ומסועפים הם, והרי הלכות פסח תופסות את מספר הסימנים הגדול ביותר בשולחן ערוך אורח־חיים לאחר הלכות שבת, נייחד אפוא מסגרת זו לעיון בשיטת רבותינו נשיאנו בנושא אחד – מכירת חמץ, כאשר חלק מהנושאים הנידונים נוגעים ליסודות איסור בל יראה ובל ימצא ומצות תשביתו, אלא שמבחינה מעשית הנפקא מינה בהם היא בנוגע למכירה.

מקורה של המכירה

מגדולי ישראל שנמנעו ממכירת חמץ גמור: רבי עקיבא איגר

המושג של 'מכירת חמץ' במובנו הרחב כפי שנהוג בימינו לא התקבל בפשטות על דעת כל הפוסקים. אמנם עצם העצה של מכירה לנכרי כדי להינצל מאיסור בל יראה מופיעה כבר בתוספתא (פסחים פ"ב, ו): 'ישראל ונכרי שהיו באים בספינה וחמץ ביד ישראל, הרי זה מוכרו לנכרי, וחוזר ולוקח ממנו לאחר הפסח', אך בתוספתא מדובר על מקרה מזדמן שבו היהודי 'נתקע' באופן לא מתוכנן בריחוק מקום מהחמץ שבביתו ואין באפשרותו לבערו, ולא על מכירה קבועה וממוסדת ומתוכננת מראש.

וכאשר במשך הדורות הלך והתרחב מנהג המכירה עד לצורתו המוכרת לנו כיום, עורר הדבר ויכוח גדול בין הפוסקים ורבים הסתייגו ממנו, והיו אף שהרחיקו לכת ונמנעו לא רק מעצם המכירה אלא גם **מהשימוש לאחר הפסח בחמץ שנמכר** (למרות שעיקר איסור אכילת חמץ שעבר עליו הפסח הוא רק מדרבנן).

וכך מובא בשם הגר"א (מעשה רב הלכות פסח קפא): '**אחר הפסח אין ליקח מן השוק מה שאופין מקמח של ישראל... כי המכירה גרוע**', וכן מעיד רבי שמואל בירנבוים חתנו של רבי עקיבא איגר על מנהג חותנו: 'אשר גם מו"ח רה"ג נ"ע נזהר מליקח חמץ הנמכר' (אגרות סופרים סי' מז בסופו. דרך אגב: במכתב זה, בו מתאר חתנו של הגרעק"א מהליכותיו של חותנו הגדול, הוא מציין כי 'גם ספר התניא מהרב מלאדי נ"ע הי' בין ספרי דבי רב'). והגאון בעל ה'ברוך טעם' כותב במכתבו לחתם סופר (עטרת חכמים חו"מ סי' טו): '**ותיתי לי שמיום עמדי על דעתי אני בנזיר משתיית יין ושכר של ישראל שמקודם פסח**'...

ולמעשה כך נהוג עד היום בהרבה מקהילות ישראל (וכמדומה שברובן) להימנע לכתחילה ממכירת חמץ גמור, ולהשתמש ב'מכירה' רק לדברים שיש בהם חשש חמץ בלבד או חמץ בתערובת וכדומה (מלבד במקום הפסד מרובה, כגון בעלי חנויות או מפעלים של חמץ).

ומנגד, רבותינו נשיאנו קיבלו את המכירה ללא עוררין ולא נמנעו ממכירת חמץ גמור לכתחילה, וכפי הידוע שאצל אדמו"ר הצמח צדק לעת זקנותו היו מוכרים חלה לגוי כדי שיהא לו מן המוכן לעת צאת החג, וכן בשטר המכירה של אדמו"ר הרש"ב כלולים מוצרי חמץ גמור.

(כמובן שהיו עוד מגדולי ישראל שנהגו כך, וראה לדוגמא שו"ת ציץ אליעזר (ח"כ סי' נא): '**ידענא גם בתלמידי חכמים וגדולי תורה עוד מהדור הקודם שמכרו גם חמץ בעין, ובמוצאי**

חג הפסח האחרון היו מכבדים בהם בני תורה שבאו לכבדם ולאחלם עם צאת החג').

בשורות הבאות נבאר בקצרה את יסודות הנידון; טעמם של המחמירים, ושיטת רבותינו נשיאינו המיוסדת על שיטתו של אדמו"ר הזקן כפי שהתבארה ב'הלכות מכירת חמץ' שלו.

'הלכות מכירת חמץ' של אדמו"ר הזקן

כאשר מנהג המכירה הלך והתפשט ראו לנכון גדולי הדורות לתקן הלכות קבועות ומפורטות לגביו, והיו אף שתיקנו נוסח קבוע של 'שטר מכירה' (שעיקרו לצורך הקנאת החדר שבו נמצא החמץ, ועמו נקנה החמץ בענין 'אגב'). כמדומה שתהליך זה החל להתפתח בתקופתו של אדמו"ר הזקן, שכן שטרות המכירה הידועים לנו מאת גדולי ישראל הינם מתקופה זו ואילך – מהנודע ביהודה, רבי נתן אדלר (רבו של החתם סופר), רבי עקיבא איגר, הבית אפרים ועוד (ראה נוסחאות שטרות אלו בספר 'מכירת חמץ כהלכתו' בסופו).

וביניהם בולט אדמו"ר הזקן, שכתב קונטרס מיוחד בנושא זה, שאמנם לא הגיע לידינו אלא רק תקציר שלו, בשם 'הלכות מכירת חמץ' (נדפס בסוף הלכות פסח בשו"ע), הכולל גם נוסח של שטר מכירה, ובו הוא מציע בין היתר את תקנתו המפורסמת להעמיד 'ערב קבלן' על המכירה.

יש לשער, כי הסיבה לכתיבת הקונטרס היא הנחיצות שראה אדמו"ר הזקן בגילוי דעתו אודות סדר המכירה המחויב **מן הדין** (ולא כחומרא בעלמא), אשר אחרים לדעתו שגגו בו, החל מעצם הגישה למכירת חמץ – האם היא נצרכת מדאורייתא או רק מדרבנן, שלדעת אדמו"ר הזקן מדובר על דין דאורייתא: **'ומי שעולה על דעתו שמכירת חמץ הוא מדברי סופרים... שגגה היא בידו'**, ובכך הוא חולק על רבים מהאחרונים, החל מהגאון בעל ה'תבואות שור' בחיבורו 'בכור שור' (פסחים כא, א), ובעקבותיו רבי משולם איגרא (שו"ת סי' לט, א), וכן הקצות החושן (סי' קצד סק"ג) ונתיבות המשפט (ב'מקור חיים' סי' תמח סק"ה) ועוד, ש'העלו על דעתם' ואף נקטו להלכה ולמעשה, כי המכירה נצרכת רק מדרבנן ולא מהתורה, וכפי שיבואר להלן.

ובעיקר, שלדעת אדמו"ר הזקן המכירה לנכרי המוזכרת בגמרא ובתוספתא דלעיל היא רק כאשר הנכרי משלם את מלוא הסכום במזומן ולא בהקפה, אך בזמנינו כשמוכרים כמויות גדולות של חמץ אין הנכרי משלם את כל ערך הסחורה והדבר יוצר שאלה על עצם תוקפה של המכירה.

ואמנם כבר עמדו הפוסקים על מדוכה זו והציעו תקנה לדבר, כדברי אדה"ז: **'וחדשים מקרוב באו** (כן כתבו הפרי מגדים והנודע ביהודה) **לתקן לכתוב והמותר זקפתי עליו במלוה בו'**, אלא שלדעתו **'גם זה אינו מועיל לפי דעת גדולי הראשונים ז"ל'**, ולכן **'אין תקנה אחרת** (!) **למכור בהקפה אלא להיות יד ישראל אחר באמצע'**, דהיינו 'ערב קבלן'.

לקונטרס זה מציין אדמו"ר הזקן גם בשולחן ערוך שלו (סי' תמח סי"ב), כאשר הוא כותב שכשמוכר הישראל לנכרי את החדר (כדי להקנות את החמץ שבתוכו בקנין 'אגב') צריך לכתוב לו שטר מכירה, ומציין: 'ועיין חו"מ סי' קצ"א האיך יכתוב לשון המכירה בשטר', אכן הוא מוסיף: **'אך כל איש אשר יראת ה' נגע בלבו לצאת ידי כל הדעות במכירת חמץ שתהי' מכירה גמורה לדברי הכל, יכתוב השטר מכירה בנוסח הכתוב בסידור'.**

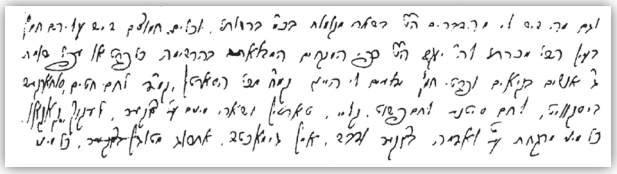

שטר מכירת חמץ של אדמו"ר הרש"ב משנת תרע"ח: "כל החמץ שלי הח"מ... לחם חיטים, ביסקוויט, טארטין..."

ביטול ומכירה יחדיו?

את הקונטרס פותח אדמו"ר הזקן בהקדמה, כי מאחר ורבים מספרי הראשונים עדיין לא באו בדפוס בזמן הט"ז והמגן אברהם והנמשכים אחריהם, 'לזאת ודאי אין לסמוך להקל למעשה על הקולות שנמצאו בדברי האחרונים ז"ל, **ובפרט באיסור תורה חמור בחמץ**, שהחמירה תורה בבל יראה ובל ימצא'. אדמו"ר הזקן מדגיש אפוא שאין מדובר באיסור כאן מדרבנן אלא מדאורייתא, ולכן יש להחמיר במכירה ולחשוש לכל הדעות.

ואמנם לכאורה הנחה זו שמדובר באיסור דאורייתא אינה פשוטה, כי אף שבוודאי יש איסור תורה על חמץ הנמצא ברשות ישראל בפסח, אך כבר אמרו חז"ל (פסחים ד, ב) שמדאורייתא 'בביטול בעלמא סגי', ונמצא שבאמירת נוסח הביטול כפי המקובל כיום כבר יצאנו ידי חשש איסור תורה, וכל האיסור על הימצאות החמץ ברשות הישראל לאחר הביטול הוא רק מדרבנן, ולפי זה נמצא לכאורה שהמכירה נוגעת רק לאיסור דרבנן ולא לאיסור תורה?

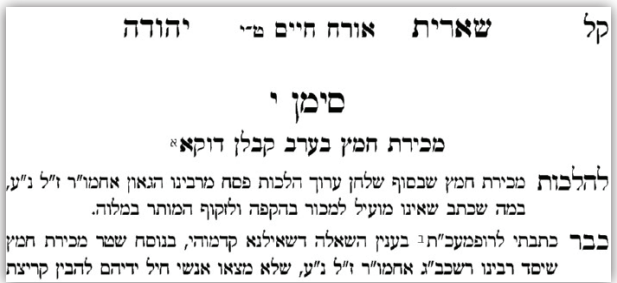

קל **שארית** אורח חיים ט"י **יהודה**

סימן י

מכירת חמץ בערב קבלן דוקא[א]

להלכות מכירת חמץ שבסוף שלחן ערוך הלכות פסח מרבינו הגאון אחמו"ר ז"ל נ"ע, במה שכתב שאינו מועיל למכור בהקפה ולזקוף המותר במלוה.

כבר כתבתי לרופמעכ"ת[ב] בענין השאלה דשאילנא קדמוהי, בנוסח שטר מכירת חמץ שיסד רבינו רשכב"ג אחמו"ר ז"ל נ"ע, שלא מצאו אנשי חיל ידיהם להבין קריצת

לאחר הסתלקותו של אדמו"ר הזקן פנו גדולי החסידים אל המהרי"ל, אחיו של אדה"ז, כדי שיבאר להם את עומק דברי אדה"ז בקונטרס מכירת חמץ. תשובתו המפורטת נדפסה בשו"ת 'שארית יהודה' סי' י

ואכן אדמו"ר הזקן מתייחס לכך וכותב:

'ומי שעולה על דעתו שמכירת חמץ הוא מדברי סופרים, לפי המנהג שהכל מבטלין החמץ ואומרין כל חמירא ליבטל ולהוי

הפקר בו', שגגה היא בידו, כי חמץ הנמכר אינו בכלל ביטול והפקר מאחר שדעתו עליו לחזור ולזכות בו אחר הפסח... ולזאת אם המכירה אינה כדת עובר עליו בבל יראה ובל ימצא'.

וכאמור לעיל, בביטוי תקיף זה ('מי שעולה על דעתו... שגגה היא בידו') חולק אדמו"ר הזקן על כמה מגדולי האחרונים הסוברים שמכירת החמץ יכולה להועיל רק לאיסור דרבנן ולא לאיסור דאורייתא, ומצד שתי סיבות נקטו כן:

ה'בכור שור' (פסחים כא, א) טען שכל עיקרה של מכירה זו אינה אלא הערמה, ובלשונו: '**הלא מובחא מילתא דהערמה טובא, שזה הקונה לאו גברא דאורחא מעולם לקנות כך, וזה אין דרכו למכור כך, ועל הרוב הקונה הוא עני וקונה בכמה מאות חמץ... ושאר הובחות טובא**', וכן הסכים עמו רבי משולם איגרא (שו"ת סי' לט, א). ואמנם לא באו מחמת כן לערער על עצם המכירה, אלא שלדעתם התירו להסתמך עלי' משום שהביטול כבר הוציא מידי איסור דאורייתא והמכירה באה רק כדי להציל מאיסור דרבנן, ובדרבנן התירו להסתמך על הערמה.

> למעשה, לכל הדעות שהובאו עד כאן נמצא שאין חיסרון במכירה, אלא שלדעת אדמו"ר הזקן מדובר במכירה אמיתית והיא מועילה אף להפקיע מאיסור דאורייתא, ואילו לדעת הבכור שור היא נחשבת כהערמה, ומכל מקום היא מועילה שכן לדבריו מדובר רק באיסור דרבנן

ואילו הקצות החושן (סי' קצד סק"ג) והנתיבות המשפט (ב'מקור חיים' סי' תמח סק"ה) הגיעו למסקנא זו מכיוון אחר: אחת הבעיות העיקריות במכירה היא אופן הקנין שבו מקנים את החמץ לגוי, שכן בשונה מעיסקא הנעשית בין שני יהודים, כאשר יהודי מקנה לגוי קיימים כמה ספיקות באיזה קנין הוא קונה מהתורה, ומתוך דיונו בענין העלה הקצות החושן כי אמנם אין צורך בקנין המועיל מהתורה, שכן מהתורה בלאו הכי אינו עובר על חמץ זה לאחר שביטלו (ולכן אף אם הקנין אינו מועיל והחמץ עדיין נחשב ברשות הישראל אין בכך כלום), והחיוב להוציאו מרשותו הוא רק מדרבנן, ולכך די בקנין המועיל מדרבנן.

אך אדמו"ר הזקן חולק על כך בתוקף, שכן לדעתו '**חמץ הנמכר אינו בכלל ביטול והפקר, מאחר שדעתו עליו לחזור ולזכות בו אחר הפסח**', כלומר: מאחר והמכירה נעשית במטרה לקנות את החמץ בחזרה לאחר הפסח, איך יוכל לומר שחמץ זה אינו חשוב אצלו והוא כעפרא דארעא? ולכן אין להתייחס לחמץ זה כ'מבוטל' אצל האדם, ושוב אין מה שיפטור אותו מאיסור בל יראה אלא אך ורק העברת הבעלות לנכרי, ונמצא שהמכירה חייבת להועיל **מדאורייתא**.

ובנקודה זו קיימת הבחנה יסודית בין ביטול למכירה לדעת אדמו"ר הזקן, כי לכאורה ישאל השואל: אם הביטול אינו מועיל משום שבדעתו לחזור ולקנותו לאחר הפסח, מטעם זה לא תועיל אף המכירה, ומה הועילו חכמים בתקנתם?

אך באמת חילוק גדול יש בין הענינים, כי לגבי המכירה הדבר היחיד הקובע הוא ההכרעה המשפטית בדיני ממונות – האם החפץ עבר לרשות הקונה או לא, והרי אילו יבואו המוכר והקונה לדין נפסוק שהמכירה חלה והחפץ עבר לרשות הקונה, ואם כן לא אכפת לנו כלל מה שבכוונת המוכר לחזור ולקנותו, כי סוף סוף כעת איננו שלו והרי 'אתה רואה של אחרים', וכלשון אדמו"ר הזקן (סי' תמח ס"ו): '**אע"פ שהוא יודע בהנכרי שלא יגע בחמצו כלל אלא ישמרנו לו עד אחר הפסח ואז יחזירנו לו, הרי זה מותר, דכיון שאם לא הי' הנכרי רוצה להחזירו לו לא הי' יכול לתבוע ממנו בדין שיחזירנו לו, נמצא שכל ימי הפסח החמץ קנוי להנכרי בקנין גמור**'.

אך ענין הביטול שונה מעצם מהותו, שכן כל עיקרו תלוי בכוונת האדם שאינו מחשיבו כלל והוא אצלו כעפרא דארעא, ואם לאמיתו של דבר הוא מחשיבו הרי אין לך ניגוד גדול מזה למושג הביטול.

מכירה אמיתית

למעשה, לכל הדעות שהובאו עד כאן נמצא שאין חיסרון במכירה, אלא שלדעת אדמו"ר הזקן מדובר במכירה אמיתית והיא מועילה אף להפקיע מאיסור דאורייתא, ואילו לדעת הבכור שור היא נחשבת כהערמה, ומכל מקום היא מועילה שכן לדבריו מדובר רק באיסור דרבנן.

מדוע אם כן היו ששללו לגמרי את המכירה? לעיל הובא מדברי הגר"א שאין לקנות לאחר הפסח מוצרי חמץ של ישראל שנמכר לנכרי 'כי המכירה גרוע'; מהלשון לא ברור האם הכוונה לפגם עקרוני בעצם המכירה, או משום שחשש שלמעשה לא הקפידו לערוך את המכירה כראוי (כפי הנראה בתקופתו עדיין לא התפשטה המכירה הכללית על ידי הרב וכל אחד הי' מוכר לעצמו), וכן לגבי עדות חתנו של הגרעק"א שחותנו 'נזהר מליקח חמץ הנמכר' אין לדעת את טעמו.

ויתכן שטעם המחמירים הוא, כי מחד גיסא נקטו כדעת אדה"ז שהחמץ הנמכר אינו בכלל הביטול, והמכירה צריכה להועיל כלפי איסור בל יראה דאורייתא, ומאידך נקטו כדעת הבכור שור שהמכירה נחשבת כהערמה ואין היא מועילה לאיסור דאורייתא (ראה תשובות והנהגות ח"א סי' שט).

ויש שנראה מדבריהם שחששו שאין המכירה מועילה כלל ואין לה תוקף **אפילו בדיני ממונות** (דהיינו שאם יבואו המוכר והקונה לדין נפסוק שהמכירה לא חלה והחמץ עדיין שייך למוכר), משום שידוע לכל בבחינת 'דברים שבלבו ובלב כל אדם' שאין המוכר מתכוון באמת למכור והקונה אינו מוכן לקנות.

אך לדעת אדמו"ר הזקן המכירה שרירה לחלוטין ואין כאן כל הערמה, שכן בוודאי המוכר מעוניין בקיום המכירה כדי להינצל מאיסור בל יראה ובל ימצא, וכפי שהאריכו לבאר זאת המקור חיים (סי' תמח סקי"א) והחת"ס (שו"ת יו"ד סי' שמה).

וכן הצמח צדק (או"ח סי' מח) דן בשאלת ה'הערמה' כאשר הגוי הקונה הוא הוא עני שאין לו אף פרוטה לשלם עבור המקח, ולאחר שדן בכך מכמה צדדים הוא מסיק שלמעשה תקנתו של אדמו"ר הזקן להעמיד ערב קבלן על המכירה פותרת גם פקפוק זה, שהרי בכל אופן יקבל המוכר את כספו מהערב: 'ועוד י"ל ועיקר, **דאחר שאאזמו"ר הגאון זצ"ל הצריך להיות עוד יהודי ערב קבלן עבור האינו־יהודי הקונה, ועי"ז היהודי המוכר בטוח במעותיו, א"כ אף שהאינו־יהודי הקונה הוא עני אין זה הערמה**'.

לסיכומו של דבר: רבותינו נשיאינו התייחסו למכירה כתקפה לחלוטין מבחינה הלכתית, וממילא חל על חמץ זה ההיתר המפורש בגמרא ובפוסקים: 'שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים', ללא נדנוד של חשש.

האם ראוי להיפטר ממצוות?

ועדיין נותרה לנו לברר נקודה אחת: אף אם המכירה חלה ללא פקפוק, והחמץ הנמכר אכן נפטר מאיסור בל יראה וממצות תשביתו, אך האם ראוי לעשות פעולה כדי להיפטר מקיום מצוה? והרי על כגון דא אמרו בגמרא (ברכות לה, ב): 'בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים: דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר, דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות חצרות וקרפיפות כדי לפטרן מן המעשר', הרי שאין ראוי לו לאדם לעשות פעולות כדי להיפטר ממצוות התורה (למרות שבכך אמנם יפטר מצד הדין) אלא מן הראוי להכניס עצמו לחיוב.

וכן אמרו בגמרא (מנחות מא, א), ש'בעידנא דריתחא' מענישים על ביטול מצות ציצית, ואין הכוונה למי שלובש בגד של ארבע כנפות ואינו מטיל בו ציצית, שזוהי ביטול מצות עשה גמורה, אלא כמבואר בדברי הראשונים (עי' תוס' שם) המכוון הוא למי שאינו לובש כלל בגד של ארבע כנפות, שאין כאן ביטול מצות עשה במובן הרגיל שהרי אינו מתחייב כלל במצוה, ומכל מקום בעידנא דריתחא מענישים אפילו על שלא הכניס עצמו לכלל החיוב.

ואם כך הם הדברים אפילו בהימנעות ב'שב ואל תעשה' מלהכניס עצמו לחיוב, כל שכן שאין ראוי לעשות מעשה כדי לפטור עצמו מהמצוה, ולפי זה לכאורה בוודאי אין ראוי לפטור עצמו ממצות 'תשביתו' על ידי מכירת החמץ שברשותו לנכרי?

וכן אמנם כתב החיי אדם (הלכות פסח כלל קכה נשמת אדם, ח): '**הנה בודאי לא התירו דרך זה למכור החמץ אלא על צד הדוחק, שהרי מפקיע ממנו מצות ביעור חמץ, ולכן בק"ק פראג לא נהגו למכרו אלא לעושי יין שרף... והטעם נ"ל כדי שלא לבטל מצות תשביתו**'.

מדוע אם כן לא חששו לכך רבותינו נשיאינו?

ובכן, ראשית יש לציין כי מפשטות לשון המשנה (בתחילת פ"ב דפסחים) 'כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה... **ומוכר לנכרי**' נראה שהמכירה לנכרי מותרת לכתחילה, ואין חיסרון בכך שמפקיע את החמץ הנמכר מקיום מצות תשביתו.

ולעצם הטענה שאין ראוי להפקיע עצמו ממצות תשביתו, נראה כי שתי תשובות בדבר:

ראשית, עצם השאלה האם מותר לכתחילה לעשות פעולה כדי להיפטר מקיום מצוה טעונה בירור, שכן כנגד המקורות דלעיל אנו מוצאים מקורות שבהם משמע שהדבר מותר לכתחילה: ראשית, דברי הרמב"ם הידועים בהלכות ברכות (פי"א הי"ב) המחלק את המצוות לשני סוגים כלליים: '**יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה, כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר, ואלו הן הנקראין חובה... ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות, כגון מזוזה ומעקה, שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה, אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב, וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה**'.

ומשמע מדבריו שלגבי מזוזה ומעקה אין כל ענין אפילו לכתחילה לעשות פעולה כדי להכניס עצמו לחיוב, ובשונה מציצית שראוי להכניס עצמו לחיוב על יד לבישת בגד של ארבע כנפות, וכמובא לעיל מדברי הגמרא, וכפי שהביא בעצמו בסוף הלכות ציצית: '**אע"פ שאין אדם מחוייב לקנות לו טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית, אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו אלא לעולם ישתדל להיות בכסות המחוייבת בציצית כדי שיקיים מצוה זו**'. עלינו לברר אפוא מהו החילוק בין ציצית למזוזה ומעקה.

ואם לגבי מזוזה ומעקה מדובר בהימנעות ב'שב ואל תעשה' מקיום מצוה, הרי שמצאנו מקורות שבהם הותר לכתחילה מעשה חיובי של הפקעה ממצוה, ולדוגמא: לגבי מצות כיסוי הדם נפסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' כח סי"ח), שהרוצה להיפטר מכיסוי משום שצריך להשתמש בדם, 'כיצד יעשה? נוחר או מעקר כדי שיפטר מכיסוי', הרי שניתנת לו עצה לכתחילה כיצד להיפטר מהמצוה, ואם יש איסור להפקיע עצמו מהמצוה היתכן שבשולחן ערוך תופיע עצה שכל עיקרה כנגד ההלכה?

קיימים מקורות נוספים לכאן ולכאן ואין כאן המקום לפורטם כי רבים הם, ומתוך הסתירות שבענין נראה שיש להבדיל בין מצוה שיש בה **ענין חיובי** למצוה שעניינה **מניעת מצב שלילי**: במצוה מהסוג הראשון אין ראוי לאדם להיפטר ממנה, ואף ראוי לו לנקוט בפעולות חיוביות כדי להכניס עצמו לחיוב, אך במצוה שעניינה רק לתקן מצב שלילי, הרי אין טעם ליצור מלכתחילה את הבעי' בכדי לפתור אותה.

ובדוגמאות דלעיל: במצות ציצית יש ענין חיובי, כמפורש בכתוב 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'', וכן בנוגע להפרשת תרומות ומעשרות, שלדעת הט"ז (יו"ד סי' א סק"ז) יש מצוה להפריש אפילו אם אינו רוצה עדיין לאכול מהתבואה, הרי שיש בזה ענין חיובי בפני עצמו ולא רק כדי להתיר איסור טבל (ואמנם הגרעק"א שם חולק עליו בנקודה זו, ואכמ"ל), ולכן במצוות אלו ראוי לאדם להכניס עצמו לכלל החיוב.

אך לגבי מצות מעקה שכל עניינה הוא מניעת מצב של 'כי יפול הנופל ממנו', מה טעם לבנות מלכתחילה בית כדי ליצור

חשש נפילה מהגג, בכדי לתקנו על ידי קביעת מעקה? וכן בנוגע למזוזה יש לומר שעיקרה הוא **לתיקון הבית**, שבלעדי' אסור לדור בו (ובפרט לפי מה שכתבו רש"י (פסחים ד, א) ותוספות (מנחות מד, א) שמטרת המצוה היא לשם שמירה (וראה בהרחבה לקו"ש חי"ט שיחה ה לפרשת עקב), ואם כן מובן בפשטות שענינה הוא מניעת נזק ובדומה למעקה), ולכן אין טעם לבנות בית כדי 'לתקנו' על ידי מזוזה.

וכן במצות כיסוי הדם המטרה היא שלא יהא דם שחיטה זרוק על הארץ ללא כיסוי, וכיון שהפגם בזה הוא רק בדם שחיטה ולא בדם נחירה (שאותו לא חייבה התורה בכיסוי), אין כל ענין לחזר אחר שחיטה כדי ליצור את המצב השלילי ולתקנו על ידי כיסוי, כאשר ניתן להימנע מכך מלכתחילה באמצעות נחירה.

גדרה של מצות 'תשביתו'

ומעתה עלינו לברר מהו גדרה של מצות תשביתו: האם היא מצוה חיובית, דהיינו שיש מטרה בפני עצמה בעצם פעולת ההשבתה, או שכל עניינה הוא הסרת השלילה ובדוגמת כיסוי הדם.

דברי נחמיה שאלות ותשובות חלק אורח חיים
סימן לה (לשון ח"מ)
לכ"ק אחו' בר"ו מורינו הגאון המפורסם חסידא ופרישא כ"ש מוהר"ם מענדיל נ"י:
הנה נענין מכירת חמץ שנוהגין למסור בע"פ - וכן בטטח הנמצר מכירה שנמצ"ע מומ"ז ר"ל - סיום כיום יום י"ד בו' - ושיה קפיד לי מכבר דה"כ יהיו עתה
סימן לו (לשון ה' פסח לשו"ע רכיגו)
בבוד אחו' חיד יריד נפשי הרב הגאון וכו' מו"ה נחמיה נ"י:
תשובה - ע"ד דמדיק לן מר כמה"ם בתק"ח סי' תנ"ו סקל"ד דאוקי שטחמן סי' צריכים לבחק חתן בלו"ל י"ד וכ"ם כיון וכו' - כנס כי מס מדע מסר לא ידע ונס לין פמלי
סימן לז
לכ"ק אחו' בר"ו מורינו הגאון הגדול חסידא ופרישא כ"ש מוהר"ם שי':
תשובה - מכיות שטוחב שדכריו שלא בעיון - לכן נס לני לחמיה כן - דמ"ם כי מוכ מכדיקה טי' - מכמ"כ מדכיס סכל שלא יהיו כ"ל נטלין שלך מלא

חילופי המכתבים בין ה'דברי נחמי" לאדמו"ר הצמח צדק

וכבר דנו בענין זה האחרונים, וידועים דברי המנחת חינוך (מצוה ט) שדן לגבי אדם שאין לו חמץ אם יש מצוה שיקנה חמץ כדי לבערו '**כמו מי שאין לו ד' כנפות... דמצוה עליו לקנות טלית כדי לקיים מצות ה' יתברך, הכא נמי מצוה לחזר שיהי' לו חמץ קודם פסח ויבער אותו בי"ד כדי לקיים מצות עשה בקום ועשה**' (ועי' גם חידושי הגר"ח הלכות חמץ ומצה).

אכן בפשוטם של דברים נראה לכאורה שמצות תשביתו היא רק בכדי לתקן קלקול, בשונה ממצות ציצית שיש בה כאמור מטרה חיובית, ובפרט לפי מה שכתב אדמו"ר הזקן (סי' תמה ס"ב) ש'לא ציותה תורה לבער החמץ בערב פסח מחצות היום ולמעלה אלא כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא בתוך הפסח', הרי להדיא שאין מטרה חיובית בעצם פעולת ההשבתה אלא רק מניעת השלילה, ולפי זה נמצא שאין כל מניעה להפקיע את החמץ מקיום מצות תשביתו ובדומה לכיסוי הדם.

ועוד נראה לומר, כי אף אם נניח שיש לחזר אחר קיום מצות תשביתו, הרי דין זה אינו מתבטל גם כשמוכר לנכרי חלק מהחמץ, שהרי עדיין נשאר בידו חמץ שאותו הוא מבער כדינו, ומה לנו אם תתקיים המצוה בחמץ זה או אחר?

וכנראה שהחיי אדם סבר שיש מצוה בכל כזית וכזית שמבער, ולכן אף אם מקיים מצות תשביתו בחלק מהחמץ עדיין אין ראוי להימנע מקיום המצוה בשאר החמץ שבידו על ידי מכירתו לנכרי, וכן נראה גם מדברי הנודע ביהודה (מהדו"ק סי' מא) שיש קיום מצות תשביתו בכל כזית בפני עצמו. אכן באמת אין הדבר מוכרח כלל, ומסתבר שגדר מצות תשביתו הוא לבער את כל החמץ שברשותו בין רב ובין מעט, והכל מצוה אחת, ואם אך מקיים את המצוה אפילו בכזית אחד של חמץ שוב אין כל חיסרון בכך שמפקיע את שאר החמץ שברשותו מהמצוה על ידי מכירה לנכרי.

ועוד, שאפילו לגבי מצות ציצית שאדם צריך לחזר וללבוש בגד של ארבע כנפות כדי לקיימה, לא מצאנו הידור בלבישת יותר מבגד אחד, למרות שבכל בגד שיש בו ארבע כנפות מתקיימת מצוה (ולמעשה אף ידוע המנהג המקובל לעגל את כנפות המעיל העליון ('סירטוק' בלע"ז) בכדי להיפטר מחיוב ציצית, מאחר וכבר מקיימים את המצוה בלבישת הטלית קטן).

בין ישראל לנכרי

רבי נחמי' מדובראוונא הי' מגדולי תלמידיו של אדמו"ר הזקן (ואף נשא את נכדתו), נודע במיוחד בזכות ה'השלמה' שערך לשולחן ערוך אדמו"ר הזקן על כמה מהסימנים החסרים בו, זאת כמובן מלבד שו"ת 'דברי נחמי'' שלו והגהותיו לש"ס.

רבי נחמי' והצמח צדק למדו יחד עוד בצעירותם, וברבות השנים נשאו ונתנו ביניהם הרבה בהלכה, כאשר הצמח צדק החשיבו ביותר כפי שניכר גם מיחסו אליו בתשובותיו (וראה להלן דוגמא לכך בתשובה שלפנינו). נעמוד בקצרה על מחלוקת אחת ביניהם בענין מכירת חמץ:

בדרך כלל, נעשית המכירה ביום י"ד בבוקר סמוך לתחילת זמן האיסור (המדובר הוא על המכירה בפועל מהרב לנכרי ולא על מינוי הרב לשליח של בעל החמץ). על כך מעורר הדברי נחמי' במכתבו לאדמו"ר הצמח צדק (דברי נחמי' סי' לה, ועיין עוד שם סי' לז) שאלה נכבדה: האם מכירה זו מועילה לפטור את בעל החמץ מחיוב הבדיקה בליל י"ד, כאשר באותה שעה החמץ עדיין בבעלותו?

ולמעשה כבר ידועה בענין זה שיטתו של ה'מקור חיים' (סי' תלו סק"ד), שאם בזמן חיוב הבדיקה (ליל י"ד) יש חמץ ברשותו הרי הוא מתחייב לבדוק כתקנת חכמים, ואינו נפטר מכוח מה שבכוונתו למוכרו למחרת לנכרי, ויש החוששים למעשה לדעה זו ולכן מקדימים לערוך את המכירה ביום י"ג בניסן קודם שיגיע זמן חיוב הבדיקה (והיא המכונה בשם 'מכירת י"ג').

וכתב הדברי נחמיה, כי אף שמצד הסברא הי' נראה שחכמים לא חייבוהו בבדיקה על חמץ שבזמן האיסור כבר לא יהא ברשותו, אך לכאורה יש כנגד זה ראי' מוכחת, שהרי מבואר בגמרא (פסחים ד, א) שיהודי המשכיר את ביתו ליהודי אחר, אם קנין השכירות ומסירת המפתח נעשו לאחר תחילת ליל י"ד חלה חובת הבדיקה על המשכיר, מאחר שבשעת חלות חיוב הבדיקה (תחילת ליל

י"ד) הבית הי' ברשותו, הרי שאין מועילה הכוונה להשכירו לאחר בפסח כדי לפוטרו מחובת הבדיקה.

והוסיף: 'ודוחק לומר דהתם רק מצד דמכל מקום שייכא בדיקה לאותו בית בשביל השוכר', כלומר: אין סברא לחלק בין אם בכוונתו למוכרו (או להשכירו) לישראל אחר או לנכרי, שכאשר יהי' החמץ למחרת ברשות ישראל אחר יחול עליו חיוב ביעור ולכן הוא מחויב עכשיו בבדיקה, מה שאין כן כשיהי' ברשות נכרי, שהרי כלפי בעל הבית אין נפקא מינה בכך, כי אינו מתחייב על חמצו של ישראל אחר כשם שאינו מתחייב על חמצו של נכרי, ואם בכל זאת כשמשכיר לישראל חל עליו חיוב בדיקה בהכרח הטעם הוא משום שהולכים לפי שעת הבדיקה ואז הוא ברשותו, ואם כן הוא הדין כשעתיד למכור לנכרי.

והצמח צדק משיב על כך (נדפס בדברי נחמי' שם סי' לו, ובשו"ת צ"צ או"ח סי' צז), לאחר ה'התנצלות' על כך שדבריו כמעט מיותרים שהרי 'מה אדע אשר לא ידע'(!), אך מכל מקום נראה לדעתו מסברא שאין חיוב בדיקה על חמץ זה, והוא מוסיף להוכיח כן מסוגיית הגמרא בפסחים (ח, א), וכן הוא חוזר על שיטתו במכתב נוסף (שו"ת צ"צ או"ח סי' מז, המופנה כפי הנראה לאדם אחר).

ולגבי הראי' מדין המשכיר ביתו לישראל אחר כתב: '**ולא דמי למשכיר ביתו לישראל, דסוף סוף יהי' החמץ בגבול שעוברים עליו בב"י וב"י ומוכרח לבדוק, ע"כ מוטל טורח זה עליו, משא"כ הכא, ולכן נקט משכיר בית לחבירו דוקא ולא לאינו יהודי**'.

הרי שממקום שבא הדברי נחמי' להוכיח את שיטתו מוכיח הצמח צדק להיפך, כי מכך שנקטה הגמרא בדוגמא של 'המשכיר בית **לחבירו**' דוקא יש ללמוד שרק כשמשכיר ליהודי אחר חל עליו חיוב בדיקה, משום שלמחרת יחול על החמץ שבבית איסור בל יראה ובל ימצא, אך אם ישכיר לנכרי לא יחול כלל על חמץ זה איסור בל יראה ובזה לא חייבוהו חז"ל בבדיקה.

ונמצא שנחלקו הדברי נחמי' והצמח צדק בסברא, שלדעת הדברי נחמי' אין טעם לחלק בין אם יהי' החמץ בזמן האיסור ברשות ישראל אחר או ברשות נכרי, שהרי כלפי בעל הבית דין אחד לשניהם כי גם על חמץ של ישראל אחר אינו עובר, אך לדעת הצמח צדק חיוב הבדיקה אכן תלוי בכך שהחמץ יהא בזמן האיסור ברשות ישראל ולא ברשות נכרי.

ובביאור סברתו נראה, כי עיקר הבדיקה הרי נועדה כהקדמה למצות הביעור של מחר, אלא שהקדמה זו מחויבת לא רק לצורך ה'גברא' – כדי שיוכל לקיים את **חיובו שלו** למחרת לבער את החמץ, אלא לצורך ה'חפצא' – כדי שיוכל להתקיים **בחמץ** זה חיוב הביעור שיחול בו למחרת, ולכן, כאשר החמץ יתחייב למחרת בביעור – יהי' מי שיהי' המחויב בו – חובה על מי שהחמץ ברשותו כעת לבדוק ולמוצאו כדי שיוכל להתבער למחרת, אך כאשר החמץ יהא למחרת ברשותו של נכרי ולא יחול עליו חיוב ביעור כלל שוב אין עליו חובת בדיקה, שכל עיקרה הוא רק לצורך ביעור והרי חמץ זה יהא פטור מביעור.

הוא במזרח וחמצו במערב

להלן נעמוד על אחת השאלות היסודיות בדיני חמץ, שבדור האחרון הפכה להיות די מעשית ורבים מהפוסקים עסקו בה. ננסה לברר את דעת הרבי בנידון על פי מענה שהתפרסם בשנים האחרונות, הערה בלקוטי שיחות, ו'מעשה רב' בפועל.

איסור חמץ מתייחד מרוב איסורי התורה בכך שהאיסור אינו תלוי בקשר ישיר בין האדם ל'חפצא' של האיסור, כמו איסורי אכילה או הנאה, אלא עצם הימצאות החמץ בבעלותו אסורה אף כאשר הוא בריחוק מקום ממנו.

הרבי בביתו מוכר את חמצו לרב פיקרסקי בשנת תשמ"ח

ומתוך כך עולה השאלה: האם חלות האיסור נקבע לפי מקום האדם או לפי מקום החמץ?

והנפקא מינה היא, כאשר זמן האיסור במקום שבו נמצא האדם אינו זהה למקום החמץ, ולדוגמא: אדם המתגורר בארץ ישראל ובבעלותו עסק למוצרי חמץ בארצות הברית: האם עליו למכור את חמצו לפני זמן האיסור במקומו שלו – בארץ ישראל, המוקדם בשש שעות מארצות הברית, או שיכול להמתין ולמוכרו אף לאחר זמן האיסור במקומו בארץ ישראל, כל עוד לא הגיע זמן האיסור במקום החמץ?

וכמובן שאותה השאלה קיימת גם להיפך, כשהוא בארה"ב וחמצו בישראל, וכאן צדדי השאלה הפוכים, שכן זמן האיסור במקום האדם חל **לאחר** זמן האיסור במקום החמץ.

איסור גברא או איסור חפצא?

רוב הפוסקים שעסקו בשאלה זו הניחו ששתי השאלות תלויות זו בזו, שכן נקודת הספק אחת היא: האם האיסור נקבע לפי מקום החמץ או לפי מקום הבעלים, ומכך נגזרת ההשלכה לשני הצדדים – בין אם במקום הבעלים חל זמן האיסור קודם למקום החמץ, ובין להיפך.

וכמה מהפוסקים נקטו ששאלה זו תלוי בחקירה היסודית: האם חמץ בפסח הוא 'איסור גברא' או 'איסור חפצא', כלומר: האם בהגיע חג הפסח נהפך החמץ עצמו להיות מאכל אסור, כנבלה וטרפה וכיוצא בהן, או שמאחר והאיסור חל רק בזמן מסוים הרי זה מוכיח שאינו נובע מעצם החפץ אלא שהאדם הוא שנאסר באכילתו, ובדוגמת איסור אכילה ביום הכיפורים שהוא איסור על האדם ולא משום שכללות המאכלים נהפכים ביום זה למאכלות אסורות.

(ובנוסח של תורת החסידות: האם החמץ בפסח יונק את חיותו מקליפת נגה, כשאר מאכלות המותרים – אף כאשר האדם אסור באכילתם מחמת יום תענית וכיו"ב, או שבפסח הוא הופך להיות מאכל 'אסור' וקשור בידי החיצונים, שחיותו משלוש קליפות הטמאות – ראה בהרחבה לקו"ש חכ"ב ע' 106, ובמקור הדברים בשיחות אחש"פ וש"פ קדושים תשל"ו).

ובכך תלוי' השאלה הנזכרת, שאם חמץ הוא איסור גברא נקבע האיסור על פי מקום הגברא, ואם הוא איסור חפצא הרי הוא נקבע לפי מקום החפץ (ראה ארץ צבי ח"א סי' פג, משנה הלכות ח"ו סי' צג, ועוד).

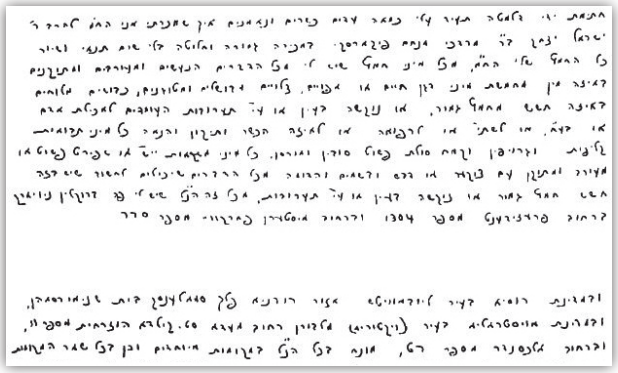

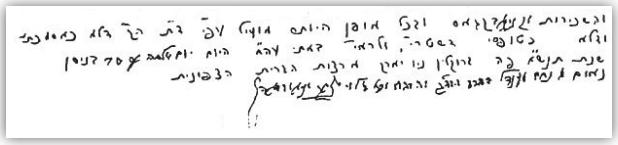

שטר מכירת חמץ של הרבי משנת תנש"א: 'מכל מיני חמץ שיש לי... פה ברוקלין ניו יארק ברחוב פרעזינדענט מספר 1304 וברחוב איסטערן פארקווי מספר 770 ובמדינת רוסיא בעיר ליובאוויטש... ובמדינת אויסטראליא בעיר מלבורן...'

ולמעשה, רוב הפוסקים נוקטים שמעיקר הדין הולכים לפי מקום הבעלים – בין לקולא ובין לחומרא, ואין כאן המקום להאריך בראיות לכך, אלא שיש שכתבו לחשוש לחומרא לשני הצדדים (ראה מנחת יצחק ח"ז סי' כה, והמצויין בפסקי תשובות סי' תמג, א)

מענה הרבי ו'מעשה רב'

כאמור, בשנים האחרונות זכינו לפרסום מענה מהרבי מלפני כשישים שנה (מובא ב'שולחן מנחם' או"ח ח"ב ע' רצד), ובו התייחסות למקרה שזמן האיסור הגיע במקום הבעלים ואילו במקום החמץ הוא עדיין מותר, וז"ל: '...**ומה שיש לספק בענין זה: באם מותר לבעליו למכור החמץ במקום המצאו הוא, כיון שבמקום המצאו של החמץ לא חל עליו איסור עדיין, ועדיין לא מצאתי סמוכין להכרעה**'.

הרבי אינו מפרט את צדדי הספק, ולכאורה, לפי דברי הפוסקים שתלו שאלה זו בנידון אם איסור חמץ הוא איסור גברא או איסור חפצא יתכן שבזה גופא היא נקודת הספק.

אכן, על חקירה זו בגדר איסור חמץ אם הוא איסור גברא או איסור חפצא עומד הרבי בתקופה מאוחרת יותר, ומביא על כך את לשונו של אדמו"ר הזקן (סי' תמז סמ"ה): '**שעד עכשיו (פסח) לא אסרו הכתוב, ועכשיו הוא <u>בהתיכת נבלה</u>**', ומדייק מכך: 'ומשמע מזה שס"ל שחמץ בתוך הפסח הוא איסור חפצא' (לקו"ש חכ"ב ע' 106 הע' 21, וראה בהרחבה שיחות קודש תשל"ו המצויין לעיל), וכיון שכן, הרי לכאורה נפשט הספק דלעיל, ועלינו ללכת אחר מקום החמץ ולא אחר מקום הבעלים שהרי זהו איסור חפצא.

האם אכן ניתן להסיק מכך ש'משנה ראשונה' ו'משנה אחרונה' יש כאן, ומה שהסתפק בו מעיקרא פשיטא לי' למסקנא שהולכים לפי מקום החמץ?

ומאידך: לפנינו שטר מכירה של הרבי משנת תנש"א (ראה תמונה), שבו מפורטים מקומות החמץ הנמכר: 'שיש לי פה ברוקלין ניו יארק... **ובמדינת אוסטראליא בעיר מלבורן**' (דהיינו בנייני הישיבה שם, שהיו רשומים על שמו של הרבי ולכן נהג לכוללם במכירה), וביומן מאותה שנה (ראה אוצר מנהגי חב"ד – ניסן ע' פ) מסופר, שהרבי מכר את חמצו לאחר תפילת ערבית בליל י"ד. בהתחשב בעובדה שבין ניו יורק לאוסטרלי' קיים הפרש של כ־15 שעות, נמצא שהרבי מכר את חמצו שבאוסטרלי' לאחר סוף זמן ביעור חמץ שם (ראה בהמצויין ב'שולחן מנחם' שם הערה יח), הרי שנקט להלכה שהולכים לפי מקום הבעלים ולא לפי מקום החמץ, ולא חשש כלל לדעות שהאיסור נקבע לפי מקום החמץ. ויש להבין: כיצד הדברים מתיישבים עם המכתב דלעיל שבו הוא מסתפק בכך ו'לא מצא סימוכין להכרעה'?

ואם נאמר שלמסקנה נקט כמדויק מלשון אדה"ז שחמץ הוא איסור חפצא הרי השאלה מתעצמת, כי לפי זה בוודאי יש ללכת אחר **מקום החמץ**, ואיך מכר את חמצו שבאוסטרלי' כאשר כבר הגיע שם זמן האיסור?

לשיטתי' דרבי

ומכך נראה להסיק, שדעתו של הרבי בעצם נקודת הספק שונה מדעת שאר הפוסקים, ובשתיים:

ראשית, השאלה אינה תלוי' כלל בחקירה בגדר איסור חמץ אם הוא איסור גברא או איסור חפצא. ושנית: יש לחלק בין מקרה שבמקום הבעלים כבר חל האיסור ולא במקום החמץ, להיכן

שבמקום הבעלים עדיין מותר ובמקום החמץ אסור, ואין הכרח כלל ששתי השאלות תלויות זו בזו וכפי שנקטו הפוסקים הנ"ל.

ונתחיל מהנקודה הראשונה:

אף אם חמץ הוא איסור חפצא, וכמדוייק מלשון אדמו"ר הזקן, אין לקבוע שאיסור בל יראה כלפי הבעלים נקבע לפי מקום החמץ כל עוד לא הגיע אצלו זמן האיסור, שכן אף אם החפץ עצמו הופך להיות חפצא דאיסורא כנבילה וטריפה, אך מה לכך ולאיסור על הבעלים? וכי אדם שיש ברשותו נבילות וטריפות שהם חפצא דאיסורא לכל הדיעות עובר בכך על איסור? ואמנם לגבי חמץ התחדש איסור על עצם הימצאותו ברשותו בזמן האיסור, אך איסור זה מסתבר בוודאי שתלוי בזמן האיסור לפי מקום הבעלים, ואם אצלו עדיין לא הגיע זמן האיסור אין כל פגם בכך שיש ברשותו חפץ שחל בו איסור חפצא, ולא גרע מנבילות וטריפות שהם איסור חפצא ואין כל איסור על האדם בהימצאותם ברשותו.

ונראה שיש להוכיח כן מדיני חמץ גופא, שהרי לדעת רבי יהודה חמץ לאחר הפסח אסור באכילה מדאורייתא, ולכאורה ברור שההסבר לכך הוא, כפי שכתב הגאון הרוגוצ'וב (צפע"נ הל' חו"מ פ"א ה"ו, מובא בלקו"ש חכ"ב ע' 105 הע' 19), כי בהגיע הפסח חל על החמץ עצמו איסור חפצא וכיון שכבר נהפך לאיסור אין הוא חוזר וניתר בסיום חג הפסח, ועם זאת, לא שמענו מעולם שיהא איסור בל יראה ובל ימצא מהתורה לדעת רבי יהודה על חמץ לאחר פסח! הרי שאין שייכות כלל בין העניינים, כי אף אם חל בחמץ איסור חפצא אין בכך כדי להחיל איסור בל יראה על הבעלים, כי איסור בל יראה הוא בוודאי איסור גברא ואינו חל על האדם שלא בזמן הפסח.

ובסברא זו אין כל ספק, ולכן מכר הרבי את חמצו שבאוסטרלי' לאחר זמן האיסור שם, משום שבמקומו עדיין לא הגיע זמן האיסור, ואין כל סתירה לכך מהדיוק בדברי אדמו"ר הזקן שאיסור חמץ הוא איסור חפצא.

ובמה מסתפק הרבי במכתבו? שם מדובר במקרה ההפוך, כשבמקום האדם כבר חל האיסור אך לא במקום החמץ, ובביאור הספק יתכן בדרך אפשר:

מצד אחד, הרי התבאר שחמץ הוא איסור חפצא, ולכן יש לומר שאם במקום החמץ עדיין לא הגיע זמן האיסור הרי הוא נשאר חפץ של היתר, וממילא לא יחול גם איסור על הבעלים, כי אף שאצלו הגיע זמן האיסור, אך על מה יעבור כאשר אין כאן כלל חפץ של איסור.

אך בזה יש מקום להסתפק, שהרי האיסור על החפצא של החמץ נובע מבעלותו של הישראל עליו, כי חמץ של נכרי או של הפקר מותר ורק של ישראל אסור, ומאחר והאיסור בחפצא נקבע לפי הבעלים יתכן לומר שאם כבר חלו על הבעלים דיני הפסח ממילא יחול איסור חפצא בחמץ השייך לו, אך מאידך יתכן לומר, שתנאי מוקדם לחלות האיסור בחפץ על ידי שייכותו לבעלים הוא שיהא החמץ מצד עצמו ראוי לחול עליו איסור, דהיינו שבמקומו כבר חלו דיני הפסח, ואז בעלותו של הישראל אוסרת אותו, אך אם מצד עצמו אינו בגדר 'חמץ בפסח' שהרי במקומו עוד לא הגיע הפסח הרי הוא בבחינת מין המותר בעצם ואינו נאסר מחמת בעלות הישראל.

ולסיכום נמצא שאין כל סתירה בין המקורות בדברי הרבי בנושא זה (ואין כל הכרח לומר שיש חזרה בענין), ואלו הם הדברים: כאשר במקום הבעלים עדיין לא הגיע זמן האיסור בוודאי אין לאסור, כי אף שהחמץ מצד עצמו הוא איסור חפצא (כמבואר בלקו"ש) אך אין טעם בכך ליצור איסור על הבעלים, ובכך מבוארת הנהגתו של הרבי למכור את חמצו באוסטרלי' כאשר במקומו עדיין לא הגיע זמן האיסור. וכאשר במקום הבעלים הגיע זמן האיסור ולא במקום החמץ, יש להסתפק: האם בכדי שיחול איסור על החפצא צריך שמצד עצמו יהא בגדר 'חמץ בפסח' ורק אז ייאסר על הבעלים, או שעצם בעלות הישראל – שעליו כבר חלו דיני הפסח, הופכת אותו לחפצא דאיסורא.

(עוד יתכן לומר באופן אחר לגמרי, כי ספקו של הרבי במכתב הוא לגבי **אפשרות המכירה** ולא לגבי עצם האיסור, דהיינו אפילו אם נניח שהאיסור נקבע לפי מקום הבעלים, אך אולי אין בכך כדי לשלול את אפשרות המכירה, כי מאחר ובמקומו של החמץ עדיין הוא מותר בהנאה יש לנו לילך אחר מקומו ושעתו והרי הוא שווה ממון ויכול הבעלים למוכרו, ויש להאריך הרבה בזה אך כבר קצרה היריעה, ותן לחכם ויחכם עוד).

לתגובות והערות:
5707294e@gmail.com,
או לכתובת הדוא"ל של המערכת.

במשך השנים מכר הרבי את חמצו לרבנים (מלמעלה למטה):
הרב שמואל לויטין
(עומד מאחורי הרבי),
הרב אליהו ייאכיל סימפסון,
הרב זלמן שמעון דבורקין,
הרב ישראל יצחק פיקרסקי

הרב אורי למברג, משפיע בישיבת תות"ל אור יהודה

בענין אור ומאור

נושא היחס בין 'אור' ו'מאור' רחב הוא עד מאוד בתורת החסידות. במאמרנו זה נעסוק ב'פרט' אחד בענין זה, והוא ביאור נשיאת ההפכים שבאור – "הארה" מן המאור ו"שהוא מעין המאור".

א. היחס בין אור למאור

במאמר ד"ה אמר רבא חייב אינש תש"ח[1], מבאר בפירוש ענין "אור־אין־סוף", שהוא "זיו ואור בבחי' התגלות העצמות". וממשיך לבאר בזה ב' צדדים וז"ל: "והגם שהזיו הוא הארה ולא עצם, מ"מ הנה העצם מתגלה ע"י הזיו, ואין זה שהעצם נמשך בזה אלא רק שהעצם נתפס בזה שע"י הזיו יודעים מציאותו".

היינו, דקשה כיצד יתכן שה"אור" שמגיע מהקב"ה יהי' "אין־סוף", הרי לכאורה "אור", הוא זיו והארה בלבד, ואינו מביא את העצם עצמו, א"כ איזה שייכות יש לו עם ענין "אין־סוף"? וע"ז מיישב, ד"מ"מ הנה העצם מתגלה ע"י הזיו".

לבאר זה, מביא משל גשמי מאור השמש, דמצד א' "הנה עצם השמש אינו מתפשט בעולם, ומה שמתפשט בעולם הוא רק אורו בלבד" [ומוסיף לבאר באריכות צד זה, ונקודת הדברים דכיון ש"עצם השמש הנה בעצם מהותו הוא אור . . (ו)לכן ההתגלות שלו הוא אור להאיר . . לכן הגילוי בא בדרך ממילא שלא בהתעסקות השמש . . והאור המתגלה מן השמש הרי אינו עושה שום שינוי בגוף ועצם השמש, שיהי' נוגע בהשמש אם נמשך ומתגלה", וממשיך לבאר דוגמתו באור הנפש, והחילוק בין אלו שהם אורות לשפע, כמו בהשפעת שכל מרב לתלמיד. עיי"ש האריכות בזה].

היינו, אשר אור אינו מביא מהות דבר מה, ועל ידו לא נמשך ומתוסף איזה דבר ממשי (כמו עצם השמש), כ"א רק **שהארה** מן העצם התפשטה בחלל שחוץ הימנו. וזהו חיסרון באור, שלא נמשך העצם כלל (וה"ז בדרך ממילא, מבחי' חיצונית של המאור); משא"כ שפע, "שההשפעה בכלל הוא מהות דבר מה שנמשך בהשפעתו", ולכן "באה ע"י התעסקות המשפיע", שזהו יתרון בשפע "שההשפעה הוא מפנימי' כחו דוקא".

אך לאידך גיסא, "ההתעסקות[2] . . להשפיע . . ה"ז גופא הוראה דההשפעה אינו בדומה אל המשפיע", משא"כ "אור בא בדרך ממילא בלי התעסקות כלל לפי שהוא מעין העצם וכמו העצם ממש, ומשו"ז הנה באור אין שינוי שאינו משתנה . . אור בא בדרך ממילא והוא כמו העצם ממש".

ובזה יובן ענין אור־אין־סוף, שאף שהוא הארה בלבד ולא העצם, אבל לאידך גיסא, "גם זאת נבין שהאור הוא כמו העצם, דכמו שהעצם הוא א"ס, כמו"כ האור הוא בבחי' א"ס".

ב. אין ערוך וביחד עם זה דומה לו

לכאורה אינו מובן:

בענין הא' דלעיל, מה שהאור הוא הארה בלבד המתפשט מן העצם, מבואר רבות בתורת החסידות[3], אשר משמעות הדבר שהאור הוא הארה בלבד – "שאינו בבחי' מהות דבר"[4], "ואין בו מן העצם כלל"[5], עד ש"האור המאיר מהמאור הוא רחוק מאד ממהות וערך המאור . . לא מיני' ולא מקצתי'"[6].

יתירה מזו מבואר[7], שהאור הוא **באין־ערוך** אל המאור, ואין ביניהם ערך ושייכות **כלל** ("שאין הזיו של השמש מערך ומהות גופו של כדור השמש הנק' מאור"[8], "יש להאין ערך ושייכות אל היש . . אמנם האור לגבי העצמות הוא באין ערוך לגמרי . . הארה לגבי העצם ה"ה באין ערוך לגמרי . . הארה הוא שאינו ענין ודבר וה"ז באין ערוך לגמרי"[9]).

ואיך יתיישבו ב' אלו יחדיו, אשר יחד עם זאת ש"אין בו מן העצם **כלל**", והאור הוא **באין־ערוך** אל מקורו – הארה **בלבד**, יחד עם זאת הוא "כמו העצם **ממש**"?

עד"ז יש להקשות גם לגבי הגילויים הנמשכים מאוא"ס לאחר

---

1) ס"א. סה"מ תש"ח ע' 107 ואילך. ומקורו במאמר ד"ה זה דשנת תרפ"א, והוא מיוסד על ד"ה זה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רצט ואילך), שהוא מיוסד על ד"ה זה לאדמו"ר הזקן משנת תקמ"ז.

2) ס"ג שם ע' 110.

3) ראה ד"ה בסוכות תרס"ד, זאת חקת תרס"ו, אנכי ה"א תרס"ז, שופטים תער"ב, אתה הראת תרפ"ט, כי עמך ה'ש"ת, אני ישנה תש"ג, עלה אלקים תש"ז. ועוד.

4) כ"ה הל' בשופטים תער"ב (אות נה).

5) כ"ה הל' בזאת חקת תרס"ו (ע' קעו, קעז, קעח).

6) דרמ"צ קלה, ב.

7) דרמ"צ קנב, ב. וזרחה לכם תרצ"ט פ"א. אני לדודי תרס"ט. קרוב ה' תרפ"ז. לך אמר ליבי תשי"ז.

8) כ"ה הל' בדרמ"צ שם.

9) כ"ה הל' בקרוב ה' תרפ"ז שם (ע' צה).

הצמצום, דמבואר[10] "שהן בבחי' מהות אחר לגמרי מכמו שהן כלולים בעצמות אוא"ס לפני הצמצום", ומ"מ "הרי הן בבחי' אורות נעלים בבחי' א"ס ממש כו'". ויתירה מזו מצינו[11] לגבי גילוי הקו "שהוא **באין ערוך** לגבי האוא"ס שלפני הצמצום ומ"מ הרי הגילוי ג"כ בבחי' א"ס כו'".

כיצד ניתן להבין שאף שאין **שום** ערך ושייכות בין דבר למשנהו (– "אין־ערוך"), ומ"מ יש דמיון ביניהם בזה ששניהם בבחי' א"ס?

ג. האור לוקח מהמאור את הגוון בלבד ומשנה אותו

יובן זה בהקדים ביאור ענין האין־ערוך שבין אור למאור:

לכאורה, כיצד ניתן לומר שאין־ערוך בין האור אל המאור, והרי האור הוא התפשטות והארה של המאור. המאור הוא בהיר ולכן מתפשטת ממנו בהירות הנקראת 'אור'. כלומר, במאור עצמו גם־כן ישנה בהירות, אחת מתכונות השמש זה מה שהיא בהירה, ומתכונה זו נלקח ענין ה'אור', שמעביר תכונה זו לחלל העולם, ומדוע נקרא זה בשם אין־ערוך בין האור והמאור?

אלא שכיון שלשמש יש תכונות רבות: משקל, חום, בהירות, שטח וכו', והאור משקף רק תכונה אחת מתוכם[12] – רק את הגוון של השמש, הגוון הבהיר – לכן לגבי כללות השמש הכוללת כל התכונות, נקרא זה בשם אין ערוך.

במילים אחרות ובעומק יותר:

כאשר האור הי' בפנים גוף השמש, כלומר, הגוון הבהיר כפי שהוא אחד מתכונות השמש – ה"ה כלול בכל תכונות השמש ואינו ענין לעצמו.

בגוף כדור השמש לא ניכר שיש ענין של בהירות, כ"א שישנן הגדרות **לשמש**, שהשמש מסוגלת לתת חום ואור וכדו'. היינו, שזו הפלאת השמש, שכל־כך מופלאה עד שיכול לבוא ממנה אור. אך אין זה מקצוע וענין לעצמו, שישנו גוון של שמש.

דוגמא לדבר מכוחות הנפש: היסוד של כל כוחות הנפש הוא – הצורך של הנפש להתייחס ולהשתייך למה שחוץ ממנה. בין אם זה בשכל, במידות או בלבושים.

המקור של צורך זה של הנפש להתייחס לזולת, הוא כיון שהנפש היא דבר שלם, דבר שאינו מוגבל בדבר, לכן יש צורך בנפש שלא יהי' חסר אצלה ענין זה של התייחסות לזולת[13].

ספרי — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קונטרס

פורים ה'תש"ח

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

שניאורסאהן

ליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים"

סדר איסטערן פארקוויי ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושש לבריאה

נמצא, דבנפש עצמה[14], אף ששם נמצא המקור על התייחסות לזולת – היינו, המקור לכל הכוחות כולם – אעפ"כ אין זה שיש שם כוחות, ואפילו לא רצון לכוחות. נמצאת שם הנפש עצמה, ומורגש שם שהנפש היא שלימה, וכיון שכך (בדרך־ממילא) ישנו צורך לכוחות.

היינו, שההרגשה היא על **הנפש ושלימותה** ולא על הכוחות, רק שמזה בא להיות כוחות.

כך גם בהירות השמש, אף שיבוא ממנה אור – הנה כפי שהיא בשמש מורגש רק מה שהיא תכונה של **השמש**, **שהשמש** היא דבר בהיר, ולכן בדרך־ממילא בא ממנו אור.

כיון שכן, כאשר האור יצא מן השמש, והפריד את הגוון הבהיר מתכונות השמש – הרי אין־ערוך בין הגוון הבהיר כפי שהוא כאשר הוא יוצא מן השמש, שאז הוא מציאות לעצמו, מציאות של גוון בהיר (רק שנרגש בו מקורו[15], אבל כמו דבר נוסף עליו), לגוון כפי שהוא בשמש, שהוא אחד מתכונות **השמש**, שנרגש רק המאור בלבד.

אך עדיין צ"ל, דכ"ז מסביר מה שהאור "אינו בבחי' מהות דבר" "ואין בו מן העצם כלל", וגם יכול להסביר מה שהאור הוא "רחוק מאד ממהות וערך המאור", אך אי"ז מסביר מדוע נקרא הריחוק בין האור למאור בשם אין־ערוך, שהרי סוכ"ס את תכונת הגוון הבהיר לקח האור מן השמש, א"כ ישנה איזה שייכות ביניהם (ובלשון המאמר דלעיל: "יש . . ערך ושייכות")?

ד. ג' אופנים באין ערוך

ביאור הענין:

בענין[16] אין־ערוך מבואר, שישנם דרגות שונות באין־ערוך. וכמוכח מהמאמר הידוע[17]: "יותר משאין ערוך עשי' לגבי אצי' אין ערוך אצי' לגבי הכתר".

---

10) ראה באריכות בד"ה נשא את ראש תרס"ה (סה"מ תרס"ה ע' רנה ואילך), בענין המשכת הקו מאוא"ס. ובהמשך שם (ע' רנז־ח) מדמה זה לאור השמש.

11) שם.

12) ביתר פירוט: מבואר בחסידות שישנו חילוק בין המושג 'שמש' למושג 'מאור', ד'מאור' מתייחס רק לענינים בשמש ששייכים לאור, אך ישנם ענינים נוספים בשמש שאינם שייכים לענין האור.
והאור, לבד זאת שבהתפשטותו אינו מעביר מתכונות ה'שמש' (דזה ודאי, שענינים שאינם שייכים לענין האור לא יתפשטו על־ידו), הנה גם את תכונות ה'מאור' אינו מעביר כ"א את הגוון הבהיר בלבד.
היינו, דישנם תכונות ב'מאור' שנוגעים ושייכים לענין האור, אך אינם עוברים על־ידו (כמו שטח המאור, או חומר הבעירה שלו, שוודאי שנוגעים הם לענין האור (שהרי לפי כמותם – כן כמות האור), ואעפ"כ אינם עוברים על ידו).

13) כאן מיירי בדרגת כוחות הכלולים בנפש. משא"כ בדרגת נפש נושא כוחות ה"ז למעלה מעלה גם מענין זה (ראה לדוגמא ד"ה ועתה יגדל נא תרס"ה קרוב לתחלתו. ובכ"מ).

14) ראה הערה שלפנ"ז.

15) היינו, דמקורו מאיר עליו. שכיון שהוא דבק במאור (ובלא הדבקות – אין לו מציאות), לכן נרגש אצלו המאור. ראה ד"ה קץ שם לחושך תשכ"ד (סה"מ מלוקט ח"ה ע' שלא).

16) בהבא לקמן ראה "קונטרס ומעין" מאמר כ"א בתחילתו (פ"א־ב). ובכ"מ.

17) ספר אלימה להרמ"ק – הובא בפלח הרימון על הפרדס ש"ג פ"א [בקונ' ומעין שם, מביא זה בשם אדה"ז בד"ה פתח אליהו בתו"א פ' וירא].

ובכללות יש בזה ג׳ סוגים, בג׳ סוגי התהוות – יש־מאין, עילה־ועלול ואור־ומאור:

יש מאין – האין־ערוך בין המהווה למתהווה בבריאה יש־מאין, הוא אין־ערוך בין בחומר של האין ובין בצורתו. כל כולו של היש הוא דבר חדש שלא הי׳ כלל במקורו. וכיון שכן – אין ערך ושייכות בין החומר והצורה של היש, למקורו – האור האלוקי שהוא בחי׳ אין לגביו, שהרי אין **שום** השתוות ביניהם[18].

עילה ועלול – האין־ערוך בין עילה והעלול הבא ממנה[19] הוא רק בחומר ולא בצורה. העילה נותנת בעלול ממנה את הצורה שלה, א״כ ע״כ ישנה השתוות (ערך ושייכות) בין העילה והעלול בצורתם. רק שבחומרם, ייתכן בהם אין־ערוך.

כמו בהתהוות התפוח הגשמי מחסד דאצי׳, שזהו בבחי׳ עילה ועלול, שמתיקות התפוח (׳העלול׳), משתווה לחסד דאצי׳ (׳העילה׳) בצורתה, שהרי ישנה שניהם זו מתיקות וישנה איזה שייכות ביניהם, אך לא בחומרה, שהרי זוהי מתיקות **גשמית** וזהו חסד רוחני.

אור ומאור – האין־ערוך בין אור ומאור הוא גם בחומר וגם בצורה. דאף שאת צורתו של האור (הגוון הבהיר) הוא ׳לוקח׳ מן המאור, אך צורה זו אינה צורת המאור, שהרי במאור ישנן תכונות רבות שאינן באור, והאור לקח מן המאור רק את הגוון שלו.

א״כ, ההשתוות שישנה בין אור למאור, היא רק בצורה טפילה וצדדית של המאור[20], אך האור עדיין מושלל (– אין בו) ממהותו של המאור ואפי׳ מצורתו.

הדוגמא בזה, הוא מהגוון של האדם המשתקף במראה, דודאי הוא הדבר שאין ערוך כלל, ואין שום השתוות בין השתקפות האדם במראה לאדם עצמו, ואפילו לא לצורתו של האדם.

דאף שאצל האדם ישנו גם הגוון כחלק מצורתו, אך כיון שזהו פרט צדדי וטפל בלבד מצורתו של האדם[21], לכן, כאשר מפרידים את פרט זה מכללות האדם – חומרו וצורתו – הרי זה כבר מהות אחר שאין לו שייכות עם האדם[22].

ה. ב׳ הצדדים ב׳אור׳ – מצד המאור ומצד האור

לפ״ז יש ליישב הדברים הנ״ל, בב׳ הצדדים שישנם באור, דאף שהוא באין־ערוך אל המאור והוא הארה בלבד, אעפ״כ ויחד עם זאת הוא ״מעין מקורו״, ו״כמו העצם ממש״:

שהרי הוסבר לעיל, דהאין־ערוך שבין אור למאור, הוא בזה שהאור לוקח מן המאור פרט אחד בלבד מתוך צורתו, ואף פרט זה הוא טפל וצדדי לגבי הצורה הכללית של המאור.

אך אעפ״כ, הרי לפרט זה אין האור מוסיף דבר, ומביא לעולם את הגוון הבהיר של השמש כמו שהוא ללא שינוי כלל, ואינו משתנה ממה שמאיר עליו (ד״אור (ש)אין בו שינויים, וכמו אור השמש שהוא בפלטרין גדול וחדר קטן, דאותו אור השמש ממש שמאיר וזורח בפלטרין גדול זורח גם בחדר קטן . . בעצם מהות האור אין בו שינוי כלל״).

א״כ נמצא, דמצד המאור – האור הוא באין־ערוך אליו, כיון שהוא לקח דבר שלגבי המאור – אין לו מציאות, שאינו ממהותו ואפילו לא מצורתו, אלא זהו פרט, ובזה גופא – טפל וצדדי שלא נחשב לכלום כאשר הוא נפרד מכללות הצורה.

אך מצד האור – הרי מה שהוא לקח מהמאור, הוא לא הוסיף על זה דבר. הגוון הבהיר המתפשט ע״י האור הוא ״כמו העצם ממש״, כמות שהוא במאור.

---

18) עיין במאמרנו בגליון הקודם.

19) יש להדגיש, אשר לא כל עילה ועלול הם באין־ערוך זל״ז. ישנם עילה ועלול בערך זל״ז (כמו שכל־ומידות, מחשבה־ודיבור וכדו׳), אך ישנם עילה ועלול באין־ערוך זל״ז (כמבואר בפרטיות במאמר לש״פ קרח תרס״ה), ובזה מדובר בפנים.

20) וי״ל, דזהו הפי׳ ב״אור מעין המאור״, ד׳עין׳ הוא הגוון של הדבר [כלשון המשנה (שבת פ״א משנה ה) ״עד שיקלוט את העין״, ״כעין הרקיע״], והאור לוקח מן המאור את הגוון בלבד.

21) שלא כמו נפשו של האדם, שהיא צורה פנימית של האדם (ראה גם רמב״ם הל׳ יסוה״ת, ובכ״מ).

22) הבחינה על דבר אחד אם הוא אין־ערוך לדבר שני, הוא האם כאשר מכפילים את הדבר הראשון – אם מתקרבים לדבר השני (ולבסוף ניתן להגיע אליו), או שלא. ובזה מובן דמהגוון של האדם בלבד, ודאי שאי־אפשר להגיע לאדם עצמו ואפילו לא לצורתו (נפשו, שכלו, מידותיו וכדו׳), דזוהי צורה טפילה בלבד.

הרב יעקב טייב, ר"מ מכון סמיכה, אור יהודה

מאחורי הריחיים

'ריחיים של מכונה' ו'ריחיים של יד'; מה עומד מאחורי המושגים הללו? והאם ראוי להדר אחר ריחיים של יד? • על חומרות שונות באפיית המצות, והתחקות אחר אי־אלו הנהגות הנהוגות באיזה מאפיות • לקראת חג המצות

'רש"י' או 'רש"מ'?

הבא לרכוש מצות מצוה לחג הפסח נתקל בשני סוגי 'מצה שמורה' המוצעים בשוק: 'ריחיים של מכונה' ו'ריחיים של יד' (ובקיצור: 'רש"י' ו'רש"מ'). במה מתייחדים מצות ה'ריחיים של יד'?

ובכן: יש המדקדקים לטחון את הקמח למצות בריחיים של יד דוקא. במכתבו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ[1] אנו מוצאים שמבקש שישיגו לו קמח שנטחן בריחיים של יד "ולא בכח עלעקטריא". על הנהגתו של הרבי בענין מסופר בספר 'מעשה מלך'[2] שבשנים קודמות השתמשו בריחיים של מכונה, עד שמאן דהו העיר על כך ומאז החלו להשתמש בריחיים של יד.

נתבונן במקורות ההלכתיים בענין הצורך בעבודת יד בכלל במצות, על מנת להבין מהו ההידור **בטחינת הקמח** למצות ביד. לשם כך יש להקדים ולבאר את כללות הענין של מצה שמורה לפסח, ואת דעת אדה"ז בפרטות בענין.

שימור לשמה

לשון אדה"ז בשו"ע: "אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח אלא במצה ששמרה ישראל מחימוץ לשם הפסח שנאמר ושמרתם את המצות שישמרנה ישראל לשם מצות מצה"[3].

בלשון זו טמון הבדל יסודי בין דין ה"לשמה" שנאמר במצות ובין שאר דיני "לשמה" שבתורה. בשאר דיני "לשמה" נדרש שהעשי' תהי' לשם הדבר, ולדוגמא: כתיבת תפילין צריכה להיות "לשם קדושת תפילין". לעומת זאת, בהכנת המצות לכאורה אין ענין **בעשייתן** לשם מצוה אלא **בשמירתן מידי חימוץ** לשם מצת מצוה, וכלשון הכתוב "ושמרתם את המצות". אמנם יש להתבונן ולהעמיק בגדר דין זה וכמו שיתבאר בהמשך אי"ה.

באלו מלאכות צריך שימור לשמה?

בשו"ע[4] נפסק שלישת המצה של מצוה וכן האפי' צריכות להיעשות ע"י ישראל גדול, מאחר שצריכים להיות לשמה, ובאחרונים התחבטו הרבה לגבי מלאכות נוספות בהכנת המצה, שאולי אף הן צריכות להיות ע"י יהודי בן דעת – עכ"פ לכתחילה או אפילו לעיכובא. ויש להתבונן בלשון הזהב של אדה"ז בשולחנו אשר הגדיר את הדברים בצורה מחודשת ולפי זה יתבהרו ויתלבנו הדברים היטב.

ונקדים מספר מלאכות שדנו בהן האחרונים אם צריכות להיעשות לשמה[5]:

א. טחינת החיטים: הט"ז כתב שהטחינה יכולה להיות ע"י גוי, אך הרבה מהאחרונים פקפקו בזה וכתבו שהטחינה חייבת להיות ע"י ישראל בריחיים של יד דוקא.

ב. נתינת המים לקמח: במשנה ברורה[6] כתב שנתינת המים לקמח חייבת גם היא להיות ע"י יהודי גדול דוקא, וז"ל: "ובעונותינו הרבים כמה אנשים מקלין ומניחין לקטן וקטנה ליתן מים לתוך הקמח, ושלא כדין עושין, דנתינת מים לתוך הקמח בכלל לישה הוא לדעת היש אומרים בסימן שכד סעיף ג, ולא נפיק לדידהו חובת מצה במצה כזו, אם לא שלוקח מצות אחרות לילי הסדר לקיים המצות עשה דאכילת מצה", ועיין שם בביאור הלכה שהאריך בזה מאד.

שני סוגי שימור

וכעת נבוא לבאר דעת אדה"ז בזה, וכדי להבין את חידושו בענין נקדים, כי ה"שימור" לשמה מתחלק לשני חלקים כלליים:

א) ההשגחה על החיטים משעת הקצירה, או עכ"פ משעת הטחינה, בכדי שלא יבואו עליהם מים ויבואו לידי חימוץ.

ב) ההשגחה מעת הלישה. דהיינו לאחר שכבר ניתנו המים

---

1) באג"ק שלו ח"א עמ' רז.
2) עמ' 181 הע' 9.
3) סי' תנג סי"ד.
4) סי' תס ס"א.
5) בהבא לקמן ראה בביאור הלכה ריש סי' תס ובמקומות שנסמנו שם, וראה גם פסקי תשובות שם.
6) סי' תס סק"ד.

על הקמח ובאופן טבעי הבצק הולך להחמיץ אם לא יתעסקו בו, וההתעסקות היא המונעת את החימוץ.

ובפרטות שני האופנים חלוקים זה מזה, הן בסיבת השימור והן באופן השימור:

בסיבת השימור: שימור החיטים בטרם באו עליהן מים אינו אלא מניעת חימוץ מגורם חיצוני, אך החיטים מצד עצמן אינן באות לידי חימוץ. לעומת זאת, השימור לאחר נתינת המים על הקמח נועד כאמור למנוע את המצב הטבעי שיקרה בוודאות מצד הבצק עצמו שעומד להחמיץ.

באופן השימור: השימור שלא יבואו מים על החיטים הוא שימור בהשגחה בלבד שאין בו עשייה, אך לאחר שבאו מים על הקמח השימור הוא באמצעות מעשה של התעסקות בבצק.

ולענין הלכה פסק אדה"ז[7] שהשימור הנדרש מעיקר הדין הוא רק השימור השני, כלומר השימור ע"י מעשה בפועל המונע את החימוץ העתיד לקרות מאליו, ושימור זה הוא שצריך להיות לשם מצת מצוה.

וז"ל: "ומהו שימור זה[8] האמור בתורה, הוא כשרואה אותה קרובה לידי חימוץ ישמרנה וישתדל בה שלא תחמיץ, כגון מתחילת לישתה ואילך שכבר באו עלי' מים והיא קרובה להחמיץ אם לא ימהר להתעסק בה בידים בלישתה ועריכתה ואפייתה, צריך ישראל בן דעת להתעסק בעסקים הללו לשם מצה".

ובזה הגדיר היטב את סוג השמירה שצריכה להיות לשמה, שרק כש"כבר באו עלי' מים והיא קרובה להחמיץ[9] אם לא ימהר להתעסק בה **בידים**...", כלומר שתחמיץ מאלי' אם לא יתעסק בה באופן אקטיבי – "בידים"[10].

ולפי זה ברור, שכל המלאכות שקודם הלישה בפועל דהיינו ערבוב הקמח והמים, כולל נתינת המים, יכולות להיעשות (עכ"פ בדיעבד[11]) גם ע"י גוי או קטן, כיון שהן אינן חלק מפעולת השימור (ואדרבה, נתינת המים היא ההיפך משימור שהרי היא הגורמת לתהליך החימוץ). ולענין זה אין נוגע כלל אם היא חלק ממלאכת לש לענין שבת (כפי המבואר מדברי המשנה ברורה שהובאו לעיל), כיון שכאן אין נוגע הפרט של **הכנת** המצות ע"י הלישה[12] אלא **השימור**[13] שע"י הלישה, וזה מתחיל רק **אחרי** נתינת המים[14].

טחינת הקמח בריחיים של יד לשם מצת מצוה.
בתמונה – הרב אשר לעמיל הכהן כהן

וממשיך אדה"ז בסעיף שאחרי זה: "אבל נהגו כל ישראל לשמור החיטים של מצת מצוה משעת טחינה ואילך, לפי שאז הם קרובים לבא לידי חימוץ, שהרי מקרבין אותן אל המים כשמביאין אותן לבית הרחיים של מים לטחון[15]".

כלומר, מצד המנהג[16] צריך שיהודי בן דעת ישגיח בעת הטחינה

---

7) סי' תנג סט"ו.

8) שצריך שיהא לשמה, כמבואר בסעיף הקודם שם.

9) ועפ"ז יומתק הדיוק בלשון רבינו, שבסעיף טו כתב "שכבר באו עלי' מים והיא קרובה **להחמיץ** אם לא ימהר להתעסק בה.." משא"כ בסעיף טז כתב "שאז הם קרובים **לבא לידי** חימוץ שהרי מקרבין אותם אל המים" דהיינו **האפשרות** לכך, ע"ד הדיוק בלשון "ואי אתה בא לידי עבירה" (שיחת אחו"ק תנש"א ס"ה). אבל ראה לקמן הע' 17.

10) ולפי זה מובן היטב דיוק הלשון שכתב "והיא קרובה להחמיץ אם לא ימהר להתעסק בה **בידים** בלישתה ועריכתה ואפייתה" דלכאורה מדוע צריך להתעסק בה דוקא בידים? אדרבה, הידים מחממות העיסה (ראה סי' תנט ס"ט). התינח לישתה שנעשית בידים, אבל עריכתה ואפייתה, אדרבה עדיפי טפי ע"י כלים. ולהעיר שהמילה "בידים" היא הוספת אדה"ז ולא נכתבה במקור קדום לו. וע"פ הנ"ל מובן, דאין הכוונה בידים דוקא ולא ע"י כלים, אלא בידים רצה לומר באופן אקטיבי וכהלשון מזיק בידים וכיו"ב, דבזה בא להגדיר אופן השימור לשמה מעיקר הדין דהוא דוקא באופן כזה.

11) דהן אמת דמובא בשו"ע אדה"ז (סי' תנו ס"ו) בשם מהרי"ל דכשנותן הקמח לתוך העריבה או המידה טוב שיאמר בפיו שעושה כן לשם מצה של מצוה וכן יאמר בשעת נתינת המים לקמח. אבל להחמיר בזה בדיעבד לכאורה אין מקום, כבפנים.

12) כמבואר גם מלשון אדה"ז בסי' תס ס"א: "שאין צריך כלל שתהא כוונת הלישה לשם פסח אלא שיהא השימור מחימוץ מלישה ואילך לשם הפסח כמו שנתבאר בסי' תנ"ג" (אלא שנחלקו שם האם צריך שהלישה עצמה תהי' ע"י ישראל כיון שהלישה גופא הינה השימור כמבואר בפנים (וכך העיקר להלכה), או שהלישה יכולה להיות ע"י גוי ורק שישראל עומד על גביו ושומר שלא תתחמץ העיסה בידיהם).

13) בשו"ת ארץ צבי ח"ב סי' לה כתב, דבזה מתרץ אדה"ז את קושיית החת"ס והמנ"ח שהקשו למה צריך בלישה ואפי' ישראל, הרי לא כתיב ולשתם ואפיתם רק ושמרתם, אלא דלישה ואפי' היינו שמירה.

14) בשו"ת יבי"א (הובא בפסקי תשובות סי' תס הע' 20) מיקל בענין נתינת מים ע"י קטן, עיי"ש שנדחק בצירוף כמה דיעות שאינם עיקר להלכה. ולפי מה שכתבנו אין צריך לזה.

15) וראה בשו"ע אדה"ז סי' תנג סט"ז שגם בריחיים של יד הן קרובין לכך, עיי"ש.

16) ליתר דיוק אולי יש לומר שגם קודם שבאו עלי' מים יש בזה **ענין** של שימור מדאורייתא, שהרי כך כתב רבינו: "ומהו שימור זה האמור בתורה הוא כשרואה אותה קרובה לבא **לידי** חימוץ (ראה לעיל הע' 9) ישמרנה וישתדל בה שלא תחמיץ **כגון** מתחילת לישתה... והיא קרובה להחמיץ אם לא ימהר להתעסק בה בידים..." והיינו שגם קודם לכן זה שייך. וצריך לומר שגם מה שכותב בסעיף טז שנהגו כל ישראל לשמר מהטחינה הוא מדאורייתא כיון שהם קרובים לבוא לידי חימוץ. והסיבה שאין זה מעיקר הדין הוא (כפי שכותב בסיום סעיף טו) מפני שאין מחזיקין איסור מספק ולכן לא **חייבה** התורה בשימור זה, ולכן "כל קמח הבא לפנינו ואין אנו רואין שום חשש חימוץ מותר ללוש ממנו אפילו מצת מצוה".

לשמרם מחימוץ. אבל אין צורך שהטחינה עצמה תיעשה ע"י יהודי אלא היא יכולה להיות ע"י גוי או בריחיים של מים או מכונה, שכן הטחינה עצמה אינה חלק מהשמירה, ואינה כמו הלישה שמעשה הלישה הוא השומר מחימוץ, וכפי שממשיך שם אדה"ז: "לפיכך צריך שישראל ישמרם מחימוץ בשעת הטחינה, אבל הטחינה עצמה מותרת אפילו על ידי נכרי כגון ברחיים של יד רק שישראל בן דעת יעמוד על גביו מתחילת הטחינה עד סופה"[17].

ויש לומר שהגדרה זו של אדה"ז מתאימה היטב עם לשון הגמרא "שימור דלישה", ולא שימור מהלישה וכיו"ב, כלומר שהשימור הוא ע"י הלישה[18]. כמו כן לשון הגמרא "דמעידנא דנחית לשימור עביד לה שימור" מורה על המצב שלאחר נתינת המים שצריך שימור בידיים.

מה צריכים לכוון?

לפי המבואר עד עתה נראה לכאורה שאין מקום להחמיר ולטחון דוקא בעבודת יד ע"י ישראל, כיון שפעולת הטחינה אינה חלק מהשימור כלל, ואם כן צריך עיון מדוע הקפיד אדמו"ר הריי"צ על ריחיים של יד דוקא.

אכן נראה שיש מקום לבאר את שיטת אדה"ז באופן אחר, ולפיו באמת יש בזה ענין גדול, ובהקדים:

לפי המבואר יש מקום לדון, האם צריך להורות לעוסקים בהכנת המצות מהלישה ואילך, שבאומרם "לשם מצת מצוה" יתכוונו **לשימור** לשם מצת מצוה ולא (רק) להכנת המצות לשמה, כי יתכן שבציווי התורה "ושמרתם את המצות", דהיינו שתהא שמירתן לשם הפסח, נדרש בזה שהמתעסק בשימור יידע שהענין בהתעסקותו היא שמירה לשם הפסח[19], ולא ראינו שיקפידו על כך במאפיות.

ויש לומר בזה בדרך אפשר:

לגבי שאיבת המים הביא אדה"ז[20] מהמהרי"ל שלכתחילה ישאב דוקא ישראל ולא גוי, משום שמכשירי מצוה הן כמצוה, וכשם שלישת המצת מצוה אינה כשירה אלא על ידי ישראל שישמור אותה מחימוץ לשם מצוה כך ראוי להחמיר גם בהכנות ללישה. ועוד כתב[21], שיש לומר בשעת השאיבה "הריני שואב לשם מצת מצוה".

ולכאורה צריך ביאור, מה שייך בזה "לשמה", והלא הענין של "לשמה" שייך רק בשימור המצות מחימוץ, והשאיבה אינה חלק מהשימור כלל. ועד"ז יש להקשות על מה שכתב[22] שטוב שיאמר בנתינת הקמח והמים שעושה כן לשם מצה של מצוה.

ויש לומר בזה, כי הנה בדין "שימור לשמה" יש לדון אם ה"לשמה" הוא דין **בעשיית המצות** או דין **בשמירה**. והנה, בפשטות לפי המבואר לעיל נראה לפרש שזהו דין בשמירה, שצריכה להיעשות בכוונה לשם מצת מצוה. אמנם, אפ"ל באופן אחר, שלשיטת אדה"ז שהשימור הוא במעשה הלישה והעריכה עצמה, ולא שימור של השגחה פסיבית, אם כן שבאמת יסוד הדין לשמה הוא שעצם עשיית מלאכות הכנת המצה צריכה להיות לשמה, אלא שמהכתוב "ושמרתם את המצות" למדים שרק אותן המלאכות שבהן נדרש השימור, דהיינו לישה עריכה ואפי' הן אלו שצריכות להיות לשמה.

וי"ל שהוא מדוייק קצת בלשונו הזהב "אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח אלא במצה ששמרה ישראל מחימוץ לשם הפסח שנאמר ושמרתם את המצות שישמרנה ישראל **לשם מצות מצה**".

ולפי זה עצם הכוונה "לשמה" היא כפשוטו, שהכנת המצה נעשית לשם מצת מצוה, ולא שהשימור הוא לשם מצה.

ולפי ביאור זה, שדין הלשמה אינו פרט בשימור אלא בעצם הכנת המצה, יש מקום להדר שגם מלאכות ההכנה שקודם השימור כגון שאיבת המים וכיו"ב יהיו לשם מצת מצוה, שהרי גם הן חלק מההכנה. ומובן אם כן שיש גם מקום להדר עוד יותר[23] שגם טחינת הקמח תיעשה בריחיים של יד[24], לשם מצת מצוה.

והעולה מהנ"ל, כי נתינת המים צריכה להיות לכתחילה ע"י ישראל ולשם מצת מצוה[25], אך בדיעבד אין זה מעכב כלל.

ובטחינת הקמח, מעיקר הדין אפשר לעשותה ע"י מכונה או נכרי אלא שיהודי ישגיח שלא יבוא לידי חימוץ, אך לכתחילה יש מקום להדר בזה כדלעיל.

הערות בהידורים בעשיית המצות

כעת נדון[26] בעז"ה בב' ענינים הנהוגים להקפיד בכמה ממאפיות המצות, האם וכיצד יש להם מקור בהלכה ובאיזה מהם יש להקפיד יותר.

ולפי זה י"ל בזה שלא הביא אדה"ז את דברי מרן המחבר שלכתחילה גם בקצירה צריך שימור, כיון שאין בזה מצות שימור כיון שאין החיטים קרובים לבא לידי חימוץ בקצירה כמו שיש בטחינה (אף שבפשטות הטעם הוא כיון שזה מה שנהגו).

17) הט"ז התיר את הטחינה ע"י גוי מטעם שהשימור נעשה ע"י ישראל, וכתב שבלישה ואפי' אסור בעכו"ם כיון "דלאו מטעם שימור מחימוץ הוא אלא שיכוין לשם מצה" ומשמע מדבריו שיש ענין **בהכנת** המצה לשמה. משא"כ לדעת רבינו שזה מטעם שימור. ומה שבשעת נתינת הקמח לעריבה או למידה טוב לומר שעושה כן לשם מצה של מצוה וכן בשעת נתינת המים לקמח (סי' תנו ס"ו), לכאורה נראה מכך שיש בזה ענין של עשי' לשמה, היינו שטוב שגם יעשה המצות לשמן. וראה מה שביאר אדה"ז בענין שאיבת המים לשמה (סי' תנה סכ"א), ואכמ"ל.

18) וכך היא מסקנת הגמ' להלכה שצריך שימור רק מעת הלישה וכך נפסק להלכה בשו"ע. אבל להרי"ף והרמב"ם שסוברים שמהקצירה צריך להיות שימור לשמה, אולי אפ"ל שגם זה צ"ל ע"י ישראל, וצ"ע בזה.

19) אבל יש לומר שזה כלול בזה שמכין לשם מצת מצוה כיון שהמציאות של הכנת המצה היא הכנת הבצק מבלי לתת לו להחמיץ. עוד אפשר לומר שהכוונה לשמה צריכה להיות **בעת** השימור — שכאשר משמר יחשב שהפעולה שעושה הינה לשם מצת מצוה, אבל לא מוכרחת להיות הכוונה **שהשימור** שבפעולתו הוא זה שלשמה. ויובן יותר ע"פ הביאור לקמן בפנים.

20) סי' תנה סי"ח

21) שם סכ"א.

22) תנו ס"ו.

23) אך לא מדין שימור כפי שכתבו האחרונים הנ"ל.

24) לכאורה קשה ליישב זאת עם לשון אדמו"ר הריי"צ באגרת הנ"ל "קמח שמורה, והיינו מחיטים שנקצרו בהשגחה... ואשר נטחנו ברחיים של יד", שנראה שמקשר זאת לענין ה"שמורה". אך לפי מה שממשיך שם "ושלא במהירות כ"כ שלא יהי' האבן חם בסיבובו", נראה שמדובר שם לאו דוקא מצד זה, ועוד יש לומר בזה ואכמ"ל.

25) ראה הע' 11.

26) הבא לקמן נכתב בדרך שקו"ט לעורר על הדברים ולא להורות הלכה למעשה.

"ח"י מהלישה" ו"ח"י מהשולחן"

א. נתינת מים לקערת הקמח

ב. המצות מרודדות על השולחנות

ג. אפיית המצות

מצות "ח"י מהלישה" משמעותם שמרגע עירוי המים לעיסה הראשונה בסבב זה (תמונה א) ועד לרגע אפיית המצה האחרונה (לסבב זה) בתנור (תמונה ג) עוברות לא יותר מאשר ח"י דקות.

מצות "ח"י מהשולחן" משמעותם שמרגע הגעת המצה הראשונה לשולחן (תמונה ב) ועד לרגע אפיית המצה האחרונה בתנור לא עוברות יותר מח"י דקות. בהכנת מצות כאלה סך פעולת המאפיה ללא עצירת ביניים כללית היא בערך 24 דקות.

"תנור ראשון"

ישנו הידור הקרוי "תנור ראשון", ועניינו, שכל מצה נוטלת רק את סיכון החימוץ של עצמה ולא של אלה שנכנסו לפני' לתנור, שאם ח"ו החמיצו הרי בנגעם בקרקעית התנור נתנו בו טעם חמץ ונאסר מקום הנגיעה ויאסור את כל המצות הבאות עד שיעבור ליבון[27].

לכן, ההנהגה הנכונה באפיית המצות על מנת לזכות במצות "תנור ראשון" היא, שלאחר הליבון בתחילת האפי' יקפידו להכניס שורות שורות בנפרד, דהיינו למלאות את התנור בצדו הימני מהחלק הפנימי עד החיצוני, לאחר מכן למלא משמאלם שורה נוספת, וכך עד גמר המקום. באופן כזה כל מצה נגעה ראשונה באותו מקום בתנור בו נאפתה, ונכון לקרוא לה "מצת תנור ראשון".

ישנם המכנים את כל המצות שנעשו בח"י הרגעים הראשונים תנור ראשון. יש לעיין מה עושה את כל אותם מצות שלאחר המצות הראשונות 'תנור ראשון'. שמא תאמר שמצות אלו עדיפות על המצות הבאות אחריהן? אמנם אמת הדבר, שהרי טרם נכנסו לתנור הרבה מצות, אך האם מחמת כך ייחשבו לתנור ראשון? אם כן הרי לח"י הרגעים הבאים נוכל לקרוא תנור שני שעדיף על השלישי, וכן הלאה. האמנם?

מצות "ח"י מהשולחן"

בכמה מאפיות נהוג שלאחר ח"י דקות מתחילת לישת העיסה הראשונה לא מפסיקים את פעולת הכנת המצות ולא זורקים את הבצק הנמצא כבר באמצע התהליך, אלא ממשיכים להכינו והוא נמכר כמצות פחות מהודרות (מנהג זה נהוג גם כאשר "חבורות" המקפידות על הידורים רבים אופות מצות). כך ממשיכים בהכנת המצות עד שעוברים ח"י דקות שבהם שולחנות הרידוד בפעולה עם מצות ואז מפסיקים את פעולת השולחנות ומנקים אותם ואת כל הדרוש ניקוי ביסודיות. את מצות אלה מכנים "ח"י מהשולחן".

על כך יש להעיר, שיתכן שכל המצות הנכנסות לתנור לאחר המצות הללו יורדות ברמת ההידור שלהן, כיון שנגעו בתנור במקום שנגעו אותן מצות הפחות מהודרות בטרם עבר ליבון.

ואולי יש ללמד זכות, ע"פ מה שכתב אדה"ז לגבי מצה כפולה ונפוחה[28] שכיון שאין לאיסורים אלו עיקר בגמרא אין צריך להכשיר את התנור במקום שהיתה עליו המצה, ועל דרך זה יש לומר בענין זה, שכיון שהמנהג של ח"י רגעים מהלישה אינו מעיקר הדין לכן אין צריך להכשיר את התנור אחר כך.

עם כל זאת ראוי לציין שהמצות הנקראות "ח"י מהשולחן" הם לכאורה מצות של לכתחילה, שכן על כל מצה בפני עצמה בוודאי לא עבר מתחילת עשייתה עד התנור יותר מח"י רגעים (– לוקח בדרך כלל כ־10 דקות למצה לכל היותר לעבור את כל תהליך יצורה), ועל השולחן עצמו גם לא היו מונחים שום פירורים יותר מח"י רגעים וא"כ אף שהרוצה להחמיר יחמיר אבל וודאי שאין חשש להכניס לתנור מצות שכאלו (וידועה שיטתו של הרמ"ש אשכנזי ע"ה שמכך שאדה"ז לא הכניס בשולחנו הידור של "ח"י מהלישה" המופיע בפוסקים אחרים י"ל שלא סבירא לי' ממנו).

אך גם באפי' באופן זה יש להמליץ שלא למשוך השולחן ח"י רגעים ממש שכן לפעמים הבצק מחכה קצת בין סיום הכנתו ב'פינרים' לבין הגעתו לשולחן ולא תמיד יכולים להיות בטוחים במאת האחוזים שעוסקים בו באופן הראוי לכתחילה במצב כזה של המתנה – ועל כן יש להמליץ גם על מצות "ח"י מהשולחן" לעשות את ה'שולחן' מעט פחות מח"י רגעים בכדי להימנע גם מחשש זה.

27) וראה בסי' תסא כיצד הוא ליבון התנור.

28) סי' תסא סכ"ד־כח.

>> המשך מעמוד 61

לעשות נחת־רוח לרבי. בשביל לעשות מה שהרבי רוצה. כהסיפור הידוע, אודות מה שאמרו: "אתה אומר מה אתה צריך, ומה צריכים ממך?!". חסיד צריך לעסוק במה שצריכים ממנו.

ישנם כאלו שנוסעים לרבי עם 'רשימת קניות'. יש לו קרוב משפחה שצריך רפואה שלימה, וחבר קרוב שצריך סייעתא דשמיא במבחנים. האנשים במבצעים ביקשו ברכה לפרנסה והוא גם צריך כמה דברים...

זה נכון שהרבי נותן ומשפיע וכו', אבל המטרה והכוונה של החסיד, לא צריכה להיות שקועה בזה. המטרה של חסיד בכל עניניו צריכה להיות במטרה אחת – הרבי. מה הרבי רוצה ממני עכשיו.

חסידים 'בדוגמת' הרבי

"עומק חסיד – רבי". חסיד צריך לשאוף שכל ההתנהגות שלו תהי' כמו הרבי. אף ש"במקום גדולים אל תעמוד", ומ"מ מחויב כאו"א לומר "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי".

מעין ובדוגמת עכ"פ ממה שרואים אצל הרבי – צריך להיות אצל כל חסיד.

חסיד של הרבי, אין פירושו לדעת שהרבי הוא אדם גדול ונפלא. לזה לא צריכים להיות חסידים, כל העולם כולו מבין ויודע שהרבי זה משהו מיוחד, שאין כדוגמתו. בכל נושא בעולם, בגשמיות וברוחניות – הרבי הוא השלימות. שלימותא דכולא. בברכות ונפלאות, בעמקות בלימוד התורה, במקצועות המדע וכו' וכו'.

אבל בזה לא נהיים חסידים. חסיד צריך לעשות משהו עם הידיעה הזאת. לנסות להביא משהו מתוך אותה גדלות אל תוכו ופנימיותו. להשתמש הוא בכוחות העצומים של הרבי.

יש קטע וידאו מפורסם, שרואים איזו אישה עוברת ליד הרבי בחלוקת דולרים, כשתוך כדי הרבי מזכיר לה את מה שהם דיברו שנים רבות קודם לכן.

גם אותה אישה, מבלי להכיר מקרוב את סדר יומו של הרבי, ידעה את ריבוי עסקיו. היא ידעה שלפני הרבי עברו אלפי־אלפי אנשים בשנים שבינתיים, וכשהרבי זכר את השיחה שלהם משנים רבות קודם – היא יצאה מגדרה מהתפעלות.

בביטוי ספונטאני של אותה התלהבות והתפעלות, היא פלטה משפט: "רבי, יו אר אימייזינגז!" [= רבי, אתה מדהים!]. הרבי, כתגובה להתפעלותה, אמר: "מה יצא לעולם מזה שאני מדהים?!"...

חסיד צריך לקחת מהכוחות של הרבי, ולפעול בכוחות הללו. חסיד לא פועל בכוחות שלו עצמו, חסיד פועל בכוחות של הרבי. אנחנו צריכים לקחת מהרבי מה שאנחנו יכולים לקחת.

הי' חסיד לא חב"די בשם הרב טברסקי, שהי' גר בפיטסבורג. הוא הי' גאון גדול ואיש מפורסם. פעם אחת ראו אותו שהוא הגיע לרבי להתוועדות, שאלו אותו: "מה קרה, הפכת לליובאוויטשער, או שהכרת בגדלותו של הרבי ובאת לשמוע דברי־תורה?"

הוא ענה תשובה, שממנה אנחנו יכולים ללמוד על גודל האחריות של כל חסיד, כחסיד של הרבי: "יש בשכונה שלי חסיד חב"ד, כשראיתי אותו וראיתי איך הוא מתנהג, על היראת־שמים שלו בכל פרט והנהגה, הלימוד שלו ושאר פרטי ההנהגה שלו – הגעתי למסקנה שאני מוכרח להכיר את מי שהוא המקור לאדם הזה. אם הוא חסיד ליובאוויטש, אני חייב להכיר את הרבי מליובאוויטש"...

כל חסיד מייצג את הרבי, וצריך לפעול בהתאם. בהתאם ולפי כוונתו של הרבי.

>> המשך מעמוד 73

להדגיש רק את מה שמתאים לנטיית הלב שלנו ונתעלם בשגגה מדברים השייכים ל"קו" אחר. אם הדבר נוגע אז שומעים את הדברים **במלואם**, על כל מורכבותם.

ונקודת המפתח והצעד הראשון ליישום כוונת הרבי ורצונו הוא – **מודעות**. נדרשת מודעות ושימת לב למורכבותה של האחריות שהוטלה עלינו להבאת הגאולה, ומתוך כך – עלינו להיות נכונים לוותר על ההיצמדות הנוחה למהלך המחשבה ונטיית הלב האישיים, ולהתחיל לחיות ולפעול בהתאמה מוחלטת לרצון הרבי מאיתנו[12].

לאחר כל־כך הרבה שנים של עיכוב הגאולה, הגיע הזמן ש"נשים על לב". דרישת וזעקת הרבי מאיתנו לעשות כל אשר ביכולתנו להביא את משיח, לחיות עם משיח – צריכה להיות נוגעת, ומהאכפתיות וה"נגיעה" תבוא שימת הלב[13].

אלו מאיתנו ששקעו בשאננות מה, אף אם תוך עשיה מבורכת תמידים כסדרם – צריכים לשנות את תנועת הנפש, להרעיש, לזעוק, להתעקש. ואלו ששבעו מרעש, זעקות ועקשנות, צריכים להתחיל לחשוב מה עושים בפועל כדי שהאורות אכן יתגלו ב"כלים רחבים", כדי שהגאולה אכן תבוא בפועל ממש למטה מעשרה טפחים.

---

12) יש להוסיף ולהזכיר כאן המבואר בכמה שיחות שעבודה ב"קו" אחד בלבד היא עבודה מוגבלת על־פי טבע האדם, ודוקא על ידי עבודה בב' קוים הפכיים יוצאים מגדרים והגבלה וזוהי עבודה אמיתית (ראה לקו"ש ח"ב פר' ראה. ח"ג פר' חיי שרה, שש"פ. ובכ"מ), ודוקא על ידי עבודה כזו אפשר להביא את הגאולה, ואכמ"ל.

13) כדאי להוסיף ולציין, שמלבד התועלת שבמודעות בשביל עצם הענין שנכוון לרצונו של הרבי, יש בכך גם משום "חינוך" בנוגע לבין אדם לחבירו שלא נכשל בדרכם של תלמידי רבי עקיבא כו'. המודעות לסתירה הקיימת בענין זה צריכה להביא לרגש של עוונה ביודעו שה"קו" שאליו נוטה לבו הנה בפני עצמו אינו דרך אמיתית, ושל"קו" השני יש את אותו מקום בדיוק במילוי הכוונה בשלימותה.

הת' יוסף יצחק ריבקין

עיגולים ויושר

מה ניתן ללמוד מה'תמונה שוה' של העיגול על התכללות הספירות, ומהו הטעם שבני אדם הדרים באמעריקא אינם נופלים. לפנינו טעימה מצמד המושגים "עיגולים" ו"יושר" – מובא בקשר עם מאמרי חג הפורים

אחת הסוגיות המרכזיות הנידונות במאמרי דא"ח לימי־הפורים היא, עניינה הפנימי של גזירת המן ונס הפורים.

מבואר בחסידות[1], שבזמן הגלות מסתלק האור הפנימי המתלבש בעולמות בדוגמת סילוק הכוחות הפנימיים בעת השינה. בזמן זה מתגלה רק האור המקיף – בחינת ה'עיגולים'[2]. מצד בחינה זו יש נתינת מקום לגזירת המן. כיון שזו בחינה כה נעלית שאינה מוגדרת בשום 'ציור', "כחשכה כאורה" – האור והחשך שווים.

זהו הטעם הפנימי לכך שהמן עשה עץ גבוה חמישים אמה – "כי רצה להגיע לשער הנו"ן שלמעלה מהשתלשלות"[3], מ"ט שערי בינה הם אורות פרטיים, אך שער הנו"ן הוא אור כללי, מבחינת ה'עיגולים'.

להבנת הענין יש לעיין ביסודי הדברים – במשמעות הכללית של בחינת ה'עיגולים' לעומת בחינת ה'יושר' כפי שנתבארה בתורת הקבלה והחסידות[4].

עיגול הגדול – עיגולים, המשכת הקו – יושר

המקובל האלוקי רבי חיים ויטאל, שהניח בכתב את תורת רבו האריז"ל, מבאר[5] בענין ה'צמצום הראשון', שכאשר עלה ברצונו יתברך לברוא את העולמות צמצם עצמו ב'אמצע אורו', עד שנעשה 'עיגול' של 'חלל ומקום פנוי' המוקף באור־אין־סוף. מובן שאין הכוונה שהאור לא 'נמצא' במקום החלל, שהרי "לא שייך כלל בחינת מקום ברוחניות"[6]. הדימוי של סילוק האור בצורת העיגול, בא רק לבטא את משמעות הצמצום. ובלשון הרח"ו: "נודע בחכמת השיעור שאין תמונה כ"כ שוה כמו תמונת העיגול"[5].

ציור עיגולים ויושר בכת"י המיוחס לרח"ו

לאחר שנעשה 'חלל ומקום פנוי' המשיך 'קו' 'דק ומצומצם' להאיר בעולמות – בחי' יושר.

משמעות כפולה ל'עיגול'

הרח"ו מבאר, שהדימוי לצורת העיגול הוא בשתים:

(א) בגדרו של האור עצמו: "אור אין סוף שוה בהשוואה גמורה" ולכן "הוכרח גם כן שיצמצם עצמו בהשוואה" – כלומר: מכיון שאור־אין־סוף פשוט בתכלית ללא חילוקי מדרגות – לא שייך לומר שיש בו 'חלק' ה'קרוב' ושייך יותר לעולמות'[7]. תכונה זו משתקפת בצורה הרציפה של העיגול, הנעדרת התחלקות להתחלה וסיום, ראש וסוף.

(ב) יחס האור לעולמות: "בהיות הנאצלים בתמונת העגולים הנה אזי יהיו כולם קרובים ודבוקים בא"ס הסובב אותם בהשוואה א' גמורה"[8]. כלומר: בכל צורה גיאומטרית (משולש, מרובע, וכו') יש יחס שונה בין גבולות הצורה לחלל שלה.

ולמשל בצורת הריבוע: אם נמתח קו ממרכז הריבוע לקצוותיו

---

1) סה"מ ת"ש ע' 9־10. ד"ה על כן קראו תשי"ג בסופו. ד"ה חייב אינש תשח"י ס"י. ד"ה בלילה ההוא תשכ"ה בסופו. ועוד.

2) וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 346־7 ששרש החלומות הוא מבחינת העיגולים שלמעלה מהתחלקות.

3) ד"ה על כן קראו תשי"ג בסופו.

4) תורת ה'עיגולים' וה'יושר' נידונה בארוכה בדא"ח, הן בכללותה והן במדרגות שונות שבה (בא"ק, בתוהו, באצילות ועוד). במסגרת זו לא מתאפשר להקיף את כל הפרטים השונים והובאה כאן סקירה בסיסית על המושג.

5) בתחילת ספרו 'עץ חיים' (שער א ענף ב). ושם מדמה את עמידת העיגולים זה בתוך זה לגלגלים שהזכירו התוכנים (חכמי הטבע). ראוי לציין שבשיחה הידועה אודות צורת קני המנורה (לקו"ש חכ"א ע' 168) מביא הרבי את דברי 'חכמת המשכן' שהקנים נמשכים בעיגול בדוגמת גלגלי הרקיע ומעיר (הע' 39) "שהגלגלים שייכים לבחי' עיגולים", ומציין לעץ חיים הנ"ל (אף שבפשטות הזכרת הגלגלים שם היא דוגמא בעלמא).

6) תניא פמ"ח. וראה ד"ה כל ישראל תשל"ג הע' 14 שכוונת אדה"ז היא לשלול אפילו 'מקום' רוחני – בחינת מעלה ומטה. וראה בד"ה כימי צאתך תשט"ז בנוגע לעיגולים שאחר הצמצום.

7) משא"כ בדבר בעל התחלקות יש הבדל בין יחס פנימיותו לזולת ליחס חיצוניותו. וכמו ביחס האדם לזולתו: שכח הדיבור והמעשה שבו שייכים יותר אל הזולת מכח המחשבה.

8) ע"ח שם. וראה גם ברשימת 'כללים בדא"ח' המיוחסת לאדה"ז.

– אורכו ישתנה בהתאם לנקודת הגבול אליה יגיע, כיון שפינות הריבוע רחוקות מהמרכז יותר מאמצע הגבול.

מה־שאין־כן בצורת העיגול: מרכז העיגול הינו בעל יחס שווה לגבולותיו. אין נקודה בעיגול השייכת יותר לחלל החיצוני כיון שגבולות העיגול מקיפים אותו בשוויון מוחלט. תכונה זו מרמזת על היחס של אור־אין־סוף לעניינים שאחר הצמצום. הם חשובים בפניו כאין, וממילא אין מעלה באחד על זולתו[9].

ה'עיגולים' שלאחר הצמצום

כפי שנזכר, הפשיטות המוחלטת היא באור אין סוף דווקא, אך ב'חלל' שאחר הצמצום מאיר גילוי ה'קו'. הבא בהתחלקות ובהתלבשות. הדבר מתבטא בתיאור צורתו – קו ישר, הדבוק בתחילתו באור־אין־סוף וככל שמתרחק ממנו 'נחלש' אורו, שייך האור להתלבש בעולמות.

אמנם, מבאר הרח"ו שגם ב'קו' יש "עיגולים זה תוך זה וזה לפנים מזה[10] עד אין קץ ומספר". אמנם בראשיתו, נמשך הקו ביושר. אך לאחר מכן הוא מתעגל וחוזר ונמשך וחוזר ומתעגל. בתחילה עיגול הכתר, לאחר מכן עיגול החכמה, בינה וכו' עד לעיגול המלכות. הספירות שבבחינת ה'עיגולים' נמשכות בכל הדרגות שבהשתלשלות, א"ק, עקודים, תוהו, אצילות וכו'.

במקביל לאופן ההמשכה של 'עיגולים' קיים אופן המשכה ב'יושר', הנקרא 'אדם ישר'. שם נחלקים הספירות לשלשה קוים, ימין שמאל ואמצע. בדוגמת התחלקות האיברים שבאדם.

את ההבדל המהותי בין העיגולים והיושר מפרט אדמו"ר הזקן: "בבחינת עגולים האורות הם כלולים שם בהתכללות בבחינת העלם, **מבלי התחלקות לפרטי פרטיות** בבחינת גילוי. ועל כן נקרא בחי' עגולים כמו שהעיגול הוא בהשוואה אחת ואין בו התחלקות כו'. ובחי' היושר הוא כשמתגלים האורות **ומתחלקים** לפרטי פרטיות להיות **בלולים** מיו"ד ויו"ד מיו"ד"[11].

'התחלקות' – יושר, 'התכללות' – עיגולים

כלומר, ההבדל בין 'יושר' ל'עיגולים' הוא בשתי נקודות יסודיות: **א. התחלקות** – עשר הספירות שבעיגולים אינן בבחי' התחלקות זו מזו. אך בבחינת היושר מקבלת כל ספירה חשיבות ומציאות עצמאית השייכת להתלבשות בכלים[12]. **ב. התכללות** – בבחינת העיגולים כל ספירה נותרת בפשיטותה ובטהרתה. אך בבחינת היושר הספירות כלולות זו מזו, כל אחת מעשר הספירות מתחלקת לעשר ספירות נוספות, החכמה כוללת 'חכמה שבחכמה', 'בינה שבחכמה' וכן הלאה.

למרות ששני ההבדלים האמורים מתייחסים לתחומים שונים, הם נובעים זה מזה: העובדה שכל ספירה יכולה למזג בתוכה את הספירה ההפכית, מתאפשרת מההמשכה וההתפשטות של הספירות. כאשר האור נחלש ומתרחק מעצמיותו ותקפו הוא יכול למזג בתוכו ענין שונה[13].

המשך בעמוד 11 >>

ומִלָּתוֹ עַל לְשׁוֹנִי

בהזדמנויות שונות שמשו ה'עיגולים' וה'יושר' גם כמטבע־לשון וכדרך־משל אצל רבותינו נשיאינו:

'עיגולים' קדמו

בעת ההקפות בליובאוויטש, בליל שמיני עצרת תרנ"ב, כבדו בספר־תורה את הרמ"מ אחיו של כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע. בזמן שהמתינו לנשיאת ספרי־התורה על ידי שאר המכובדים, שאל הרמ"מ את הרבי נ"ע מדוע יש לערוך הקפות ולא ישר? שאל הרבי מה הכוונה ישר? והראה הרמ"מ בידו לכיוון מערב (כלומר, לצעוד מהמזרח בקו ישר).

השיב הרבי: "תחילה יש ללכת ב'עיגולים' ולאחר מכן ב'יושר'".

היכן ה'יושר'...

סיפר הרה"ח ר' פיניע אלטהויז: "שני חסידים של הרבי הרש"ב, שסחרו בקורות לפסי רכבת, הסתכסכו ביניהם וביקשו מהרבי שיתווך בעניינם. השיב להם הרבי: "בקשו מסוחר נוסף העוסק במקצוע זה לכתוב את חוות דעתו, ולאחר מכן אביע את דעתי".

ניגשו החסידים אל הרה"ח ר' שמואל גוראר', שסחר בתחומים שונים, וביקשוהו לסייעם. ר' שמואל כתב חוות דעת, ואת המונח "אדני רכבת" כינה: "עיגולים". הרבי קרא את ההצעה ואמר: "מבחין הנני כאן ב"עיגולים", אולם היכן ה"יושר"?!"...

הרבי נ"ע התכוון להעדר־הצדק שבהצעה, בהמליצו על־כך את המושגים 'עיגולים' ו'יושר'.

---

9) וכמאמר הרמ"ק: "יותר משאין ערוך עשי' לגבי אצילות אין ערוך אצילות לגבי אור אין סוף".

10) זוהי הסיבה לכך שב'עיגולים' – העיגול החיצוני נעלה מן הפנימי. זאת לעומת ה'יושר' – שהעליון מתלבש בתוך התחתון, ולכן הפנימי נעלה מן החיצון (ע"ח שם, וראה המשך תער"ב ח"א ע' קנא).
מעלה זו של העיגולים החיצוניים היא משני טעמים: א. מצד אור הקו – כיון שהמשכת העיגולים היא ע"י הקו, (שהקו "נמשך ומתעגל וחוזר ונמשך ומתעגל") ככל שהעיגול חיצוני יותר הוא נמשך ומתעגל מחלקו הנעלה של הקו, 'ראשית הקו'. ב. מצד אור־אין־סוף – ככל שהעיגול חיצוני הוא שייך ו'קרוב' יותר לשרשו, העיגול הגדול שלפני הצמצום. (ראה סה"מ תרנ"ז ע' רלח. ספר הערכים־חב"ד ח"א ע' קפח. וראה ד"ה בשעה שהקדימו תשי"ב שהעיגולים נמשכו ע"י הצמצום בדרך מעבר בלבד).

11) לקו"ת שלח לז, ג.

12) מצד חילוק זה, נאמר בכמה מקומות (דרך מצוותיך ע' 161 ועוד) שהעיגולים הם "למעלה מהשתלשלות" – כיון שהתואר 'השתלשלות' שייך כשהמדרגה העליונה נמשכת ומתלבשת במדרגה התחתונה. בדוגמת השלשלת, שתחתית הטבעת העליונה חודרת לתוך ראש הטבעת התחתונה. ואילו העיגולים נותרים בפשיטותם ואינם נמשכים בהתלבשות – אוה"ת שמות עמ' ב'תצג.

13) ולהעיר מלקו"ת במדבר שם: "ובחי' יושר הוא בחי' האורות כשהם יורדים

הרב משה אורנשטיין, ראש ישיבת תות"ל נתניה

"איך אומרים אצלכם בארץ הקודש?"

זהו סיפורו של התמים שאול. ר' שאול, הינו "בסך הכל" בנו של ר' יחיא מהמעברה של ראש העין. הוא איננו רבן של כל בני הגולה, הוא איננו מנהיג קהילה, איננו עשיר ואין לו מהלכים בחוגי הממשל ולא בכל מקום אחר. הוא גם איננו ה'עובד' מנעוול או המשכיל מקרמנצ'וג. אך הוא תמים. הוא בנו של הרבי.

ר' שאול בחלוקת כוס של ברכה מוצאי שמח"ת תשל"ז

שמעתי בעלי נגלה מקשים: מהו המקור לכך שמדברים על הרבי כאבא אוהב, שמפליאים את האהבה הרבה והעצומה שחש כלפי כל יהודי, ובייחוד כלפי התמימים עם קרובו? ראשית, ספרות הרבי ריי"צ "מלאה" מזה. אבל אני רוצה להביא מקור דווקא מדברי הרבי, בימי ההכנה לקבלת נשיאותו ביו"ד שבט תשי"א.

מקרא מלא דיבר הכתוב

במכתב לכלל החסידים בכל מקומות מושבותיהם, מספר ימים לפני קבלת הנשיאות, מעניק הרבי הדרכה מפורטת כיצד לנהוג ביו"ד שבט. ישנה רשימה ארוכה של הדרכות. בין הדברים חוזר הרבי ושונה את הבקשה הבאה:

"לבקר.. בבתי הכנסיות ובבתי המדרש אשר בעיר.. לבאר אודות אהבת כל ישראל שלו (של הרבי הריי"צ).."., ובהמשך שוב: "לבקר במקום כנוסי הנוער החרדי – ולהשתדל ככל האפשרי בדרכי שלום, גם במקום כינוסי הנוער ש.. אינו חרדי – ולבאר להם איך שחיבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר.. לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את תפקידם..".

הרבי מתווה את הדרך להידברות עם הנוער: חיבה, תביעה ושוב חיבה. כך חפץ הרבי שחסידים יתכוננו לקבלת נשיאותו.

ואולי ניתן אף לומר, כי מה שהוא מצווה לאחרים לעשות הוא בעצמו עושה. במאמר (!) קבלת הנשיאות, במאמר של יו"ד שבט, מספר הרבי סיפור מכל אחד מרבותינו נשיאינו, הממחיש כיצד התמסר למעלה מטעם ודעת לכל יהודי, גם אם אותו יהודי הינו איש פשוט ושייך לח"נ, ונמצא "בקצה" העיירה.., גם עבורו יפשוט הרבי את טליתו, יסיק עצים, יכין ויגיש לו מרק, ואם צריך אז הוא גם יחפש אחריו בשוק, כדי לתת לו חמש קופיקות למסחר.

ומקרא מלא דיבר הכתוב (אגרת הרבי ריי"צ): "מנהג החסידים המקושרים, בכל דור ודור, שהיו קובעים להם זמן מיוחד מהם שעה ליום או פעם לשבוע, לשתי שבועות או לחודש, להתעורר ברגשי אהבה למורם ורבם פשוט לאהוב ("ליב האבען") את הרבי באהבה מורגשת בלב..".

המדור שלפנינו מתכבד למלא משבצת חביבה זו: "לבאר.. איך שחיבה יתירה נודעת לנו תמיד" מהרבי. לכל אחד מאתנו, התמימים. להיזכר ולהתעורר בתקווה ובביטחון שבוטח בנו כי נמלא את תפקידנו להביא לימות המשיח. להביא את התגלותו בפועל ממ"ש.

ניגון של אהבה

לפנינו סיפורו של התמים ר' שאול ג'ובאני. כיום מתגורר ר' שאול בצפת. בעבר התגורר בנחל'ה, בקרית מלאכי, ושימש שם שנים רבות כמלמד בתלמוד תורה. שנים רבות התפרנס אף ממלאכת השחיטה. אך עיקר ייחוסו הוא בכך שזכה להימנות על צבא התמימים, להיות בן יקיר של הרבי.

כבר במשפטים הראשונים בשיחתנו, ניתן לשמוע כיצד מתנגנת לה האהבה הגדולה לרבי. אהבה של בן לאב: "אימי ע"ה נלקחה ממני ר"ל כשהייתי בן יומיים בלבד.. עברה עליי ילדות לא קלה, בלשון המעטה. הרבי היה לי לאב ולאם. לא נולדתי בליובאוויטש. גם לא גדלתי בה. אבל אני מאד מתגעגע לרבי. אני פותח כל בוקר את העיניים ומייחל שהיום זה יקרה. שהיום הרבי יתגלה. אני יודע שיהיה שם מעניין מאד. אני יודע שנוכל לראות שם את משה רבינו, את דוד המלך, הרמב"ם, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר הריי"צ, אבל אני לא אביט לא לימין ולא לשמאל, ארוץ ישר לרבי.

מילים של אהבה.. איזו פתיחה יפה ואיזה הרגש מיוחד מפיו של ילד יתום, יליד המעברה בראש העין..

הנה הרגש מעניין נוסף. שאלתי את ר' שאול מתי ביקר לאחרונה אצל הרבי, והוא השיב: לפני ג' תמוז.. כבר יותר מעשרים ושתיים שנים שלא הגיע לרבי. שאלתי: הייתכן?, והוא הפתיע: "אינני יכול לבוא ולראות 'אוהל'.. אינני יכול לבוא ולראות כיסא ריק.. הלב שלי לא יעמוד בזה..". ככה בתמימות ובפשיטות. כמעט התפרצתי לדבריו, בכוונה להעמידו על טעותו (בעיניי, כמובן), אך עצרתי. לא אמרתי דבר. לא רציתי להתערב ברגש כה זך וטהור של אהבה וגעגועים.

הרבי היה לי לאב ולאם. לא נולדתי בליובאוויטש. גם לא גדלתי בה. אבל אני מאד מתגעגע לרבי. אני פותח כל בוקר את העיניים ומייחל שהיום זה יקרה. שהיום הרבי יתגלה. אני יודע שיהיה שם מעניין מאד

על כנפי נשרים

הנה סיפורו של התמים ר' שאול:

"בשנות ה־40 ניסו הוריי לעלות לישראל ונעצרו על ידי הבריטים, עם חמשת אלפים יהודי תימן נוספים. הבריטים שכנום במחנה חאשד ליד עדן שבדרום תימן. הם עלו לישראל במבצע אווירי בראשית שנת 1949 (תש"ח). אגב, מחנה זה כונה על ידי יהודי תימן כ"מחנה הגאולה". באותם חודשים התנהל מבצע "על כנפי נשרים" להטסת יהודי תימן לישראל. והעולים כינו את המבצע בשם "ביאת המשיח". בארבע מאות ושלושים טיסות הובאו ארצה קרוב לחמישים אלף יהודים, עליהם נמנו גם הוריי.

אבי מו"ר ר' יחיא ע"ה היה יהודי ירא שמיים גדול ובר אוריין. לא שינה דבר ממנהגיו או מלבושיו. בראש העין המשיך לנהוג כאילו עדיין שוהה בבית הכנסת של העיירה הקטנה בתימן. הוא חפץ מאד שאקבל חינוך של יראת שמים. באותה עת התארגנה קבוצה של תימנים ששלחה את בניה לישיבת אחי תמימים בראשון לציון. חברי הקבוצה היו לטעמו של אבי, והוא דאג לצרפני. כך התגלגלתי לאחי תמימים, ומשם לתומכי תמימים בלוד.

הצדיק והגלימה

בתשל"ו התקרב הרגע לו כל כך ייחלנו: נסיעה לשנת הקבוצה. אז הייתה שנת הקבוצה מתחילה בחודש ניסן, ומסתיימת אחרי חג הפסח של השנה שלאחריה. הקבוצה שלי החלה בניסן תשל"ו, והסתיימה בחודש אייר תשל"ז.

עד אותה שנה לא זכיתי להיות אצל הרבי. אבי ע"ה לא הבין את הטעם לנסיעה, וגם אם היה מבין לא היה לו דרך לכלכל זאת. זאת אפילו לא הייתה אפשרות.

עתה, משהתקרב הזמן, צריך היה כבר להזמין כרטיס. התחלתי "לרכך" את אבי. התחלתי לנהל איתו סדרת שיחות, להכין אותו לקראת נסיעתי לרבי לשנה תמימה. התברר שזו לא הייתה משימה קלה כלל ועיקר. הוא פשוט לא הבין מה זה רבי. לא הבין מה יצא מזה, ולמה צריכים לשלם הון תועפות כדי לצאת מהארץ. זה היה מופרך בעיניו.

הייתה לו תמימות גדולה. רציתי לקרב אותו לרעיון. הראיתי לו תמונות של הרבי, אך הוא סרב להבין: "אתה הרי אומר שהוא צדיק, למה אם כן אין לו גלימה?! ראית פעם צדיק ללא גלימה?!" הוא חזר ושאל כל אימת שהעניין עלה. הוא הורגל מנעוריו שכל צדיקי תימן עטו עליהם גלימה, ולא הבין כיצד יכול צדיק אמיתי לנהוג אחרת. לא הועילו כל הסברים.

ניסיתי להסביר לו שחשוב שבחור בגילי שעומד עתה להתחיל את חייו הבוגרים, יקבל ברכות מפיו של אדם קדוש. "מה הבעיה?", הוא שאל. "אני יכול לברך אותך!"..

אחת שאלתי

עלה לי הרבה בריאות ומאמץ, עד שהצלחתי לבקוע את החומה הבצורה. משהבקיעים החלו לנצנץ, אחת היה מבוקשו ודרישתו: "תבקש מהרבי שילמד אותך שחיטה!".. "אני שוחט, וחפצי שגם אתה תהיה שוחט", חזר ואמר. ניסיתי בסבלנות להסבירו שהרבי איננו מורה ואיננו ראש ישיבה, והרבי איננו מלמד שחיטה, אך דבר לא עזר. צדיקי תימן היו גם מלמדים וגם שוחטים, הוא טען. "תגיד לרבי שאני, יחיא, מבקש ממנו שילמד את הבן שלי, שאול, שחיטה!".

ראיתי שאבי לא יזוז מדרישתו. בינתיים היה צריך להתקדם: להזמין כרטיס, ויזה וכן הלאה. בלית ברירה, הבטחתי. מובן שלא עלה בדעתי לבקש מהרבי דבר כזה, אך לא הייתה לי כל ברירה. הבטחתי בלי להתכוון כלל לקיים. הייתה חובה להניע כבר את הגלגלים. מקווה ובוטח שהשי"ת מחל לי על כך.

בטרם עלייתי למטוס, השביעני שוב אבי בתמימות האופיינית לו: "אל תשכח את אשר ציוויתיך, למסור לרבי שאני, יחיא, מבקשו שילמד את בני שחיטה..". היה לי קשה מאד לשמוע זאת שוב. והיה לי עוד יותר קשה לומר לו שוב שכך אעשה. אבל בלית ברירה אמרתי שוב דבר שלא התכוונתי לקיים.

פלא גדול

הגעתי לרבי והייתה לי התרגשות גדולה. לא יכולתי להסיר את עיניי מהרבי. נקשרתי מאד.

רוב תלמידי הקבוצה נמנו כמוני על עדות המזרח. רובינו עדיין התעטפנו בטלית בשעת התפלה, כמנהג בני עדתנו. כאשר הגענו לרבי, חשנו צורך לשנות את המנהג. זה עצמו מורה כיצד פעלה על כולנו השהייה בדל"ת אמותיו של הרבי. כולנו הכנסנו פתק לרבי ושאלנו כיצד לנהוג.

תמונה משנת הקבוצה

וראה זה פלא. הרבי השיב תשובות שונות ומגוונות. למרות שכולם שאלו את אותה השאלה, כל אחד קיבל מענה אחר. אחד קיבל מענה לשנות, אחר קיבל מענה שלא לשנות. היו שקיבלו מענה לשאול רב. והיו אף כאלו שהרבי הביע תמיהה על עצם השאלה: הרי כך הוא מנהג חב"ד..

הפלא הגדול היה שמי שהכיר את הבחורים לפני ולפנים, ידע לומר שהרבי ענה לכל אחד ואחד לפי עניינו, לפי מה שמתאים לו. הפלא ופלא.

כבן המתחטא לפני אביו

באחד הימים התקבלה הודעה דרמטית. אינני זוכר באיזה תאריך בדיוק זה היה, אבל זה וודאי היה בתקופה הראשונה לשהותנו בדל"ת אמותיו של הרבי. אולי בסביבות חג השבועות תשל"ו. קיבלנו ידיעה שכל אחד מתלמידי הקבוצה יהיה רשאי להיכנס לרבי, ליחידות. לאחר מכן הבנתי שזה היה הנוהג הרגיל. אי אפשר לתאר איזו התרגשות זה העביר בנו: לשהות עם הרבי לבדו בחדרו הק'..

כאמור, רוב תלמידי הקבוצה באותה שנה לא גדלו על מושגי רבי ויחידות. חששה הנהלת הישיבה שמא לא נדע כיצד להתכונן אל הכניסה אל הקודש, ולכן הוחלט להצמיד לכל אחד מאתנו אברך חסידי מהכולל שידריך וילווה אותנו עד לכניסה ליחידות.

משום מה כבר לאחר המפגש הראשון שלי עם האברך מהכולל, הודעתי לו שלא ארצה להמשיך את המפגשים בינינו. לא התחברתי

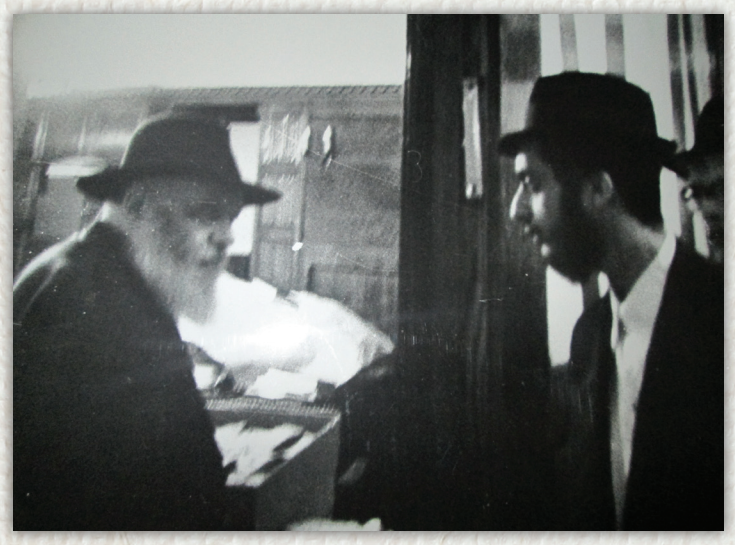

בחלוקת לקח ערב יוה"כ תשל"ז

ר' שאול כיום אומר 'לחיים' על קוקה קולה

אליו. בדיעבד, אולי הייתה לכך השפעה על האופן בו נכנסתי, ועל האופן בו דיברתי עם הרבי. מחד, זו הייתה היחידות שבנתה את חיי ואת ההתקשרות שלי לרבי, אך מאידך היחידות לא נשאה אופי רציני וכבד, כפי שתיארו חבריי. הרגשתי 'חופשי' ומשוחרר. ממש כבן המתחטא לפני אביו.

קבלת פנים לבבית

היחידות ארכה קרוב לחמש עשרה דקות. דומני שלא הייתה לכך דוגמה נוספת בין חבריי. המזכיר ר' לייבל גרונר שי' נכנס כמה פעמים לבדוק מה קורה. כאשר כל פעם מסמן הרבי בידו הק' לבל יפריע.

הכל התחיל כבר ברגע הראשון. נכנסתי אל הקודש פנימה והתחלתי לברך בקול, לאט, ובמנגינה ובהברה תימנית מובהקת: ברוך אתה.. שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.. על פניו הק' של הרבי התפשט חיוך רחב במיוחד, והרבי ענה "אמן" בקול גדול. זו הייתה הקבלת פנים שהמיסה את לבבי ונתנה לי את התחושה שהגעתי לאבא אוהב.

"**אתה מהתמימים התימנים של לוד – כפר חב"ד?**", פתח הרבי בהברה אשכנזית כבדה, כשעדיין החיוך על פניו הק'. "כן, רבי", השבתי.

הרבי לקח את הפתק שלי. יותר נכון פתקים. היו שם שמונה עמודים כתובים בכתב צפוף. בפתקים גוללתי את כל מסכת חיי, מיתמותי כמעט מיום לידתי, ועד אותו היום. הוספתי והצבעתי על נקודות רבות שהפריעו והציקו לי. הרבי עלעל בדפים וקרא במהירות בלתי אפשרית, ותכף החל להשיב על ראשון ראשון. אין לי כל דרך להסביר כיצד ניתן היה בדרך הטבע לקרוא כל כך הרבה חומר, ברגע כה קצר.

רוב העניינים שאודותם כתבתי היו עניינים אישיים שלא מתאים לחלוק עם הציבור, אבל אציין שתיים־ שלוש נקודות.

בכלל הרבי הרבה לחייך ולהסביר לי פנים. במהלך היחידות אף חזר פעמיים ואמר לי "תדבר מה שאתה רוצה".. ההוראה הראשונה הייתה "**להיות בקי בספר חובת הלבבות ובפרט בשער הבטחון**", ולאחר מכן התייחס בהרחבה למספר עניינים פרטיים שכתבתי.

'לחיים' וקוקה קולה

בין היתר ציינתי במכתב כי אינני חש בנוח בהתוועדויות חסידים משום שאינני אוהב 'משקה', והמתוועדים לוחצים עליי לשתות 'לחיים'. הרבי התייחס לכל דבר. גם לזה. "**מה שכתבת אודות השתייה, מהו המשקה האהוב עליך?**". שאל. "קוקה קולה, טעם החיים", השבתי. אינני יודע מאין היה לי את האומץ כך להשיב, אבל מעשה שהיה כך היה. הייתה לי הרגשה מיוחדת של בן שהגיע לאביו, וזה יצר אצלי סוג של שמחה ושחרור.

הרבי צחק. ממש צחק. אמר לי (כזכור, בלשון הקודש, אך בהברה אשכנזית כבדה): "**תאמר 'לחיים' על קוקה קולה ולא תרגז ולא תכעס ולא תשים לב למה שאומרים לך.. ומי שיאמר לך לומר 'לחיים' על משקה דווקא, תאמר לו בשמי שאמרתי לך לומר 'לחיים' על קוקה קולה..**".

הרגשתי דאגה וחיבה יתירה מהרבי כלפיי, והייתי 'ברקיע השביעי'..

כל אימת שהזכיר הרבי את השם: "קוקה קולה", הדבר העלה אצלי חיוך קל. מפי הרבי, בהברה אשכנזית כבדה, זה נשמע מיוחד ולא שיגרתי.

מגבית ייחודית

בשלב זה פתח הרבי את המגירה, הוציא משם שטרות של דולרים. לא ראיתי כמה. והוסיף לומר לי: "**הרי אתה בחור שלומד בישיבה.. אם כן אין לך כיצד לקנות קוקה קולה. הנה לך כמה דולרים לקנות קוקה קולה..**". לא תאומן האהבת ישראל של הרבי..

לצערי, לא לקחתי. הדבר נבע מתמימות. לא ידעתי אם לרבי יש מקורות הכנסה משלו.. שיערתי שלא.. הרגשתי שאולי זו "סעודה שאינה מספקת לבעליה..". אני יודע שזה היה טיפשי. אני מיצר על כך. הייתי 'ירוק'. הרבי הגיב בחיוך ובמין תנועת ביטול בידו הק', והכניס את השטרות חזרה אל המגירה.

כאשר יצאתי מהיחידות, חגו סביבי כל חבריי וביקשו לדעת מה עשיתי כ"כ הרבה זמן בקודש פנימה, סיפרתי להם על 'ההוראה' החדשה שאומר 'לחיים' על 'קוקה קולה', וסיפרתי אף שהרבי ביקש

בשלב זה פתח הרבי את המגירה, הוציא משם שטרות של דולרים. לא ראיתי כמה. והוסיף לומר לי: "הרי אתה בחור שלומד בישיבה... אם כן אין לך כיצד לקנות קוקה קולה. הנה לך כמה דולרים לקנות קוקה קולה..."

לממן זאת, אך סירבתי. תכף נרתמו הבחורים, חבריי לקבוצה, וערכו מגבית במקום 'לרכישת קוקה קולה'.. מיותר לציין, שמיום זה ואילך לא הטרידו אותי יותר ולא לחצו עליי לומר 'לחיים' על משקה..

[יש לציין שפניתי לכמה מחבריי קבוצה ל"ו־ל"ז, (לדוגמה, הרב אברהם יעקב סוסובר מנחלת הר חב"ד, הרב אלעזר בקשי מערד ועוד), שאכן זוכרים את הקירובים המיוחדים להם זכה ר' שאול, כמו גם את ה"מגבית קוקה קולה".. **מ.א.**].

הוראה מפתיעה מהרבי

במהלך קיץ תשל"ו קיבלה הנהלת הישיבה הוראה מהרבי. ההוראה אמרה שיש ללמד את תלמידי הקבוצה את מלאכת הזביחה. הסבירו לנו שמאחר ובין תלמידי הקבוצה ישנם תלמידים רבים הנמנים על בני עדות התימנים ועדות המזרח, המתגוררים בישובים שונים, רחוקים מהעיר, לכן כדאי שילמדו את המלאכה, יקבלו 'סמיכה' ויוכלו לשמש כשוחטים במקום מגוריהם.

שמחתי על כך מאד. זכרתי היטב את בקשתו של אבי. יותר נכון דרישתו, והנה אני מקבל זאת מהרבי מהמקום הכי פחות צפוי. הייתי מופתע מאד.

תכף התארגנה קבוצה גדולה של תלמידים בראשותם של ראש הישיבה הרב מרדכי מענטליק, הרה"ח ר' בערל יוניק והרב ישראל שמעון קלמנסון ע"ה. ר' בערל יוניק ע"ה מאד חיבב אותי. הוא תמיד התפלא על הידיעות שלי, ועל הדרך שבה 'העמדתי' סכין. למעשה, באתי לקורס מוכן. גדלתי על זה בבית אבא, והלימוד היה קל לי.

באחד הימים, כאשר קיבלתי כהרגלי את פני הרבי על מפתן הכניסה ל־770, הרבי נעצר על ידי, פנה אליי ואמר בלשון הקודש (ובהברה האשכנזית המוכרת): "תקנה מנעלים חדשים". אמרתי לרבי: שהנעליים שלי אינן קרועות וזה בסדר. הרבי לא קיבל את דבריי, ובחיוך קל אמר לי, תוך כדי שממשיך לצעוד הלאה לעבר חדרו הק': "צריך לקנות מנעלים חדשים"

לעמוד בכניסה

לקראת סיום היחידות הנזכרת, לאחר שהשיב על כל שאלותיי במכתב הארוך שלי, אמר לי הרבי: "יש לך עוד משהו לומר?".. השבתי בשלילה, והוסיף לומר: "**בשיהיה לך משהו על הלב, תעמוד בכניסה ותאמר לי מה אתה מרגיש..**".

לא ניצלתי את האשרה הייחודית שניתנה לי. הייתי מקבל את פני הרבי, בלי לדבר, בכניסה ל־770, אבל אף פעם לא העזתי לפנות אל הרבי. היו פעמים רבות שהרבי פנה אליי ושאל "מה שלומך?", "איך אתה מסתדר?", ואירע אף שהרבי שאל "איך ישנת?". תמיד השבתי "ב"ה בסדר". עמדתי שם על מפתן הכניסה כמעט מידי יום ביומו. זה היה המקום הקבוע שלי. הרבי תמיד האיר לי פנים.

באחד הימים, כאשר קיבלתי כהרגלי את פני הרבי על מפתן

ר' בערל יוניק לצד הרבי

הכניסה ל־770, הרבי נעצר על ידי, פנה אליי ואמר בלשון הקודש (ובהברה האשכנזית המוכרת): "**תקנה מנעלים חדשים**". הופתעתי. נעליי אמנם שירתו אותי נאמנה במשך תקופה מאד ארוכה, אך עדיין היו כשירות. בעיניי, הן עדין לא סיימו את תפקידן. אמרתי לרבי: שהנעליים שלי אינן קרועות וזה בסדר. הרבי לא קיבל את דבריי, ובחיוך קל אמר לי, תוך כדי שממשיך לצעוד הלאה לעבר חדרו הק': "**צריך לקנות מנעלים חדשים**".

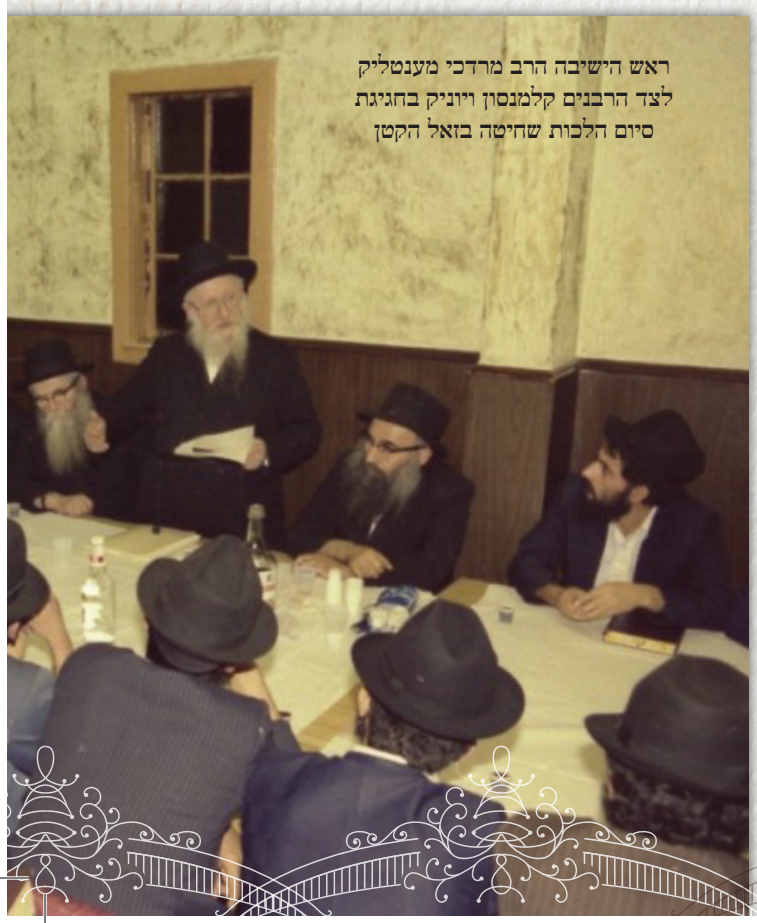

ראש הישיבה הרב מרדכי מענטליק לצד הרבנים קלמנסון ויוניק בחגיגת סיום הלכות שחיטה בזאל הקטן

עדיין לא חשבתי כיצד לנהוג עם ההוראה המפתיעה, והנה למחרת בבוקר אני יושב ב'זאל הקטן' ולומד מאמר חסידות, כהכנה לתפלה, והנה נכנס לזאל ראש הישיבה החסידי הרב מרדכי מענטליק ע"ה וקורא בקול גדול בהברה כבידה ואיטית במיוחד: "מי הוא כאן שאול גו'באני?". כולם הצביעו עליי, והוא פקד עליי: "תבוא איתי!".

קמתי והלכתי איתו. שאלתי בחשש: "מה קרה? לאן הולכים?". הוא הביט עליי כאילו הייתי נודניק שלא מפסיק להטריד בשאלות: "נוסעים!". העזתי לומר: "אני לפני תפלה". באווירה שהצליח הרב מענטליק להשרות בינינו באותה רקה, חשתי כי העזתי עתה יותר מידי.. אך הרב מענטליק ע"ה בקושי שם לב למבוכתי. "נוסעים!", הוא שוב אמר בפקודה.

עליתי למונית עם הרב מענטליק, ויחד נסענו. חששתי לשאול לאן.. "נוסעים..!". אך חיש מהר התחוורה התמונה. המונית עצרה ליד חנות נעליים.. "תבחר מנעלים חדשים", פקד..

למחרת, כשהמתנתי לרבי בבוקר כדרכי, על מפתן הכניסה ל־770, זכיתי מהרבי לחיוך גדול, הרבי הביט עליי במבט אוהב ואמר לי: "**קנית מנעלים חדשים? שיהיה בשמחה ובטוב לבב**"..

יחידות כללית

בינתיים חלפה לה השנה, והנה כבר חוזרים, ואז מגיעה ההפתעה הגדולה: הרבי יקבל אל כל תלמידי הקבוצה לפני נסיעתם חזרה לארץ הקודש ליחידות כללית בגן עדן התחתון. התאריך שנקבע: יום שני ז אייר (תשל"ז). התרגשנו מאד.

אחרי תפלת מנחה של ז אייר, נכנסנו כולנו לגן עדן התחתון, והרבי יצא אלינו ופתח בשיחה קדושה. בשיחה ברך אותנו, בין היתר, בנסיעה טובה, וביקש להפיץ את עשרת המבצעים בכל מקום אליו נגיע. זכורני, כיצד קיימנו הוראה זו כבר בנמל התעופה 'קנדי'. הרב צבי וייסמן ע"ה התיישב על כתפי אחד מחבריו וחזר בהתלהבות ובקול גדול על דברי הרבי.

לאחר השיחה הייתה חלוקה מיוחדת. ראשית נתן הרבי לכל אחד מתלמידי הקבוצה, את הליקוטי שיחות של השבת האחרונה, ה'ליקוט' של תזריע מצורע, שיצא לאור לקראת שבת יומיים קודם לכן (השיחה מופיעה בליקוטי שיחות חלק י"ז ע' 141 (תזריע ג). ליקוט זה הינו מפורסם בשל החלק האחרון שבו (שבא לאחר התפלפלות בתורת אביו הרה"ק ר' ליוי'ק), שמעורר על הדלקת נרות שבת קודש גם בקרב בנות צעירות שאימותיהן אינן מדליקות, ובייחוד בבתים שומרי תורה ומצוות). בנוסף העניק הרבי לכל אחד שני דולרים. "אחד לתיתו כאן, ואחד לתיתו בארץ הקודש".

החיוך על פני הרבי לא מש לרגע, והרבי ממשיך (הכל, כמובן, בהברה אשכנזית המוכרת): "איך אומרים אצלכם בארץ הקודש? האבא שלך יהיה "מפסוט" שלמדת מלאכת הזביחה?".. כך במילים האלה ממש.. צעדתי אחורה, רועד מהתרגשות, כשהחיוך עדיין על פניו הק'

בן של אבא

והנה הגיע גם תורי לעבור לפני הרבי. הרבי נתן לי את ה'ליקוט' ושני הדולרים. המשכתי ללכת, ואז המזכיר הרב גרונר קורא לי לשוב. שבתי. על פני הרבי אני מזהה את החיוך הממיס שזכיתי לקבל ברגע הראשון שנכנסתי ליחידות לפני קרוב לשנה.

"**נו**", אומר הרבי בנימה של שאלה, "**למדת כבר מלאכת הזביחה?**". נבהלתי מעט. הרי לא כתבתי על כך דבר לרבי, לא ביחידות ולא באף הזדמנות אחרת. "כן, רבי. למדתי", השבתי.

החיוך על פני הרבי לא מש לרגע, והרבי ממשיך (הכל, כמובן, בהברה אשכנזית המוכרת): "**איך אומרים אצלכם בארץ הקודש? האבא שלך יהיה "מפסוט" שלמדת מלאכת הזביחה?**".. כך במילים האלה ממש.. צעדתי אחורה, רועד מהתרגשות, כשהחיוך עדיין על פניו הק'.

כשסיפרתי על כך לאבי ע"ה, הוא היה בהתרגשות גדולה. "אם כן", הוא אמר, "אני מקבל אותו על עצמי כצדיק ואתבטל לפניו..".

זהו סיפורו של התמים שאול. ר' שאול הינו "בסך הכל" בנו של ר' יחיא מהמעברה של ראש העין. הוא איננו רבן של כל בני הגולה, הוא איננו מנהיג קהילה, איננו עשיר ואין לו מהלכים בחוגי הממשל ולא בכל מקום אחר. הוא גם איננו ה'עובד' מנעוול או המשכיל מקרמנצ'וג. אך הוא תמים. הוא בנו של הרבי.

הרב שמעיה העכט, ר"מ בישיבת תות"ל נתניה

תומכי תמימים – זעמבין (ב)

דברי ימי ישיבת תומכי תמימים בכלל, ארחות חיי התלמידים ה"תמימים" בשנים הראשונות בפרט, מענין הוא במאד, ופרסומו הי' מביא תועלת רבה לתלמידים המתחנכים במוסדי הישיבות המתנהגים ברוחה של ישיבת "תומכי תמימים ליובאוויטש", להתלמד איך ומה צריך להתנהג תלמיד ישיבת "תומכי תמימים" (אג"ק מוהריי"צ ח"י, עמ' שסז).

מובא בזה חלק שני ואחרון מדברי ימי הישיבה בזעמבין. בצירוף לו הובא רשימה מיוחדת מזיכרונותיו של אחד מתלמידי הישיבה בזעמבין, הלא הוא החסיד ר' שאול דובער זיסלין ע"ה, על אודות נסיעתם של כמה מתלמידי הישיבה מזעמבין לליובאוויטש.

יד סיון תרס"ב. סערעברינקא. זה כשעה ששבתי מביקורי בגן הישן והעזוב, ובאילנותיו, הזקנים ברובם ככולם, חורים גדולים ועמוקים המטילים פחד מאימת נחשים או עקרבים הגרים שם, המסילות בין שדרות האילנות מלאות קוצים ודרדרים ובכל פינות שאתה פונה בחצר ובגן – עזובה וחורבן.

אין פלא בדבר אשר המושב סערעברינקא בכלל וגנו בפרט חביב עלי מאד, כי הרבה זכרונות טובים מקיץ תר"ס – אשר גרנו אז בסערעברינקא – קשורים בו, ומה מאד ינעם לי ללכת במסילות ונתיבות שהלכנו אז ולשבת על גבי הספסלים שישבנו אז המזכירים אותי את פרטי הדיבורים והשיחות ששמעתי – כי תווי הלב אינם באים בכתיבה – ובבואי היום בשעה שש וחצי, נכספתי ללכת אל הגן[1].

*

כך פתח כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ את יומנו מביקורו בעיירת הנופש סערעברינקא, הסמוכה לליובאוויטש, בחודש סיון תרס"ב, יחד עם אביו ובני משפחתו. הביקור ההוא בסערעברינקא, עם היותו כרגיל למטרות רפואיות, שלא ככל מסעותיו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב הי'. מראש נקבע מקום זה כבית ועד לאסיפה רבתית של חשובי אנ"ש, יחידי הסגולה, שהיו שותפים להקמת הישיבה – פארה של ליובאוויטש אותם הזמנים – ישיבת תומכי תמימים, על מנת לדון בענייני הכלל העומדים על הפרק ובענייני הישיבה.

מיומנו ביום קודם לכן, יג סיון תרס"ב, כותב: "שעה ראשונה אחר חצות הלילה. עייף הנני במאוד מעבודת היום אשר עבדתי בקיבוץ החומר הדרוש לעריכת הרצאה, דין וחשבון מכל הנעשה בעסקנות הכלל, לטובת הצלת הרבים, במשך השנה (מתמוז תרס"א) – בשביל הועידה אשר תתקיים אי"ה ביום ג' יט לחודש זה"[2].

חמשה עשר אנשים, מחשובי החסידים, היו מבאי הועידה לבקשת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, שנמשכה יותר משבוע ימים, החל ביום ראשון י"ז סיון[3], ועד יום שני בשבוע שלאחריו, כ"ה סיון. שבע ועידות התקיימו ברציפות משך כל אותו השבוע, בהן באו לשורה של החלטות מעשיות בענייני הכלל. בין המשתתפים, היו הרבנים החשובים: הר"ר חיים ישעי' ברלין (הגביר החב"די מריגא), הר"ר יעקב הורביץ, הר"ר מיכאל שמואל טריינין, הר"ר שמואל גוראר', הר"ר מנחם מאניש מאנעסזאן, הר"ר יעקב מרדכי בעזפאלאוו, ועוד.

ביום כ"ה סיון, שעה השמינית בערב, אחר תום הועידה השביעית והאחרונה של האסיפה – נכתבו ההחלטות בספר. החלטה מספר שבע, היתה זו: "התלמידים ממערכת קובליץ, שעד הנה היו בליובאוויטש, יסעו לזעמבין שכבר נבנתה על תילה, כמלפנים"[4].

הסיבה שהובילה לכך לא ברורה בהחלט, אך ניתן להניח כי ריבוי הבחורים ששהו אותה העת בליובאוויטש, אשר הגיעו לכ־200 במספר, הי' יותר מכדי שאת המקום, ועל כן הוצרכו לפתוח מחדש את המחלקה בזעמבין. וכך, בראשית שנת תרס"ג[5], חזרה הישיבה לשכון בזעמבין כבתחילה, יחד עם מספר בחורים, מהגדולים והנעלים ביותר שהיו אותה עת בליובאוויטש, נסעו הלכו זעמבינה תחת משמרת פקודת מורם ומנהלם המשפיע ר' שמואל גרונם אסתרמן.

---

1) מבוא לקונטרס 'ומעין', עמ' 32.

2) שם.

3) על פי הרשום ב"תולדות התמימים", פרק מא.

4) שם, פרק מב.

5) שכן בסוף ספר ההחלטות שם, נאמר: "כל ההחלטות הנ"ל, יתחילו מראשית שנה הבאה – היא שנת תרס"ג".

מעלת התלמידים בזעמבין

כאמור בפרק הקודם, תלמידי המחלקה בזעמבין נחשבים היו למובחרים ונעלים יותר מבין התלמידים, עד כי אף את המובחרים שבשאר המחלקות היו שולחים ללמוד דווקא בזעמבין.

ר' משה רוזנבלום ע"ה, בתארו את אחד המבחנים שערכו לתלמידי הישיבה בחודש מנחם אב תרס"ג – כפי שהי' מפעם לפעם, תלמידי הישיבה על כל מחלקותי' היו עומדים לבחינה, לדעה והכרה ברמתם הלימודית, וגם טיב הנהגתם החסידית – כה הוא כותב:

"בעת ההיא עמדו לבחינה גם תלמידי מערכות זעמבין, הארדשיץ ודאקשיץ, וגם הם ת"ל הצטיינו עד להפליא. ובפרט הצטיינו ביותר תלמידי הארדשיץ לעומת תלמידי דאקשיץ, אשר בתחילה עמדו בכלל בסוג אחד. ולמעלה עליהם תלמידי זעמבין אשר נחלקו לשתי מפלגות, האחת גדולה מתלמידי הארדשיץ, והשני' עוד גדלה מעלתם גם מכיתת התלמידים הבינוניים אשר בליובאוויטש[6].

כך גם נשמע מסיפורו של ר' אליעזר קרסיק, על אודות אחיו – יעקב ברוך לאפיצער – תלמיד הישיבה בזעמבין. וכך הוא כותב[7]:

"יעקב ברוך לאפיצער (בישיבה נקרא כל אחד על שם עיר מולדתו) איש נחבא אל הכלים. אבל מפני שהי' אחי לא היתה באפשרותו להחבא כל כך. עיירה לאפיץ קטנה היתה, כמאה וחמישים דיירים בה. בסביבות מינסק ובאברויסק. רובם מתנגדים ומיעוטם חסידי חב"ד. הרבה תלמידי חכמים בה לפי ערך גודלה. בכל חצי שנה הנקרא אז בכל 'זמן', יצאו הרבה מהצעירים ללמוד בישיבות סלוצק, סלבודקה, מיר. ואחדים יצאו ללמוד בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש. ביניהם הי' גם אחי יעקב ברוך ז"ל.

"בנוסעו לליובאוויטש כבר הי' נחשב ללמדן גדול. מעיקרי מעלותיו בלימוד הנגלה הי' נחשב העמקות שלו. הי' יורד לעומקה של ההלכה והסברא. ומעומק צלל אחרי כן לאורך ורוחב, עד שהי' מפרט לפרטי פרטים וההסתעפות מהסברא. אף שלא היו אצלו ספרים בפרט מהאחרונים (אולי מפני עניותו) אך סברותיו וחידושיו בלימודו לאמיתתה של תורה היו מוצאים בראשונים ובאחרונים. מליובאוויטש שלחו אותו למחלקה המיוחדת מהבחורים המצויינים שנמצאה אז בעיירה זעמבין. תחת השגחתו והשפעתו של החסיד ר' שמואל גרונם אסתרמן ז"ל, תלמיד מובהק של הרב ר' אברמקע זעמבינער ז"ל. יעקב ברוך הושפע כל כך ממנו עד שנתקשר אליו בחבלי עבותות אהבה עד שהי' מחשיבו כאביו".

6) התלמידים בליובאוויטש מחולקים היו לג' מערכות: הא' הקטנים במעלתם, הם שוהים כשנים־שלשה חודשים לבוחנם ולהכיר כשרונותיהם ואח"כ נשלחים לאחת המערכות השונות שהם שייכים לה. הב' הם תלמידים העיקריים. הג' הם תלמידים שכבר גמרו חוק לימודם כפי הסדר, והם היו נקראים זקני התלמידים. כוונתו אם כן שתלמידי זעמבין היו מעולים יותר מהמערכה הב', היינו הכיתה העיקרית של הישיבה בליובאוויטש.

7) ברשימותיו שהתפרסמו ב'בטאון חב"ד', גליון ז עמ' כה, תחת שם העט "א. ק. חניך ליובאוויטש".

החזרה לליובאוויטש

הרב חיים אליעזר קרסיק
רב קהילת חב"ד בתל אביב

שבת הישיבה בזעמבין נקטע בחודש סיון תרס"ה; ביום ט"ו לחודש זה נפטר המשפיע הנודע ר' שמואל בצלאל שעפטיל, המכונה הרשב"ץ, ששימש כמשפיע הישיבה אשר בליובאוויטש כחמש שנים, מעת פטירתו של המשפיע הראשון ר' חנוך הענדל קוגל ע"ה, בטבת תר"ס.

עם פטירתו של הרשב"ץ, נקרא המשפיע ר' שמואל גרונם להעתיק את מקומו, יחד עם כל תלמידיו שבזעמבין, חזרה אל המקור – אל הבירה ליובאוויטש, ולמלא מקום המשפיע הראשי. מיני אז בטלה הישיבה בזעמבין[8].

•

אחד מתלמידי הישיבה בימי שבתה בזעמבין, הי' הרב החסיד ר' שאול דובער זיסלין ע"ה, מי שלימים הי' משפיע בישיבת תומכי תמימים בשצעדרין, ולאחר מכן שימש כרב בתל אביב.

בשנת תשי"ד, פרסם הרב זיסלין רשימה מרתקת מזכרונותיו בישיבה בזעמבין בגליון השישי של 'בטאון חב"ד' שיצא לאור באותה התקופה. הרשימה עוסקת בתיאור נסיעתם של כמה בחורים לקראת חג השבועות מזעמבין לליובאוויטש. רשימה זו היא מסמך מרתק ובו תיעוד אותנטי המאפשר הצצה נדירה להווי הישיבתי של אותם זמנים והחיים בצל המשפיע הרש"ג ע"ה. נביא כאן באשר לכן רשימה זו במלואה:

א.

בשנת תרס"ב[9], קודם חג השבועות, ואני הייתי אז תלמיד בישיבת "תומכי תמימים" בזעמבין תחת השפעתו של הרה"ח ר' שמואל גרונם ז"ל. ביום הראשון של שלשת ימי הגבלה נתאספנו להתוועדות אל הרש"ג ז"ל, ואז הכין הרש"ג את עצמו לנסיעה לליובאוויטש לחג השבועות. דרכו בכל שנה הי' לנסוע לראש־השנה, ומאז שנתמנה למשפיע בישיבת "תומכי תמימים" הי' נוסע גם לחג השבועות.

בהתוועדות אמר שהוא נוסע לחג השבועות לליובאוויטש, והוא מצווה לכולנו שלא יהין שום תלמיד לנסוע לליובאוויטש לחג השבועות, רק לראש־השנה ניסע. תוכן הדיבורים בהתוועדות ההיא הי' בענין הנסיעה לרבי, מה שגורם להרגשת האור של החסידות. ובתוך דבריו אמר, שכל ימיו הי' נוסע לאדמו"ר רק לראש־השנה,

8) 'רשימות דברים' להר"י חיטריק, עמ' 337.

9) לפי המובא לעיל, הישיבה חזרה לזעמבין רק בראשית שנת תרס"ג (אף אם הי' זה עוד בקיץ תרס"ב, הי' זה בוודאי לאחרי חג השבועות, שכן ההחלטה להחזיר את הישיבה לזעמבין היתה רק בכ"ה סיון תרס"ב). ואולי זו טה"ד.

ומני אז שנתמנה להיות משפיע בישיבה נצטווה מכ"ק אדמו"ר [הרש"ב] זי"ע שיבוא גם לחג השבועות, אבל לא ניתנה לו רשות להביא גם מישהו מהתלמידים, מפני שאצלנו יהי' זה רק ביטול זמן, כיוון שעדיין לא הגענו למדריגה זו (כך הבנתי לפי דעתי בדברי הרש"ג).

באותו יום סמוך למנחה נסע הרש"ג לבאריסוב על־מנת ללון שם, ולמחרת בבוקר יסע ברכבת מבאריסוב עד קראסנויע.

בערב התדברנו אני ועוד שנים מחברינו – כפי שנקראו אז: אברהם [לוין] ניקולייבער, ויעקב ברוך [קרסיק] לאפיצער (שכבר שחל"ח) – שניסע לליובאוויטש לחג השבועות, למרות שהרש"ג ציוה עלינו שלא לנסוע.

הרב שאול דובער זיסלין

היות ו[כסף ל]הוצאות לא הי' לנו, החלטנו ללכת רגלי עד באריסוב – עשרים וחמש פרסה – ומשם ניסע ברכבת. הכסף שהי' בידינו הספיק לקנות כרטיס נסיעה רק עד התחנה הראשונה, ומשם ואילך ניסע תחת הספסל כמו שהי' אז דבר הרגיל אצל נוסעים עניים. ניסינו לדבר עם עוד מחברינו, ולא מצאנו לנו עוד חבר לזה. הצטיידנו במעט מזון לדרך, לקחנו את התפילין וזוג לבנים, ואצל כל אחד מאתנו היתה בידו חבילה קטנה. ובאחת אחר חצות הלילה יצאנו לדרכנו.

ב.

כבר הי' אז עלות השחר. מזג האויר בלילה הי' חם ויבש, ובדרך הי' גם שקט, שלא עלה על דעתנו איזה פחד בדרך. וכה הלכנו בשקט[10], כי לא הורגלנו ללכת רגלי דרך ארוכה. כל הדרך שוחחנו בינינו בדברי תורה בנגלה ובחסידות ובסיפורים השייכים לחסידות.

כשעברנו כפר פגשנו ברועה שהוציא את העדר מהכפר למרעה בשדה. התחיל יעקב ברוך לספר שבראש־השנה העבר, אחר שמיעת החסידות מאדמו"ר נ"ע במוצאי ראש־השנה, וכ"ק אדמו"ר הלך מהאולם, יצאו כל הקהל בריקוד גדול, ובהמשך זמן של כחצי שעה נצטרפו כמעט כל האנשים שנמצאו באולם לריקוד. ואחריהם נמשכו כמה מהתלמידים הצעירים ורקדו בקפיצה פזיזה בטיפוח ידים ורגלים. עמד איש אחד בעל־בית מליובאוויטש, והתחיל לצעוק על נער אחד: מה זה אתה משתגע ואין לך שום דרך ארץ של בן אדם, ראה איך שהזקנים רוקדים כמו אנשים בדרך ארץ!

עמד בצדו ירחמיאל מסאקייסצינע (אחד מהתלמידים החשובים בישיבת "תומכי תמימים" בזעמבין) ואמר אל האיש הזה: ראית כשעדר הולך מהשדה, הפרות הולכות בדרך ארץ צעד אחר צעד והעגלים רוקדים. האם אתה סבור שהפרות יש להם יותר שכל? [לא,] אלא שהעגלים עדיין קלים ברגליהם. זה סיפר יעקב ברוך. ואני הוספתי: בוודאי כן הוא, כי הלא גמרא מפורשת שור בן יומו קרוי שור.

הריקוד הגדול שכולם רקדו אחר שמיעת המאמר מאדמו"ר נ"ע, זהו מפני הביטול הגדול וההתקשרות שנעשה בכולם על־ידי המאמר, וזה עורר בכולם את הריקוד בשמחה רבה. ולפי המבואר בתניא פרק י"ח, שלגבי הקב"ה שהוא למעלה מן השכל כו' הכל כפתיים אצלו ית' כו' בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך וכו'. בזה אפשר להבין כוונת ירחמיאל סאקיסצענער שהמשיל את המשל הזה.

הלכנו הלאה ובאנו אל הר מכוסה בעשב יפה וסמוך לו שלולית קטנה של מים. אמרנו: כאן ניטול ידינו, נתפלל, ננוח, נאכל ונבוא לבאריסוב לא כל־כך עייפים ורעבים. עשינו כך ושהינו במקום כשתי שעות בערך. פגשנו עגלות עם נוסעים מבאריסוב לזעמבין. היו ביניהם נוסעים שהכירונו וקראו לנו לשלום והבינו שדרכנו לליובאוויטש וברכו אותנו בדרך מוצלחת. גם אנחנו השיבונו להם בברכת שלום. אחד העיר לנו, שראה את הרש"ג אתמול בלילה בבאריסוב יחידי, והוא מבין שאנחנו הולכים בלי רשותו. ואיים עלינו שנקבל נזיפה מהרש"ג. וצחקנו.

הלכנו הלאה, ואחד מאתנו אמר – אינני זוכר מי – שצריכים לזמר ניגון שיש בו קצב של הילוך חיילים, שנקרא "מארש", וזה מעורר את הרגלים להלך. שזהו טעם של התזמורת בצבא בעת ההילוך. עשינו כך וזמרנו ניגון והלכנו כה דרך רב. וכשפגשנו במישהו הפסקנו, מפני שהרגשנו שזה מעשה ילדות.

ג.

לעיר באריסוב באנו בבוקר בשעה 8, ונודע לנו שבשעה 10 יוצאת הרכבת הראשונה, ובטח בזאת נוסע הרש"ג. ולכן החלטנו לא לנסוע ברכבת זו. וכיון שנודע לנו שהרכבת השני' תצא אחר הצהרים, אם־כן אין לנו מה לעשות בתחנת הרכבת והלכנו אל בית־הכנסת הנקרא "ליובאוויטשער שטיבל". כשנכנסנו לבית־הכנסת הקיפו אותנו הרבה אנשים והושיטו לנו ידם בברכת שלום, והכירו בנו שאנחנו מתלמידי זעמבין. קראו אותנו "די זעמבינער קלויזניקעס". הגדנו להם שאנחנו נוסעים לחג השבועות לליובאוויטש, והי' זה אצלם לדבר פלא ויפה, והראו לנו קינאה וכבוד.

והנה ניגש אלינו המ"ץ דשם, הרב ר' מיכאל רודלסאהן ונתן לנו שלום. הוא הכיר אותי מעירי קריסלאווע, שהי' דר שם עד שישב על כסא הרבנות של אביו שנפטר אז. ובעירי הי' הוא וביתו עם בית אבי מקורבים בידידות גדולה. שאל ממני על משפחתי בכל הפרטים. סיפרנו לו מטרת הילוכנו והראה לנו ידידות, ואמר לציבור שסבבו אותנו: בחורים ההולכים לליובאוויטש, צריכים לקרב אותם. וציוה להביא לנו תה. ביקש אותנו שנלך אליו לביתו לאכול, ואמרנו ששבעים עדיין אנחנו מאכילתנו בדרך. שאל אותנו אם יש לנו הוצאות הדרך, וסיפרנו לו את האמת.

בינתיים ניגש אלינו הרב השני שהי' שם, שהי' נקרא "דער וויעטקער", ודיברו שניהם ביניהם ואחר־כך דיברו עם עוד אנשים שאינני מכירם. אחר־כך אמר לנו המ"ץ רודלסאהן: חכו כאן עד אחר

10) הכוונה: לאט.

התפילה של כל המניינים ואנחנו נשיג עבורכם מעט כסף. אחר כל המניינים מסר לידינו סכום כסף, שאינני זוכר עכשיו כמה, אבל הספיק לנו על הוצאות הנסיעה עם הקונדוקטור, שהי׳ עולה חצי המחיר, רק אם נצליח שיהי׳ באפשרי לנסוע עם הקונדוקטור.

נגשנו לתחנה וראינו שהרש״ג איננו שם. הבינונו כי כבר נסע ברכבת הקודמת. אחרי זמן קצר באה הרכבת השני׳. נגשנו אל הקונדוקטור ורמז לנו להיכנס לקרון. הבינונו את רמזיו ונכנסנו בשמחה וישבנו. אחר־כך נכנס ושאל: לאן? השבנו: לקראסנויע. אמר לנו שעד אורשא אפשר לנסוע ושנשלם לו כך וכך. שאלנו לו ואמר: כשהרכבת תבוא לאורשא אל תצאו תיכף, רק תחכו בתוך הקרון ואני אודיע לכם אם אפשר לנסוע הלאה. וכן הי׳, שנסענו באותה רכבת הלאה.

ד.

לערך בשעה 7 סמוך לערב באנו לקראסנויע. נכנסנו לאכסני׳ שהיתה בידי איש אחד גבוה, רחב־גרם ופשוט, והי׳ מדבר בקול נמוך, והי׳ פושט העור עבור כל דבר קטן. ידענו זאת מראש ולא חשבנו כלל לאכול או לשתות שם, כי לא היו לנו אמצעים על זה, רק נכנסנו סתם. כשנכנסו לבית מצאנו שיושבים סביב השולחן הרש״ג והרה״ג הרה״ח יצחק יואל ז״ל רפאלוביץ והרה״ג הרה״ח משה ז״ל מאדיעבסקי ועוד איזה אנשים שאינני זוכר כעת. על השולחן עמד מיחם רותח ושתו תה ושוחחו ביניהם בקול רם ובצהלה. גם ישב ביניהם אחד מחסידי ליאדי, אפשטיין, חותנו של ח״א ביחובסקי (שמותיהם נודעו לנו אחר־כך, ותחילה לא ידענו מי הם).

כולם נתנו לנו שלום, והרב רפאלוביץ שאל בצהלה: מי אתם? והשבנו: מזעמבין. ושחק ואמר לרש״ג: דאס איז אייערע, טא וואס שווייגט איר? [שלכם הם, אם־כן מדוע זה תשתקו?]. ולא השיב על כך מאומה, וגם אתנו לא דיבר מאומה. ראינו על פניו שהוא קוצף עלינו והרגשנו נפילת הרוח ושחטאנו נגדו, ולא הי׳ לנו שום עוז לגשת אליו ועמדנו מרחוק.

הרב רפאלוביץ אמר אלינו: אל תביטו על זה (והראה באצבע על בעל־הבית הגבוה והאיום), זה התה הוא שלנו, אנחנו נשלם עבור הכל ואתם גשו הנה ושתו תה, ואיכלו גם־כן אם אתם רוצים. נגשנו אל השולחן ושתינו תה, והרב רפאלוביץ עומד עלינו וחוזר כמה פעמים: שתו כמה שתרצו, זה התה שלנו. ומדבר אלינו בקול רם מעורב בצחוק. ונכנס אתנו בדברים וסיפרנו לו שמזעמבין הלכנו רגלי עד באריסוב ובבאריסוב עזרו לנו בסכום כסף ונסענו לא תחת הספסל אלא עם הקונדוקטור. גם הרב משה מאדיעבסקי התערב בשיחות האלו וגם אפשטיין התערב מעט. אבל הרש״ג לא הראה לנו שום פנים, ממש כמו שאינו מכיר אותנו ואינו מתעניין בנו כלל. ולנו הי׳ זה ממש כאב לב.

אחרי כמה רגעים נכנס הבעל־עגלה ואמר בקול מפקד: נו, הגיע הזמן לנסוע, הרי נגיע מאוחר בלילה. והשיב הרב רפאלוביץ: עכשיו יש לנו כאן מנין, נתפלל מנחה בציבור ואחר־כך ניסע. הבעל־עגלה לא אמר על כך מאומה. אנחנו גמרנו לשתות והתפללנו מנחה בציבור, ואחר־כך נפרדנו כולנו בפרידת שלום מאפשטיין, והוא נסע לפניהם במרכבה יפה שהיתה מוכנה עבורו. קודם שנפרדו ממנו דיברו עמו הרב רפאלוביץ והרב מאדיעבסקי בחשאי, ולא שמעתי מה דיברו. לי הי׳ רושם שדיברו עמו אודות הכסף הדרוש לנו לנסיעה בעגלה.

אחר־כך יצאו כולם מהבית ועלו על העגלה. הבעל־עגלה הביא את חבילותיהם אל העגלה, ואנחנו שלושתנו עמדנו רחוק מעט מהעגלה. אנחנו התדברנו מקודם שנלון פה ובבוקר נלך שוב רגלי לליובאוויטש, ולא חשבנו כלל אודות נסיעה, כי לא הי׳ לנו עוד כסף כלל. והנה הרב רפאלוביץ שואל אותנו בקול רם ובחיוך כדרכו: נו קינדער, וואס רעכינט איר? [=נו ילדים, מה בדעתכם?]. השבנו לו כמו שהתדברנו כנ״ל, והוספנו: אנחנו עייפים מאוד וללכת היום רגלי קשה לנו. ושמענו איך שהוא אומר לרש״ג שישב בפנים: נו ר׳ גרונם, פלגא עלי ופלגא עלך, און מ׳דארף זיי הייסן קריכן אין וואגין [=מחצה עלי ומחצה עליך, וצריכים להורות להם לטפס אל העגלה].

הרב ר׳ אליעזר משה מאדייעווסקי
רבה של חורול פלך פולטבה

הרב ר׳ יצחק יואל רפאלוביץ׳
רבה של קרעמנצוג

הוציא ראשו מהעגלה ואמר אלינו: ילדים, טפסו אל העגלה, כבר ישלמו עבורכם. שמענו וקיימנו. בכל הדרך שוחחו הרב רפאלוביץ והרב מאדיעבסקי והרש״ג ביניהם, איני זוכר מה דיברו, אבל אתנו לא החליף הרש״ג אף מלה. וזה הי׳ לנו לצער גדול.

ה.

בלילה, בערך בשעה 10, באנו לליובאוויטש. סמוך לישיבה ירדנו מהעגלה והלכנו לאולם הגדול. מצאנו את התלמידים מתפזרים הנה והנה כמו שמכינים עצמם לחג. כולם הקיפונו ושאלו לשלומנו, ואם באו עוד תלמידים. וקול המולה עבר בישיבה: באו הזעמבינער. אחרי כמה שיחות עמהם שכבנו לישון על הספסלים החלקים שנעשו אז מחדש בישיבה כשהבגד העליון מראשותינו. והיינו בצער על שלא ראינו שום סבר פנים יפות מהרש״ג, אם־כן מי יודע אם יהי׳ לנו במה להתאכסן פה בחג.

למחרת בבוקר אחר התפילה והנה ניגש אלינו הרש״ג בסבר פנים יפות ואמר אלינו: גייט זעט אן אכסני׳ [=לכו חפשו אכסני׳] ותהיו שם ביום טוב. אני פעלתי שישלמו ממשרד הישיבה עבורכם ותאכלו ותשנו שם, ואתן לכם פתקא שיקבלו אתכם שם (אז לא הי׳

עדיין המטבח בישיבה). לבנו עלץ בקרבנו, לא רק מזה שיהי׳ לנו מה לאכול, רק ממה שהרש״ג השלים עמנו. לא דברנו עמו יותר, הלכנו והשגנו אכסני׳. ומובן שהחג עבר עלינו בשמחה וטוב לב.

שלושה מאמרים שמענו אז מאדמו״ר נ״ע: ״והר סיני״, ״מי מדד״, ״וירד ה״. את שני המאמרים הראשונים ידענו היטב וחזרנו אותם שם לפני החסידים. אחר החג, כשהרש״ג הכין עצמו ליכנס ל׳יחידות׳ לאדמו״ר נ״ע, בקשנו ממנו שימליץ עלינו לפני כ״ק אדמו״ר נבג״מ שנוכל ליכנס ל׳יחידות׳. והשיב לנו שזה אי אפשר לו, ודי לו שהשיג להסיר הקפידא מעלינו על מה שנסענו נגד פקודתו ועוד ניתן לנו אכסני׳. ועוד בישר לנו, שפעל שיותן לנו הוצאות לחזרה שזה ינוכה מההוצאות שנותנים לכולם לנסיעה לראש־השנה – ומה שיהי׳ אז נראה. ולעת עתה לא נצטרך לייגע עצמנו בנסיעה חזרה. אבל לדבר עם כ״ק אדמו״ר בענין ה׳יחידות׳ שלנו, זה אי אפשר לו.

אחר־כך נכנס ל׳יחידות׳ לאדמו״ר, וכאשר יצא מה׳יחידות׳ והנה רוח אחרת עמו, ואמר לנו שדיבר עם אדמו״ר אודותינו וראה שנהנה מזה שבאנו לחג השבועות. ולכן עצתו שנשאר כאן ולא ניסע אתו יחד, ושנכנס אל אדמו״ר בעת האכילה (שזה לא הי׳ כל־כך קשה) ולבקש ממנו בעצמו על זה.

עשינו כן ועמדנו בחדר ההמתנה של ׳יחידות׳, וכאשר הלך אחר האכילה לחדרו ועבר דרך חדר זה, עמדנו שלשתנו מול הדלת, וכאשר פתח הדלת ראה אותנו ופגש אותנו בשחוק קל ואמר: דאס זיינען דיא זעבינער? [=אלו הם ה״זעמבינער״?], והשבנו: כן. ״נו, וואס ווילט איר״ [=מה רצונכם?], והשבנו: נשארנו עכשיו פה רק בשביל ליכנס ל׳יחידות׳, ר׳ גרונם כבר נסע היום ואנחנו נשארנו רק בשביל זה. ואמר בשחוק: דאס דארף מען פועל׳ן בא פיניע ליב׳ן [=זאת צריכים לפעול אצל פיניע ליב] – המשרת שהי׳ עומד ליד הדלת בעת ה׳יחידות׳ – איך וועל זעהן וועגן דעם [=אשתדל בקשר לכך]. והלך לחדרו.

ו.

מובן שנתמלאנו שמחה רבה. באותו ערב לא נתקבלנו, רק המשרת אמר לנו שאדמו״ר אמר לו שיכניס אותנו, אבל היום אי אפשר, רק מחר תהי׳ ׳יחידות׳ אחר הצהרים, טרם נסיעתו של אדמו״ר לדאטשע – נאות דשא – ואז יכניס אותנו.

וכן הי׳. כל אחד מאתנו נכנס לבדו. וזו היתה ה׳יחידות׳ השני׳ אצלי מיום בואי לליובאוויטש. כל הדיבורים שדיבר עמי אדמו״ר נ״ע בפרטיות ב׳יחידות׳ לא ניתן לכתוב (כי על כן נקרא זה ׳יחידות׳). דיבר אתי אודות סדר הלימוד בנגלה, למסור עצמו להגיע להלכה, אעפ״כ צריכים להשתמש בידיעות בסוגיות הש״ס. והזכיר את הספר ״כסף נבחר״. אמרתי לו שזה הספר נמצא אצלי, ואמר שכדאי להשתמש בו לפרקים.

בענין לימוד החסידות אמר, שכשם שעל לימוד הנגלה נאמר ״לא המדרש עיקר אלא המעשה״, כך בענין לימוד החסידות. חסידות האט זיך אירע ״לא המדרש עיקר אלא המעשה״. דאס איז דער דאוונען וואס דארף זיין אנדערש דורך דעם לימוד החסידות [=לחסידות יש משלה את ה״לא המדרש עיקר אלא המעשה״, זו התפילה שצריכה להיות אחרת ע״י לימוד החסידות].

ועוד אמר לי: אזיי וויא אין נגלה אז מען זאל לערנען א פאלשין פשט קען דאך דערפון ארויסקומען א פאלשקייט אין הלכה למעשה, איז דאך דאס זייער ניט גוט, און אין לימוד החסידות ניט א ריכטיקע ידיעה אין ידיעת אלקות איז נאך ערגער [=כשם שבלימוד הנגלה, אם לומדים פשט כוזב יכול לצאת מזה עיוות בהלכה למעשה, וזה מאוד לא טוב, הנה בלימוד החסידות ידיעה בלתי נכונה בידיעת אלוקות היא גרועה עוד יותר].

אז אמר לי שצריכים לקיים את ״וקנה לך חבר״, שיהי׳ לי חבר מיוחד שיהי׳ ביכולת לגלות לפניו כל מצפוניי (אחר זמן רב מצאתי הדברים האלו באבות דרבי נתן פ״ח מ״ג), ועל־ידי זה יהי׳ בקל לתקן את עצמי שלא אצטרך לסמוך רק על ענין ה׳יחידות׳. אבל חבר כזה שבטוח לסמוך עליו.

אחר שיצאתי מה׳יחידות׳ הוחלט בדעתי, שדבר כזה אוכל לקיים עם חברי אברהם ניקולייבער. וזמן ארוך נהגנו כן. רק אחר־כך, בגלל סיבות משפחתיות שהיו לו, נסע מזעמבין[11] ולא חזר עוד ונשאר בליובאוויטש, ואני עוד שהיתי בזעמבין זמן רב ולא מצאתי לי חבר אחר לנהוג כן.

בחזרתנו לזעמבין פגש אותנו אחד החסידים בקרון הרכבת ואמר לנו: בליובאוויטש חזרתם את מאמרי החסידות ששמענו מאדמו״ר, לכן אני דורש מכם שתחזרו לפני גם כאן. וחזרנו את שני המאמרים בקרון, וכמה אנשים התקבצו לשמוע והיו שבעי רצון מזה. כשגמרנו לחזור את המאמרים הוציא החסיד מאמתחתו ״משקה״ ו״מזונות״, ונתן לנו ולכל העומדים שם. ונפרדנו בשמחה בתחנת אורשא.

---

11) ראה מכתב ׳אחד התמימים מניקולייב׳, שנדפס בקובץ ׳יגדיל תורה׳ ניסן־אייר תשמ״א (חוברת מא), עמ׳ רמה. לא נרשם שם שמו של כותב המכתב, גם לא שם מקבל המכתב והתאריך. אך מתוכן המכתב נלמד שנכתב על ידי אחד מתלמידי תו״ת בזעמבין, שלאחר גמר לימודיו חזר לעירו ניקולייב. המכתב נכתב לחבירו שלומד עדיין בזעמבין, וככל הנראה נכתב בסוף חורף תרס״ה.

הרב משה רוזנבלט, מנהל רוחני ומשפיע תות"ל אור יהודה

ספר 'מחיר יין'

בקשר עם ימי הפורים הננו להביא סקירה על ספרו של הרמ"א 'מחיר יין' – ספר מיוחד שנכתב במצב לא שגרתי כתחליף לשתיית יין בחג הפורים בתקופה בה זה לא היה בנמצא ואף שלח אותו כמשלוח מנות לאביו. מטבע הדברים הכתבה עוסקת בשאלת יחסה של תורת חב"ד לחיבור זה, וכמובן בספר זה כפי שהוא ב'משנתו של הרבי'.

המחבר

חיבר את הספר הפוסק הגדול הנודע בשערים – רבי משה איסרליש הנודע בכינויו "הרמ"א" בעל ה'מפה' על שולחן ערוך 'המחבר' (הנודע גם בשם "שולחן ערוך" סתם, או 'שו"ע מרן' או 'שו"ע בית יוסף'). את חיבור זה חיבר הרמ"א בצעירותו וזהו חיבורו הראשון. כהמשך לחיבור זה חיבר גם את ספרו 'תורת העולה' ולאחר מכן באו שאר חיבוריו (על ספריו – ראה במסגרת בנפרד).

כתיבת החיבור

חיבור זה הינו פירוש יחודי על מגילת אסתר אותו כתב על מנת לשמרו ולעשות בו 'שימוש' בימי זקנותו[1] ובלשונו (בהקדמתו לחיבור) "ושמתי הדברים בספר בכתיבתי, להיות שמור לי לעת זקנתי".

הכתיבה לא הייתה פרי תכנונו אלא פועל יוצא של מצב מיוחד אליו נקלע בערוב ימי הפורים שנת ה'שט"ז. באותם ימים נאלץ הרמ"א לגלות ממקום מגוריו עקב 'עיפוש האויר' שאירע בו, ובמקום גלותו לא הי' בנמצא מאכל ומשתה עד כי בקושי רב הי' מים לשתות ובפרוס ימי הפורים בהיות כי לא יכל לקיים מצוות משתה ושמחה כפשוטה במאכל ומשתה, נתן אל ליבו לחבר חיבור מיוחד על מגילת אסתר דבר שגרם לו שמחת "פקודי ה' ישרים משמחי לב".

וכך מתאר המחבר בהקדמתו לספר את המניעים לכתיבת החיבור: ואני **משה** בן כבוד אבא הפרנס והמנהיג **ישראל** שלי"ט (– שיחי' לאורך ימים טובים) הנקרא משה איסרליש **מקראקא**, הייתי בתוך הגולה אשר נתגלינו מעירנו בשנת שי"ו לפ"ק מחמת עיפוש האויר ל"ע. והיינו גרים בארץ לא לנו בעיר שידלוב, מקום אשר אין תאנה וגפן, וכמעט מים אין לשתות כי אם בתחבולה, עיר אשר במסכנות תאכל בה לחם, ועץ אין בה להיסכך בו. ולא יכולנו לקיים ימי הפורים במשתה ושמחה להסיר יגון ואנחה. אמרתי אקום ואשמח במפעלי, אף חכמתי עמדה לי, כי פקודי ה' ישרים משמחי לב. ע"כ.

שם הספר

מכאן גם שמו של החיבור אותו העניק לו מחברו – 'מחיר יין', שכן חיבור זה נתחבר במקום לשתות ולשמוח ביין גשמי. הוי אומר 'מחיר יין' – 'במקום יין'.

מילותיו של שם הספר גזורות מן הפסוק "הוֹי כָּל־צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם, וַאֲשֶׁר אֵין־לוֹ כָּסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ וֶאֱכֹלוּ, וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא־כֶסֶף וּבְלוֹא מְחִיר, יַיִן וְחָלָב" (ישעיהו נה, א), כאשר המחבר למעשה גוזר שני מילים שבפסוק עצמו יש טעם מפסיק ביניהם ('טיפחא') ומפוסקות באופן אחר ויוצר עבורם משמעות חדשה[2]. אין זה מן החידוש עבור אישיות כמו זו של הרמ"א שכן הרמ"א – מלבד גדלותו העצומה וידיעותיו בכל חלקי התורה ממש – הי' 'יוצר' לא קטן כלל ועיקר, והתייחד בחוש פיוט מפותח במיוחד, בו משתמש (ופעמים רבות אף כבדרך אגב) בעיקר באי אלו קטעים מהקדמתו וחותמו לחיבור זה (ובהקדמות לעוד חיבוריו) וכן בפרקים מיוחדים מספרו הגדול 'תורת העולה'.

ציור המיוחס לתואר פני רבנו הרמ"א

את הקדמתו לחיבור מסיים המחבר בהסבר פיוטי המתחרז סביב המילים 'מחיר יין' ותוכנם, וז"ל: **וקראתי מאמר זה מחיר יין, כי נראה עין בעין, כי מחיר יין ומשתה תקנתיו, טפחתיו אף עשיתיו,**

---

1) מתאים לתוכן החיבור המכוון את האדם לשלימות ב'ימי זקנותו' כבפנים לקמן.

2) כפי הנראה את ההשראה לכך קיבל המחבר מן הפסוק "לא תביא אתנן זונה **ומחיר כלב** בית ה' אלוקיך" (דברים כג, יט) כאשר בנדון דידן המחבר יוצר מעין 'תיקון' להקשר השלילי שבפסוק זה, ומשתמש באותו 'ניב' כשם לחיבור תורני עמוק הנכתב על מנת לקיים בו את **מצוות** משתה ושמחה.

מחיר יין

ביאור חדש טוב ונחמד על מגילת

אסתר שחבר החכם הכולל אריא דבי עילאה

פלפלא חריפתא · חד מרישי מתיבתא · דבקהלא

קדישתא · עיר ואם בישראל קראקא הכירה

אשר שמו נודע בישראל הגאון כמהר"ר משה

בן הקצין ור"ר יהודה כפר ישראל

הנקראים אשרלאה זצ"ל ·

נדפס בקרקוב בדפוס תחת ידי אלעזר בן המנוחה מלך רב

פליטו לרב · שנת כי בא יום ה' לקדשו

ע"י ויצינצו קונ' וכביתו

שער הספר דפוס ראשון קרימונה שי"ט

שער הספר בהוצאתו הראשונה ה'שי"ט ג' שנים לאחר כתיבתו

וזה אודה ואשבח לא־ל בורא כל יש מאין, שעזרני עד הנה, ולולי עזרתה לי במעט שכנה דומה נפשי, כי מותר האדם מן הבהמה אין, והביאני המלך חדריו בית היין[3], לתקן בחסדו מאמר מחיר יין, וכן יזכני בחסדו להיות בן עי"ן, ולהגות בתורתו מחיר יין[4]... ע"כ.

לאחר שסיים את כתיבת החיבור שלח אותו גם כ"משלוח מנות" לאביו כפי שמציין זאת בחותמו הפיוטי לחיבור זה (וראה בספר נטעי גבריאל (פורים – בסוף הספר שו"ת סי' כח) ועוד פוסקים, שאין להסיק ממעשה זה בשום אופן שניתן לקיים מצוות משלוח מנות ב"משלוח ספרים", שכן במקרה דנן לא הי' זה אלא כתוספת ל"משלוח מנות" או בתור מתנת "משלוח מנות" אך לא במשלוח מנות עצמו).

אופיו של החיבור

החיבור עצמו, כאמור – פירוש הוא למגילת אסתר. מתוך ד' חלקי הפרד"ס שבתורה ניתן יהי' להגדיר אותו בעיקר לתחום הדרוש והסוד שבתורה, כאשר פירוש המגילה ודמויותיה הוא על פי דרך החקירה, ולמעשה סיפור המגילה והאישים שבה עוסקים ב – לא פחות ולא יותר מאשר – כוחות הגוף והנפש (ליתר הרחבה ראה לקמן ב"סקירה").

חיבור זה עם היותו חיבורו הראשון של הרמ"א (ואולי דווקא בשל כך) נושא בכנפיו את רוחו המיוחדת של המחבר.

משני זויות ניתן להביט על דמותו של המחבר. הזוית האחת – והיא הכללית, היא אישיותו ותחום עיסוקו הרב גווני בשלל תחומים בתורה, והזווית השניה – הפרטית, היא משיכתו לתחום ה'חקירה' והמקום המכובד אותו מייחד הרמ"א ל(שימוש בכח ה)שכל[5]. בחיבור

3) פירוש: הביאני הבורא לעסוק בסודות התורה – 'חקירה' ו'קבלה'.

4) יתכנו כמה פירושים לכוונתו של המחבר במילים אלו: או שנתכוין בכלל לבקש מהשי"ת להגיע לגיל זקנה (עי"ן – שבעים) ולהגות בתורה הקדושה שכולה מלאה בסודות, או שנתכוין לבקש מהבורא להגיע לגיל זקנה על מנת שיוכל לעשות שימוש בחיבור זה 'מחיר יין' המתאר את שלמות תכלית האדם בימי זקנותו. כן יתכן (אם כי לא משתמע כל כך) שמתכוין לבקש לזכות להיות בן 'עין' – לראות את הגאולה 'עין בעין' (לשון הפסוק), ואז להגות בתורת הנסתר בה יהיה העיסוק לעתיד לבוא.

5) וראה דבריו ב'תורת העולה' ח"א פ"ב וז"ל: אם יאמר האומר שדברי חז"ל הם מקובלים, אפשר שכן הוא, לא אחלוק עליו, כי אם קבלה הוא נקבל, אע"פ שהוא רחוק מן השכל, אבל אם לדון – יש תשובה, **ובכל מה שאפשר לפרש דברי חז"ל שלא יחלקו על המפורסם ולקרבן אל השכל מה טוב ומה נעים.**
בשו"ת שלו סי' ה' הוא משתמש בביטוי **"אהוב אפלטון, אהוב אריסטו, ואת האמת אהוב יותר מכל".**

מספריו

'המפה' – הגהות על שו"ע שחיבר ה'בית יוסף'.

תורת חטאת – על דיני איסור והיתר.

דרכי משה – נכתב כהשגות והערות על ספר "הטור" של רבינו יעקב בן אשר. "דרכי משה" נכתב בשתי מהדורות, קצרה וארוכה. הקצרה השתמרה ברוב מהדורות "ארבעה טורים" הנדפסות, אך הארוכה מצויה במספר מהדורות מועט. חשיבותו של ספר זה רבה להבנת צורת הפסיקה של רמ"א בהגהותיו על השלחן ערוך.

שו"ת הרמ"א – בין היתר כולל ההתכתבות העניפה שהייתה לו עם בן דורו וקרוב משפחתו – המהרש"ל שחלק עליו בנוגע ללימוד פילוסופיה.

תורת העולה – ביאור מקיף לעניני בית המקדש ע"פ תורת ה'חקירה' וה'קבלה'.

מחיר יין – ביאור לסיפור המגילה ע"פ תורת הטבע, המחקר והסוד.

הערות למורה נבוכים.

ספרים שלא נשתמרו:

הגהות למרדכי

יסודי ספרי קבלה – פי' לספר הזוהר

פירוש על אגדות הש"ס

פירוש למסכתות שבת, סנהדרין ומגילה

זה על המגילה נוכל להתרשם גם מזה וגם מזה, כאשר הבריח התיכון המאחד את שני 'זויות' אלו היא התבטלותו המוחלטת לקב"ה – 'אחשוורוש' – מלך מלכי המלכים שאחרית וראשית שלו (ראה סקירה), וכמו גדולי חוקרי ישראל האחרים, מ'חקירתו' נודף ריח של יראת שמים וביטול בבחינת 'יראתו קודמת לחכמתו'.

המחבר הנודע לנו בעיקר מחיבוריו התורניים בחלק ה'נגלה' שבתורה – הלא הם ה'מפה' על שו"ע ו'דרכי משה' על ארבעה טורים, וכן תורת חטאת ושו"ת הרמ"א – הי' איש אשכולות שלא הניח תחום אחד ממקצועות התורה שלא עסק בו ואף חיבר בו ספרים. בקצירת האומר נמנה את התחומים הרבים בהם חיבר ספרים הלא הם: פירושים לכמה **מסכתות בש"ס**, פירוש **לאגדות** חז"ל, פירוש יסודי לספרי **קבלה** (כל אלה לא הגיעו לידינו – אבל בספריו שהגיעו לידינו הוא מציין אליהם), ספרי **הלכה** מקיפים, שו"ת **הלכתי**, ספרים בסגנון של 'חקירה' אלוקית, ועוד.

לאידך יש לציין את מה שכתב בספר תורת העולה (ח"ג פ"ד, ועוד פעמים רבות) **"כי חכמת הקבלה היא חכמת הפילוסופיה, רק שבשני לשונות ידברו".** כל כמה שעסק ב'שכל' שבכל דבר, לא ראה בו אלא דרך לבוא בדרך 'מלמטה למעלה' למקובל ע"י חכמת הקבלה.

פירוש זה למגילת אסתר, עם היותו נושא אופי בעיקר "מחקרי", נותן לנו לטעום מעט מיכולותיו, גישתו, ותפיסתו המיוחדת של המחבר בכמעט כל התחומים הנ"ל – כאשר בפירושו פעמים רבות הוא בולל בקטע אחד של הסבר – גמרא, אגדה, חקירה ו(לפעמים גם) קבלה גם יחד. כל זאת ידרש לשבח מיוחד כאשר ניקח גם בחשבון שחיבור זה נכתב בצעירותו (ובפרט לפי הסוברים שכל שנות חייו לא היו אלא ל"ג [אם כי הדעה הרווחת היא ששנות חייו נ"ב שנה], שהנה אז מוכרח שאת חיבור זה כתב בהיותו בן "טו"ב" שנים בלבד, דבר המביא לידי ביטוי את ידיעותיו הרבות כמו את גודל כישוריו כבר בגיל צעיר ביותר).

המחבר עצמו, בהגדרתו את תוכן וסגנון הספר לא מצמצם זאת רק לסגנון המחקר אלא מגדיר זאת בפיוט שבחותם הספר כ'טבעי' 'מחקרי' ו'אלוקי'. כלומר לדידו של המחבר החיבור בנוי מהסברים בתחומי חכמת הטבע, חכמת המחקר, וחכמת האלוקות (ראה לקמן ב"סקירה").

ובכל זאת, כאמור, החיבור הוא בעיקר 'על דרך' ה'חקירה' (הנקרא בשפה מדוברת בלשון עמא דבר "מחשבת ישראל"). הרמ"א שהי' 'חקרן' גדול ועסק רבות בספרי פילוסופיא כללית ויהודית, מביא בחיבור עשרות רבות של פעמים ציטוטים מספר החקירה – 'מורה נבוכים' – של הרמב"ם (ומפרשו 'הרב שם טוב'), וכן עשרות ציטוטים מספר ה'עקידה' (לרבי יצחק עראמה). כמו כן הוא מצטט פה ושם פתגמים ורעיונות פילוסופיים שנאמרו ונכתבו ע"י פילוסופים כלליים (אפלטון, אריסטו ועוד).

אמנם, לא הרי ספרי 'חקירה' – העוסקים בעומקי עומקים של חקירה ומהווים אתגר של ממש ללומדיהם – כהרי ספר זה. אין זה ספר 'חקירה' אלא פירוש **עלילתי מרתק** ונחמד למראה הבנוי על חכמת ה'חקירה' של חוקרי ישראל הגדולים. כל איש אשר נדבו לבו להבין מעט במושכלות ודברי חקירה יהנה מקריאתו של חיבור זה וינעמו לו דבריו מאוד, משל לא היה אלא סיפור נפלא בעל מסר עמוק.

מה לספר שבדרך ה'חקירה' ולדרך ה'חב"ד'?

ומשבאנו לידי כך ישאל השואל מה לחיבור זה ולדרך החב"ד, מה ל'חקירה' ולחסיד החב"די? מה גם שבדרך כלל רבותינו נשיאינו לא המליצו לחסיד מן השורה לעסוק בספרי חקירה? אכן צדקו הדברים אך כמה תשובות בדבר ובמיוחד כאשר בספר 'מחיר יין' לרבנו הרמ"א עסקינן.

ראשית, הן אמת שעיסוק בספרים הבנויים על חקירה בדרך כלל לא היו מנת חלקם של חסידים מן השורה, מטעם ידוע[6], אבל מקום של כבוד שמור להם בספרי רבותינו נשיאינו ובמאמרי חסידות[7]. ובפרט שאצל גדולי החסידים עסקו בהם בהדרכת רבותינו נשיאינו וכמו תלמידי ה'חדרים' אצל אדמו"ר הזקן שהיו צריכים להיות בקיאים גם בספרי חקירה כמו מורה נבוכים, כוזרי, עיקרים וכדומה (ראה לקוטי דיבורים ליקוט ב (בלה"ק) ע' 43), וכן עוד מגדולי החסידים במשך הדורות.

שער הספר 'שו"ת הרמ"א'

שער הספר 'תורת העולה'

שנית – ספר זה שונה מכלל הספרים העוסקים ב'חקירה' ובשאלות ותשובות על פי שכל, ורק ששיטתו וסגנונו הוא כדרך חוקרי ישראל, אבל לא קושיות ותירוצים יש בו אלא דרך סלולה בעבודת האדם לקונו שזורה בו.

ועוד בה שלישית – ההגדרות והתכונות הנפשיות המובאות בחיבור כולם ממש הם הם המובאים בספרי חסידות וכמעט בכולם באותו לשון ממש המובאת בספרי חסידות (כדלקמן ב"סקירה") והעלילה השזורה בסיפור המגילה אליבא ד'מחיר יין' אינה אלא דין ודברים בין השכל למדות, בין כוחות הנפש לנפש המשכלת, ועוד, משל ב'התוועדות חסידית' עסקינן כיצד להגביר הצורה על החומר.

ועל ארבעה אשיבנו – ספרו המפורסם של הרמ"א 'תורת העולה' מהווה לדברי המחבר המשך לחיבור 'מחיר יין'[8] והצלחת זה הראשון היא זו שהניאתו לכתיבת השני ומשכך נכתב גם הוא לערך בסגנון זה (אם כי שונה הוא מעט באופיו) והוא פירוש על פי חקירה למקדש וכליו וכו', ומה נחמד לראות בשיחתו של הרבי הריי"צ כי ספר זה הי' ספר לימוד מקובל אצל גדולי חסידי חב"ד[9].

---

6) ומרגלא בפומייהו דחסידים בעלי מסורה שהוא כדי 'שלא ילכו לישון' עם קושיא. וכן ידוע טעם נוסף – והוא הטעם העיקרי שרבים מחכמי דורו התנגדו לחיבורו של הרמב"ם 'מורה נבוכים' – שהחשש הוא שפעמים יבין הלומד את הקושיא ביתר שאת מן התשובה ותתבלבל דעתו.
כן ישנו פתגם חריף המופיע באג"ק של אדמו"ר הריי"צ (ח"ד ע' קסו), בו מתאר בצבעים חדים את התדרדרותו הבלתי נמנעת של אדם (לא מספיק ראוי) העוסק ב'חקירה' לעומת התעלותו הבלתי נמנעת של אדם הלומד 'חסידות', עיי"ש.

7) מה גם כי אדמו"ר הצמח צדק בעצמו כתב את 'ספר החקירה' כאשר נוצר בכך צורך. להרחבת הענין ראה קונטרס "אדמו"ר הצ"צ ותנועת ההשכלה" המופיע גם בסוף ספר החקירה, ונדפס גם כקונטרס בפני עצמו.

8) וכפי שכותב המחבר בלשונו המליצית בסוף הקדמתו לחלק א' של 'תורת העולה' וזה לשונו: **וזאת גרם לי שמצוה מצוה גוררת, כאשר כבר פירשתי דברי האגרת, של מגילת אסתר באופן נסתרת, וע"י זה זכיתי להתחיל זאת המחברת. וידעו אמרם ז"ל (עיין ר"ה ג' ע"ב וברש"י ותוס' שם) שכורש בנה של אסתר בנה בניין השני, וכן קראני, שבזכות שפירשתי על אסתר מאמר מחיר יין באתי על זה המעיין, ואולי בזכות זה שנזכה לראות בעין.**

9) וז"ל בלקו"ד ליקוט כו (בלה"ק ח"ג-ד עמוד 676-677): הרב המקובל הרב רמ"א – רבנו משה בהגאון רבי ישראל איסרליש מקראקא – בספרו 'תורת

במיוחד יש לציין שהרבי הריי"צ מגדירו לא רק כספר 'השכלה' אלא גם כספר 'עבודה' (ראה בהערה). הוי אומר – לא רק בספר 'חקירה' עסקינן אלא בספר הדרכה **להסיד** כיצד לעבוד את בוראו – הלא דבר הוא. ומעתה י"ל שגם הספר 'מחיר יין' יכול אף הוא לקבל יחס של כבוד בקרב החסיד החבד"י, אם לא את אותו יחס ממש אותו קיבל ספר 'תורת העולה'. אם תמצי לומר מ'היקש' (– סמיכות כתיבתם והיותם המשך זה לזה) אם תמצי לומר מ'גזרה שווה' (– תוכנם הדומה).

והמישית יוסיף עליו – ועיקר, הלא היא בבחינת 'כרמי שלי' – פירושים מספר זה מובאים עשרות רבות של פעמים (ואולי אף יותר מכך) ושזורים לאורך כל השנים במאמריו שיחותיו ואגרותיו של הרבי לחג הפורים, ומה לנו גדול מכך[10].

סקירת הספר

הספר ראה אור לראשונה כשלש שנים לאחר מועד כתיבתו – בשנת ה'שט"ז נכתב, ובשנת ה'שי"ט כבר ראה אור. כרסו של הספר אינו עבה במיוחד, ובסך הכל במגוון ההוצאות שראה אור מספר עמודיו נע בין כ־30 (עמודים גדולים וצפופים מאוד) באחת מן ההוצאות הראשונות לפני כ־400 שנה, לכ־190 (בהוצאה פרטית של הרב אלימלך אלעזר פרנקל, בני ברק, ה'תשנ"ט). ככלל ההדירו את ספר זה שני מחברים לעת האחרונה, האחד – הנ"ל, והשני – הרב יובל אבידור (מוסד הרב קוק, ירושלים, ה'תשס"ה). בכל אחד מההדרות אלו מעלה משלה, כאשר הראשון עשה הקדמה, תקציר יפה לעינים כמבוא לספר וכן ניקד את הפירוש והציגו באותיות נוחות לקריאה ומאירות עיניים, ואילו השני נתן פירוש של ממש לחיבור, המופיע כהערות בתחתית הדף[11].

מעתה נפנה לסקירת הספר בראשי פרקים. נראה את תכניו הכללים, דוגמאות לפירושים – משלושת הסגנונות ש'הגדיר' המחבר (טבעי, מחקרי ואלוקי) וכן אי אלו דברים מהקדמת וחותם הספר.

מהלכו של הספר

לדידו של המחבר מגילת אסתר כולה על כל פיתוליה מתארת את ימי חייו של היהודי מהולדתו עד זקנותו – מתחילה ב"ויהי" לשון צער – שכן נוח לו לאדם שלא נברא משנברא, ומסתיימת ב"שלום לכל זרעו" – כאשר בזקנותו יצרו תשש ומגיע האדם לשלמות יצירתו.

בכללות נחלקים ימי האדם לג' חלוקות: ימי הנעורים, ימי העמידה, וימי הזקנה, כאשר במגילה מופיע סיפור **ימי הנעורים** על תאוותיו ותלאותיו **בפרק א**, החל מלידתו "ויהי" ואחר כך המשך התפתחותו "בשנת שלוש למלכו" וכו'. **מפרק ב** ואילך מתוארות התפתלויות **ימי העמידה** כאשר את היצר הרע מסמל המן שמתעתע באדם ואינו בוחל בשום אמצעים לשלוט עליו, ועד לסופו המר עם תלייתו בסיומו של **פרק ז**. **מפרק ח** ואילך ועד **לסיום המגילה** מסמלים דברי המגילה את **ימי הזיקנה** בהם מרדכי (היצר הטוב) הוא המשנה למלך אחשוורוש (– האדם), והיצר הטוב הוא השולט באדם.

מעניין ביותר איך כל דמויות המגילה מקבלות 'תפקיד' (– המתפרש על פי משמעותו בלשון הקודש ומתבאר ביתר ביאור על פי המקורות) ו'משחקות' בסיפור המגילה העלילתי את התהפוכות שעוברות על נפש האדם מלידתו ועד זקנותו. בטבלה שלפנינו נערוך 'היכרות' עם הדמויות המרכזיות שבמגילה (בגוף הספר ישנו כמובן ביאור נפלא לכל הדמויות ממש) ואת תפקידם באדם ובנפשו.

הדמות	המשמעות
המלך אחשוורוש	האדם עצמו – מה שמכונה 'הנפש השכלית' לעיתים בודדות במגילה הכוונה לקב"ה "שאחרית וראשית שלו"
פרס ומדי	פרס – השכל, מדי – המידות
שריו ועבדיו	שריו – כוחות הנפש, עבדיו – איברי הגוף
בגתן ותרש שומרי הסף	בגתן – כח השכל, תרש – כח המדמה
הגא־הגי שומר הנשים	כח השכל – ההגיון השומר מן התאוות
נערות טובות	מידות טובות
התך	הוא דניאל, לשון דיין ושופט – בין החומר לשכל
ושתי	החומר הגס שבאדם
אסתר	החומר הדק שבאדם
מרדכי	היצר הטוב
המן	היצר הרע (מלשון מהומה ובלבול)
זרש	נוטריקון 'זה ארס' – ארסו של ה"נחש הצפעוני"
עשרת בני המן	הכוחות המפעילים את מערכת הגוף. חמשה מסמלים את החושים וחמשה את מערכת העיכול
היהודים הפרזים	יהודים שלא הגיעו עדיין למדרגת השלמות
היהודים אשר בשושן	יהודים שהגיעו לשלמות כחומה שלמה ובצורה
עץ גבוה חמישים אמה	התורה – "עץ חיים היא". חמישים אמה – גילוי שער הנו"ן של חמישים שערי בינה

העולה' מסביר בפרוטרוט כל פרטי הענינים של בית המקדש שלמטה. בית המקדש בעולמות העליונים, בעולם התחתון ובכוחות ומדות האדם. **הספר 'תורת העולה' היה אחד מספרי ההשכלה והעבודה, שהחסידים הראשונים, גדולי בעלי השכל למדו אותם.** ע"כ.

10) אם כי ניתן לסייג ולומר שהפירושים המובאים בתורתו של הרבי כולם מסגנונו ה'אלוקי' של החיבור ולא מסגנונו ה'מחקרי' – ראה לקמן בפיסקה 'מחיר יין במשנת הרבי'.

11) כפי הנראה ידיו רב לו למהדיר ב"מחשבת ישראל" אך פחות בקבלה, ועל כן במקומות רבים המצריכים ביאור על פי קבלה פירושו דליל. בכתבה זו הבאנו פירושים מקבלה ומחסידות כאשר צוטטו קטעים מהספר על מנת לבאר הדברים באופן מלא עד כמה שניתן.

הקדמת המחבר

הקדמת המחבר מרתקת ביותר אך אי אפשר לקצרה שכן כל מילה שקולה בה בסלע. עם זאת מעניין לציין לפחות עניין אחד ומרכזי מתוכה:

בהיות כי זהו חיבורו הראשון של המחבר ולכאורה גם מפאת סגנונו המיוחד של חיבור זה, ועוד זאת מחמת ענוותנותו – 'מתנצל' המחבר בהקדמתו על העטרה שנטל לעצמו לחבר חיבור זה. משכך לוקח הוא לעצמו 'מרחב ביטחון' לגבי אמיתות הדברים שנכתבו בחיבור ומסביר בטוב טעם לקורא־לומד שגם הוא – המחבר – אינו בטוח עד כמה ואם בכלל אמת פירושו, אבל עם כל זאת אינו חושש לחבר חיבור זה. ואדרבה, גם אם אינו אמת הדברים צריכים תלמוד.

וזה תמצית דבריו: אמנם המעיין (– המחבר) מקור מים 'יבש' אשר אין לו במה להשקות, אך בכל זאת הרי 'המחקר' אומר שכל דבר שכל יכול להיות או **נכון כולו** או **נכון בחלקו** או **לא נכון כלל**. אשר לכן **אם החיבור מכוון לאמת** – מה טוב ומה נעים, ואף שהמקור 'יבש' הרי כבר אמר מי שאמר (הרמב"ם בהקדמתו לאבות[12]) "קבל האמת ממי שאמרה". **אם חלקו מכוון לאמת** – הרי כבר אמר 'בעל המאור' שדבר זה גם טוב במאוד הוא. **אם כלל אינו מכוון לאמת** – הרי כבר אמור בתלמוד ירושלמי שכל 'פטפוט' בעניני קדושה טוב הוא גם אם אינו נכון. יתירה מזו – בפורים נהגו הנערים לומר 'משלי הנערים' (לכאורה כוונתו למנהג ישראל לומר 'פורים תורה') ולא יגרע חלקו **ממשלי הנערים** המקובלים להאמר בחג הפורים גם אם הם ריקים מדברי תורה. ומסיים דבריו, שאף אם תורה זו 'כמשלי הנערים' תחשב עדיין יש ללמדה, והוא ע"פ דברי ה'עקידה' שכאשר נאמרים דברים הנראים הגיוניים ע"פ שכל, יש להשכיל מהם.

טעימה מפירושי הספר

כטעימה מ'פנים' החיבור, נביא בזאת דוגמא לפירוש של ענין במגילה אותו הוא מפרש בתחילה ע"פ פירוש **אלוקי** (קבלה), (כאשר הוא נזהר שלא לבאר הקבלה יתר על המידה. כפי הנראה מלשונו חשש בשלב זה בחייו מפרסום דברי קבלה ברבים מטעמים ידועים), ולאחר מכן הוא מפרש את אותם פסוקים ע"פ **המחקר** (פילוסופיה כלשונו):

שבעת שרי פרס ומדי לפי הפן ה'אלוקי' שבפירושו הם שבעת המדות העליונות חסד עד מלכות, כאשר כל מידה נרמזת בשמו של שר אחר משרי פרס ומדי, לעומת זאת על פי הצד המחקרי שבפירושו שמות שבעת השרים רומזים לשבעת שמותיו של היצר הרע המובאים בגמ' בסנהדרין.

וז"ל:

"**הקרוב אליו כרשנא וגו'**. דע, שהרקנט"י כתב " . . וגדולה מזו מצינו באגדה אחת בפסוק ויאמר המן למלך אחשורוש, ויאמר המן זו מדת הדין, למלך אחשורוש, זה הקדוש ברוך הוא, שאחרית וראשית שלו כו'. והרמז למדת הדין המקטרג". **ומעתה ניתן לי רשות לפרש מקרא זו לפי דרכינו, והשם יתעלה יכפר בעדי**. ומכל מקום לא אכתוב הדברים בביאור, רק **ברמז מובן למשכילים**. וזה כי שבעת השרים רואי פני המלך המוזכרים בפסוק הם שבעה **הידועים**[13] **לחכמי האמת**, חכמי הקבלה, והם רואים פני המלך העליון יתעלה ויתברך. והם יושבים ראשונה במלכות, והם שרי פרס ומדי, כי הם המשגיחים לתת לאיש כדרכיו הניתלים בעיון האדם ובמעשיו, המכונים פרס ומדי, כמו שכתבתי לעיל. ויש התעוררות בשמות השרים האלה, **כרשנא** מלשון **ראשון**, והוא תחלת הבנין[14] והוא בראשונה אף על פי שאין ראשונה ממש[15]. **שתר**, דרשו ז"ל פרק קמא דמגילה ובמדרש רבתי . . שתר, מי מקריב לפניך שתי תורים. הוא השנייה[16], והוא סוד התורים **שיסודם אש**[17], כמו שכתב הרקנט"י, פרשת ויקרא. ועוד קראו שתר כי הוא רשת פרוש **לדון**[18] כל נמצא. אדמתא, מלשון אדם, והתי"ו הנוספת הוא רומז על שמה בפסוק לך השם הגדולה והגבורה **והתפארת** כו'. תרשיש היא סוד **ים תרשיש**[19]. **מרס מרסנא**, המה **למודי השם**[20] ששם הדין של מעלה נגמר ונחתם, והוא מלשון ממרסין את הדם. **ממוכן**, הוא המן הנזכר, ולכן התחיל לקטרג והתוספות כתבו פרק קמא דמגילה כי איתא במדרש שממוכן הוא **דניאל**[21], והבן זה, והשם יתעלה יכפר עונותי[22]...

וכאן עובר המחבר לפירוש פילוסופי על הפסוק:

"**ואם תרצה להתפלסף**, אומר כך: כבר ידעת אמרם ז"ל, אמר ריש לקיש הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות . . ואמר והקרוב אליו כרשנא כו' . . וזה כי כבר ידוע מדרשם ז"ל פרק החליל, **שבע שמות נקרא ליצר הרע**, הקדוש ברוך הוא קראו רע, משה קראו ערל, דוד קראו טמא, שלמה קראו שונא, ישעיה קראו מכשול, יחזקאל קראו אבן, יואל קראו צפוני...

והולך ומבאר באריכות אודות כל שר ושר לאיזה תכונה באדם יכווין בהתאם לחכמת החקירה, הנה ציטוט של כותרות מהמשך הסברו:

כרשנא להורות על מדרגות החי . . **שתר** הוא מעלת הצומח . . **תרשיש** הוא המחצב כי תרשיש הוא אבן טוב שהוא המחצב כמו שנאמר תרשיש ושוהם וישפה. **אדמתא** הוא יסוד העפר מלשון אדמה . . ואמר **מרס מרסנא** על יסוד המים ואויר שהם היסודות הקלים השוטטות הנה והנה בדבר נקב, מלשון ממרסים בדם. **ממוכן** הוא **יסוד האש**, כי הוא המכין כל דבר בחומו . . .

דוגמא לחכמת **הטבע** שבפירושו נוכל להביא מפירושו לעשרת

---

12) הרמ"א אינו מציין את המקור אבל בשיחותיו של הרבי מציין אליו. ראה לקמן בקטע "מחיר יין במשנת הרבי".

13) המדות העליונות.

14) 'שבעת ימי הבנין' המובאות גם בתניא פ"ג.

15) שכן ספירת החכמה היא הראשונה, או הכתר.

16) ה'מידה' השניה.

17) מידת הגבורה המשולה לאש.

18) שם נוסף למידת הגבורה – מדת הדין.

19) יכווין לכאורה למדת המלכות – בחינת ים.

20) הם המדות נצח והוד, ראה אור התורה ישעי' ח, טז.

21) ראה לקוטי לוי"צ מגילת אסתר ע' פג, שדניאל – התך מכוון לספירת היסוד.

22) כאמור בפנים, לכאורה מבקש כפרת עוונות על כך ש'העז' לגעת בחכמת הקבלה ולהעלות זאת על הכתב.

בני המן, הלא הם ה' החושים וה' הכוחות שבמערכת העיכול[23] של האדם. הנה דבריו:

ובשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש . . ומבואר מתרגום המגילה שעוד הרבה בנים היו להמן ולא נתלו רק אלו להורות על כוונתינו כי אלו המה **עשר כחות של יצר הרע** הנקרא המן . . והכחות הרמוזים הנה המה חמשה חושים הידועים שהם **הראות והשמע והריח והטעם והמשוש**, וחמשה כחות שבכח הזן שהם **המחזיק והמושך והמעכל והדוחה והמוליד** ברומה . .

פרשנדתא. הוא כוח **המעכל**, מלשון פרש. וידוע שכח המעכל זה דרכו לעכל הכל ולעשות זבל ופרש. **דלפון.** אמרינן פרק קמא דבכורות דלפינון פרים ורבים ופירש הערוך שהוא דג והוא אדם שבים. **והוא נגד חוש השמע . .**

פורתא. הוא **מוליד**, ברומה מלשון פרה ורבה. **אדליא.** הוא חוש **הריח**, מלשון אדלא יומא אדלא קצירה . . **אריתא.** הוא **הטעם**, מלשון . . אורדילאילי וגוזלייא לאבא, והם מאכלים טובים.

פרמשתא. הוא **המשוש**, מלשון פרמשתקא אמה, והוא אבר חוש המשוש . . **אריסי** הוא **הראות** המטיל ארס בעין הרע שלו. **אריתי.** הוא **הדוחה** למותרות ומורידן לאיברים התחתונים ומשם לחוץ. **ויזתא.** הוא **המושך**, מלשון שלל וביזה, כי הוי"ו **ובי"ת הם מתחלפים . .**

מגילת אסתר

א א **וַיְהִי** בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הִוא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ

מחיר יין

א. **וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ** וגו'. להיות שפפורי מגלה זו רומזים על ימי חלדו של אדם, מיום הולדו עד שובו לעפרו, לכן התחיל במלת **וַיְהִי** שדרשו ז"ל פרק קמא דמגלה (ו. ב) כל מקום שנאמר "ויהי" אינו אלא ימים של צער וכו', כמו שדרשו ז"ל פרק קמא דיבמות (י"ב. ב) נוח לו לאדם שלא נברא משנברא וכו', ולזה הם ימים של צער.

וְדַע כי האדם מחבר מחומר וצורה, ומהסכמת כל החכמים. ונקרא בפי החכמים איש ואשה, כידוע ממשלי שלמה ע"ה בבמותו **הָאִשָּׁה** זֶה וְשַׁבְחוֹ הָאִשָּׁה המשכלת. גם אפלטון הנה קורא לצורה זָכָר וְלַחֹמֶר נְקֵבָה, כמו שבאר הרב המורה (פרק י"ז ח"א). גם זכרוהו חז"ל חכמי התלמוד באמרם פרק המוכר את הספינה (בבא בתרא עה. ב) אמר רב כל מה שקרא הקב"ה זכר ונקבה כראם, ואף לונסן זכר ונקבה בראם כו', אשר הכונה גם כן על החומר והצורה המקראים זכר ונקבה, ר"לונסן" הוא המחבר מבין שניהם, כמפרש מן החכמים וכמו שאני עתיד לבאר אם ירצה השם (להלן ב. י). ולכן אמר שזו היא כונת הספור בענין אחשורוש שהוא הזכר, ושתי שהיא הנקבה האשה זרה, כמו שאבאר אם ירצה השם

וְאַטַּר בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ שהוא האדם בכלל, ונקרא אחשורוש על שם צורתו כי היא המשלמת מהות האדם והיה מה שהוא. ונקרא לצורה "אחשורוש", כי היא אח וראש. וכן בדומה פרק קמא דמגלה (י"א. א) **אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ** — אחיו של ראש. זה, כי בבר באר הרב המורה ז"ל (ח"א פרק ו') ש"אח" ו"אחות" "אמרו מצד שתוף הלשון מצד הבשאלה אל כל דבר מוכן להתחבר אל דבר אחר. כמו

עמוד לדוגמא מספר מחיר יין המוהדר

לא ניתן לסיים את סקירת פנים הספר בלא לסקור עוד רעיון אחד המסמל את דרכו המיוחדת של הרמ"א ככלל ואת פירוש זה בפרט. המחבר בדרכו מטיף להשתמש בכח השכל בכדי להתעלות ולהבין את שלמעלה מהשכל (ראה הערה 5) אך לא ליפול ברשותו של השכל ה'קר'.

הנה קטע עלילתי מן המגילה המגלם את רעיון זה:

בגתן ותרש – כח השכל והדמיון מנסים להפיל את האדם (אחשורוש) לעיסוק מופרז ולא מבוקר בכח השכל, זאת על מנת שיחקור אמונות שונות וזרות וע"י כך תתבלבל דעתו. מרדכי – היצר הטוב – קולט את זה ומתריע בפני המלך – האדם (הנפש השכלית) – כי השכל (והדמיון) מנסים להורידו לבאר שחת. את מסר זה מעביר היצר הטוב (מרדכי) לאסתר – הלא הוא החומר הדק שבגוף לבל יתן לשכל ולדמיון לבלבל אותו ולגרום לאדם לאבד את דרכו. אחשוורוש (האדם) מקבל את המסר ומחליט להתמודד עם תכנית 'התנקשות' זו ע"י תליית כח השכל והדמיון על העץ – כלומר ע"י החלטה להשתמש בכח השכל אך ורק ללימוד התורה "עץ חיים היא למחזיקים בה", ובכך ינצל מ'התנקשות' זו, שכן "אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש". בנוסף, המלך (האדם) חוקק את 'התנקשות' זו בזכרונו (ויכתב בספר דברי הימים) על מנת למנוע הישנות מקרה זה.

כל זאת בפרק ב' של המגילה, אולם ה'דרמה' אינה נגמרת בזה. המן וזרש (היצר הרע ונחש הצפעוני) אינם בוחלים בשום דרך ומנסים בנסיונות נואלים ושונים להחטיא את האדם ולמנוע ממרדכי היצר הטוב לעמוד כמוכיח בשער. ה'קלף' האחרון שזרש מוציאה הוא בסוף פרק ה' "יעשו עץ גבוה חמישים אמה", כלומר לנסות לגרום לאדם לעסוק בשער הנו"ן שבתורה – 'סודות התורה' שהתורה לא נתנה רשות לעסוק בהם[24] מחמת היותם נשגבים מבינתו (מ"ט שערי בינה) או אז בוודאי תתבלבל דעתו וישתבשו אמונתו ומעשיו.

ואז בתחילת פרק ו – בלילה ההוא נודדת שנת המלך והוא נזכר במזימתם משכבר הימים של בגתן ותרש שניסו אף הם להפילו בדרך דומה, או אז הוא נזכר לגייס שוב את מרדכי – היצר הטוב – ולהעלותו על נס "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו" וכו', ופועל להגביר את כוחו של היצר הטוב ע"י לימוד התורה. כמובן שלימוד זה משפיע באופן עמוק על האדם וכל מה שנשאר הוא לתלות את המן על עץ זה. כלומר, המן – היצר הרע – מאבד את כוחו באופן סופי כאשר האדם נחוש בדעתו ללמוד תורה באופן של "אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש".

חותמו של הספר

את הספר חותם המחבר בפיוט נפלא:

תם ונשלם / שבח לא־ל בורא עולם

שסייעני עד הלום / והוא יחייני ויזכני לפרש המגילות כולם

מה שראיתי לפרש בזו המגילה / בעזר נורא תהילה

יתעלה שמו לדור דורים

שלחתי בימי פורים למנה[25] / לאבי ישראל ראש עדת מי מנה[26]

הוא גבור בגבורים

הרוצה לבחון דברי / צריך ללמוד טבעיות ואלהיות והמחקרי[27]

הוא כדור בכדורים[28]

בשם הבורא יש מאין / נשלמה מלאכת מחיר יין

---

23) מביא גם את כח המוליד, ויש לעיין בשייכותו לכח 'הזן' (העיכול).

24) לכאורה כוונתו מעשה בראשית ומעשה מרכבה, או תורת הקבלה – לפני שזו ניתנה לבוא לידי גילוי.

25) פי': כמשלוח מנות.

26) פי': אביו ישראל הי' ראש הקהל בעירו ומכנהו ראש לעדת "מי מנה" ע"פ דברי המקרא בפרשת בלק "מי מנה עפר יעקב" (במדבר כג, י).

27) מתכווין לשלושת החכמות הנדרשות על מנת להבין חיבורו. חכמת הטבעיים (טבע) חכמת האלוקות (קבלה) וחכמת המחקר (חקירה – פילוסופיא).

28) לכאורה מתכוון לבורא – המכונה בלשון החוקרים "עילת העלות" "סיבת הסיבות" או בלשון הקבלה (ומובא בריבוי מקומות ובארוכה בחסידות) "עיגול הגדול" (– 'כדור') המקיף כל ה'עיגולים' (– 'כדורים') שבתוכו. ובלשון החסידות – "מקיף דמקיף", יחידה הכללית – בחי' יחידו של עולם.

מחיר יין במשנת הרבי

כעת נפנה לעסוק בעיקר המבוקש בכתבה זו – הספר 'מחיר יין' במשנתו של הרבי. יש לציין שעם היות ש'מובאות' מהספר מוזכרות עשרות רבות של פעמים בתורתו של הרבי, בכל זאת סך הפירושים אליהם מפנה הרבי מתוך ספר זה הינם בודדים בלבד.

ועם כל זה, אין למעט כלל ועיקר מ'ערכו' ו'מקומו' של חיבור זה במשנת הרבי, שכן אותם ענינים בודדים שמביא הרבי בעשרות הזדמנויות הם **מהותיים ומרכזיים ביותר** במהותו של חג הפורים והמסרים הבאים ממנו, ואשר לכן הרבי חוזר שוב ושוב על אותו פירוש, כאשר מידי פעם הרבי מציג זוית אחרת, מחדד מכיוון שונה, או מוציא לקח מחודש מדברים אלו.

יש לציין כי ניתן להבחין שהפירושים המובאים בתורתו של הרבי משתייכים יותר לצד ה'אלוקי' של מחיר יין, ולא לצד ה'טבעי' וה'מחקרי', דבר שבהחלט מתחבר עם התפיסה הכללית של תורת החסידות.

הגישה לסיפורים בתורה

בהתוועדות פורים ה'תשכ"א שואל הרבי (תורת מנחם ח"ל ע' 154-155) מהי הסיבה לאריכות הגדולה שבפרקיה הראשונים של המגילה, שהרי לכאורה הם מיותרים אם לא שנלמד מהם הוראה מיוחדת. ובהמשך דבריו מוסיף:

"ובפרט ע"פ מאמר הזהר שמביא הרמ"א בהקדמה לפירושו על המגילה, "ווי ההוא בר נש דאמר דהא אורייתא אתא לאחזאה סיפורין בעלמא" (– אוי לאותו אדם האומר שהתורה באה לספר סיפורים בעלמא) אלא "ספור דאורייתא לבושא דאורייתא איהו" (– סיפור התורה לבוש לתורה הוא), והרי גם ה"לבוש" הוא חלק מהתורה, ובהכרח לומר שגם זה נוגע ליהודי".

בכלל, את עיקרון זה מזכיר הרבי בהקשר של 'תורה – מלשון הוראה' מאות ואלפי פעמים בשיחותיו, אבל בהתוועדות פורים זו בוחר הוא לציין – כמקור לכך שעלינו להבין כל פרט מסיפור המגילה לפנימיותו, דווקא לחיבור 'פורימי' זה.

קבל האמת ממי שאמרה

הפתגם "קבל האמת ממי שאמרה" הפך מזמן ל'מטבע לשון' בין יהודים 'מארי תורה', אבל לא רק, זהו פתגם שימושי ביותר לכל מי שמדבר בלשון הקודש.

האם זהו פתגם עתיק יומין שמקורו מתקופת המשנה והתלמוד? מסתבר שלא. כפי הנראה, ה'ממציא' של פתגם זה הי' הרמב"ם בהקדמתו לפרקי אבות, והבא אחריו המביא פתגם זה הלא הוא 'תלמידו'[29] – הרמ"א בהקדמתו ל'מחיר יין" בה ממליץ המחבר ללמוד את דבריו אף אם אינם אמת.

השימוש בפתגם זה ע"י הרמב"ם והרמ"א אחד הוא: הם לוקחים רעיונות ותכנים מכל מי שמציע כאלה. העיקר הגדול העומד לנגד עיניהם הוא לא 'מי אמר' אלא 'מה אמר'. גם מפילוסופים גויים שחלק גדול מרעיונותיהם וגם ממסקנותיהם פסולות, לא מהססים שני גדולים אלו להשכיל, כאשר הם זורקים את הפסולת ונהנים מהפרי בבחינת "תוכו אכל קליפתו זרק"[30].

(לא בכדי חרטו על מצבתו של הרמ"א את המילים "**ממשה ועד משה לא קם במשה**" – שכן דמיון רב היה ביניהם בתחומים רבים, במיוחד התייחסותם לפילוסופיה כללית וגם לפילוסופים לא יהודיים).

הרבי במקומות רבים משתמש גם הוא בפתגם זה ומציין לב' מקומות אלו – **הקדמת הרמב"ם לפרקי אבות והקדמת הרמ"א למחיר יין**. ההקשרים בהם הרבי משתמש בפתגם זה מגוונים הם.

נביא כמה מהם:

הרבי מורה שיש להשפיע על יהודי אחר. גם אם המשפיע עצמו אינו רואה עצמו כ'מושלם' מותר לו **להשפיע על יהודי שני** שכן השני יכול להיות מושפע מן האמת – "קבל האמת ממי שאמרה" גם כאשר המשפיע עדיין אינו במעמד ומצב נעלה (לקו"ש חט"ז ע' 291).

בשיחה המסבירה מדוע אין ללמוד חכמות חיצוניות שואל הרבי (בתחילת השיחה) שאלה הפוכה, מדוע אכן **לא ללמוד מחכמות חיצוניות** כאשר הם אמת והרי "קבל האמת ממי שאמרה" (לקוטי שיחות ח"ל ע' 155. ועיי"ש הביאור).

בהתוועדויות מביא זאת בהקשר של לימוד **הלכות קידוש החודש** שאמנם מקור חכמת תכונת גרמי השמים היא מ'חכמי האומות' אך "קבל האמת ממי שאמרה" (ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 470).

ועוד כהנה רבות.

אסתר ואחשוורוש – כנסת ישראל והקב"ה

במאמר ד"ה חייב איניש תשי"ז (בלתי מוגה) מביא ש"**ידוע הפירוש**" שסיפור המגילה רומז על כנסת ישראל והקב"ה (תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 140):

"**ידוע הפירוש** שסיפור המגילה רומז על כנס"י והקב"ה, שאסתר קאי על כנס"י בהיותה בזמן הגלות שנקראת בשם אסתר ע"ש ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, והמלך אחשוורוש זה מלכו של עולם שאחרית וראשית שלו, ולפי פירוש זה צריך להבין מהו הענין שבהגיע תור אסתר לא בקשה דבר וכו'".

ועל המילים "ידוע הפירוש" מציינים ה'מניחים' לספר 'מחיר יין' להרמ"א (ו"מנות הלוי" לר"ש אלקבץ[31]).

---

29) אמנם מאות שנים הפרידו ביניהם, אך כפי הנראה את ההשראה לדרכו המיוחדת וגישתו ל'פילוסופיא' שאב הרמ"א מהרמב"ם, כאשר בחיבוריו העוסקים ב'חקירה' המחבר ה'מצוטט' ביותר זהו הרמב"ם בספרי החקירה שלו (מורה נבוכים, שמונה פרקים – הקדמה לאבות, ועוד).

30) המקור לכך מדברי הגמרא בחגיגה, כאשר גם שם מביאה הגמרא רעיון דומה, בהקשר לכך שר' מאיר למד תורה מרבו אלישע בן אבויה – 'אחר', גם לאחר שיצא לתרבות רעה, וז"ל: "רבי מאיר רימון מצא, תוכו אכל – קליפתו זרק" (חגיגה טו ע"ב).

31) ספר שנתחבר בהזדמנות דומה לזו של מחיר יין, כאשר רבנו שלמה אלקבץ (מקובל ופייטן – חיבר בין היתר את הפיוט "לכה דודי" שבתפילת קבלת שבת)

הרמ"א ופוסקי חב"ד

יחס של כבוד – ואפילו מורא – קיבל הרמ"א בקרב אדמו"רי חב"ד שעסקו בפסיקה.

מסופר (ראה בספר 'שמועות וסיפורים' להרה"ח ר"נ כהן) כי פעם אחת בא מישהו לאדמו"ר הצ"צ בתשעה באב בשאלה, היות שאשתו חולה וקשה לה לצום, האם צריכה להתענות, הצ"צ עיין ואח"כ אמר: אף על פי שהסבא (אדמו"ר הזקן) התיירא 'להתחיל' עם הרמ"א (עיין רמ"א או"ח סי' תקנד ס"ו) אבל בנדון זה אפשר להקל. אודות המקרה שהביא את אדמו"ר הזקן לירא מ'להתחיל' עם הרמ"א – ראה שמועות וסיפורים חלק ג ע' 179 (בהוצאה הישנה).

אם כנים הדברים[32] ו'המניחים' כיוונו לאמת, הרי שחיבור זה של הרמ"א הינו פירוש יסודי וכללי ביותר עליו נשענים שאלות וביאורים[33] במאמרי רבותינו נשיאינו, כפי שיראה לעין המעיין במאמר חסידות זה.

השתיה כדת אין אונס – בחירה חופשית בעבודת ה'

ישנו ביאור נפלא מהרבי (לקו"ש חל"ו – שיחה א לחג הפורים) אודות סעודת המלך אחשוורוש – מלכו של עולם, ע"פ פנימיות. וכך אומר שם (ע' 165):

"וזהו גם הרמז בפסוק דידן – בנוגע להסעודה שעשה המלך "לכל העם הנמצאים בשושן הבירה", דקאי על ישראל שהם עם קרובו (ונמצאים בבירתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה) – שהקב"ה מזמינם לסעודה, דהיינו לימוד התורה וקיום המצות, שזוהי סעודתו והנאתו של איש ישראל, והקב"ה נותן בחירה חפשית, "אין אונס", ואדרבה, "לעשות כרצון איש ואיש".

ובהערה 35 על המילים "**אין אונס**": ראה גם מחיר יין (להרמ"א) עה"פ: ואל תאמר כי האדם מוכרח במעשיו . . אין אונס כלל והבחירה היא ביד האדם לעשות טוב או רע כי כן יסד מלך מלכי המלכים ית'. עיי"ש. ע"כ.

הנה כי כן, לנו ביאור נחמד של הרבי (המבוסס (?)) בדומה לביאורו של הרמ"א, שהבחירה החופשית בעבודת האדם לקונו, היא "אין אונס" הנאמר במגילה.

אחשוורוש זה הקב"ה – מלך שאחרית וראשית שלו

הפירוש המפורסם האמור במדרש ש"אחשוורוש – זה הקב"ה שאחרית וראשית שלו" מוזכר פעמים רבות בתורתו של הרבי. במקומות רבים ובפרט במאמרים ושיחות מוגהים מציין הרבי גם ל'מחיר יין' המביא אף הוא את פירוש זה.

הנה דוגמא אחת מיני רבות במאמר ד"ה על כן קראו לימים האלה פורים (סה"מ מלוקט ח"ה ע' קצג):

"ויש לקשר זה עם מה דאיתא במדרש שאחשוורוש זה הקב"ה שאחרית וראשית שלו וכו'". ובהערה 45: "הובא במאו"א [– מאורי אור] פ' א אות קפב. וראה גם מחיר יין להרמ"א עה"פ אסתר א יב־יג...".

האמת ראויה להיאמר כי הדברים צריכים תלמוד, שכן המעיין ב'מחיר יין' על פסוק זה לא ימצא שם שום הרחבה מיוחדת בענין זה, וא"כ מה הטעם שבכל מקום שמובא בשוה"ג המקור לפירוש זה ד"אחשוורוש", מביא מלבד **את הציון למדרש** המובא ב'מאורי אור' גם את הספר מחיר יין שהוא לכאורה כ'יהודה ועוד לקרא' – בסך הכל 'כלי שני' המצטט את דברי ה'מאורי אור'?

מה נפלא הוא, שהרבי בעצמו בכמה שיחות עונה במפורש על שאלה זו. האחד בהתוועדות פורים תשט"ז כאשר הרבי **מבאר** שהוא מציין את 'מחיר יין' **עבור ה'עולם'שע'**[34]; והשני בהתוועדות פורים תשח"י בה הרבי מבאר שהוא מציין את מקור זה עבור ה'**בעלי נגלה**'[35]. וזה לשונם:

תורת מנחם – התוועדויות ה'תשט"ז (ח"ב ע' 157): "וזהו"ע "אחשוורוש", ש"אחרית וראשית שלו" כדאיתא במדרש – הובא במאורי אור (א, קפב). **ויש להוסיף בציון מקור הדברים גם עבור "עולם'שע"** – שהובא גם ברמ"א בפירושו מחיר יין למגילת אסתר (א, יב־יג), והרי הרמ"א הוא פוסק עבור כל בנ"י, וכדאיתא באחרונים . . הרמז בכתוב (בשלח יד, ח) "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" – ביד רמ"א . . היינו, שקאי על הקב"ה שהוא בדרגא שלמעלה הן מ"ראשית" והן מ"אחרית" לפי ששניהם שלו". ע"כ.

תורת מנחם – התוועדויות ה'תשח"י (ח"ב ע' 152): "בין הפירושים שבמגילה ישנו גם פירוש המדרש, ש"המלך אחשוורוש" קאי על "מלכו של עולם" ש"אחרית וראשית שלו" **ולאלו שצריכים ראי' גם מנגלה דתורה** – הרי פירוש זה הביאו גם הרמ"א בפירושו מחיר יין".

כפתור ופרח.

כי נפל פחד היהודים עליהם – יראת ה'

פירוש נוסף מ'מחיר יין' אותו מביא הרבי עשרות פעמים

הי' בתקופה שבין השידוכין לנישואין, ולא הי' לו במה לשלוח משלוח מנות מכובד בין חתן לחותנו – כמקובל, ושלח לחמיו חיבור מיוחד חלף משלוח מנות (הקדמת המחבר ל"מנות הלוי").

חיבור זה אף הוא דומה ביסודו לחיבור 'מחיר יין' אבל הוא נוטה יותר לפרש ע"פ הקבלה, בהיותו 'מקובל'.

32) וכן מסתבר: שכן סגנון כמו "ידוע הפירוש" לא מתאים כל כך לפירוש הלקוח מדברי רבותינו נשיאינו, ומכאן שה'מניחים' לשיחה זו פנו לספרים אחרים (אם כי בקל ניתן למצוא את פירוש זה גם במאמרי 'תורה אור' לפורים, ועוד).

33) ראה בהמשך המאמר.

34) פירוש: כפי הנראה היות שהמדרש אגדה המביא פירוש זה אינו תחת ידינו והמקור שתחת ידינו הוא מה שבספר מאורי אור מציין למדרש זה, הנה בהיות שזהו **ספר קבלה** הרי של'עולם'שע' יש להמציא מקור נוסף.

35) פירוש: הן אמת שהספר מחיר יין אינו ספר נגלה, אבל הוא ספר שנכתב ע"י 'בעל נגלה' ומיוסד הרבה גם על דברי הגמרא.

הוא בפירוש הפסוק (אסתר ח, יז) "ורבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים עליהם" – כאשר רבנו הרמ"א מפרש כך: "פחד היהודים" הינה היראת שמים של יהודי, ויראת שמים זו היא שהשפיעה גם על הגויים שיהיה להם יראת שמים ולכן התגיירו (ובזה סרה הקושיא היאך קיבלו את הגיורים שנבעו מ'פחד' – ולא היא).

את פירוש זה מביא הרבי בהקשרים שונים ולומד מכך הוראות שונות, נביא מהבולטים שבהם לקמן.

נפל פחד היהודים – הוכחה שמעמדו ומצבו כדבעי

הנה 'ענין' אחד מיני רבים אותו דיבר הרבי בהתוועדות פורים תשח"י סביב פירושו זה של הרמ"א.

תורת מנחם – התוועדויות ה'תשח"י ח"ב ע' 137-138: "והנה, הרמ"א בפיושו למגילה הנקרא מחיר יין, כותב: "ר"ל שמתפחדים ממה שמפחדים היהודים, והוא כי יראת שמים עליהם" . . וענין זה מהוה הוראה ליהודי: הבחינה על אופן העבודה שנדרש ממנו היא – כאשר "פחד היהודים" יראת ה', ניכר גם בהענינים שנמצאים בסביבתו, בד' אמותיו ובחלקו בעולם (שזהו"ע ש"רבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד מרדכי עליהם") זהו **הסימן שמעמדו ומצבו הוא כדבעי**".

(יש לציין כי ההתוועדות המיוחדת של פורים ה'תשח"י נסובה כמעט כולה אודות התוכן היוצא מפירוש זה של הרמ"א, דבר שבהחלט קובע ברכה לעצמו. רק מהתוועדות זו נוכל להביא **רעיונות רבים** שלומד הרבי מפירוש זה אך נסתפק בדוגמא זו בלבד, ואידך זיל גמור).

לפעול יראה על הגוף ונפש הבהמית

באגרות קודש (חי"ז ע' קנט) מסביר הרבי ש"ימי חדש אדר, אשר **נקודתם** ימי הפורים שענינם ונהפוך הוא ועד אשר אפילו עמי הארץ מתייהדים, כי נפל פחד היהודים עליהם, וידוע הפירוש (הרמ"א בס' מחיר יין) שאותו הפחד שפוחדים היהודים, יראת ה', נפל גם על עמי הארץ, **ולכל לראש הוא הגוף ונה"ב** (ראה לקו"ת ד"ה טוב לחסות) שעי"ז הרי מקיימים מה שקבלו כבר, וכמבואר בארוכה בדרושי פורים".

מצבת הרמ"א בעיר קראקא

יראת שמים אמיתית – לא מדומה

בענין תיקון חוק "מיהו יהודי" מתבטא הרבי על זה שיכל לגרום לתיקונו (תורת מנחם – התוועדויות ה'תשמ"ג ח"ב ע' 1033):

"ובעמדנו ב"עת רצון" (יום התענית) – יערה עליו רוח ממרום, ויכריחו לומר "רוצה אני" להתנהג באופן שיביא לידי קידוש השם, מכיוון שיפול עליו "פחד מרדכי' – כידוע מ"ש הרמ"א בספרו "מחיר יין" בפי' הכתוב "כי נפל פחד מרדכי עליהם", דקאי על הפחד של מרדכי, שזהו הענין דידאת שמים, ופחד זה נופל עליהם – על כל יהודי, בתוככי כלל ישראל.

[כלומר: **אין הכוונה ליראת שמים מדומה**, שאומר לכולם שיש בו יראת שמים, פחד מפני הקב"ה, מפני התורה, השולחן־ערוך והיהדות, ואילו כאשר מדובר אודות מעשה בפועל – **מפחד הוא מפני ה"שם־טוב" שלו** (בדמיונו), מפני הכסף והכבוד כיו"ב; אלא **"יראת שמים" אמיתית** – "פחד מרדכי"!]".

>> המשך מעמוד 69

שהגיע עת הגאולה, ולאחרונה ממש ישנם פסקי דינים שהרבי הוא מלך המשיח והוא צריך להתגלות ולגאול את עם ישראל,

לכן אנחנו מקבלים עלינו בזאת את מלכותו של הרבי מלך המשיח, לעשות כל מה שיבקש מאיתנו במסירות נפש, ואנחנו כולנו מכריזים: יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

הרבי חייך בשלשת הפעמים שהזכיר את המילים "מלך המשיח", חיוך רחב שהרבה זמן לא ראו.

וכך מתאר **הרב שפירא** את אותה התוועדות והנלווה אליה:

החל אז סדר מיוחד שבתחילת ההתוועדות היו שרים "זאל שוין זיין די גאולה, משיח זאל שוין קומען" והרבי היה פותח את ההתוועדויות במילים "בהמשך למדובר ולניגון שניגנו זה עתה – בעניין הגאולה".

במשך כל ההתוועדות של תזריע־מצורע שמענו דיבורים וביטויים מאד חזקים על משיח שנמצא בעולם בזמן ומקום של הגלות... ממתין ומצפה לגאול את ישראל וכו'. הרבי גם אמר אז שהיום, עוד לפני תפילת מנחה יוכלו לברך "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" על לידת והתגלות מלך המשיח.

בסיום ההתוועדות כשעלו לקבל 'משקה' ולהכריז על ההתוועדויות, הרבי התבטא אז באופן מיוחד "שזו תהיה הכרזה שתישמע בכל סדר ההשתלשלות", בכל השנים שהרבי מחלק 'משקה' – מעולם לא נשמעה אמירה שכזאת... לכולם היה ברור כלפי איזו הכרזה מכוונים הדברים... ראו גם את היחס המיוחד לכך, שבזמן ההכרזה הרבי לא המשיך לחלק 'משקה' למכריזים הבאים, כפי שנהג תמיד במעמדים אלו, אלא הרבי האזין בכל משך זמן ההכרזה והגיב בחיוך רחב.

זכורני שאחד החסידים המבוגרים טילפן מיד במוצאי שבת לבנו שהיה שליח במדינה רחוקה וסיפר לו על מאורעות השבת והכין אותו שתיכף ומיד הוא עומד לעזוב את מקום השליחות ולנסוע לירושלים... זו הייתה התגובה הספונטאנית של אותו חסיד מההתוועדות.

עומק חסיד – רבי

הננו להגיש לתלמידי התמימים תמליל מהתוועדות מיוחדת במינה עם הרה"ח פה מפיק מרגליות הרב **שלמה דובער פנחס** שיחי' **לאזאר** – שליח הרבי ורבה הראשי של רוסיה.

ההתוועדות התקיימה עם תלמידי ישיבות תות"ל באור יהודה ערב יו"ד שבט האי שתא ב"מרינה רושצ'ה" במוסקווה עת נסעו לבית חיינו בקשר עם יום גדול וקדוש זה, ועוסקת כולה בענין התקשרות תמימים "חיילי בית דוד" לרבי מתוך התמסרות גמורה. תוכנה של התוועדות זו מתאים במיוחד להיות כהכנה נאותה בהתקרבנו ל'יום מלכנו' י"א ניסן, להוסיף בהתקשרות במסירה, נתינה וחיות פנימית למלכנו. המערכת.

להשתנות – כמו רוסיה

כשנמצאים בחסידיש'ע פארברייינגען, צריך לדעת לכל־לראש שמהפארברייינגען יוצאים שונה. אי־אפשר לצאת אותו דבר כמו שנכנסים. מוכרחים להשתנות. פשוט להתהפך, להפוך את עצמנו. "קער א וועלט" מתחיל מהעולם הפנימי שלנו.

ומי שישאל, מנין אקח כוחות להפוך את עצמי? מי אמר בכלל שזה אפשרי לעשות את זה? להשתנות באופן של "ונהפוך הוא", מן הקצה אל הקצה, היתכן?

התשובה על זה היא, שהמציאות עולה על כל דמיון. ההוכחה הכי טובה שזה אפשרי זאת המציאות הפשוטה. הגיוני או לא הגיוני – כך היא המציאות.

איפה רואים במציאות שזה אפשרי להתהפך מן הקצה אל הקצה – הרי זה קל־וחומר פשוט:

רוסיה, עד לפני שנים לא רבות (במושגים של מדינות), היתה ה־מנגד של ליובאוויטש, בה"א הידיעה. האויב מספר אחד של המדינה – היו חסידי ליובאוויטש והרבי מליובאוויטש.

שמעתי מהרב קליין ז"ל, המזכיר של הרבי, שפעם א' הרבי התקשר לרב אחד לבקש ממנו שיפעל באיזה ענין ברוסיה. ענין של אידישקייט כמובן. אח"כ, הרבי ביקש מהרב קליין, שיתקשר לאותו רב ויתנצל על־כך שהרבי פנה אליו לעשות זאת ולא פעל זאת בעצמו, כיון "ש'שניאורסאהן' זה שם שלא נשמע טוב ברוסיה", לכן הוא ביקש ממנו שיעשה זאת...

כשהיו עוצרים חסידים, היו שואלים אותם אם הם "שניאורסאהן'ים". היתה פשוט מלחמה בין ליובאוויטש למדינת רוסיה.

היום, מסתובבים ברחובות יהודים בצורה יהודית וחסידית בריש גלי בלא כל מונע ומעכב ובלא פחד כלל וכלל. פשוט רואים במוחש איך שהרבי ניצח. הרבי פועל אפילו בעולם־הזה.

הרב לאזאר בהתוועדות עם התמימים

וכאן מגיע הקל־וחומר: אם הרבי יכול להפוך מדינה שלימה, כזאת 'קליפה', וכפי שהרבי הדגיש, שכל המהפך – שהגיע מכוחו של נשיא הדור – הי' בלא שפיכות דמים כלל; כ"ש וק"ו שהרבי יכול להפוך אותנו, שנהי' חסידים של הרבי,

וגם זה – בלי שפיכות דמים: אפשר לחשוב, שבשביל שנהי' חסידים, זה חייב להיות באופן של מלחמה, שצריך לשבור את עצמי וכו' וכו', אומר הרבי – לא, מה שצריך זה רק התקשרות לנשיא הדור. אם נתקשר – הרבי יוכל לפעול גם עלינו.

'לשמוע' מה הרבי מדבר

חוזרים הרבה פעמים על הביטוי שהרבי הוא ה'ראש' שלנו. "ראש בני ישראל". מה זה אומר? בגוף ישנו הראש, מקור החיות של כל הגוף, ויש בגוף גם איברים אחרים. האיבר הכי תחתון זה הרגל, וגם ברגל ישנם חלקים שונים. החלק הכי תחתון אלו האצבעות ובין האצבעות גופא – ישנה האצבע הקטנה ברגל.

אבל גם אותה אצבע קטנה, עם כל קטנותה – קשורה היא לראש בקשר בל ינתק, שהרי הוא הנותן לה חיות.

זה בא לידי ביטוי בשני ענינים: האחד, שעל האצבע לקיים את רצון הראש. אם כאשר הראש נותן פקודה לאצבע הקטנה לנוע, והיא לא נעה – הרי זו מחלה! והשנית, הוא מה שכאשר היא נעה כפי ההוראה שקיבלה – אין חילוק אם זה אצבע קטנה או אבר גדול אחר, שניהם קשורים לראש באותה מידה.

אנחנו אמנם אצבע קטנה, אבל עלינו לקיים את רצון ה'ראש' – הרבי; אחרת – אנחנו חולים! ולאידך גיסא – כאשר אנו מקיימים את רצונו, אנחנו קשורים אליו באופן חזק, שלא בערך לכוחותינו ומצבינו.

נקודת הדברים היא – לקיים את רצון הרבי. "בטל רצונך מפני רצונו". כלומר, שכל מעשינו ועבודתינו – לא יהיו מפני שכך **אני** מבין שצריך להיות, או שכך **אני** חושב שראוי לעשות, כ"א שכך **הרבי** רוצה.

בני ישראל נקראים "צבאות ה'", ולא סתם נקראים הם בשם הזה. על יהודי להיות כמו חייל. הרבי מדגיש זאת פעמים רבות: לחייל לא נוגע לדעת איך עובד כלי־הנשק שבו הוא יורה, וכ"ש שאין לו הבנה בתכסיסי המלחמה. חייל ענינו אחד – לעשות מה שמורים לו. המפקד אומר והוא מבצע.

הביצוע של החייל לא נעשה מפני שהוא מבין בשכלו שכך ראוי לעשות. בין אם הוא מבין שכך ראוי, בין אם הוא מבין להיפך, שדבר זה הוא הטעות המרה ביותר – אחת היא אצל החייל: המפקד אומר והוא מבצע. אנו חיילים של הרבי. עלינו לקיים את רצונו, מפני שזהו הרצון של הרבי. עלינו לדעת מה הוא רצונו של הרבי ולבצע את זה.

הרב שניאור זלמן גוראריה סיפר פעם, שהרבי אמר לו אחרי אחת השיחות, שאם החסידים היו שומעים את מה שהרבי דיבר בשיחה – החסידים היו יוצאים בריקוד. אלא שהחסידים שהיו בהתוועדות פשוט לא שמעו מה הרבי דיבר!

והרבי הוסיף, שרק שלושה שמעו: אחד שכח זאת מיד, עוד קודם שהסתיימה ההתוועדות; אחד נרדם מיד אחרי ההתוועדות – לכן לא יצא בריקוד; והשלישי אמר לעצמו – מה, אצא לבד בריקוד, לעשות לבד כזה שטורעם ממה שהרבי אמר?!...

אנחנו לא שונים מאותם חסידים. כל אחד מאתנו יכול למצוא את עצמו בא' מהאופנים של החסידים הנ"ל. כשאנחנו שומעים משהו מהרבי: קוראים מכתב, לומדים שיחה, התוועדות או מאמר – מה התגובה שלנו לדבר?!

אנחנו צריכים לשמוע מה הרבי רוצה מאתנו! ולעשות זאת.

לקשר גם את הכוחות הפנימיים לרבי

הרב בנימין קליין, מזכירו של הרבי

יכול מישהו לחשוב, שכיון שאנחנו חיילים שכל ענינם הוא רק לעשות את מה שמורים להם, אנחנו 'רק' צריכים לעשות מה שהרבי רוצה – א"כ, בזה מסתיימת ה'התקשרות' לרבי.

וזה לא נכון. צריך לקשר לרבי את כל כוחות הנפש. גם המידות צריכות להיות שייכות לרבי, וגם השכל שלנו צריך להיות שייך לרבי.

צריך שהשכל שלנו יהי' מלא מ'רבי'. צריך שכוחות ה'חכמה' וה'בינה' שלנו יהיו עסוקים ברבי. כמו שמבואר בחסידות בענין ההתבוננות בהקב"ה – כעין זה צריך להיות לרבי. צריך להתבונן על הרבי, ועל הקשר שלנו עם הרבי.

פשוט לקבוע זמן לחשוב על הרבי.

אמנם אנחנו לא יכולים להבין מה זה רבי. אין לנו שום תפיסה ברבי בכלל. ידוע הסיפור עם הרבי הרש"ב ואחיו הרז"א בתור ילדים, ששיחקו ב'רבי־וחסיד', כשאחד מציג את הרבי והשני את החסיד. היו כמה פעמים שהם שיחקו את המשחק הזה.

באחת הפעמים, הרבי הרש"ב 'שיחק' את הרבי, והרז"א את החסיד. הרז"א שאל את אחיו, הרבי הרש"ב – הרבי: "מה זה רבי", ענה לו הרבי הרש"ב: "מה זה רבי – אינני יודע, אבל מה שאני יודע, זה שחסיד זה לא משחק"...

הרב שניאור זלמן גוראריה ב'דולרים' אצל הרבי

אז אנחנו אמנם לא יודעים מה זה רבי. אבל גם מה זה הקב"ה אנחנו לא יכולים לדעת, אין לנו שום תפיסה באמת בהקב"ה, ואעפ"כ אנחנו מצווים להתבונן עד כמה שאנחנו יכולים, בידיעת המציאות עכ"פ,

כך גם אצל הרבי, צריך להתבונן בגדלותו של הרבי, ועד כמה הרבי עם כל גדלותו – יורד אלינו ומשפיע עלינו רוב טוב, ושמזה תבוא אהבה לרבי.

ללכת 'לפי הקצב' של הרבי

הרבי תובע ענינים, אבל בשונה מתביעה רגילה שתובעים מאתנו – אצל הרבי, יחד עם התביעה הרבי גם נותן כח לקיים את מה שהוא מבקש. הרבי משפיע עלינו רוב שפע בכל הענינים –

בגשמיות וברוחניות. עלינו מוטל להשתמש בכל השפע לצורך קיום ההוראות של הרבי.

ואם יש לנו כוחות של הרבי לזה – אנחנו צריכים ללכת 'לפי הקצב' של הרבי. אם אצל הרבי מורגש ש"איש לא עמד בפניהם" – אף אחד לא יכול לעמוד בפני הרבי, לרבי יש כוחות לכבוש את העולם; אם כך – צריך להיות גם אצלנו מעין זה.

מהתורה המוגהת של הרבי – ניתן ללמוד מעט על הכוחות שהרבי משקיע בנו. מספרים על ר' ניסן נעמנוב, שבשנים הראשונות פנה אל הרבי בטענת: "למה נגרע?", מדוע כל רבותינו נשיאינו העלו את תורתם על הכתב, או על כל פנים הגיהו את מה שהעלו אחרים – אצל הרבי אין מזה ומזה?

הרבי ענה לו שהוא צודק מצד הענין, אבל לרבי אין זמן בכדי להגיה מאמרים, ואז הרבי התבטא: "מאיזה זמן אתה רוצה שאקח בשביל זה, מהזמן שאני עונה למכתבים? – הרי זה פיקוח־נפש; משעות השיעורים הקבועים שלי בלימוד? – לא בא בחשבון; מזמן האכילה־ושתיה שלי? – הרי לקחתי מזה כבר את המקסימום"...

ואעפ"כ, זכינו בשנים האחרונות לשישה כרכים מלאים (!) של מאמרים מוגהים...

זה אומר לנו משהו על הכוחות של הרבי, ועל מה שהוא משקיע ומשפיע לנו. צריך לנצל את הכוחות שהרבי נותן לנו, ולהתקדם 'לפי־ערך' הכוחות הללו.

אצל תמימים הרי, הדבר העיקרי שהרבי תובע מתמימים הוא לימוד התורה. ובזה יש להם את הכוחות מהרבי.

אני נזכר בתקופת בחרותי, כשהייתי ב־770, זאת היתה תקופה שהרבי דיבר בפארבריינגענ'ס, כמעט כל פעם על "הוספה בלימוד התורה".

בפעמים הראשונות שהרבי דיבר על־כך, ישבנו אח"כ כמה תמימים והחלטנו להוסיף כמה דקות של לימוד: פעם א' דובר להוסיף לפני חסידות; בפעם הבאה – אחרי חסידות; אח"כ – על חשבון ארוחת בוקר וכן הלאה...

כשראינו שכך אי־אפשר, וכבר "כלו כל הקיצין", נגמרו המקומות שבהם אפשר 'לדחוף' קצת ולהוסיף כמה דקות לימוד, והרבי לא מפסיק לתבוע "הוספה בלימוד התורה" – הגענו למסקנה שהרבי מתכוון הוספה ב'איכות' ולאו דוקא ב'כמות'. כלומר: לנצל יותר את זמני הלימודים, פחות דברים בטלים ויותר לימוד, ולימוד מעמיק יותר.

בפארבריינגען הבא, הרבי שב ודיבר על "הוספה בלימוד התורה", אבל הרבי הוסיף, פירש ופירט את כוונתו: "הוספה בלימוד התורה, הן בכמות והן באיכות"...

הרבי תובע. אבל הרבי גם נותן כוחות.

יש סיפור ידוע שמספרים בהתוועדויות, על הציפור שנקראת "עצלנית". כמובן על שם התעצלותה. היא עצלה עד כדי כך, שכאשר היא צמאה למים – היא מתעצלת לעוף לשפת האגם שנמצא בקרוב מקום ולשתות. היא צמאה מאוד וצועקת: "מים, מים", אבל לא זזה.

הקב"ה רואה בצרתה, ושולח לעזרתה את הרוח. הרוח באה ומעיפה גל גדול של מים, שמגיע עד מקומה של הציפור, כך שהיא אינה צריכה לזוז ממקומה.

אבל עדיין זקוקה היא לכופף את הראש בכדי ללגום מן המים. אבל "עצלנית" היא עצלנית, והיא מתעצלת לעשות את זה. וכך היא עומדת לה וצועקת: "מים, מים"...

אנחנו מקבלים מהרבי כל־כך הרבה, כל הכוחות לפעול באות לנו מהרבי. מה שנדרש מאתנו הוא לעשות מאמץ קטן מאוד – לכופף את הראש – שרק את זה לא נתעצל לעשות.

רבי של אהבה

חז"ל אמרו על אהרן הכהן, שכאשר הי' יודע משני יהודים שנהייתה מריבה ביניהם, הי' הולך אל א' ואומר לו שהשני מצטער על המריבה ורוצה להתפייס איתו, וכך הי' עושה גם אצל השני – עד שהיו מתפייסים ביניהם.

הרבי שואל: וכי אהרן שקרן הי'? כיצד זה אהרן אומר לא' שחבירו רוצה להתפייס איתו, בשעה שהוא יודע שההיפך הוא הנכון, שהוא רוגז עליו ושונא אותו?

הרה"ח ר' בערל בוימגארטן אצל הרבי (קיצוני משמאל) בשנות הלמ"דים

אלא ההסבר בזה הוא, שאהרן הכהן ראה אצל כל אדם מישראל את הפנימיות שבו, ולא את החיצוניות שלו. ולכן, אף שבחיצוניות הי' נראה כאילו הוא כועס ושונא את אותו יהודי – הרי מצד פנימיות נשמתו נרגש הרי שכל ישראל אחים ממש, וא"כ הוא אוהב אותו באהבה גמורה, אהבת ישראל.

א"כ, מה שאמר אהרן הי' אמת לאמיתו, רק שהי' זה בפנימיות ולא בגילוי. וע"י שאהרן אמר זאת הוא הוציא זאת לידי פועל וגילוי.

כך זה רבותינו נשיאינו, שרואים בכל אחד את הטוב שבו. גם אדם שחושב שהוא בדרגה נחותה – הרבי רואה בו את הטוב שבו, ומביא זאת ג"כ לידי גילוי.

יש סיפור ששמעתי על ר' בערל בוימגארטן, שהיתה תקופה שהוא הי' משגיח באחת מהישיבות בקראון־הייטס. פעם אחת הוא

הציץ לאחד החדרים, ורואה איזה בחור מתנהג באופן שלא נסבל בשום אופן בד' אמות של תומכי תמימים... הוא חשב שזהו זה. בחור בישיבה, שמתנהג כך... הוא החליט שהוא ישלח אותו מהישיבה.

לפני שהוא עשה את זה, הוא רצה לקבל אישור מהרבי, שהוא עושה את הדבר הנכון. אז הוא כתב לרבי, שהוא ראה מה שהוא ראה והוא רוצה לשלוח את הבחור מהישיבה.

הרבי ענה לו: "ראה אבות דר"נ פ"ד".

שם כתוב אודות אהרן הכהן, שכשהי' רואה איזה אדם שעושה מעשה לא טוב, במקום לנזוף בו על מעשיו, הי' ניגש אליו בהזדמנות ומתחיל לשבח אותו, עד כמה הוא אדם טוב ונעלה וכו'. אותו אדם, הי' עושה חשבון עם עצמו, שאם אהרן הכהן חושב עליו כך, לא ראוי שהוא יתנהג באופן בו הוא התנהג, וכך הוא חזר בתשובה.

ר' בערל בוימגארטן קלט מה הרבי רצה לומר לו בזה. למחרת הוא ניגש אל הבחור ואמר לו כמה הוא מעריך אותו, איך שהוא אחד מהבחורים הטובים ביותר בישיבה. ביום שאח"כ הוא שוב דאג לשוחח איתו, ולומר לו בדרך־אגב איך רואים את העדינות שלו על הפנים, ושהנפש־אלוקית שלו מאירה בגילוי כל־כך, וכך הלאה.

למותר לציין, שאותו בחור חזר בתשובה שלימה, והקים בית יהודי־חסידי למהדרין.

הרבי בעצם אמר לו: תראה בבחור את הדברים הטובים שבאמת נמצאים בו, רק שאינם באים לידי גילוי. ברגע שתדבר איתו על זה – אתה תגלה לו ובו את הדברים הללו.

את היחס הזה מהרבי חוויתי על בשרי, בכניסה ליחידות הראשונה שלי שנכנסתי לבד (היו כמה פעמים קודם לכן שנכנסתי עם המשפחה, אבל זו היתה הפעם הראשונה שנכנסתי לבד):

הודיעו לי על היחידות כמה ימים לפני. הדריכו אותי, איך להתכונן, מה לכתוב בפתק וכו'. אבל באותם הימים עבר עלי, ממש "כף הקלע"... לא יכולתי לאכול כלום, הבטן שלי התהפכה מפחד וחשש, לא ידעתי מה הולך לקרות: 'מה, אני אכנס לבד לחדר היחידות של הרבי?! ומה יהי' אח"כ?!'...

בשעות שלפני היחידות, חיכיתי בג"ע התחתון עד שיגיע התור שלי. אני זוכר שבשעה וחצי האחרונות לפני שנכנסתי – רעדתי בכל הגוף, השיניים שלי נקשו, הרגליים והידיים שלי לא זזו.

ראיתי שמי שהי' לפני כבר נכנס, והנה הוא יוצא ואני צריך להיכנס, ואני פשוט לא יכול לזוז. הרגשתי כאילו כל הגוף שלי משותק. פשוט פחד אימים. רעדתי מפחד, פשוטו כמשמעו. ידעתי מי אני ומה אני, איפה אני אוחז בעבודת ה', מה אני חושב, מדבר ועושה, ופשוט פחדתי להראות את עצמי לפני הרבי.

אבל פתאום, ברגע שהרבי הסתכל עלי – הכל נגמר. העיניים של הרבי, המבט, האהבה שהרבי שידר, נתנה לי את ההרגשה ש'זהו־זה'. ממש נכנסתי לג"ע העליון. אין שום בעיות בעולם.

הרבי הראה לי, שהרבי רואה בי מישהו אחר ממה שאני מכיר. הרבי מכיר את ה'אני' הפנימי והאמיתי שלי. אז לא נוגע לרבי שהוא יודע כל המעשה, דיבור ומחשבה שלי, ואיך שהם נראים – אצל הרבי נוגע מי אני באמת. ובפנימיות – הרבי הראה לי שאני טוב, ושהרבי אוהב אותי.

צריכים לדעת, שלמרות שהרבי יודע את כל מה שאנחנו עושים – הרבי לא 'רנטגן' מפחיד. הרבי אוהב אותנו ונותן לנו כוחות לגלות את המהות הפנימית, האמיתית והטובה שלנו.

נסיעה לרבי ו...למה נברא האוקיינוס

מסופר על החסידים בדורות עברו, שקודם כניסה ליחידות הי' סדר של שנה שלימה של הכנה. "שישה חדשים בשמן המור ושישה חדשים בבשמים", כידוע.

אנחנו לפחות לא גדולים יותר מהחסידים הללו, ואין מקום לומר שאנחנו, בדור השביעי, צריכים פחות הכנה לכניסה ליחידות.

והרי גם היום ישנה הכניסה ליחידות, כפי שהרבי הודיע והכריז שלא נפחת מהענין של יחידות במשך השנים, ואדרבה. גם היום תמים שנוסע לרבי יודע שהוא עתיד להיכנס לרבי ליחידות: אם זה באוהל, אם זה בזאל ב־770 בשעת התוועדות או תפילה, בחדר של הרבי או במקום אחר. כל אחד היכן שמרגיש. ובמילא צריך לעשות הכנה.

אבל אם הוא תופס את עצמו מאוחר, הוא כבר עולה על המטוס לטיסה לרבי, ופתאום הוא נזכר איך הוא נראה ומה מעשיו, מה יעשה? – יש לו עדיין הזדמנות לתקן, יש לו כמה שעות טיסה...

היתה לי שאלה שהציקה לי הרבה זמן: למה נברא האוקיינוס? בשביל שיהי' מים בעולם לא צריכים כזה ים גדול, "מים שאין להם סוף", כמעט פשוטו כמשמעו... שני שליש מהעולם שיהיו מים, לשם מה?!

אחת התשובות שמצאתי לזה היא, שזהו בכדי שכשחסידים בדור השביעי, מכל קצוות תבל, ירצו לנסוע לרבי – יהי' להם מספיק זמן להתכונן... שעות על־גבי שעות של חציית אוקיינוס ענק. שעות שאפשר להתוועד, אפשר ללמוד, לחשוב ולהתקשר לרבי.

איך מתכוננים לנסיעה לרבי? עם מה צריכים להתעסק קודם הנסיעה, בכדי שהנסיעה תפעל את פעולתה, שנהפוך להיות חסידים של הרבי?

צריכים פשוט לשנות כיוון. הכוונה הרגילה של כל אדם זה – אני. כל הפעולות שלו מסתובבות סביב הנקודה הזו, לעשות מה שהוא רוצה והוא נהנה בזה.

אם כן, מגיע אחד כזה לרבי, וכותב מכתב לרבי. במכתב הוא מבקש בקשות, אבל אמרו לו שבשביל לקבל את הברכה צריך לעשות 'כלי', אז הוא מקבל ג"כ החלטה טובה.

מה שיוצא הוא, שג"ז סוכ"ס סובב סביב עצמו: כיון שהוא רוצה לקבל את הברכה, הוא 'מוכרח' להחליט החלטה טובה. אפילו כאשר הוא כבר 'יוצא מעצמו' ומחליט לעשות איזה דבר טוב, ענין של תורה ומצוות – גם זה מתקשר אליו: הוא מחליט החלטה טובה, ע"מ שהוא יקבל מהקב"ה רוב טוב.

לא זו הדרך. חסיד כשכותב לרבי – מחליט החלטה טובה בשביל

המשך בעמוד 35 >>

"בטח יכנסו מיד לסדר לימודים"

'קבוצה' – זו היא מילה שמספיק להזכירה בקרבתו של חסיד בכדי להציף אותו ברגשות גואים ובגעגועים אל רגעי העבר. 'קבוצה' זו היא פסגת שנותיו של תמים בתומכי תמימים, ו'נקודת' חיי החסיד – שנה שכולה רבי.

בקשר עם 'יובל שנים' לקבוצה תשכ"ו בחרנו להיפגש ולשמוע מ'תמים' מקבוצה זו הרה"ח **אברהם אלטר** הלוי שיחי' **הבר** מחשובי אנ"ש ב'נחלת הר חב"ד' על שנת הקבוצה שלו, על מה שנוכל אף אנו 'לקבל' ממנה ובפרט על רגעי ההוד שבימים המיוחדים פורים ופסח – עת בה רואה אור בטאון זה. המערכת.

הקבוצה הראשונה של 'שנה תמימה'

נשמח אם תשתף אותנו בקורות שנת הקבוצה תשכ"ו – 'יובל שנים'. בכלל, כמה זמן הייתה 'קבוצה' זו?

ה'קבוצה' שלנו היתה הקבוצה הראשונה ששהתה משך שנה שלימה אצל הרבי.

בכלל, הרי אז היתה הבעיה עם הצבא – כל בחור שהגיע לגיל גיוס ולא התגייס כיון שהוא לומד תורה, לא יכל לעזוב את הארץ בלי היתר מיוחד מהצבא. פשוט לא נתנו לצאת, מחשש שמי שיוצא לא יחזור וישתמט מגיוס.

לכן, הענין של קבוצת בחורים שנוסעת ללמוד בישיבה המרכזית ב־770, מלבד הבעיות הכספיות והארגוניות למיניהם – דרש אישור מיוחד של שלטונות הצבא. רק כאשר קיבלו אישור כזה, אחרי לחץ חזק של העסקנים התחיל לראשונה 'קבוצה' – קבוצת בחורים שקיבלה אישור מיוחד לצאת מהארץ, בהתחייבות של העסקנים שהם חוזרים בזמן שנקצב להם על ידי הצבא.

בשנים הראשונות של האישור המיוחד הזה – האישור ניתן לזמן מוגבל של כמה חודשים. ה'קבוצה' של תשכ"ה יצאו באלול וחזרו קודם פסח. אנחנו קיבלנו אישור מיוחד לשבעה חודשים, אחרי השתדלות מיוחדת אצל האחראים לכך. לפי זה גם קנינו את כרטיסי הטיסה של הלוך־ושוב, כשהחזרה לארץ לפני פסח.

'א אידישען סדר'

רק שידענו שהרבי לא היה מרוצה מכך שה'קבוצה' של תשכ"ה עזבו מוקדם כל־כך. סיפרו, שכשההנהלה של הישיבה ב־770 נכנסה ליחידות לרבי אחרי שהבחורים הישראלים עזבו – ההנהלה הרי בשנים ההם היתה נכנסת ליחידות לרבי כל חודש לדווח בפרוטרוט על כל התלמידים – הרבי התבטא, ש'חבל שלא סידרו שהיו נשארים לעשות כאן שיראו 'א אידישען סדר', ובכלל – שהיו נשארים כל השנה'.

כיון שכך, פעלנו משך כל הזמן לנסות להאריך את האישור מהצבא, לחזור רק אחרי החגים של תשכ"ז. היה אתנו ב'קבוצה' הרב נחום זוין, נכדו של הרש"י זוין שהיה מקורב לנשיא זלמן שז"ר, שפעל עבורנו יחד עם הנהלת הישיבה בארץ, כך שאחרי שכבר חשבנו שנאלץ לחזור עוד קודם פסח – קיבלנו את הידיעה שאישרו לנו להישאר ב־770 עד אחרי החגים של תשכ"ז.

[כפועל־יוצא מכך, ה'קבוצה' שאחרינו, לא קיבלו אישור לצאת מהארץ באלול, כי השלטונות רצו לראות קודם־כל שאנחנו אכן חוזרים, ורק אח"כ נתנו להם את האישור לצאת. לכן נהיה הסדר אח"כ, שה'קבוצה' נמצאת אצל הרבי מפסח עד פסח].

לראות את הרבי בגשמיות

תוכל לתאר לנו מה היה כשהגעתם ל־770?

צריכים להבין, שבשנים ההם – טיסה היה דבר יקר ומסובך פי כמה וכמה ממה שזה עכשיו, אישור היציאה מהארץ ואשרת הכניסה לארה"ב. כך שרוב רובם של הבחורים – או אולי כולם – לא היו קודם

לכן ב־770 ולא ראו את הרבי. עד ה'קבוצה', מה שהיה לנו מהרבי זה תמונות, הקלטות ודברים רשומים: שיחות מאמרים ומכתבים.

כל־זה יצר צימאון ותשוקה עצומה לנסוע ולראות את הרבי.

כאשר זכינו והיינו בין אלו שנוסעים לקבוצה היתה אצלנו התרגשות גדולה. ההתרגשות שהיתה לנו קודם הנסיעה, בשעת הנסיעה וכ"ש וק"ו כשהגענו ל־770 – בלתי ניתנת לתיאור. זו היתה הרגשה מעולם אחר.

כאשר ראיתי את הרבי בפעם הראשונה – זו הייתה הפתעה עבורי. בדמיוני הרבי הצטייר כדמות רוחנית – כמו איזה מלאך, והנה כעת אני רואה אותו בגשמיות... הולך, עוסק וכו' וכו'...

מענה: "יכנסו מיד לסדר לימודים"

הגענו בין י"ח לי"ט אלול תשכ"ה. מיד כשהגענו הכנסנו פתק לרבי לדווח על כך שהגענו.

[במשך כל שנת ה'קבוצה' שלנו, היינו אני – אבלחט"א – ונחום כהן ז"ל הנציגים של כל הבחורים לדווח לרבי על ענינים ששייכים לכללות ה'קבוצה', כמו מה שסיפרתי אודות האישורים להאריך את השהות שלנו. במקרה הזה אני לא זוכר, יכול להיות שכולם חתמו].

תוך זמן קצת קיבלנו תשובה (בזמנו העתקנו אותה, אח"כ ראיתי שפרסמו את הכתי"ק):

"ויהא בשעטומ"צ בכל – ואזכירם עה"צ להנ"ל ולכוח"ט.

"בטח יכנסו מיד לסדר לימודים בנגלה ובחסידות ובהתמדה ושקידה מתאימות לגודל ערך ימים אלה – שכבר נתגלה הי' דס"ת ודודי – לאחרי ההכנה דהעשרים יום דמר"ח אלול, ב' היודי"ן דס"ת אני לדודי.

"והובטחו: אדם מקדש עצמו כו' מקדשין אותו הרבה מלמעלה".

הרבי הבהיר לנו מיד, שאנחנו לא באנו בשביל לחגוג באמריקה... "בטח יכנסו מיד לסדר לימודים"...

כל היום סביב הרבי

נכנסתם לישיבה, יושבים ולומדים כל הזמן. איפה הרגשתם את זה שאתם נמצאים אצל הרבי, איפה הרבי 'נכנס' בחיים היום־יומיים שלכם?

אנחנו הרי הגענו ל'תשרי'. ב'תשרי' זו בכלל לא שאלה. כל הזמן נמצאים עם הרבי, בתפילות, בהתוועדויות. זה כאילו הרבי שלך... נמצאים ביחד.

אחרי תשרי, זה שונה לגמרי – פתאום הרבי נמצא בעולם שלו, ואנחנו צריכים לשבת וללמוד, כפשוטו... ישנם התוועדויות וכו', אבל כבר לא מרגישים אותו דבר את הקרבה לרבי. אין קשר כל־כך עם הרבי.

אבל עדיין, כל היום סובב סביב הרבי:

קודם כל – הרי כל בוקר הרבי הגיע ל־770, באותם שנים הרבי נכנס דרך הכניסה הראשית, ואנחנו יכולנו לראות את הרבי כשהוא נכנס. אחד הבחורים היה פותח לרבי את הדלת.

נוסף לזה, בסדר הרגיל (למעט מקרים מיוחדים), ראינו את הרבי מקרוב בתפילות.

הרב נחום זוין, כיום רבה של שכונת קרית אליהו בחיפה

כל שני וחמישי הרבי יצא לקריאת התורה. יכולנו להביט על הרבי, לראות איך הרבי הולך; איך הרבי מביט בספר־התורה; ואיך הרבי קורא תהלים, בזמן שהוא ממתין להחזרת ספר־התורה לארון־הקודש. הרבי אמר את הפרק האישי שלו ושל הרבנית.

ובהמשך היום – בתפילות מנחה ומעריב, ראינו את הרבי יום־יום.

אני זוכר איך כל פעם הרבי נכנס, ומסדר את הגארטל: זורק את הגארטל על השולחן, פותח אותו (אם היו קשרים וכדו'), מסדר שיהיה שווה משני הצדדים וקושר.

בכל התפילה, ניתן לראות את הרבי, אבל לרבי אין קשר ישיר עם הציבור. הרבי במשך כל הזמן שהוא יושב – מניח את היד על הראש, ולא מסתכל סביבו.

אבל כל פעם, אחרי עלינו, הרבי הסתובב והביט על הציבור. הרבי העביר את מבטו באופן אישי על כל אחד מהנוכחים. אחד־אחד... הבחורים, היו מורידים את הראש בזמן הזה ומנסים להסתתר...

במיוחד זה היה נרגש בקיץ – כאשר אין הרבה אנשים: ה"בעלעב'תים" נוסעים ל'נופש' בהרים, והתמימים האמריקאים נוסעים ל'מרכז־שליחות', כך שהרגישו הרבה יותר קרוב לרבי.

וכל־זה כמובן רק ביום־יום; ישנם את התאריכים והמאורעות המיוחדים, החגים וההתוועדויות הגדולות...

הרב אברהם אלטר הבר בימים ההם

פורים

הזכרת את המאורעות המיוחדים. אנו עומדים לקראת החגים פורים ופסח – היה משהו מיוחד בפורים ובפסח ב'קבוצה' שלך?

משהו אחד מיוחד?! אלו היו ימים מלאים וגדושים עד מאוד בדברים מיוחדים!

בפורים, היה פארברייינגען מאוד שמח. במהלך ההתוועדות הרבי אמר לכמה אנשים לומר 'לחיים'. לחלק מהם הרבי אמר לקחת כוס גדולה דוקא. והיו שיחות נפלאות – יצאו מזה כמה ליקוטים – על המהות של פורים והמשמעות של זה לחיים

שלנו. זה היה חדש בשבילי. עד אז לא חשבתי על תובנות כלשהן שניתן לקחת מסיפור המגילה ומחג הפורים, והרבי פשוט הפך את זה למשהו מוחשי וממשי.

אבל כל זה היה כאין וכאפס לעומת מה שבא אחר כך. אז הרבי הכריז, שבפורים הרי "כל הפושט יד נותנים לו", אשר לכן, כל מי שיבקש משקה מהרבי – יקבל.

נהיה בלגן גדול, כולם רצו לקבל משקה מהרבי והיתה הסתערות לכיוון המקום של הרבי. אנחנו, הבחורים, נשארנו אמנם מאחור מעט, כי לא רצינו לגרום לבלגן, אבל כל 770 רעש וגעש. במהלך החלוקה, מחמת הדוחק והצפיפות – נשפך משקה על הסידור של הרבי. הרבי לא היה מרוצה מזה והפסיק את החלוקה.

הרבי עלה לחדרו, והבחורים שנשארו למטה אמרו 'לחיים' ורקדו בשמחה עצומה. כולם היו במצב־רוח מאוד שמח, אחרי כל ה'גילויים' של ההתוועדות.

לפנות בוקר, פתאום שמענו שהרבי מחלק משקה למעלה. אחר כך התברר הסיפור, שכאשר הרבי יצא מחדרו לצאת לכיוון הבית – אחד הבחורים ניגש וביקש 'לחיים' כיון שהוא לא קיבל, והרבי הסכים לתת לו. מיד נעמדו אחריו אחרים שלא קיבלו, וכך הרבי המשיך לחלק משקה, כאשר מיד כשמסתיים בקבוק אחד – מביאים בקבוק נוסף.

ר' מוטל ריבקין

נהיה לחץ מאוד גדול. הרבי התקדם לאט־לאט לכיוון הדלת, כאשר כל הזמן עוצר לחלק עוד ועוד משקה. אני קיבלתי משקה מהרבי על המדרגות של היציאה מ־770.

הלחץ לא הפסיק, אלא אדרבה – התגבר יותר ויותר. כשהרבי כבר הגיע לפתח המכונית, היו בחורים שבכדי להצליח להגיע אל הרבי בתוך כל הלחץ מסביב – טיפסו על הגג של המכונית והגישו כוסות למטה לקבל משקה מהרבי. כתוצאה מזה – הגג של הרכב התעקם ולא היה ניתן לפתוח את הדלת.

ר' מוט'ל ריבקין, שהיה גר בסמיכות ל־770, השכיל לנצל את ההזדמנות, ומיהר להביא את הרכב שלו ולקח את הרבי ברכב שלו לבית.

פורים תשכ"ו. הרבי מחלק משקה ברחוב טרם כניסתו למכונית. בתמונה נראה בחור עומד על המכונית מה שגרם שהרכב נמעך והדלת לא תוכל להיפתח

פסח

בפסח, היו שני מאורעות מיוחדים עיקריים: הביקור של הרבי ב'סדר' של התמימים, וה'סדר' של הרבי, שזכינו להשתתף בו. כאשר ה'סדר' של הרבי – כפול, גם בלילה הראשון וגם בלילה השני.

שנת ה'קבוצה' שלי – תשכ"ו, זו היתה השנה הראשונה שה'קבוצה' היו ליל הסדר אצל הרבי. וזה היה מאוד משמעותי. כי בישיבה לא היו בפסח הרבה בחורים. הבחורים האמריקאים – על פי הוראת הרבי – חגגו פסח עם המשפחה בבית. כך שנשארו מעט מאוד בחורים בישיבה. לכן, הימצאותם של בחורי ה'קבוצה' בפסח בישיבה – היתה מורגשת מאוד.

אמנם לא היינו הרבה בחורים ב'קבוצה' שלנו, היום ישנם 300 בחורים ב'קבוצה, אנחנו היינו פחות מ־30 בחורים, אבל עדיין היה זה מורגש מאוד.

את ליל־הסדר של הבחורים – ערכו בחדר־אוכל של הישיבה (שהיה ממוקם על איסטערן פארקויי, בין ברוקלין לניו־יורק).

חקוקים במוחי, הרגעים בהם הרבי נכנס, המתין מעט והסתכל על כל הבחורים שעמדו סביב השולחן ליד מקומותיהם. אחר כך נכנס למטבח לאחל 'חג־שמח' לטבחית (שזה בשבילה היה ה־יום), וכאשר הרבי חזר, הרבי נעמד ואיחל, שנזכה ל"ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים".

בשנים מאוחרות יותר, הרבי ביקר אחרי הבחורים, גם אצל הבנות, אבל בשנה שלנו הרבי ביקר רק אצל הבחורים. כך שידענו, שמיד אחרי שהרבי מסיים אצלנו – הרבי הולך לערוך את ה'סדר' שלו.

התוצאה הטבעית של זה היתה, שאנחנו הבחורים, כיון שרצינו להגיע ל'סדר' של הרבי כמה שיותר מוקדם – עשינו את כל ה'סדר' תוך זמן קצר מאוד, הזמן המינימלי בשביל מה שחייבים.

'סדר' אצל הרבי

בלילה הראשון – זה גרם לי קצת להסתחרר מהיין. בלילה השני, כבר ידעתי מראש לשתות יין פחות חזק, כדי שאוכל להיות מרוכז לגמרי ב'סדר' של הרבי.

מיד כשסיימנו את ה'סדר' שלנו – מיהרנו להגיע ל־770 למעלה

ל'סדר' של הרבי. כשנכנסתי, הרבי עמד במקומו והיה באמצע לסדר את הקערה.

לא היה כל־כך מלא ועמוס. כי, כזכור, רוב בחורי הישיבה היו בחג זה בבתיהם. היו כמה עשרות בחורים.

הצלחתי לתפוס מקום טוב. עמדתי כמעט מאחורי הכיסא של הרבי ויכולתי לעקוב בצורה טובה אחרי מה שהולך מסביב לשולחן.

פעמיים היו התייחסויות מיוחדות – שאני זוכר – שהרבי התייחס למי מהבחורים שעמדו מסביב:

ליד הרבי עמד כעין שולחן קטן, וכאשר הרבי השתמש במפית בפיו, זרק אחר כך את המפית לשם. כאשר אחד הבחורים רצה לקחת מפית שהרבי השתמש בה, הרבי פנה אליו והורה שזה לא לשימוש.

התייחסות נוספת היתה בלילה הראשון. מאחורי הרבי על הקיר, היה תלוי תרמוסטט מסוג ישן, כשבתוכו יש שעון. מספר פעמים במהלך ה'סדר' פנה הרבי לאחוריו ושאל את אחד הבחורים מה השעה.

לכאורה היה זה בכדי לדעת זמן אכילת האפיקומן, כידוע, שבלילה הראשון הקפידו רבותינו נשיאינו לאכול את האפיקומן קודם חצות.

ה'סדר' אצל הרבי, מבחינתי, התחלק לשני חלקים: חלק אחד עד אחרי שולחן־עורך וחלק שני משם והלאה. עד שולחן־עורך לא ראיתי משהו מיוחד. את נוסח ההגדה הרבי אמר בשקט, כך שלמרות שעמדתי קרוב – לא שמעתי מאומה.

אבל מאחרי שולחן־עורך והלאה, כאילו השתנה איזה דבר, והרבי התחיל לומר את הנוסח משם והלאה בקול. לא בקול רם ממש, אבל בקול שכולם יכולים לשמוע. הרבי אמר את ההגדה לאט־לאט ובהטעמה, במנגינה מיוחדת שאינני יכול לשכוח עד היום.

זה היה משהו מיוחד! קשה לתאר את ההרגשה שלי באותם רגעים. עמדתי ממש קרוב, הקול היה ברור, והמנגינה האיטית המיוחדת... באמת משהו מיוחד!

להוריד את המעיל ...

אלו עוד מאורעות מיוחדים היו במשך השנה? אין כאן המקום לתאר את כל השנה כולה, אבל קטעים מסויימים ומיוחדים...

המאורעות הכי מיוחדים במשך השנה אלו הם ההתוועדויות עם הרבי. מה שזוכרים בעיקר משם זה את השיחות, וזה כבר נדפס בספרים, "כל הרוצה יבוא ויטול"...

ובכל אופן, כמה סיפורים...

בפארברייגנען של סוכות היה משהו מיוחד. אינני זוכר בדיוק אם זה היה בהתוועדות של יום טוב שני, או של שבת חול המועד – באחד מהם.

הרב יעקב יהודה העכט משוחח עם הרבי בעת ה'פאראד' תשד"מ

הרבי התוועד בסוכה בשעה שירד גשם חזק מאוד. היה עלי מעיל גשם, אבל הגשם היה חזק כל־כך שהייתי רטוב כולי, כל הבגדים עד הגוף. הרבי ישב בלי מעיל, והתוועד בלא התפעלות כלל, כאילו אין דבר.

אני חשבתי שהגשם יפסיק, בדרך־ארץ מהרבי, אבל כנראה שהגשם היה 'מתנגד'...

אני זוכר שבתחילת ההתוועדות הרבי התייחס בכמה מילים לגשם שיורד, אבל לא יותר מזה. לרבי – אין דבר שמונע ומעכב. גשם או לא גשם – שווה ממש.

באמצע ההתוועדות, ר' ישראל לייבוב ע"ה, עלה על השולחן בכדי לקחת משקה מהרבי. הוא היה עם מעיל בגשם הזה והרבי אמר לו להוריד את המעיל...

אבל כצפוי, לא נעשה נזק לאף אחד כתוצאה מההתוועדות הזו. אף אחד לא חלה וכדו'.

ר' נחום כהן ור' ישראל לייבוב, עם ר' דוד רסקין

(אם?) בחוקותי תלכו

סיפור מעניין נוסף, היה בל"ג בעומר:

בשנת ה'קבוצה' שלנו היה בל"ג בעומר – פאראד (כינוס ילדים). סיפרו לנו מראש שהפאראד אצל הרבי זה משהו מיוחד. וגם שזה היה חשוב מאוד לרבי שישתתפו כולם. סיפרו שהרבי ראה באחת השנים מישהו בזמן של הפאראד, ושאל אותו מדוע הוא לא נמצא בכינוס.

לכן זמן רב מראש, עבדנו כל ערב להכין חומר פרסום לכינוס הגדול. עבדנו קשה להדפיס, לארוז ולהכין. אחר כך נסענו גם לבתי הספר ברחבי ארצות־הברית לחלק את חומר הפרסום. הפרסום לא היה רק בבתי־ספר יהודיים. אנחנו הלכנו לבתי־ספר ממשלתיים, ובשעה שהילדים יוצאים מבית־הספר, שאלנו אותם אם הם יהודים, כאשר אחד הילדים נענה בחיוב – הוא קיבל חומר פרסום.

נוסף לכל ההכנות לפני, גם בשעת הכינוס עצמו היינו שותפים פעילים. אנחנו היינו מדריכים לילדים שהגיעו.

בפאראד, הרבי דיבר שיחה (או כמה שיחות) באידיש, ור' יענק'ל

העכט היה מתרגם את הדברים לאנגלית, בשביל שכל הילדים, שרובם אינו מבין אידיש, יוכלו להבין.

סיפר לי הבן של ר' יענק'ל העכט סיפור מעניין ששמע מאביו בקשר לתרגום שהוא עשה. באחת השיחות, הרבי דיבר על כך, שכאשר מתנהלים על פי התורה והמצוות – מקבלים שפע גשמי מהקב"ה בהרחבה. ובהקשר לזה הרבי ציטט את הפסוק: "בחוקותי תלכו – ונתתי גשמיכם בעיתם".

הוא תרגם את הדברים לאנגלית. אחר כך הרבי פנה אליו, ושאל־טען: "מדוע לא חזרת את מה שאמרתי בדיוק, מדוע שינית מדבריי?". הוא לא הבין כלפי מה דברים אמורים, ובאיזה ענין הוא שינה. הרבי הסביר: "אני אמרתי "בחוקותי תלכו – ונתתי גשמיכם", לא אמרתי 'אם (בחוקותי תלכו)', אתה הוספת מעצמך ואמרת "אם בחוקותי תלכו""...

'לסדר' את החדר של הרבי

מאורע נוסף שאירע בשנת ה'קבוצה' שלנו, בלי קשר לחגים ולהתוועדויות, היה ביקורו של שז"ר במוצאי שבת נחמו. אז שז"ר הגיע כפרזידנט.

את הביקור עצמו לא ראינו, כיון שמטעמי אבטחה לא יכולנו להתקרב. כששז"ר הגיע והרבי יצא לקראתו – אנחנו עמדנו בכביש של איסטערן פארקווייי וצפינו מרחוק.

מה שכן היה בהקשר הזה – היה קודם לביקור וכהכנה אליו:

החדר של הרבי באופן קבוע היה מלא ספרים בכל פינה. הרבי השתמש בספרים כל הזמן, ספרים מהחדר ומספריית אגו"ח כך שבחדר נוצרו ערימות־ערימות של ספרים.

כאשר התקרב היום ששז"ר אמור לבקר את הרבי, רצו לסדר את החדר של הרבי שיקבל צביון של חדר... לכך גייסו את הבחורים, וביום חמישי (או שישי, אינני זוכר בדיוק) שקודם הביקור, בשעה שהרבי נסע לאוהל, עבדנו מספר בחורים להוציא את כל הספרים מהחדר של הרבי לספריה.

היתה זו גם הרגשה מיוחדת להיכנס לחדר היחידות של הרבי, כאשר הרבי לא נמצא שם...

להתכונן ליחידות ...

יש משהו מיוחד 'למסור' לתמימים משנת ה'קבוצה' שלך; מסר מהרבי, מה'יחידות' אולי?

הזכרת יחידות, גם בזה יש מה לספר:

בענין הזה של יחידות, יצאנו קצת 'מקופחים'... באותן שנים, אורחים שהגיעו לרבי ל'תשרי', לפי הסדר הרגיל – היו להם שלוש יחידויות: כשהגיעו לרבי נכנסו ליחידות, באמצע החודש יחידות נוספת ובסוף החודש קודם שנוסעים חזרה [לאחר מכן, מחמת ריבוי האורחים – הצטמצם לשתי יחידויות בתחילה ובסיום; אחר כך – יחידות אחת; ואחר כך – גם זה לא, ורק יחידות כללית].

אנחנו, אף שהגענו יחד עם האורחים ל'תשרי' – קיבלנו יחס שונה. אמרו לנו מהמזכירות (כנראה שזו היתה הוראה מהרבי), שעלינו להתכונן כראוי קודם הכניסה ליחידות, ולכן עלינו לקלוט את האווירה, להיות בהתוועדויות וכו' וכו', ורק אחר כך להיכנס ליחידות.

גם בסיום הקבוצה לא היתה לנו יחידות. לקבוצות קודמות, אמנם לא נכנסו ליחידות פרטית כל אחד בפני עצמו, אבל היתה להם יחידות כללית לכל חברי ה'קבוצה' לפני היציאה חזרה לארץ.

לנו גם זה לא היה...

מה שכן, בשבת קודם היציאה שלנו חזרה לארץ, ש"פ נח תשכ"ז, הרבי הזכיר אותנו בשיחה בהתוועדות. הרבי אז אמר שישנם קבוצה של בחורים שנוסעים לארץ כעת, וכאשר יבואו לארץ – יבחנו אותם, לדעת אם וכמה למדו כשהיו פה. והרבי הוסיף, שבזה בוחנים גם את אלו שהיו בסביבתם "שהיה בידם למחות"... וכיון שכך "עליהם לדעת את גודל האחריות שיש עליהם". לסיום הרבי בירך "שיהיו לתהילה לשם ולתפארת".

קבלת עול והתמסרות ללימוד התורה ועבודת התפילה

בפועל, ה'קבוצה' שלנו נכנסו ליחידות רק באמצע חודש טבת. נחלקנו לשתי 'לילות של יחידות', היו שנכנסו בליל שישי – י"ד טבת, והיו שנכנסו בליל שני – י"ז טבת.

אני הייתי מהראשונים.

קשה, עד בלתי־אפשרי, לתאר את ההתרגשות וההרגשה של היחידות הראשונה. נכנסתי ליחידות באיזור השעה 12 בלילה, כאשר כל היום לא אכלתי דבר, כנהוג ביום הכניסה ליחידות, אבל אפילו לא הרגשתי רעב, ההתרגשות מהכניסה ליחידות מילאה את מקום האוכל החסר.

ציפיה ותשוקה, משמשים בערבוביא בזמן שכזה. מה יהיה כשאני אעמוד מול הרבי, מה הרבי יאמר לי וכו' וכו'.

עד היום, כאשר אני נזכר ברגעים שלפני היחידות ושל היחידות עצמה – אני חש בהתרגשות מיוחדת. זכיתי להיות פעמים נוספות ביחידות, אבל בפעמים הבאות כבר לא היתה את אותה התרגשות כמו בפעם הראשונה.

ביחידות היו הרבה ענינים. בין היתר – איך שאני תפסתי את זה – הרבי דיבר איתי באופן כללי על היסוד של עבודת ה'. עבור כולם, ולא באופן אישי אלי. הרבי הדגיש את הצורך בקבלת־עול, והתמסרות ללימוד חסידות ונגלה ועבודת התפילה.

זהו ה'מסר' לתמימים: קבלת עול; והתמסרות ללימוד חסידות ונגלה ועבודת התפילה.

*

כשסיימנו את שנת ה'קבוצה' וחזרנו לארץ – מרגע היציאה, ואחר כך גם במטוס והלאה – היתה הרגשה קשה מאוד. אחרי שחיים במשך שנה שלימה עם הרבי וסביב הרבי, ברגע שעוזבים את זה, ההרגשה היא של עזיבת העולם־הזה. את כל העולם הפנימי – עוזבים. כמין נחיתה כואבת שכזו...

אני מאחל, שנחזור לימים שכאלו, ויותר מאלו, בהתגלותו של הרבי, תיכף ומיד ממש.

"טוט אַלץ וואָס איר קענט"

גליון זה היוצא בקשר עם חגי אדר וניסן לא מן הנמנע מלהזכיר בו את השליחות־הוראה המיוחדת בה הורנו הרבי בשלהי חודש ניסן שנת ה'תנש"א. בשיחה המיוחדת והמפתיעה בה אמר "אני את שלי עשיתי ומכאן ואילך עשו אתם כל אשר ביכולתכם" – העביר אלינו את מלוא האחריות, כמו גם את הכוחות להביא את הגאולה האמיתית והשלימה.

באותם ימים התלבטו החסידים מה בעצם דורש מאיתנו הרבי, מה עלינו לעשות שעדיין לא עשינו, ובעיקר מהי המשמעות של 'העברת' האחריות להביא את הגאולה מכתפיו של הרבי אל כתפי החסידים. האם הרבי רוצה משהו מיוחד? כללי או ספציפי? האם יש איזה סוד המתחבא מאחורי מילים מפתיעות וקשות אלו, או שמא עוד מאמץ אמיתי בדברים ה'רגילים' מתבקש מאיתנו?

היו חסידים שניסו בכל זאת **להחזיר** את הגלגל אחורה ולבקש מהרבי להביא הוא את המשיח. היו שעשו זאת על ידי הסברה־בקשה שזו הדרך היחידה שיכולה לצלוח, היו שעשו זאת על ידי בקשה שיתגלה כבר כמלך המשיח ולא 'ינסה' אותנו ב'נסיונות', והיו עוד כאלו ואחרים. הצד השווה שבכולם שהרבי הגיב בנחרצות לכל הצעות אלה כשדבר אחד בפיו והוא – אשר שפתיו ברור מללו לקהל החסידים "עשו אתם כל אשר ביכולתכם".

לעומת זאת, להצעות בהם חסידים הודיעו שמקבלים על עצמם **תוספת** על ידי החלטה בעניני תורה ומצוות וכן על ידי שמקבלים על עצמם מלכותו כמלך המשיח ולמסור נפשם אליו, ופועלים אף על אחרים כן, הגיב הרבי בשביעות רצון ובעידוד רב.

במאמר שלפנינו נזכיר מעט מן הקורות בימים ההם, השאלות והמענות, כשעיקרי הדברים מבוססים על עדויותיהם של הרב **יוסף ישעי' ברוין** מד"א דשכונת המלך – קראון הייטס, והרב **נחמן שפירא** חבר ועד להפצת שיחות, משפיע בישיבת אהלי תורה־זאל ומחשובי המשפיעים ב־770. ויהי רצון שמ'נזכרים' יהיו גם 'נעשים' בהתגלותו של הרבי כמלך המשיח לעיני כל העולם תיכף ומיד. והוא יגאלנו. המערכת*.

הימים שקדמו לשיחת כ"ח ניסן

מספר הרב **יוסף ישעי' ברוין** – מרא דאתרא וחבר הבד"צ בשכונת המלך (באותם ימים היה 770 בחור'), על הימים שקדמו ל'שיחה הידועה': אצל כמה מהחסידים, הייתה הרגשה שהשיחה של כ"ח ניסן באה בהמשך לשיחה שנאמרה במהלך ה'יחידות כללית' שנערכה יומיים קודם לכן, בכ"ו ניסן – שבאה בהמשך לאירועי מלחמת המפרץ.

ומעשה שהיה כך היה: הסתובבה אז בין התמימים השמועה, שבמהלך חודש ניסן ה'תנש"א התראיין יהודי מסויים לכלי התקשורת (בשם חב"ד) וכשנשאל אודות ניסי המלחמה, התבטא: "אכן, אנו מודים לקב"ה על הניסים הגדולים שהראה לנו, אמנם אנחנו לא יוצאים לרקוד ברחובות, כיון שבכל זאת היו אנשים שנהרגו ונפצעו במלחמה"...

יתכן שבהתאם לכך – בשיחה הזו, האריך הרבי לבאר את גודל ניסי המלחמה והתפלא על כך שאף אחד לא מרגיש בעוצמתם הרבה, הרבי עורר על כך שצריך לתת שבח והודאה לקב"ה "**עד שהוא לא מתבייש לצאת בריקוד בגלל הניסים הגלויים**", והרבי התבטא אז במילים, שהחסידים ראו בהם יותר מרמז לאותו ראיון: "**ביון שהוא לא משכנע את עצמו שאין מה לרקוד ולהרעיש**

הרב נחמן שפירא

הרב יוסף ישעי' ברוין

*) נכתב ע"פ יומנים מתקופה זו. הציטוטים מתוך הספר "ימי בשורה".

על הנסים שהקב"ה מראה, אלא אדרבא הוא מכיר בנסים ויודע שצריך להיות על כך בשמחה גדולה"...

"זכור לי – אומר הרב ברוין – שבסיום השיחה, היו כמה תמימים שעשו איזה ריקוד קטן, באופן של "לצאת ידי חובת" המילים של הרבי... הרבי רצה אז, אחרי כזו שנה שתהיה באמת התעוררות וציפייה לגאולה – אבל על החסידים זה לא היה ניכר בהתאם...

הייתה אז הרגשה שבשיחת כ"ח ניסן הרבי מתאונן וזועק (כביכול) על האדישות של החסידים וחוסר ההתלהבות שלהם מהתקופה החדשה: "אמרתי לכם שזו שנה של "אראנו נפלאות" (והרבי דיבר על "אראנו נפלאות" כבר מאמצע תש"נ...), אמרתי לכם שזו "שנה שמלך המשיח נגלה בה" ואתם – עדיין ישנים...".

השיחה המופלאה

יום חמישי כ"ז ניסן ב־770. עם סיום תפילת מעריב מסמן הרבי לאות כי יאמר שיחה, תוך רגעים ספורים הוכנו הסטנדר והמיקרופון והרבי פתח בשיחה שבתחילה נשמעה רגילה לחלוטין, על מעלת הזמן בו נמצאים וכו'. אך תוך דקות ספורות השתנה לחלוטין טון הדיבור ונימת הדברים:

"מבלי הבט על כל הענינים עדיין לא פעלו ביאת משיח צדקנו בפועל ממש, דבר שאינו מובן כלל וכלל . .

ותמיהה נוספת שמתאספים עשרה ויותר יהודים שלא מופרך אצלם שהיום לא יבוא משיח, ומחר לא יבוא משיח, ומחרתיים לא יבוא משיח צדקנו, רחמנא ליצלן! ואם היו צועקים באמת ולא מפני הציווי, אז משיח מזמן היה כבר בא . . מה עוד יכולני לעשות . . נמצאים בגלות פנימית בעבודת ה' . .

אני את שלי עשיתי, ומכאן ואילך אני מוסר את הענין אליכם, עשו כל אשר ביכולתכם באופן של אורות דתוהו בכלים דתיקון, לפעול ביאת משיח צדקנו.

ויהי רצון שסוף כל סוף ימצאו עשרה מישראל שיתעקשו על הענין, מכיוון שעם קשה עורף הוא – למעליותא, ועי"ז יביאו את הגאולה השלימה בפועל ממש. ואני את שלי עשיתי, ומכאן ואילך אני מעביר את הענין אליכם, עשו כל שביכולתכם להביא את משיח צדקנו בפועל ממש".

כבר מיד לאחר השיחה ולמרות הזעקה העצומה בשירת "עד מתי" לאחר השיחה, כבר בתחילת חלוקת הדולרים שלאחר השיחה, אמר הרבי להרה"ח שניאור זלמן גוראריה כי נראה שמה שנאמר – **"לא נגע ולא פגע..."**.

וכך מתאר **הרב ברוין** מזוית של חסיד את אותם רגעים: "זה היה ממש באמצע השיחה, בלי שום הכנה, פתאום הרבי נכנס לזה.. בשעת מעשה זה היה ממש 'שוק' לגמרי... כל הלילה אף אחד לא יכל לישון, אחד התוועד, אחד בכה ואחד התפלל, אבל אף אחד לא היה מסוגל לישון בלילה הזה, כל אחד הרגיש שהוא חייב לעשות כל מה שהוא יכול".

הוא נזכר באפיזודה שקרתה בבוקר שלמחרת "אחרי לילה שאף אחד לא ישן, אפשר לתאר כיצד היתה נראית הנוכחות בסדר 'חסידות בוקר', אני זוכר שבאמצע ה'סדר' נכנס אחד המשפיעים והחל לצעוק: "איך זה יכול להיות שאחרי שיחה כזו לא נמצאים בסדר חסידות?!.." הוא צעק את זה, כמובן, על אלה שכן הגיעו... אבל הוא ביטא את מה שכולנו הרגשנו – שאחרי שיחה כזו כל אחד חייב להיות ממש "בינוני", אי אפשר להמשיך כאילו הכל כרגיל...".

"למה עלי מאטערן זיי"

היו מן החסידים שראו בשיחה זו בבחי' כלו כל הקיצין. הרבי עליו סמכנו שיביא את הגאולה, יותר לא מתחייב לעשות זאת (כביכול). כמובן שהמחשבה הראשונה מבחינתם הייתה לדרוש מהרבי בכל תוקף להתגלות ולהביא הגאולה.

ואכן, בימים שלאחרי שיחת כ"ח ניסן, התאספו אנ"ש בעיר מילאנו שבאיטליה ויחד עם השליח הרה"ח גרשון מענדל גרליק חתמו על מכתב אותו שלחו לרבי, בו הם **"תובעים בכל התוקף והחוצפה שהרבי יתגלה"**. בתגובה השיב להם הרבי במילים אלו: "לא בזה מדובר כלל כי אם במענה ע"פ **שכל** למה שדיברתי **ברור** ובכהנ"ל אין אף תיבה **אחת** של מענה. כיוון שגם אחרים "עונים" ע"ד זה, ה"ז **בירור** שאין אצלם אף תיבה **אחת** של מענה. ולמה עלי מאטערין זיי [לייגע אותם] ח"ו, ויעבדו ה' בשמחה וטוב לבב, והשם יצליחם. אזכיר עה"צ".

על עוד מכתב וחתימות בסגנון זה, ששיגר השליח בעיר לימא שבפרו, הרה"ח שניאור זלמן בלומענפעלד, לצד המילים 'כלו כל הקיצין' שבמכתב, השיב הרבי: "הרי כל זה **טענותיי** וחזרת הטענות אינם מענה כלל. אזכיר עה"צ". דברים דומים אמר הרבי בחלוקת הדולרים שאחרי השיחה, במענה למי שניסו להציע הצעות שונות ורצו 'להחזיר' לרבי את האחריות להבאת הגאולה.

חסידים מהרהרים...

לעומת זאת לחסידים שבאו בגישה אחרת, של קבלת עול ולהוסיף בתורה ובמצוות הגיב הרבי בשביעות רצון ובקורת רוח. בין הדברים המהותיים שעסקו בהם החסידים וראו בהם תוספת על סוג העבודה שעשינו עד עתה היה הענין של קבלת מלכותו של הרבי על ידי העם. שכן זהו דבר שאנו החסידים יכולים לעשות ('טוט אלץ וואס **איר** קענט'), משא"כ הרבי...

וכך מספר הרה"ח **נחמן שפירא**: "זה היה זעזוע גדול, הקהל פשוט "איבד את עצמו", כל 770 היה מלא, ישבו כמה משפיעים, כמה עסקנים וכו' וכל אחד אמר את דעותיו והרהורי ליבו והציעו פעולות שונות שצריכים לעשות... במיוחד אני זוכר את דבריו של המשב"ק הרה"ח שלום־בער גנזבורג שאמר אז נקודה חשובה ביותר:

"הרי הרבי טוען בשיחה שנעשה אנחנו את שלנו, והוא את שלו עשה כבר... אז מה אנחנו יכולים לעשות? אחרי כל השנים וכל מה שהרבי עשה, איזה דבר יש בכוחנו לעשות שהרבי לא יכול לעשות? זה יכול להיות רק דבר אחד! "קבלת המלכות" את זה המלך לא יכול לעשות, אלא העם מצידו צריך לקבל על עצמו את המלכות.

"ביום שישי שלמחרת היו כמה אסיפות דחופות בנושא, זכורני שידידי הקרוב הרה"ח משה סלונים אירגן בביתו אסיפה מיוחדת שזכיתי להשתתף בה ובאסיפה זו הוא הקים מיד 'ועד פעולה' להבאת המשיח (זה היה עוד לפני הקמת 'מטה משיח' וכדו') וגם שם דובר אודות הצורך לצאת עם הענין של קבלת המלכות".

חסידים בארה"ק פועלים...

במוצש"ק ל' ניסן כבר נערכה אסיפת חירום בכפר חב"ד בעקבות השיחה המיוחדת. הכיוון: להתמסר לרבי ללא גבול ולבקש את התגלותו כמלך המשיח כאשר אנו כחסידים מוכנים לעשות הכל לשם כך.

לאחר האסיפה כתב הרב הגה"ח הרב מרדכי שמואל ע"ה אשכנזי מכתב קבלת המלכות ובתוך מספר ימים חתמו עליו שלשה מרבני אנ"ש בארץ הקדש: הרב אשכנזי, הרב לוי ע"ה ביסטריצקי, ויבלחט"א הרב גדליה שיחי' אקסלרוד. וכה היה נוסחו:

בית דין רבני אנ"ש בארה"ק ת"ו.

מוצש"ק פ' טהרה ל' דחודש הגאולה – ניסן שהוא א' דר"ח אייר שנת נפלאות אראנו.

אלפי שנים נמצאים בני ישראל בגלות מפוזרים ומפורדים בין העמים וכבר סבלו צרות ר"ל ל"ע במידה ויתר מן המידה וכלו כל הקיצים ועיניהם כלות ומצפות לבוא הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

בחסדי השי"ת זכה דורנו דור השביעי לרגעים האחרונים של הגלות, מעיינות החסידות הופצו חוצה והגיעו לכל פינה ופינה בעולם על ידי עבודתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א במשך למעלה מארבעים שנה, מאות אלפי בני ובנות ישראל אנשים נשים וטף מאמינים באמונה שלימה אשר רק כ"ק אדמו"ר שליט"א בכוחו לגאול את עם ישראל מן הגלות הנוראה והוא הוא גואל אחרון.

בזמן זה אשר לאחר שנתקיימו דבריו של כ"ק אדמו"ר שליט"א בקשר לשנת ניסים ואחר כך נפלאות אראנו בכל העולם כולו, באנו בזה בפסק דין ברור שהגיע זמן הגאולה אשר בו יתגלה כ"ק אדמו"ר שליט"א תומ"י כמלך המשיח ותתגלה מלכותו בכל העולם כולו וללא שום מניעות ועיכובים ובפועל ממש למטה מעשרה טפחים נאו מיד ממש ממש ממש.

את מכתב זה עם חתימות שלשת הרבנים קיבל הרבי מהרה"ח דוד נחשון ביום ב' אייר (יש לציין שהרב אקסלרוד הוסיף לפני חתימתו מספר מילים 'אישיות': "בכח תורתנו הקדושה, הגיע עת התגלות כ"ק אדמו"ר שליט"א כמלך המשיח אשר ישב על כסא השם"). וכך מתאר זאת ר' דוד נחשון: ניגשתי לרבי מלך המשיח, ואמרתי שפה נמצאים הפסקי דינים על הרבי מלך המשיח, וכאן זה מכתב מעשרה יהודים. הרבי הסתכל עלי, הסתכל אחר כך על כולם, סקר את הקבוצה שעמדה שם במבט מאיר עם חיוך ואמר: "ישר כח, ישר כח!" והכניס את המעטפות לכיס ה"סירטוק" על לוח לבו הקדוש.

חסידים ב־770 מקבלים ע"ע 'לפעול במס"נ'

ביום ה' ד אייר התקיים כינוס גדול ב־770 מטעם 'מטה משיח' שזה עתה הוקם. 770 היה מלא מפה לפה, הרבנים דברו מאד חזק, וכולם הרגישו את גודל השעה וציפו שהרבי יתגלה.

המשתתפים ניסחו מכתב קבלת המלכות, וז"ל: **כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח. כל הנאספים כאן מקבלים עליהם מלכותו של כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח, לפעול במס"נ בכל רצונו וכל מה שידרש מאתנו ומתוך שמחה וטוב לבב וכו'.** וחתמו עליו 250 איש בסוף האסיפה.

מענה הרבי על כך הי' מעודד במיוחד:

"נת' ות"ח, ותהא פעולה נמשכת ובהוספה והזמ"ג, כנתינת כח דחז"ל וברכתם דכל המוסיף מוסיפין לו, ובמיוחד ברכתו דהקב"ה שתוספתו מרובה כו'. והזמ"ג שבאים מחודש ניסן והשפעתו ונכנסים לחודש אייר (ר"ת האבות ורחל – רגל הד') במפורש בכמה מקומות. בשנת ה(י') ת(הא) ש(נת) א(ראנו) נ(פלאות) אזכיר עה"צ".

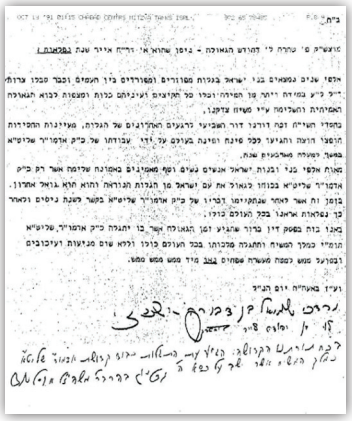

פסק הדין עם חתימות שלושת הרבנים

הקירות של 770...

בהתאם למענה המעודד במיוחד, לקראת שבת, הגדילו הבחורים את פתקי "קבלת המלכות" ותשובת הרבי עליהם והדביקו עותקים רבים על כותלי 770 בפנים ובחוץ, וקינגסטון אוו.

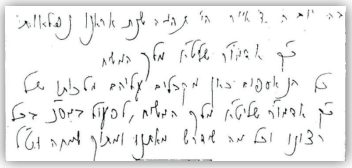

מכתב קבלת המלכות לפעול במס"נ עליו חתמו 250 איש

מספר הרב שפירא "תלו אז על הקירות את מענות הברכה והעידוד של הרבי על ה'פסק דין' והחתימות לקבלת המלכות. אני זוכר שהיו חסידים שמאד כעסו והתנגדו לכך, אחד מהם אף הגדיל לעשות וניגש בזעם לר' לייבל גרונר כשהוא תובע ממנו בתוקף להוציא הודעת הכחשה ולהבהיר שמדובר במענה כללי "כי לא יכול להיות שהרבי אישר כזה דבר"... אבל ר' לייבל הבהיר לו שאכן הרבי ענה בפירוש על הענין הזה.

התוועדות ש"פ תזריע מצורע – ו' אייר

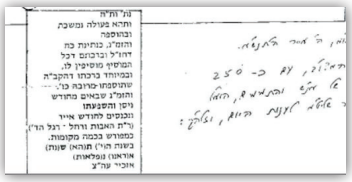

מענה הרבי כפי שהגישו מיד הרב גרונר מזכירו של הרבי

בהתוועדות ש"פ תזריע מצורע עלה הרה"ח דוד נחשון לקבל את הבקבוק משקה שהכניס עבור הפעולות בעניני קבלת המלכות. בעת שהרבי אמר שאלה שהכניסו משקה יכריזו כרגיל אודות הפעולות, התבטא הרבי בנוסח חריג ויוצא דופן: **שההכרזה כעת תהיה הכרזה ופרסום בכל העולם ובכל סדר ההשתלשלות!**

ר' דוד נחשון עלה אחרון לקבל את המשקה והכריז:

כיוון שלאחרונה היו פסקי דינים ע"י רבנים ובתי דין בישראל

המשך בעמוד 57 >>

הרב מנחם מענדל פלדמן, שליח בדנייעפער, אוקראינה

אורות דתוהו בכלים דתיקון

חובות הלבבות או הוראה למעשה?

כאשר מתבוננים בענין התפקיד והאחריות של הבאת המשיח והגאולה האמיתית והשלימה, ורואים איזה מקום מרכזי תופס ענין זה בתורת הרבי ובהוראותיו אלינו, ובפרט ביחס למושגים כמו "לחיות עם משיח", שהופיעו בשיחות התקופה האחרונה – צריכה להתעורר הדילמה: מהו המכוון והמבוקש העיקרי מכל זה, האם זוהי מטרה לעצמה שנחשוב ונדבר אודות ביאת המשיח, ונכוון את כל מעשינו לכך, או שמדובר בעיקר בסיבה ותמריץ להוסיף בעבודה בפועל בתורה ומצוות כדי לפעול את ביאתו.

לשון אחר: האם מדובר באחת מ"חובות הלבבות", שבהם נוגעת המצב הפנימי של הנפש בדעת ומחשבה ובהרגש הלב, או שמדובר בעידוד ודחיפה להוסיף במעשה בפועל, בלימוד התורה וקיום המצוות. כפי שנווכח להלן יש בכמה מקומות משמעויות לכאן ולכאן ושומה עלינו להתבונן מהי הכוונה שאליה עלינו לכוון את עצמנו.

בשיחה המפורסמת מכ"ח ניסן תנש"א הרעיש הרבי על כך שעדיין לא פעלו ביאת משיח צדקנו, ושכל עוד הגאולה מתעכבת הרי כל העבודה שנעשתה עד עתה היא "ללא הועיל", והכריז שמעתה הוא מוסר את הענין אלינו: "עשו כל אשר ביכולתכם . . להביא בפועל את משיח צדקנו תיכף ומיד ממש!". הדברים הכו בהלם את קהל אנ"ש והיתה התרגשות ותכונה רבה.

בהתוועדות של השבת שלאחרי־זה הרבי שב על נקודת הדברים וביאר מה כוונתו למעשה: "ובפשטות: כל אחד־ואחד מישראל יש לו אחריות להוסיף בעבודתו להביא את משיח צדקנו בפועל ממש! . . ובמה מתבטאת עבודה זו – הרי־זה גם־כן בפשטות: בהוספה בתורה ובמצוות, בלימוד התורה – נגלה דתורה ופנימיות התורה, ובקיום המצוות בהידור"[1].

ואכן, ברוב השיחות ההוראות למעשה הן ברוח זו – להוסיף בכל אותן הפעולות הטובות שנעשו במשך כל הדורות, מתוך כוונה מיוחדת להביא את הגאולה. אך אם כל מה שנדרש הוא להוסיף בתורה ומצווה, בלימוד נגלה דתורה ופנימיות התורה, ובקיום המצות בהידור – אם כן מה כל הרעש? על מה כל הסערה?

הרבי בעת אמירת השיחה המפורסמת 'טוט אלץ וואס איר קענט'

בהמשך אותו משפט – "עשו כל אשר ביכולתכם" – הוסיף הרבי עוד משפט קצר ומפליא: "ענינים שהם באופן של אורות דתוהו אבל בכלים דתיקון". ושוב: אם מדובר על הוראה כל־כך פשוטה כמו שנראה בשיחת פרשת שמיני – להוסיף בלימוד התורה ובקיום המצות – היכן כאן האורות והיכן הכלים? על מה מדובר כאן? מה פשר הדברים?

הצעקה "באמת" פועלת את הגאולה

אלא שאכן לא לחינם נוצרה סערה. עיון בשיחת כ"ח ניסן מעורר את הרושם שנדרשת כאן תנועת נפש חדשה הייחודית לנושא זה של הבאת המשיח, ומסגנון הדברים נראה שדוקא נקודה זו היא המכריעה בהבאת משיח צדקנו. הרבי אמר שבהתאסף עשרה מישראל ביחד הוא מצפה ש"נרעיש" לפעול ביאת המשיח, ושיהיה "מופרך" אצלנו להישאר עוד בגלות.

וממשיך שם: "אילו היו מתכוונים ומבקשים וצועקים **באמת**, בודאי ובודאי שמשיח כבר היה בא!!!". כאן כבר נראה שדוקא הבקשה והצעקה – באמת, שלא על־פי הציווי – על אריכות הגלות, היא שבכוחה להביא את המשיח **בודאות**[2]. כמו כן בהמשך השיחה דובר

---

1) משיחת ש"פ שמיני תנש"א סעיף טו.

2) מהמשך הדברים נראה שכל הסיבה שהרבי מטיל עלינו את האחריות להביא את המשיח הוא כדי שסוף סוף "נרעיש ונצעק באמת", דו"ק היטב בשיחה.

על עשרה מישראל ש"יתעקשו" לפעול אצל הקב"ה שיביא את הגאולה. כלומר, תכונת ה"עקשנות" מצידם של אותם עשרה היא זו שתפעל אצל הקב"ה להביא את הגאולה.

אך מאידך, כל אותם נקודות שהוזכרו לעיל, שמשמע מהשיחה שהן הגורם המכריע בהבאת הגאולה – אין אנו **מצטווים** עליהם בסגנון של הוראה וציווי[3]. סגנון הדברים הוא שבמצב הנכון היינו **מאליו** אמורים "להרעיש" בכל הזדמנות על דבר הגאולה, הרבי רק מדבר לאחר מעשה מדוע זה לא קורה. וכן בנוגע לזה שצריך להיות "מופרך" שהגאולה תתעכב עוד, שאין כאן הוראה שזה צריך להיות מופרך, רק טענה ותביעה על כך שזה לא מופרך. וכן בנוגע לעקשנות – אין כאן הוראה "היו עקשנים"! אלא רק הבעת תקווה ואיחול "יהי רצון שימצאו" אותם עשרה עקשנים[4].

ומהי **ההוראה** הניתנת בשיחה? – "**עשו** כל אשר ביכולתכם"! לעשות! מה לעשות? בפשטות, כאמור לעיל, ללמוד עוד תורה, לקיים עוד מצוות וכן הלאה.

אם כן מתעוררת השאלה:

האם ה"בפשטות" של פרשת שמיני היא אכן כפשוטה, ללמוד עוד סוגיא בגמרא, עוד פרק תניא ועוד מאמר חסידות, ולקיים עוד מצוה בהידור, כך עד שהקב"ה יחליט שהגיע הזמן להביא את הגאולה, או שדוקא **הרעש, הצעקה, העקשנות**, הם שיפעלו ויביאו את הגאולה?

וכאמור, אמנם ודאי וברור שהרבי דורש מאיתנו מעורבות רגשית בדרך להבאת הגאולה, רגש של "אחריות", של ציפיה וגעגוע, אך האם **רגשות** אלו הן המטרה והמכוון, או שהן רק אמצעי ודרבון להוסיף בפעולות הנכונות, **והפעולות** הן שפועלות ומביאות את התכלית, הגאולה?

ומאידך, אם אכן ה"צעקה באמת" וה"עקשנות" הם שבכוחם לפעול את הגאולה – מדוע ההוראות המפורשות בשיחות הן רק בנוגע למעשה, ולא מוזכר שם שנדרשת גם הצעקה על הגאולה[5]?

משמעות "אורות דתוהו" בקשר לגאולה

הניגודיות בענין משיח, צעקה מחד ועשיה מאידך – אינה "חקירה" אישית בלבד. כפי שנווכח להלן, היא מפורשת בכמה שיחות ומאמרים, אך כמפתח להבנת הענין נתמקד בהתבטאות בשיחה הידועה, שהעבודה הנדרשת להבאת הגאולה בפועל דורשת "ענינים שהם באופן של אורות דתוהו אבל בכלים דתיקון". הוי אומר: להבאת הגאולה נדרש מאיתנו לשלב ניגודים!

"אורות דתוהו" מאי משמע? נאמר בחסידות "אורות מרובים", בניגוד לאורות דתיקון שהן "אורות מועטים". המשמעות של ריבוי ומיעוט בהקשר זה היא, לאן מכוונת התגלות האור, אורות מועטים מכוונים כלפי מטה, לצורך תיקון הכלים ותועלתם, ואילו אורות מרובים מכוונים כלפי מקורם, שהמאור יעמוד בהתפשטות ובהתגלות. הכלי אינו אלא נקודת אחיזה בלבד, בלא שמץ של התאמה, והתוצאה היא שבירה, הכלי נופל מטה והאור מסתלק ונמוג.

ובחזרה לשיחה, רבים תהו לאיזו נקודה בדיוק מכוונים הדברים שהבאת הגאולה היא "ענינים שהם באופן של אורות דתוהו", ונאמרו הסברים שונים. אך המסתבר ביותר הוא שהכוונה היא לדברים שרק עתה נזכרו בשיחה זו עצמה, הוי אומר: התשוקה לגאולה. ההוראה היא שרגש האחריות להבאת הגאולה צריך לעורר בנו תשוקה עזה לגאולה, עד כדי חוסר סבלנות לעיכובה. לא רק כרעיון המעודד תוספת עשיה, אלא כרגש עז הממלא את כל ישותנו ואינו מותיר מקום לשום פרט אחר.

הרבי מצפה שנרעיש ונבקש באמת, מפנימיות נשמתנו, את ביאת המשיח. וכאמור לעיל, לא רק בתור "הרגש" טוב ונכון וראוי, אלא תנועת נפש כזו יש בכוחה **לפעול** את הגאולה. וכמבואר בכמה שיחות בענין זה בנוגע לטענה "למה נגרע"[6], שבקשה נפשית של יהודי, שאינה באה על פי ציווי אלא נובעת מרגש נפשו – יש בכחה **לפעול** אצל הקב"ה.

אך רגש כזה הוא נדרש ויעיל כל עוד הוא אותנטי ואמיתי. אי אפשר להפוך זאת ל"סדר", אי אפשר לעמוד כל היום ולצעוק. אלא ה"סדר" להבאת הגאולה שניתן להורות עליו הוא אך ורק על ידי העבודה הקבועה של תורה ומצוות, **ותו לא מידי**. אין ח"ו כל פעולה מחוץ למסגרת התורה והמצוות שניתן להצביע עליה בתור כזו שמביאה את הגאולה[7].

וזוהי כוונת הרבי שאורות אלו צריכים להתלבש "בכלים דתיקון", תשוקת הנשמה לביאת המשיח צריכה להתגלות ולהתבטא אך ורק ב"כלים הרחבים" של התורה ומצוות, לתרגם ולממש את סערת הנפש בפעולות המוסיפות טוב ואור בעולם.

ובלשון הפתגם בהיום יום (י"ב שבט): "השכל וההפעלות שני עולמות הם: עולם קר ומיושב, ועולם רותח ומבוהל. וזאת היא עבודת האדם לחברם להיות לאחדים. ואז הבהלה נהפכת לשאיפה, והשכל – למורה דרך בחיים של עבודה ופועל".

אלא שההבדל הוא, שכאשר הבהלה נהפכת לשאיפה היא כבר

---

3) וכמובן משיחת כ"ח ניסן, שאם יוזכר הדבר בתור הוראה הרי ששוב נקיים זאת "מפני הציווי" ולא יהיה זה באמת. ראה גם לקו"ש חי"ט ע' 385 והע' 42 שם. חכ"ו ע' 216 ואילך. ע' 265.

4) דוגמא בולטת נוספת היא שיחת ש"פ דברים תנש"א בסופה: "הדבר היחידי שעליו מחכים הוא – שיהודי יצעק עוד צעקה, עם עוד בקשה ותביעה ועוד תזכורת: "עד מתי"?!... ועל ידי זה הוא פועל שמשיח צדקנו נכנס עכשיו לבית הכנסת זה" וכו'.
נשים לב: "הדבר **היחידי** שעליו מחכים", ולא רק בתור הרגש טוב, אלא "**ועל־ידי־זה הוא פועל**" – זה מה שפועל. ומאידך אין כאן הוראה, "מחכים" שיהודי יצעק אבל אין מורים לו "צעק"!

5) אמנם מובן שאי אפשר להזכיר זאת בתור הוראה וציווי כנ"ל, אך לפחות היה צריך להיות מוזכר בכל מקום שהפעולות בלבד אינן מספיקות, ובכדי שיפעלו את המבוקש "מצפים" שיהיה בהן איזה רגש של "אמת" וכיו"ב. מסגנון ההוראות המעשיות משמע שהן מצד עצמן מספיקות בכדי להביא את הגאולה.

6) ראה לקוטי שיחות חלק כ"ג בהעלותך א' ס"ז. שיחת פסח שני תשד"מ ס"ה ואילך, שיחת ט"ו אייר תנש"א ס"ג ואילך.

7) ואילו נמציא פעולה כזו יהיה זה בבחינת "כלי מועט" שאין בכחו להכיל את האור של תשוקת הנשמה לגאולה, ובודאי שאין בכחו לפעול אותה. ולכן סופו "שבירה", דהיינו שיהפוך מוקד לישות ופירוד מהכוונה העליונה, ואילו האורות יסתלקו וימוגו.

מוגבלת למדת הדחיפה וההנעה של המעשה, אין אלו עוד "אורות מרובים" אלא אורות המכוונים אל הכלים, אל העבודה והמעשה. החידוש בהוראה "אורות דתוהו בכלים דתקון" הוא שהאורות **נשארים** "אורות דתוהו", ויחד עם זאת הם יורדים ומתגלים בכלים דתיקון.

צא ולמד מהנהגת הרבי עצמו, שתשוקתו לביאת המשיח ולגאולה ניכרת בכל מציאותו, והוא מבטאה ומגלה אותה בסערה רבה, אך מאידך רוב שיחותיו ובפרט הוראותיו ופעולותיו ממשיכים לעסוק בעיקר בעבודה של "תמידים כסדרם", הוספה בלימוד בתורה, בקיום המצות, בהפצת היהדות ובהפצת מעיינות החסידות[8].

למה זה חשוב?

וכאן עלול הקורא לשאול: לשם מה יש להציג את הדברים בצורה של ניגודיות שכזו, ולהפוך זאת ל"פלפול" שלם עם קושיא ותירוץ וכו', ומדוע שלא נניח הדבר בתמימות התמימים במושכל הראשון והפשוט, שישנם כמה וכמה הוראות בענין הבאת המשיח, ההוראה העיקרית היא להוסיף בתורה ומצות מתוך רגש של אחריות להבאת המשיח, וישנה גם ההוראה "להרעיש" בכל עת על דבר הגאולה, וגם שיהיה מופרך להישאר בגלות, ועוד כמה וכמה הוראות, ואנו כחסידים הבטלים ומצייתים לכל הוראות הרבי נשתדל לקיימם כולם עד האחרון שבהם.

אלא שכאן טמון המסר המרכזי: לפעמים, מתוך הרצון "לסדר" לעצמנו את הדברים בהגדרות קלות לתפיסה, מתוך הנטיה להשקיט את המחשבה ולהתמקד בשגרה של לימוד ועשיה מבורכים – אנו מפספסים את הנקודה העיקרית שהרבי מצפה מאיתנו...

לאחרונה כשישבתי בהתוועדות רעים שאלני חברי, אברך חסידי: במה אתה מונח, בלהיות יותר חסיד ויותר ירא שמים, או בלהביא את המשיח? והשאלה מעוררת מחשבה ומטרידה את הנפש. אמנם מסתמא ניתן ליישב את שני הדברים, אפשר לנסח הסבר שיכלול את שתי המטרות כאחת. אך האם לא מדובר בניגודים? האם אין כאן התנגשות? בפירוש כן!

אין כאן דיון תיאורטי או התפלספות לשמה, מדובר בשאלה קיומית. שכן הלהט בענין המשיח נובע מתנועת נפש מסוימת, או אף יוצר אותה, תנועת נפש של העדר מנוחה, של סערה ותשוקה חסרת גבולות, אך חסרה התועלת הממשית, ה"טב לעלמא" שתצא מתנועת הנפש הזו. לאידך כשמתגבר השכל הקר ושואל: כיצד מקרבים את ביאת המשיח בפועל, איזה פעולות ממשיות יש לבצע כיצד לשפר ולהעלות את עצמי ואת העולם ולהכינו לביאת המשיח – אז ההתמקדות היא בעשיה מסודרת, מתוכננת ומבוצעת היטב, אך הלהט נעלם.

לפחות בקנה המדה של תנועות הנפש – מדובר בניגודים, שאינם מתיישבים זה עם זה. וכמו בכל התנגשות של ניגודים, בני אדם נוטים לנקוט בקו מסוים ולהיצמד אליו, כל אחד לפי נטיית לבו, לפי תכונות נפשו והשפעת סביבתו.

התוצאה מכך היא שרבים וגם טובים זונחים לכאורה את ענין המשיח. הם אמנם עסוקים ושקועים בלהט בשליחות הרבי, בפעולותיו ובתורתו ובהפצתן, אך הנקודה הפנימית והעיקרית של הרבי, "להביא לימות המשיח" – נזנחת במידת מה, ועולה על המחשבה ועל הלב אך לעתים רחוקות.

ומאידך גיסא ישנם חסידים שלפי מזג נפשם ונטיית לבם עסוקים בלהט רב בנקודה הפנימית, וכל חיותם ומחשבתם ולבם רק בנקודה אחת ויחידה זו, משיח, משיח, משיח, אך למרות זאת, ואולי דוקא בשל כך, הרי בנוגע למעשה בפועל עלולים הם לנטות חלילה מן הכוונה האמיתית.

הוראת הרבי שהעבודה צריכה להיות באופן של "אורות דתוהו בכלים דתיקון" נותנת את ההנחיה המלאה לשני הצדדים. היא מבהירה מצד אחד את החשיבות המכרעת של התשוקה העזה לגאולה, ומאידך הדרך היחידה לבטא את האורות הללו היא דרך הכלים הרחבים של התורה ומצוות. בכך יש כדי לענות במקצת על השאלות בהם פתחנו.

הרבי עצמו שואל את השאלה

אמנם מבחינת תנועות הנפש עדיין מדובר בניגודים, ולכן אחרי הכל הדבר נותר מתמיה, הכיצד דורשים מאיתנו לשלב ניגודים? אמנם יש לנו דוגמא על כך מהרבי עצמו, אך הרבי הוא בלתי מוגדר ומשום כך נושא הפכים, ומה נאמר אנו?

יתר על כן, ניגודים מעצם טבעם באים אחד על חשבון השני, ואם כן השאלה המיידית המתעוררת היא – במה להתמקד? האם להיסחף בלהט כיסופי הגאולה, לחיות עם משיח, או להשקיע בעבודה מונוטונית ומסודרת?

התשובה הבאה אולי עשויה להיות מפתיעה, אבל מסתבר **שעצם השאלה** היא הצעד החשוב ביותר. וזו בעצם הכוונה בניתוח הנושא, להעלות את הדילמה הזו לסדר היום. אם נדע שנדרש מאיתנו דבר שהוא "בלתי אפשרי" לכאורה, יהיה זה הצעד הראשון לצאת מהקיבעון שאולי נקלענו אליו בנושא זה.

בכדי להבהיר נקודה זו אביא כאן קטע יוצא דופן ממאמר ד"ה "עבדים היינו" תשמ"ח[9]. במשך חורף אותה שנה היתה עליית מדריגה בעיסוק בענין ביאת המשיח, והחלו להישמע דיבורים

---

8) זכורני בימי בחרותי היה משפיע בישיבה שלא ראה בעין יפה את הלהט של הבחורים הצעירים בנושא המשיח, ודעתו היתה שהם מחטיאים את המטרה ונוטים מכוונת הרבי. באחת ההתוועדויות הוא אמר לנו: אם תלמדו את השיחות של תנש"א-נ"ב אתם תצאו מבולבלים ולא תדעו מה נדרש מכם, ולכן עצתי לכם היא: קראו את סיום השיחות, את ההוראות שהרבי מוציא מהשיחה בנוגע למעשה בפועל, שם אין כל ספיקות והדברים ברורים לחלוטין.
לאמיתו של דבר, העובדה שההוראות למעשה בשיחות הן פשוטות ברובן (והדבר אף מודגש בכמה מהן, ראה שיחת ש"פ תולדות תשנ"ב סי"ב. שיחת נר א' דחנוכה ס"ז), היא עמוקה יותר מהנראה בשטחיות. שילוב זה גופא, של שיחות העוסקים בענינים נפלאים כל-כך עם הוראות מעשיות פשוטות – הוא עצמו מסר חשוב ועיקרי במהות העבודה הנדרשת מאיתנו בתקופה זו.
(אם כי ראוי לציין שיש גם כמה-וכמה הוראות "נפלאות" בשיחות אלו, ראה ש"פ אמור תנש"א ס"ט, ש"פ לך לך תשנ"ב סי"ד, ועוד. ואכ"מ).

9) ש"פ צו ח' ניסן, שבת הגדול, התוועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 507-8.

על כך שעבודת הגלות הסתיימה כולל גם "צחצוח הכפתורים", והעבודה עתה היא לעמוד הכן לקבל פני משיח[10].

המאמר מתחיל באופן רגיל ומוכר במאמרי חסידות דומים. בתחילת המאמר נתבאר ענין קליפת פרעה שהוא בחי' עורף שאין מאיר פנימיות הרצון, ומזה בא השעבוד למצרים, וסדר היציאה ממצרים תחילה לידה, ואחר־כך צמיחה מקטנות לגדלות, ספירת העומר ומתן תורה ועד שמגיעים לגילוי דלעתיד לבוא.

אך בסיום המאמר חל מפנה חד ומפתיע: "אמנם עדיין צריך להבין בכל זה, הרי כבר בזמן הגמרא אמרו רז"ל כלו כל הקיצין, וכל שכן וקל־וחומר עתה לאחרי ההכרזה דלאלתר לגאולה, וההכרזה שלא נשאר אלא צחצוח כפתורי הבגדים לקבל פני משיח צדקנו, וההכרזה שבטח כבר נסתיימה עבודה זו מאז, ואם־כן איזה מקום יש לתבוע את העבודה דצמיחה מקטנות לגדלות והחילוקים בין פנים ועורף וכו' כדי להגיע ללעתיד־לבוא כו', והרי לכאורה כבר נגמרה כל עבודת ההכנה אל הגאולה דלעתיד, ביאת משיח צדקנו".

הנה כי כן, הרבי בעצמו מציג את הדילמה האמורה בשיא חדותה: הדיבורים על כך שאנו עומדים על סף הגאולה וצריכים לעמוד הכן לקבלת פני משיח, אינה עולה בקנה אחד עם סדר העבודה הרגיל המבואר במאמרי החסידות! והמפתיע ביותר הוא שהרבי אמר מאמר שלם בתוכן של העבודה הרגילה, אלא שבסיומו הוא בוחר להעלות את הקושיא.

"אין איש שם על לב"

אך בכך לא די. כאן מגיעה הנקודה המפליאה והחשובה ביותר, הרבי ממשיך ובא בתביעה אלינו מדוע איננו שמים לב לסתירה: "והתמיה גדולה ביותר על זה שאין איש שם על לב לשאול שאלה זו, וראיה לדבר היא מזה גופא שעדיין לא בא, כי אם היה הדבר נוגע היה משיח כבר בא אתמול וכל־שכן וקל־וחומר היום בבוקר וכל־שכן וקל־וחומר היום בצהריים וכל־שכן וקל־וחומר היום בזמן דרעוא דרעוין".

יש כאן דבר מפליא ביותר: במקום לענות על השאלה הרבי בוחר לפנות אלינו בטענה ובתביעה על כך ש"**אין איש שם על לב**" לשאול את השאלה! כמו כן ראוי לשים לב להנחות המובלעות כאן, ששימת הלב לניגודיות זו אמורה לנבוע מכך ש"**הדבר נוגע**", וכן, שאילו זה היה המצב – אזי **משיח כבר היה בא**!

ולמי כוונתו באומרו "אין איש שם על לב"? האם לאלו ש"חיים" בעיקר עם ההודעה שעומדים על סף הגאולה, או לאלו שממשיכים בקו החשיבה הרגיל? – הרבי לא "בוחר צד". בין אלו ובין אלו, אם רק לא הבחינו ולא "שמו על לב" שקיימת כאן סתירה – הרי שהענין לא מספיק נוגע[11].

---

10) ראה שיחות ש"פ חיי שרה ס"י, ויצא ס"ח, ויק"פ ס"י, ב' ניסן סי"ב וש"פ צו (שבו נאמר מאמר זה) ס"ט.

11) להעיר, שמיד לאחר השיחה בכ"ח ניסן תנש"א אמר הרבי "לא נגע ולא פגע" (מטבע לשון שנזכרה בשלימותה גם בהמשך המאמר דידן, עיין־שם). הקשר בין הדברים מעלה משמעות חדשה לאמירה זו. ייתכן שעיקר הכאב היה על כך שלא מבחינים בניגודיות שבין האורות לכלים. כל אחד נוקט באחד מהקוים, ומשתדל לכוון אל הרצון לפי הבנתו ונטיית לבו, אבל לא תופסים את המסר העיקרי – החיבור והשילוב.

והרבי מוסיף ומחדד את הדילמה, בהציגו "פתרון" שבאופן שטחי כביכול פותר את הבעיה ודוחה אותו: "והנה לכאורה יש לבאר שב' ענינים אלו (זה שתובעים את פרטי העבודה הנ"ל דעבדים היינו להגיע ללעתיד־לבוא כו', וזה שמודיעים שכבר כלו כל הקיצין וכו') הם מצד ב' סדרי עבודה, תמידין כסדרן, ומוספין כהלכתן, דהעבודה דתמידין כסדרן היא סדר והדרגה . . וישנה העבודה דמוספים כהלכתם, שמצד סדר עבודה זו הוא כבר מוכן לגאולה העתידה.

בס"ד. ש"פ צו, שבת הגדול, ח' ניסן התשמ"ח.

בלתי מוגה

עבדים היינו לפרעה במצרים כו'[1] ד"מנהגנו[2] אשר בשבת הגדול אחר מנחה אומרים[3] עבדים היינו עד לסמר על כל עונותיתו', כמו שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שכן הי' מנהג אביו כ"ק אדמו"ר נ"ע, ומובן מזה שכן היתה הנהגת הנשיאים שלפניו, עד לרבינו הזקן, ולמעלה בקודש לפני זה[4], וידוע הדרוש על זה בסידור עם דא"ח לאדמו"ר האמצעי[5], והוא דרוש אדמו"ר הזקן שנכתב ע"י אדמו"ר האמצעי (כמבואר בהקדמת הסידור), ויש עליו גם ביאורים והערות מאדמו"ר הצ"צ (שכבר נדפסו בספרו הנוק' בשם אור התורה[6]), ונמצא שדרוש זה נאמר ע"י שלשה אבות החסידות, אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצ"צ (כידוע פתגם חסידים הראשונים בזה שב' הנשיאים הראשונים נק' בשם שלשת אבות החסידות[7], וכמובן גם מהשם אדמו"ר האמצעי, היינו שהוא האמצעי מהשלשה), ועד"ז בדרושי רבותינו נשיאינו שלאחרי זה. שהרי נוסף לזה שכל אחד מהם חזר על הדרוש של קודמו, שגם מטעם זה נק' התורה על שמו שפסר נפשו על הענין ולכן נקרא על שמו[8], הרי כל אחד גם הוסיף משלו. ובפרט שאין זה סתם ענין פרטי בתורה אלא ענין כללי בכל התורה כולה, שהרי הפסוק עבדים היינו הוא תירוץ על שאלה (ובלשון העולם קושיה) בנו[9], הבן חכם[10]. דזה שנקרא בשם בן חכם אינו מורה שהוא בן חכם, וגם אינו מורה על קטנותו (בן קטן), אלא הוא ע"ד הלשון בן חורין, שמציאותו היא מציאות של חירות אמיתית (וע"ד הלשון בן מאה (ובכו"כ)[1] שמדובר בזה הוא, שהוא בן אדם שעל שלו הוא מאה שנה, ועד דמבואר בס"א הפירוש בזה, שהגיע לשלימות הענין דמספר מאה), ולפי זה כן חכם היינו שהוא לא רק חכם סתם אלא כלול חדוד במציאות החכמה, וכמבואר בחסידות[1] בביאור שאלת הבן חכם, שהוא יודע ומכיר את החילוק בין עדות חוקים ומשפטים, ועל יסוד זה היא שאלתו מה העדות והחוקים וכו'[1]. שלכן המענה לשאלה זו הוא בתורה, החכמה האמיתית, חכמתו ורצונו של הקב"ה שהיא חכמת התורה[1]. דמכל זה מובן שענין זה (עבדים היינו כו') הוא ענין עיקרי וכללי

העמוד הראשון של ד"ה עבדים היינו תשמ"ח

אמנם זה גופא אינו מובן בשכל הפשוט, כי בפועל הרי הן שתי תנועות הפכיות, ואיך יכול האדם שהוא נשמה בגוף לעבוד עבודתו בב' תנועות הפכיות. דאף שבדיבור אפשר לומר שיש ב' סדרי עבודה, ואפשר לומר זה כמה וכמה פעמים, עד למאה פעמים ואחת, מכל־מקום אין זה משנה המציאות, שהם שני הפכים, ולאחרי כל־זה אין איש שם על לב".

נראה שבהביאו את ה"הסבר" שמדובר ב"שני סדרי עבודה" ודחייתו, כוונתו להדגיש ולחדד שהדילמה אינה ענין לפלפולים שכליים, מדובר כאן בהתנגשות בין שתי **תנועות נפש** שכל אחד אמור להכיר **מתוך עצמו** שהם אינם יכולים להתיישב יחדיו.

כאמור אם ננסה לנסח הסבר שיכלול את שני הצדדים בודאי שניתן לעשות זאת, אבל כשמדובר בניגודיות בין שתי תנועות נפש הפכיות – עבודה מסודרת ומדורגת ועבודה של לעמוד הכן לגאולה – ניסוחים לא יעזרו. ייתכן שזה ההסבר לכך שאי ההבחנה בסתירה מוכיח שהענין אינו נוגע. אילו הענין היה נוגע לא היינו "מתפלפלים" אלא מנסים **ליישם** את הדברים הלכה למעשה, ואז בהכרח שהיינו מבחינים שהדברים אינם מתיישבים יחדיו.

נקודת המפתח – מודעות

ניתן לומר שבמאמר זה מופיע העימות הברור ביותר בין "מפני הציווי" לבין "באמת", שהדבר "נוגע": מי שכל דברי הרבי מתקבלים אצלו רק מפני הציווי אינו שואל שאלות ולא מוצא סתירות, הוא בטל כעבד פשוט, מבצע מה שאומרים לו. עבודה בסדר והדרגה – בסדר והדרגה, לעמוד הכן – הוא עומד הכן. הוא אינו יודע מה הבעיה. שני הדברים ממקור אחד נאמרו, את שני הדברים הרבי ציווה, אז שניהם אמת.

אך הרבי מבהיר כאן שבנוגע לעבודת ההכנה לגאולה זה עובד כך. צריכה להיות מעורבות אישית, נדרש שהענין יהיה נוגע **לנו**, ושאנחנו נחשוב כיצד הדברים מתיישבים. מאידך שלא נבחר

המשך בעמוד 35 >>

הרב ישעיהו גולדברג, משפיע בישיבת חב"ד, רמת אביב

'להשתנות' (ב)

לפנינו מאמר מאמר שני בסדרה מתוך שלושה בנושא 'התבוננות בתפילה – כיצד ואיך' • הפעם נתבונן כיצד מורידים את ההתבוננות כלפי המעשה בפועל, כאשר השלב השני לאחר ההתבוננות השכלית הוא שלב ההתפעלות • כמה פעמים אמרת לעצמך שאתה רוצה להשתנות?

א.

יש לשאול שאלה פשוטה: לאן אמורה להביא ההתבוננות? מהו היעד שלה? לאן היא אמורה לקחת אותי כאשר אני יושב ומתבונן?

כמובן, מטרתה הכללית של ההתבוננות היא להביא לזיכוך המידות ולהאיר את הנפש. אך לא על זה אנו מדברים כעת. אנו מדברים על משהו יותר פשוט: מהו היעד העכשווי שאני צריך לבוא אליו בעת ההתבוננות?

לכל עיסוק יש יעד; הכניסה לחנות המכולת, למשל, יש לה יעד ברור. היא אמורה להוציא את האדם משם עם אוכל ביד. או להבדיל, בלימוד הלכה, היעד הוא – לא קריאת ההלכה – אלא לבוא לידי ידיעה ברורה מהם הדעות השונות ומהו פסק ההלכה למעשה.

כשהיעד ברור לי, מאין לבוא ולאן ללכת, ניתן אז לבחון האם אכן מילאתי אחר הענין או שמא לא.

התבוננות היא אינה לימוד. לימוד הוא רק הכנה להתבוננות. היעד של לימוד החסידות, אם כן, אינו אותו היעד של ההתבוננות. לימוד החסידות מטרתו היא הבנת וקליטת המאמר והמושגים הנזכרים בו. ענין זה הוא חשוב מאוד, כהכנה להתבוננות, לדעת היטב את הנושא הנלמד בחסידות, עד שניתן להסבירו בבהירות. ואמנם גם לשם כך דרושה לעתים התבוננות, בשעת הלימוד או לאחריו, לבוא לעומק הבנת הענין, אך אין זו ההתבוננות שבעבודת התפילה. ב'היום יום' (כ' תמוז) התבוננות זו מכונה 'התבוננות לימודית'.

מהו, אפוא, היעד של ה'התבוננות שבתפלה'?

ב.

נאמר זאת בפשטות. היעד הוא: התפעלות.

יש הרבה סוגים ודרגות של התפעלות; ישנם התפעלות שכלית והתפעלות לבבית. ישנם התפעלות חיצונית והתפעלות פנימית, וישנה התפעלות של 'תוך תוכיות נקודת הלב'.

כחסידי חב"ד, המילה 'התפעלות' קצת מרתיעה אותנו, בפרט כשעושים מזה 'ענין'. אבל אין זה מדויק. אמנם, במאמרי חסידות מדובר אודות ההבדל בין 'התפעלות' ל'דביקות'. התפעלות שייכת לעבודה הקשורה לחיצוניות המוחין השייכים למידות. לעומת זאת דביקות באה מצד דרגת המוחין שלמעלה משייכות למידות, מוחין בעצם. אבל גם הדביקות היא סוג של התפעלות. זו התפעלות באופן של דביקות. "**והתפעלות** הנפש בזה הוא בבחינת דביקות לא בבחינת התפעלות כו', כידוע" (המשך תרס"ו ע' ריב, ובכ"מ).

מדוע ההתפעלות כל כך חשובה? 'התפעלות' משמעותה תזוזה כלשהי של האדם. משהו הזיז אותו. לעיתים ההזזה היתה רק בלב ועדיין לא ברור איך זה יתורגם במעשה, אך עצם זה שמשהו הזיז אותו, זה דבר גדול. בפרט אם הוא לא מוותר לעצמו ולא נותן ליום לעבור מבלי שהוא התפעל ממשהו, שמשהו הצליח לגעת בו.

לדוגמא: אדם למד אודות המבואר בפרק כ"ג בתניא שבשעת קיום מצווה כח המעשה שבידיו נעשה ממש כגוף לנשמה לרצון העליון ואוא"ס ב"ה. בשעת הנחת תפילין ידיו וראשו נעשים מרכבה ממש לרצון העליון ב"ה. ההתבוננות ברעיון הזה צריכה להביא אותו להתרגשות והתפעלות מהפלא שבדבר. ההתפעלות מכך היא זו שמעוררת בו רצון שאכן כך יהיה, שאיברי גופו יהיו מרכבה לאוא"ס ממש. ההתפעלות מכך יכולה גם להביא אותו לידי ביטול גדול ורגש של דרך ארץ בפני המצווה שאותה הוא הולך לקיים.

ג.

האם ההתפעלות יכולה להיות דמיונית? – בוודאי שהיא יכולה להיות כזאת. בעיקר כשהאדם מאלץ את עצמו להתפעל, התפעלות מאולצת, מעוּשָה. ככה זה גם בלימוד. לפעמים האדם משכנע את עצמו שהוא כבר הבין. הוא רוצה כבר להתקדם ולצאת להפסקה. ככה גם – הוא מתפעל בכוח, כי הוא רוצה כבר להתחיל את התפילה ולהיות כבר בשלב הבא...

אז איך אפשר לבחון את זה?

בדרך כלל, האמת של ההתפעלות באה לידי ביטוי בכך שהיא יצרה רצון כלשהו אצל האדם, רצון לעשות משהו בגלל הדבר שממנו הוא התפעל והתרגש. התפעלות דמיונית היא כזו שמתחילה ונגמרת בהתפעלות עצמה מבלי שנולד ממנה רצון לעשות משהו.

הרצון שמתעורר לעשות משהו, יכול להיות כלפי המשך היום שאחרי התפילה, וגם יכול בעצם ההתעוררות של רצון חזק לתפילה. ההתעוררות של הרצון לדבר מה – היא תוצאה של התפעלות אמיתית. לכן ההתפעלות נמדדת לרוב בתענוג שיש לאדם בתפילה שבאה אחר כך.

ד.

חסידים אומרים, שהתבוננות פירושה להסביר לעצמך במחשבה עניין מסויים בחסידות כאילו אתה מסביר למישהו אחר, למישהו כזה שאתה צריך להקדים לו כמה הקדמות לפני כל דבר שאתה בא להסביר לו. כאילו עומד מולך יהודי ב'מבצעים' ואתה צריך להסביר לו את המאמר. יהודי כזה שעל כל דבר שאתה מצטט לו הוא שואל אותך: מה זאת אומרת? ואתה צריך להכניס אותו לתוך הענין על ידי שאתה מקדים כמה הקדמות, חוזר אחורה ומסביר את היסודות הפשוטים שמבחינתך הם היו מובנים מאליהם.

לפעמים, דווקא מתוך אותם ההקדמות שהיית צריך להקדים ולבאר, תמצא את עצמך בהתעוררות גדולה מאוד, על אף שסתם כך לעצמך לא היית טורח להתעכב באותה הקדמה, אך דווקא היא עוררה אותך מבלי ששיערת שכך יהיה.

לדוגמא: בשביל להסביר מושג כלשהו בחסידות, צריך לפעמים להזכיר את היסודות הפשוטים והגדולים שהכל זה אלוקות ואלוקות זה הכל. צריך להיזכר בהבדל בין העולם כפי שהוא מנסה להיראות לנו לבין המציאות האמתית של העולם, "שכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת הימצאו" (כלשון הרמב"ם בתחילת ספר היד).

כך נמצא, שהסיבה בגללה אינני מצליח בהתבוננות להתפעל מאיזה מושג בחסידות, היא לפעמים בגלל שאני לא שם לב שהעולם הגשמי מאד תופס אצלי מקום. אמנם אני לומד נגלה וחסידות, ואפילו יוצא ל'מבצעים', אבל כשאני מנסה להתבונן בחסידות ולא מתפעל, זה בגלל שאחרי הכל ההעלם־והסתר של העולם מעלים ומסתיר גם אצלי. ברגע זה אמנם אינני מרגיש איזו תאווה גשמית, ואדרבה, אני מנסה להימשך לרוחניות ואלוקות, אך עצם זה שאני לא מתפעל מהמחשבה אודות מושג באלוקות הרי זה בגלל שאני מרגיש את הגוף ולא את הנשמה. ולכן, הרבה פעמים העצה לכך היא פשוט להזכיר לעצמי את ההקדמה, השייכת לכל מושג בחסידות, ש"לית אתר פנוי מיניה" בכל מקום ומקום ממש.

כמו כן חשוב לזכור את המקום שיש למשלים שמובאים במאמרי חסידות. אריכות ההתבוננות במשל חשובה לא פחות מהחשיבה אודות הנמשל. אנו רואים שבהרבה מאמרים הדיבור אודות המשל הוא באריכות גדולה לא פחות מהדיבור אודות הנמשל. לפעמים ההתפעלות יכולה לבוא דווקא מתוך המשל, ולעיתים כל ההתבוננות היא אך ורק במשל ומכך ההתעוררות לפני התפילה. נכון, זה רק משל, אבל זה משל שמובא בתורת החסידות. במשלים שמובאים בתורת החסידות יש עדינות נשמתית, במשלים עצמם מאיר אור רוחני. עצם ההתבוננות לפני התפילה במשל שלקוח מתורת החסידות מרומם את האדם מעביות ומגושמות הגוף. לכן ההתפעלות שמוציאה קצת את האדם מעצמו לא תמיד חייבת להיות מהנמשל, היא יכולה להיות גם מהמשל.

ה.

במכתב של הרבי, מכ"ח סיון תשי"ז (אג"ק חט"ו), נכתב בקשר לכוונה הכללית שצריכה להיות בתפילה:

"כוונה הכללית היא דע לפני מי אתה עומד המתחלקת לשלש התבוננות: א. מי הוא העומד. ב. לפני מי הוא עומד. ג. והקישור שביניהם על ידי התפלה".

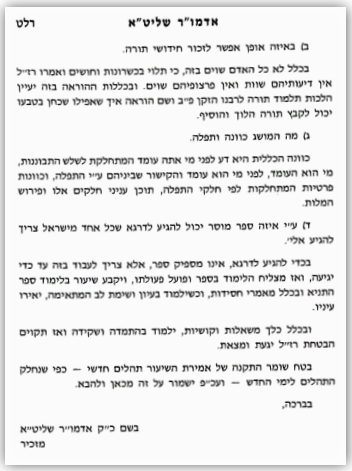

אדמו"ר שליט"א — רלט

ם באיזה אופן אפשר לזכור חידושי תורה.

בכלל לא כל האדם שוים בזה, כי תלוי בכשרונות וחושים ואמרו רז"ל אין דיעותיהם שוות ואין פרצופיהם שוים. ובכללות ההוראה בזה יעיין הלכות תלמוד תורה לרבנו הזקן פי"ב רשם הוראה איך שאפילו שכחן בטבעו יכול לקבץ תורה הלוך והוסיף.

ג מה המושג כוונה ותפלה.

כוונה הכללית היא דע לפני מי אתה עומד המתחלקת לשלש התבוננות, מי הוא העומד, לפני מי הוא עומד והקישור שביניהם ע"י התפלה, וכוונות פרטיות המתחלקות לפי חלקי התפלה, תוכן ענינו חלקים אלו ופירוש המלות.

ד ע"י איזה ספר מוסר יכול להגיע לדרגא שכל אחד מישראל צריך להגיע אליו.

בכדי להגיע לדרגא, אינו מספיק ספר, אלא צריך לעבוד בזה עד כדי יגיעה, ואז מצליח הלימוד בספר ופועל פעולתו, ויקבע שיעור בלימוד ספר התניא ובכלל מאמרי חסידות, וכשילמוד בעיון ושימת לב המתאימה, יאירו עיניו.

ובכלל כלך משאלות וקושיות, ילמוד בהתמדה ושקידה ואז תקוים הבטחת רז"ל יגעת ומצאת.

בטח שומר התקנה של אמירת השיעור תהלים חדשי – כפי שנחלק התהלים לימי החדש – ועכ"פ ישמור על זה מכאן ולהבא.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

אגרות קודש חט"ו
בענין ג' ההתבוננויות

במכתב זה הרבי מסביר, שהתבוננות פירושה לא רק לדעת מי אתה עומד לפני מי הוא עומד, אלא לדעת איך לקשר בין שני הדברים, איך לקשר בין מי אתה לבין מי הוא. ולכן, כל אחד מפרטים אלו הינו התבוננות שלימה. לא כל פעם ההתבוננות יכולה וצריכה להיות בשלושת הדברים במידה שווה. זה משתנה מיום ליום ומתקופה לתקופה.

פעמים שההתבוננות היא בעיקר "לפני מי הוא עומד", היינו התבוננות בגדולת ה', בנוכחות ה', בממלא כל עלמין בסובב כל עלמין ואיך שכולא קמיה כלא חשיב. ופעמים שההתבוננות היא בעיקר "מי הוא העומד", היינו במהות האדם עצמו.

וב"מי הוא העומד" גופא: פעמים שאני מזכיר לעצמי על מציאותי האמיתית, על החלק אלוקה ממעל ממש שבתוכי. ופעמים שהמחשבה היא על עד כמה אני יכול להיות שייך לדברים אחרים לגמרי מצד המקום הנמוך שבי. וישנם זמנים שההתבוננות היא במהות הקשר עצמו של האדם עם הבורא, של יהודי עם הקב"ה. אם זו עמידה של עבד לפני מלך, ואם זו עמידה של בן לפני אביו. אם זו שירה של נברא אל הבורא ואם זו השתפכות הנשמה אל שורשה ומקורה אל עצמות א"ס ב"ה.

מכך גם מובן, שאף ביום כזה שהמחשבה אודות 'ממלא כל עלמין' ו'סובב כל עלמין' לא מעוררת התפעלות אצלו, לא תמיד זה בגלל העצלות שלו. הוא יודע שהוא כן מסוגל לפרט את ההתבוננות בגדולת ה' לפרטים, להסברים מפורטים, אבל היום זה לא מאיר לו משם. יכול להיות שאתמול זה כן האיר לו, ואולי גם מחר, אבל היום הוא מרגיש שהמחשבה שלו אודות 'ממלא כל עלמין' היא עוד 'מושג' שהוא למד עליו בספר. אך אז יוכל הוא להתבונן יותר בעצמו, ב'מי הוא העומד', ואולי דווקא זה יגע בו.

ו.

כמה וכמה פעמים באגרות קודש, ציין הרבי למסופר בספר התולדות של כ"ק אדמו"ר מהר"ש, אודות המענה שניתן ביחידות לאותו חסיד שהתאונן שהוא בעל תחבולות וכל דבר הוא לוקח בערמומיות. אמר לו הרבי מהר"ש להתענות שש מאות תעניות.

תמה החסיד והשתומם. אמר לו הרבי: מה אתה חושב שתענית פירושה לא לאכול מנץ החמה עד השקיעה? זה נקרא לכחוש! תענית היא עבודה. חשוב כל יום חמשה עשר רגעים אדעתא דנפשי' אודות עצמך, לא מחשבת דא"ח, כי אם פשוט חשוב אודות עצמך ובלום פיך מלדבר.

עברו כשנתיים והחסיד נשתנה באופן אחר לגמרי.

כשהרבי הרש"ב סיפר סיפור זה לרבי הריי"צ, אמר: לא רק שנשתנה בכחות הנפש כי אם שינוי ממהות למהות. לו ראית אותו היית מתפעל מהשינוי ממהות למהות שחל בו.

ואמר על כך הרבי הריי"צ: בגמרא ישנו ביטוי "זאת אומרת", מסיפור זה אפשר ללמוד, שעל כל אחד לחשוב אודות עצמו בכל יום במשך חמישה עשר רגעים. עד כאן מספר התולדות.

המחשבה אודות עצמו איננה בהכרח חשבון נפש על עוונות. המחשבה אודות עצמו היא: מי אני ומה אני, מאיפה אני בא ולאן אני הולך, מה אני רוצה ומה רוצים ממני.

בדרך כלל הזמן שמיועד לעריכת חשבון נפש ולחשיבה אודות הנעשה עמו הוא בקריאת שמע שעל המיטה. אך אין בזה סתירה 'לחשוב אודות עצמו' ברגעים שלפני התפילה ולבוא מתוך כך להתעוררות מחודשת.

שמעתי בשם חסידים שבתומכי תמימים הורו לבחורים צעירים שלא הורגלו בהתבוננות במאמרי חסידות, לחשוב ברגעים שלפני התפילה אודות עצמם.

האם היצר הרע לא יכול לנצל זאת על מנת להתחמק מלחשוב ולהתבונן בגדולת ה'? אכן, לפעמים כן. אך אם אני יודע שאתמול כן הצלחתי לבוא לידי התעוררות מהתבוננות בביטול העולמות באור א"ס ב"ה, ואני עדיין זוכר את ההתבוננות המאירה שהייתה לי יום קודם לכן, במשל שמסביר את ההבדל בין ביטול האופנים לביטול השרפים, אזי אין זו התחמקות כלל.

חסיד בעת התבוננות ועבודה שבלב.
מציורי הצייר החסידי זלמן קליימן ע"ה

הדברים אמורים גם ביחס למה שלומדים; יכולה להיות שבת, שעל אף שלמדתי את השיחה של תשנ"ב הדק היטב, דווקא לימוד והתבוננות במאמר של הרבי הרש"ב, מאמר או אפילו אות בליקוטי תורה – הם שיזיזו אצלי את הלב.

ויכולה להיות שבת בה למדתי שעתיים רצופות מאמר של הרבי הרש"ב, ודווקא השיחה בליקוטי שיחות חלק א', או קטע מה'דבר מלכות' של נ"א־נ"ב – פתחו את הלב.

נקודת הענין היא, כאמור בתחילת מאמר זה, היעד של ההתבוננות לבוא לידי התעוררות והתפעלות המוח והלב. הדברים אמורים הן כלפי בחור שנמצא ביום כזה שעבודת ה' כבידה עליו והן כלפי בחור שנמצא בעיצומה של תקופה מרוממת בעבודת ה'.

ב'היום יום' (כ' מנ"א) נאמר, שמצוות אהבת ה' ויראת ה' צריכות להיות מורגשות בהרגש הגוף בבשר הלב ממש, בדוגמת אדם הפוגש את אוהבו הנאמן, שנהיה לו טוב על הלב עד כדי כך שהוא ישכח לרגע מכל הדברים המעיקים עליו, ולו זו בלבד, אלא גם יתעורר בחיות גדולה של תקוה חדשה.

ככה ממש צריכה לפעול ההתבוננות אצל כל אחד. גם ביום כזה שהשמים מכוסים בעננים אפורים, ההתבוננות צריכה לגרום לפתע לקרן אור של שמש מרפא, הממלאה את המתבונן בהתלהבות מהדברים הטובים שהוא יכול לפעול באותו יום. היעד של ההתבוננות ביום שכזה הוא 'להעתיק' את האדם, ואפילו לרגע, למקום אחר, ומשם להתעורר ברצונות חדשים ולו לאותו יום בלבד. לאמיתו של דבר, הקושי הפנימי המורכב יותר הינו דווקא בימים שבהם 'הכל בסדר', ועבודת ה' מתנהלת כשורה. האדם באופן כללי שבע־רצון ממה שקורה. אם ישאלו אותו הוא יאמר שבודאי הוא לא מושלם, אבל 'הכל בסדר'. דווקא אז ההתעקשות היא להתבונן ולבוא לידי התפעלות, התפעלות שהיא לא באותה 'זרימה' של הנינוחות הכללית ששולטת עד אותו רגע. בדוגמת אותם דגים שגם כשבתוך המים טוב ונעים, הם צריכים לדלג מפעם לפעם אל מעל למים.

כאמור במאמר הקודם, ביום שבו אדם לא וויתר לעצמו עד שמשהו נגע בו, הוא התבונן התבוננות כזו שהביאה אותו לידי התפעלות במוח ובלב, אזי הוא קרוב יותר לעניני אלוקות. חסיד לא יכול להיות באותה עוצמת דביקות כל הזמן ולכן לא בכל רגע הוא מצוי בהתעוררות גדולה, אבל בתור חסיד הוא כן קרוב לה. היא לא זרה לו.

על כך אמרו חסידים: בשביל להיות שייכים לאלוקות צריכים להיות שייכים לרבי, בשביל להיות שייכים לרבי צריכים להיות שייכים לאלוקות.

הת' יוסף יצחק גרינברג

לחיים! לחיים!

הנה מגיע פורים. הוא מגיע, ועמו ההתלבטות הקבועה; הצדדים לכאן ולכאן שלעולם לא מוצאים "צד השווה" לנוח בו.

היכן זה מתחיל? לא ידוע היכן זה מתחיל. או מדוייק יותר: זה מתחיל ב'לא יודע'. "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע". לחיים!

אבל... הרי הרבי הריי"צ הכריז: "משקה זה דבר מאוס"! הרבי מוסיף: "משקה אצל חסיד זה דבר מופרך". והעיקר – מה עם ה"הגבלה הידועה" – "תקנת המשקה". רביעית וזהו זה, טיפה לא יותר. אז מה, מחכים לגיל ארבעים?...

אך, 'לא ראי זה כראי זה', ו'מה לפורים שכן יצא מן הכלל'. הרי בייסוד התקנה (!) נאמר: "רק בנוגע לפורים אינני רוצה להתערב.. מצד זה שבפורים צריכים לאחוז ב"עד דלא ידע", ובשעה שאוחזים ב"עד דלא ידע", הרי ודאי שלא יהיה הדעת של היצה"ר לשכנעו" (ש"פ שמיני תשכ"ג).

וכך הפלפול ממשיך: 'י"ב תמוז תשכ"ה יוכיח' – "בין בשבת ובין ביו"ט, בין בי"ב תמוז ובין בי"ט כסלו, בין בשמחת־תורה **ובין בפורים**" – אחת היא התקנה; עצם בלתי משתנה.

ההתנצחות לא הסתיימה והדיון לא מסתיים כל־כך מהר; מן הצד האחד ניצבים שמיני תשמ"א, תענית אסתר תשמ"ד וטוענים: 'בפורים השתיה היא ציווי התורה – לא יכול לצאת מזה דבר שלילי', ומן העבר השני עומד לו תצוה תש"נ ועונה: "גם בנוגע להתוועדויות במשך המעת־לעת דפורים, מתוך שמחה באופן ד"עד דלא ידע", אבל, עם ההגבלות כו', ובפרט בנוגע לתלמידים, ועל־דרך־זה בנוגע לכל בני־ישראל, כמדובר כמה־פעמים שצריך־להיות על־פי ההגבלות דתורת החסידות, ואין צריך להאריך בזה, כיון שהדברים ידועים ומפורסמים, וגם בדפוס".

ומקום שנשנה באחרונה ('משנה אחרונה' (?)) – ג' דסליחות תנש"א: "ההתוועדות תהיה דוקא בשמחה גדולה, ועד למעמד ומצב ד"עד דלא ידע".. אם כי עם ההגבלות, שהרי סוף־סוף אין זה פורים ("ס'איז דאך פארט ניט פורים")".

וההתלבטות נשארה בעינה.

קצת קשה להתעלם ממנהג החסידים מאז ומקדם באמירת 'לחיים' על 'משקה' לרוב, 'פוק חזי מאי עמא דבר' – ברשימותיו של הרבי הריי"צ ובתיאורי החסידים מדורות עברו ומדורנו זה – אמירת 'לחיים' הינה כמו חלק בלתי־נפרד מ'דרכי־החסידים'. האם אפשר לוותר בקלות?

רק שאם זו נטיה של היצר להוציא דברים מפשוטן, לסלף את 'דברי־הרב' ולהשמיע דוקא את 'דברי־התלמיד'; אם הרצון לקחת משקה ולהגיע ל"עד דלא ידע", הוא לא יותר מתאוה בהמית לשכרות ח"ו, והוא זה שמעמיד את ההתלבטות על הרגליים –

אם כך, זהו ויכוח של 'הרגש־חסידי' של 'שפיץ־חב"ד' מול דברי רבו של החסיד ומנהיג חב"ד – ממילא, אין זה 'חסיד' ואין זה חב"ד...

או אולי – – – ישנה אפשרות שלישית, **להעמיד את המטבע על צידו:**

באחת השיחות של הרבי הריי"צ (שבת חוה"מ פסח ה'ש"ת), מצטט הוא את "מאמר העולם": "אל תשאל את הרופא, שאל את החולה" [לכאורה מיוסד הוא על דברי הגמ' בנוגע לאכילה ביום־הכיפורים (יומא פג, א): "חולה אומר צריך ורופא אומר אינו צריך – שומעין לחולה. מאי טעמא, לב יודע מרת נפשו (משלי יד, י)"]. לפעמים החולה יודע טוב יותר מן הרופא מה הוא צריך וכיצד הוא יבוא לידי ריפוי. החולה **מרגיש** את עצמו...

וממשיך הרבי לבאר מאמר העולם זה, בדרכי החסידות והחסידים: "רופא וחולה בעניני החסידות והחסידים, הם חסיד ורבי: החסיד הוא חולה.. הרבי הוא הרופא.

"גם מאמר העולם: שאל את החולה ולא את הרופא ישנו בדרכי החסידים.

"בהתוועדויות נהגו אפילו החסידים הכי גדולים, משכילים ובעלי־עבודה, לדבר 'טוב' אחד לשני, ונעשה מר על הלב, כפי שקרה פעמים רבות עם החסידים המפורסמים: ר' אייזיק מהומיל, ר' פסח ממלוסטובקה, ר' בצלאל מאזאריץ' ור' הלל מפאריטש. דבר שהרביים לא רצו לסבול זאת.

"חסידים ידעו, שאין הרביים סובלים שזקני החסידים משמיעים אמרות חריפות. ועל־כך אמרו החסידים הגדולים: אל תשאל את הרופא, שאל את החולה". ע"כ.

אז שמא מתוך הספק הקיים בדברי הרב כאן המקום לכבד את הפתגם "**אל תשאל את הרופא, שאל את החולה**"...

*

איך שתחליטו, ומה שלא יורה המשפיע, תמיד **שני צדדים יהיו למטבע**...

ומה אתם חושבים?

קוראים וכותבים

derechtory@gmail.com

פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית

חוברת א', מדור דרכי נגלה, "ללמוד איך ללמוד"

ראשית, ישר כח גדול על החוברת הנפלאה.

ברצוני להעיר, על מה שכתב הרב י. נויהויזר בדין חיוב לימוד התורה במשך היום, אשר הביא את הגמרא במנחות על "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית", ודן בדברי הגמרא (בסתירה למקומות אחרים). הביא בזה ביאור ה'אור שמח' שמדובר שם על אלו שלא 'נקשרה דעתם כ"כ בלימוד' וכו', ואח"כ יישב זאת גם ע"פ דעת אדמו"ר הזקן בהלכות ת"ת (באופן שונה, שמדובר שם במי שכבר למד ויודע כל התורה).

יש להעיר, שישנו עוד פן בביאור גמ' זו, ממה שהרבי מזכיר במאמר ד"ה וידבר משבת וארא תשי"ב (הנק' דער פרומער וארא). שם מסביר את הצורך בקיום המצוות (והתפילות), שזהו כדי להלביש את הנשמה בכמה שיותר לבושים, על מנת שתוכל לקבל את הגילויים שלמעלה.

בהמשך לזה מביא, אשר בזה מבואר הסתירה לכאורה, שעל המבטל לימוד התורה דרשו רז"ל הכרת תכרת, ולעומת זה הגמרא הנ"ל פוטרת את האדם מכל היום ומספיק רק פ"א שחרית וערבית, ומסביר שזה שלא הזמינו לו פרנסתו מן השמים שיהא פנוי זה סימן שנשמתו אינה צריכה ללבושים כ"כ ועבורו מדברת הגמ', משא"כ מי שפנוי וביטל מ"ע עליו דרשו רז"ל כנ"ל. ע"ש באות ד הקטע שמתחיל ובזה.

[ויסודו במאמר זה דאדה"ז דשנת תקנ"ד. עם הגהות – באוה"ת (וארא ע' קכ). באוה"ת מציין בענין זה "ועמ"ש בתו"א סוף דרושי פורים מזה". בתו"א שם (צח, ג) מבואר, שהתורה שאדם לומד היא "משל" לחזות בנמשל בג"ע, ו"כשא"א לו לעסוק כו' שזו הוראה שדי לו . . במשל זה לערך ההשגה של שרש נשמתו", עיי"ש באריכות].

יוסף יצחק בקשי, אור יהודה

פיענוח הר"ת "וי"א"

חוברת א', מדור ספרים ושיטות, "ספר קצות השולחן"

יישר כח על הקובץ החשוב והנפלא.

במאמרו החשוב של הרב רוזנבלט (בקטע "זיכרון משנות ילדותו") צוטט מבדה"ש "וכשלמדתי אצל הרה"ח – ויש אומרים מזקני החסידים בדור העבר – יוסף יעסיל הארעליק ז"ל",

ולכאורה הוא טה"ד: לא מסתבר שהיתה מחלוקת אם הרב הארעליק נחשב מזקני החסידים... ופיענוח הר"ת שבבה"ש צ"ל: ותיק ירא אלוקים.

אליעזר זוננפלד

פרשיות התפילין שקנה הרבי הריי"צ עבור חתניו

חוברת א', מדור נתיבות הלכה, "כתב חב"ד"

בסוף הכתבה, מביא אשר "ישנו מכתב מכ"ק אדמו"ר הריי"צ משנת תש"ג למישהו באה"ק שיכין לו תפילין . . ומשערים שזה היה עבור הרבי הקודם או הרבי חתנו", וסופר זה כתב בכתב האריז"ל.

כדאי להעיר:

בסוף חוברת השביעית של קובץ "התמים" (ווארשא, תמוז תרצ"ז), נדפסה "מודעה רבה" מאת הסופר סת"ם ר' שנ"ז ווינשטיין, שאליה נספחו מכתבים והמלצות [ממהדורות הצילום של "התמים" נשמטו העמודים הללו (פורסם ע"י הרה"ח ר' יהושע ז"ל מונדשיין)].

מקריאת ה"מודעה" והמכתבים, נמצאנו למדים אצל מי נכתבו פרשיות התפילין שהזמין כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ עבור חתניו, ובאיזה כתב נכתבו הפרשיות:

וז"ל ה"מודעה":

בעז"ה

מודעה רבה!

הנני בזה להודיע כי הנני כותב ספרי תורות, פרשיות, מזוזות ומגילות. הכל בכתב נאה ומהודר.

ולמדתי בליובאוויטש משנת תרע"ב עד תרפ"א, ולמדתי שם סופרות ע"פ ציווי כ"ק אדמו"ר שליט"א, כמבואר ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אשר נעתק פה.

וגם כ"ק אדמו"ר שליט"א כתב אצלי פרשיות עבור חתניו ונכדו שיחי'.

והנני מחברת 'שומרי סת"ם' בווארשא, ויש לי תעודה ממנהל הראשי מהחברה הנ"ל, הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם ווינבערג שליט"א, חבר בוועד הרבנים בפה. והתעודה נעתקה פה. וגם כתב אצלי מגילה ופרשיות עבור בנו יחידו שיחי'.

ותעודה מהרב ר' אריה לייב שי' שיינין אבד"ק דאקשיץ המפורסם אצל אנ"ש, ותעודה מהרב ר' יחזקאל פייגין שיחי'.

וז"ל הר' יחזקאל פייגין במכתבו:

ב"ה, ח"י אייר ל"ג בעומר תרצ"ה, וורשא.

ע"כ הנני לאשר הפרשיות של ידידנו הנכבד ר' שניאור זלמן ווינשטיין סופר סת"ם.

שלחתי הפרשיות שלו אשר כתבם בעצמו, לידידנו הנכבד והכי נעלה וו"ח אי"א מוהר"ר ישעיה גיטעליס סופר סת"ם מקיוועל [אוצ"ל: מקאוועל], למען יראה אותם ויודיעני דעתו בזה.

וקבלתי ממנו מענה, וכותב: הכתב של הפרשיות ששלחת הוא הכתב המקובל אצל אנ"ש מאדמו"ר הזקן, וגם הוא כתב מהודר בלי שום פקפוק.

וע"ז הנני בא על החתום,

יחזקאל פייגין

ע"כ. נמצאנו למדים, אשר הרבי הריי"צ קנה פרטיות תפילין עבר "חתניו ונכדו" מהסופר סת"ם ר' שנ"ז ווינשטיין, והכתב בו הוא כותב "**הוא הכתב המקובל אצל אנ"ש מאדמו"ר הזקן**".

אהרן לייב ראסקין, קראון הייטס

לזכות
מוריס בן חסיבה
ואילנה בת רזלי
יוסף
וכל משפחתם שיחיו
לבריאות נכונה ולהצלחה רבה פרנסה טובה
וכל המצטרך בגשמיות וברוחניות
*
לזכות
דוד בן חסיבה
לרפואה שלימה ומהירה

בחסות

מהדרים בטעם
מצות כפר חב"ד
מקפידים על איכות
הכנה שמרה לגמרי

03-9606459
שעות פעילות החנות
א'-ה': 09:00-18:00, ו': 09:00-11:00
MatzotKfarChabad@gmail.com
ת.ד. 2019 כפר חב"ד 72915

לזכות

איש הרוח אשר ידיו רב לו בעשיית צדקה
וחסד תומך ומוקיר רבנן ותלמידיהון
ידידנו

ר' הלל בבייב הי"ו

ולזכות
נוות ביתו **אופירה** תחי'
ובנם בכורם **עקיבא אורי** הי"ו
ובתם **אדל אלישבע** תחי'

ישמרם ה' ויצילם מכל צרה וצוקה ומכל נגע
ומחלה, ויזכה אותם לבריאות איתנה ופרנסה
טובה, אורך ימים ושנות חיים, וירוו נחת מכל יוצאי
חלציהם וימלא כל משאלות ליבם לטובה ולברכה